

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

KORUMA ALTINDAKİ ÇOCUKLARDA
SOSYAL AİDİYET VE GÜVEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cemile ÇAKI

Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

KORUMA ALTINDAKİ ÇOCUKLARDA
SOSYAL AİDİYET VE GÜVEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Barış ŞENTUNA

Cemile ÇAKI

Balıkesir, 2019

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Sosyoloji Anabilim Dalı'nda 201312541009 numaralı Cemile ÇAKI'nın hazırladığı "Koruma Altındaki Çocuklarda Sosyal Aidiyet ve Güven" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 03/05/2019 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/~~OY ÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. İsmail Coşkun
Başkan

Üye (Danışman)

: Dr. Öğr. Üyesi BARIŞ ŞANTUNGA

Üye

: Prof. Dr. İsmail Coşkun

Üye

: Dr. Öğr. Üyesi Ayman Erdem Coşkun

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

10.06./2019

Enstitü Müdürü

PROF. DR. KENAN ZİYATAS

ÖNSÖZ

Çeyrek yüzyılı aşkın mesleki yaşamımda uzun yıllar koruma altındaki çocuklarla çalıştım. Görevim gereği onlara sosyal ve psikolojik destek vererek sağlıklı bir gelişim yaşamalarına katkı sağlamaya çalıştım. Ancak onlarla kurduğum ilişki genellikle mesleki sınırlar ve formatlar içinde kaldı. Bu sınır ve formatlar, daha çok belli bilgiler ve kabuller çerçevesinde bu çocukların dünyasına dışarıdan bakmayı ve onların yaşamlarına müdahaleyi gerektirmiştir. Bu tez çalışmam sürecinde ve sayesinde koruma altındaki çocukların dünyasına bambaşka bir gözle bakmanın ve mesleki ilişkilerin izin verdiğinden çok daha fazla o dünyaya ilişkin keşifler yapmanın olasılığını ve hazzını yaşadım.

Bu tez çalışmamda, koruma altındaki çocukların aidiyet ve güven algı ve deneyimlerine odaklandım ve bu çocukların kimlerle ne tür aidiyet bağları geliştirdiklerini ya da geliştiremediklerini ve ne tür stratejiler izlediklerini keşfetmeye çalıştım. Çalışmamdaki ana amacım, konuyla ilgili benim gibi meslek elemanlarına bilinen kalıpların dışında bilgi ve öneriler geliştirerek bu çocukların yaşam kalitelerinin yükselmesine katkıda bulunmaktır. Bu amaca birazcık da olsa yaklaşabildimse kendimi mutlu hissedeceğim.

Bu araştırma serüvenimde bana yardım ve destekleriyle güç ve motivasyon veren birçok kişiye minnettarım. Bu değerli insanlar içerisinde danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Barış ŞENTUNA'ya ve bölümdeki diğer hocalarıma çok teşekkür borçluyum. Akademik yardım ve rehberliğiyle tezimi bitirmeme büyük katkı sunan eşim Prof. Dr. Fahri ÇAKI'ya ve gösterdikleri tahammül ve sevgiyle motivasyonumu canlı tutan çocuklarıma ve anneme şükranlarımı sunuyorum.

Cemile ÇAKI

ÖZET

KORUMA ALTINDAKİ ÇOCUKLARDA SOSYAL AİDİYET VE GÜVEN

ÇAKI, Cemile

Yüksek Lisans, Sosyoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Barış ŞENTUNA

2019

Değişen toplum yapısıyla birlikte çocukluk ve gençlik olgusu da değişim göstermektedir. Sosyal bilimlerin birçok alanda incelediği toplumsal aidiyet kavramı da toplumla birlikte çeşitlenmekte ve şekillenmektedir. Toplumsal aidiyet ve örüntülerinin toplumun önemli bir kısmını oluşturan gençler perspektifinden incelenmesi, değişen toplumsal aidiyetler ve gençlere etkilerinin anlaşılması üretilen gençlik politikaları ve toplumun gelecek yapılanması açısından oldukça önemlidir. Dezavantajlı sosyo-kültürel yaşamları nedeniyle korunma ve bakım altına alınan ve ailelerinden ayrı olarak kuruluşlarda yaşamaya başlayan gençler, bağlama bağlı ve zaman içinde etkileşime dayalı olarak sürekli üretilen bir olgu olan sosyal aidiyet ve güven ihtiyaçlarını değişen koşullara göre yapılandırmaktadırlar.

Bu tezde, değişen toplumla birlikte değişen gençliğin içerisinde, devlet tarafından emek verilen özel bir grup olan korunma ve bakım altındaki gençleri, aidiyet ve güven kavramları çerçevesinde “aidiyet” türlerini, nereye, nasıl, niçin ait hissedip güvendiklerini ve yaşamlarına etkilerini incelenmektedir. Yaşıtlarından farklı koşullarda yaşayan korunma altındaki çocuklarda sosyal aidiyet ve güven süreçlerinin oluşum ve gelişim süreçlerine ilişkin bilgi ve anlayışımızın geliştirilmesine katkı sunmak amacıyla, çocukların deneyim, algı ve düşünceleri çerçevesinde konu derinlemesine incelenmiş, nitel bir yöntem anlayışıyla sınırlanmıştır. Araştırma kapsamında Balıkesir ili Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı çeşitli kuruluşlarda korunma ve bakım altında bulunan 13 ila 21 yaşları arasında bulunan 22 kız, 30 erkek, toplam 52 genç ile görüşülmüştür. Veriler yarı-yapılandırılmış görüşme formları ile derinlemesine görüşme yapılarak elde edilmiştir. Gençler ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular,

araştırmanın literatür çalışması ile birlikte analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, korunma ve bakım altında bulunan gençlerin aidiyetleri “aile”, “okul”, “okul dışı çevre ve arkadaş”, “kuruluş” ve “sanal” aidiyetler bağlamında beş ana kategori altında incelenmiştir. Gençlerin aidiyetleri konusunda genellikle sorun yaşamalarına rağmen diğer aidiyetler ile kıyaslandığında kuruluş aidiyetinin yüksek olduğu, aidiyet noktasında pragmatist davrandıkları görülmektedir. Aidiyet sorunlarının gençlerin gündelik hayatlarına etkisi “güven yoksunluğu”, “bireyselleşme” “gelecekle ilgili motivasyon eksikliği” ve “köken aile ve çevresine yabancılaşma” tutumları olarak ortaya çıkmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Gençlik, korunma kararı, toplumsal aidiyet, güven.*

ABSTRACT

SOCIAL BELONGING AND TRUST AMONG CHILDREN UNDER PROTECTION

ÇAKI, Cemile

Master's Degree, Sociology Program

Advisor: Dr. Barış ŞENTUNA

2019

Together with the changing society, youth and childhood are also changed. The concept of social belonging - being studied by many fields of social sciences -is diversified and shaped together with the changing society. The examination of social belongingness and patterns from the youth perspective is of great importance in terms of changing social identities and the understanding of their effects on youth, youth politics and future structure of society. Young people who are protected and maintained because of their disadvantaged socio-cultural lives and who start living in organizations apart from their families are structured according to changing conditions of social identity and trust, which is a continuously produced phenomenon based on connection and interaction over time.

This thesis examines how youths in protection and care, a special group that has been endeavored by the state in changing young people, feel about the types of "belonging" within the framework of the concepts of belonging and trust and how they feel and trust their lives.

In order to contribute to the development of knowledge and understanding of the process of formation and development of social belonging and trust processes in children who are living in different conditions than their age, the subject is delimited by a qualitative methodology that has been thoroughly examined within the framework of

experience, perception and thought. Within the scope of the research, a total of 52 young people, 22 girls and 30 boys between the ages of 13 and 21 who were under protection and care were interviewed with various organizations under the Ministry of Family and Social Policies of Balıkesir Province. The data were obtained by in-depth interviews with semi-structured interview forms. The findings of interviews with young people were analyzed together with the literature study of the research. As a result of the research, the belongings of the youth who are under protection and care are examined under five main categories in the context of "family", "school", "outside school environment and friends", "establishment" and "virtual" belongings. It is seen that young people have a higher level of institutional belonging and have a pragmatist attitude when they compare their belongings with other belongings. The effects of family problems on the daily lives of young people arise as "lack of trust", "individualization", "lack of motivation for the future" and "alienation of the origin family and its surroundings" attitudes.

Key words: Youth, protection decision, social belonging, trust

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLOLAR LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR	X
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Araştırma Konusu ve Kuramsal Bağlamı	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırma Kapsam ve Önemi.....	5
1.4. Araştırma Sorusu ve Yöntemi.....	7
1.5. Ana Kavramlar ve Tanımlamalar	8
1.6. Tez Planı	15
2. BÖLÜM: LİTERATÜR TARAMASI	17
2.1. Çocukluk Sosyolojisi	17
2.2. Sosyal Koruma Politikaları ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar.....	23
2.3. Kimlik ve Aidiyet.....	31
2.3.1. <i>Bir İhtiyaç Olarak Aidiyet</i>	32
2.3.2. <i>Aidiyet ve Kimlik</i>	33
2.3.3. <i>Mekân ve Aidiyet</i>	34
2.3.4. <i>Aidiyet Politikaları</i>	37
2.3.5. <i>Göç ve Aidiyet Sorunu</i>	38
2.4. Çocuklarda Aidiyet Algı ve Deneyimleri Üzerine Görgül Çalışmalar	40
2.5. Özet ve Sonuç	42
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE TEKNİKLERİ	47
3.1. Araştırmanın Amacı ve Soruları	47
3.2. Araştırmanın Kapsam ve Önemi	48
3.3. Yöntemsel Yaklaşım	49
3.3.1. <i>Nitel Araştırma</i>	49

3.2.2. Fenomenoloji	51
3.4. Evren ve Örneklem	53
3.5. Veri Toplama Teknikleri ve Uygulama Süreci	54
3.6. Veri Analizi	56
3.6.1. Betimsel Fenomenolojik Analiz Yöntemi.....	56
3.6.2. Analiz Güvenilirliği.....	57
3.7. Etik Meseleler.....	58
4. BÖLÜM: BULGULAR	60
4.1. Aile Aidiyeti	60
4.1.1. “Ailemle bir aradayken”	63
4.1.2. Gelecekte Aile ile İlişkiler.....	67
4.2. Okul/Akran Grubu Aidiyeti.....	74
4.2.1. Eğitimle İlgili Gelecek Planları	78
4.2.2. Okul Arkadaşlarıyla İlişkiler	83
4.2.3. Okul-dışı arkadaşlarla İlişkiler	87
4.2.4. Arkadaşlar İçin Özveriler	97
4.2.5. “Arkadaşlarımın Hayatımdaki Yeri”	105
4.3. Kuruluş Aidiyeti	109
4.3.1. Mekân olarak Çocuk-evinin Önemi	115
4.3.2. Kuruluştaki Diğer Çocukların Anlamı	120
4.3.3. Kuruluştaki Çocuklar İçin Özveri Olasılıkları	127
4.4. Sanal Aidiyetler	129
4.4.1. Sosyal Medya ve İnternette Üyelikler ve Faaliyetler	131
4.5. Güven, Aidiyet ve Etkileri	135
4.5.1. Yaşam Betimlemeleri	135
5. BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	140
5.1. Aile Aidiyeti	140
5.2. Okul/Akran Grubu Aidiyeti.....	143
5.2.1. Okul-dışı Çevre ve Arkadaşlık Aidiyeti.....	147
5.3. Kuruluş Aidiyeti	152
5.3.1. Mekan olarak Çocuğunun önemi.....	154

5.4. Sanal Aidiyet	158
5.5. Güven, Aidiyet ve Etkileri.....	161
5.5.1. <i>Hangi durumlarda sıkıntı duyulmakta, kimlerle paylaşılmaktadır?</i>	164
5.5.1. <i>Gelecekle ilgili amaç ve planlar</i>	167
5.6. Öneriler.....	171
6. KAYNAKÇA	176
7. EKLER.....	185

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: Koruma ve Bakım Altındaki Çocuklar ve Kuruluş Sayıları 53

Tablo 2: Cinsiyetlerine Göre Katılımcıların Devam Ettikleri Okul Türleri 74

KISALTMALAR

çev.	Çeviren
Dü.	Düzenleyen
Ed.	Editör
hızl.	Hazırlayan
S.	Sayı
s.	Sayfa/Sayfalar
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	Ve benzeri/benzerleri
yy.	Yüzyıl
çev.	Çeviren
Dü.	Düzenleyen
Ed.	Editör
hızl.	Hazırlayan
S.	Sayı
s.	Sayfa/Sayfalar
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	Ve benzeri/benzerleri
yy.	Yüzyıl

1. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1. Araştırma Konusu ve Kuramsal Bağlamı

Aile, sosyolojinin en eski sorun ve ilgi alanlarından birisi olmasına rağmen spesifik olarak çocukluk 20. Yüzyıl'a kadar sosyologların pek bir ilgisini çekmemiştir. Aries'in (1962) 'Centuries of Childhood' adlı eseriyle birlikte, çocukluk sosyologlar da dâhil olmak üzere birçok sosyal bilimcinin ilgi odağı haline gelmeye başlamıştır. Aries'in bu çalışmasının önemi, çocukluk anlayışının tarihi süreçte değişik yorumlar aldığını gözler önüne sermiş olmasıdır (Mayall, 2013:16). 1970'lere kadar gelecek odaklı olan ve yetişkinliği temel alan; yani çocukları geleceğin yetişkinleri (becoming adult) olarak ele alan bakış açısı hâkim olmuştur. Ancak 1970'lerin başından itibaren bu bakış açısı değişmeye ve çocukları birer birey (being) olarak değerlendiren ve geleceği göz ardı eden bir bakış açısı gelişmeye başlamıştır. Günümüzde ise 'being' ve 'becoming' kavramlarının birbirine karşıt değil, aksine birbirini tamamlayan, birlikte ele alınması gereken kavramlar olduğunu ileri sürenler de vardır (Uprichard, 2008).

Dolayısıyla çocukluk üzerine en az iki genel eğilim olduğu söylenebilir. Birincisi, çoğunlukla gelişim psikolojisinin ve sosyalleşme kuramcılarının savunuculuğunu yaptığı eski yaklaşımdır. 18. Yüzyıl itibarıyla şekillenmeye başlayan bu yaklaşımda çocuklar, korunmaya muhtaç varlıklar olarak değerlendirilmişlerdir. Bu yaklaşım aynı zamanda 20. Yüzyıl'daki modern çocukluk kurgusunun oluşmasını da hazırlamıştır ki artık "geleceğin öznesi" oldukları varsayılan çocuklara devletin ve toplumun gözetiminde olması gereken bir grup olarak yaklaşılmıştır.

"Yeni çocukluk anlayışı" diyebileceğimiz ikinci yaklaşıma göre ise çocuklar, toplumsal ve siyasal ideallerden bağımsız, kendi başına değerli, birer bireydirler. Diğer bir deyişle, bu yaklaşıma göre çocuklar birer sosyal aktördürler ve çocukluk da bir sosyal yapıdır (Mayall, 2013:18).

Yeni çocukluk anlayışı kapsamında yürütülen çocukluk araştırmaları çeşitli kavramsallaştırmalar üretmektedir. Çocuğun iyi olma hali, yapabilirlik yaklaşımı, çocukların mekânsallığı ve çocuğun bakış açısı yaklaşımı bu yeni çocukluk anlayışının türevleridir.

Eski ve yeni çocukluk anlayışları arasındaki temel farklılıklardan birisi ‘çocuğun iyi hali’ni kimlerin belirlemesi gerektiği hakkındadır. Çocukluğa sorunlar, hastalıklar ve yetersizlikler üzerinden bakan eski çocukluk anlayışında bu sorunun yanıtı genel olarak yetişkinlerdir. Bu yetişkinler, ebeveynler, akrabalar, eğitimciler ve genel olarak toplum ve devlet olarak belirir. Yeni çocukluk anlayışında ise bizzat çocukların bu hakka sahip oldukları kabul edilir. Nitekim çocukların, “çevreleri ile kurdukları ilişkiler bağlamında, sunulan kaynakları kullanarak ve çeşitli çevresel koşulları dengeleyerek kendi iyi olma hallerinin oluşumunda aktif rol oynayan bireyler” oldukları ileri sürülür (Bradshaw, Hoelscher ve Richardson; 2006’dan aktaran Semerci vd. 2012:16). Çocuğun iyi olma yaklaşımı, çocukların içinde yaşadıkları fiziksel koşulları, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim durumlarını, katılımlarını, sosyal ilişkilerini ve öznelliklerini çok boyutlu ele alan bir yaklaşımdır (Müderrişoğlu vd., 2013:20). Bu bağlamda çocuğun iyi olma hali bugün ekonomik, fiziksel, sosyal, psikolojik, bilişsel olmak üzere beş alanda ele alınmaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi de çocukların iyi olma haliyle ilgili olarak ekonomik, sivil, siyasi, sosyal ve kültürel hakların bölünmezliğine vurgu yapmıştır (Semerci vd., 2012:14-15).

Yeni çocukluk paradigmaları çerçevesinde çalışmalar yapanlardan birisi olan Sibley (1995), çocukları sadece sosyal ilişkilerinden değil, bu sosyal ilişkilerin yaşandığı mekânlardan da ayrı düşünölemeyeceğini vurgulamıştır. Bu mekanlar, yetişkinlerin planladığı ve düzenlediğı okul, park, oyun kulüpleri, öğrenci yurtları, gençlik merkezleri gibi formel alanlar olabileceğı gibi çocukların bizzat kendilerinin yarattığı boş arsa, mahalle sokakları, park olmayan yeşil alanlar ve sosyal medya gibi enformal alanlar da olabilir.

Moss ve Petrie’ye (2002) göre de mekân kavramı sadece fiziksel bir mekânı temsil etmez, aynı zamanda sosyal ilişkilerin ve pratiklerin yaşandığı sosyal alanı ifade eder. Onlara göre ‘çocukların mekânları, değerlerin üretildiğı ve farklı ifade biçimlerinin hayat bulduğı kültürel bir alan’ olarak belirir. Çocukların yaşam deneyimlerini geçirdikleri muhtelif mekânlar içerisinde “ev” en önemlilerden birisidir. ‘Ev’ çocukların kamusal yaşamdaki alanlarından farklı bir mekânsallık sunar. Evin fiziksel ve sosyal nitelikleri çocuğun iyi olma halini etkilemektedir. Bu bağlamda örneğin çocuk odalarının çocukların bireyselleşmesi açısından önemi vurgulanır. Holloway ve Valentine (2000) de, bilgisayarın çocukların aileleriyle paylaştıkları sosyal alanı

daralttığını ve internet vasıtasıyla bu sosyal alanın ev sınırlarını aştığını, çocukları çok daha geniş bir coğrafyanın parçası haline getirdiğini ileri sürerler (aktaran Semerci vd. 2012:9-10).

Eski ve yeni çocukluk anlayışlarını ayırıştıran temel hususlardan birisi de çocukların katılımcılığı üzerinde belirir. Modern dönemin eski çocukluk anlayışı, çocukları politik olarak dışlamakta ve yetişkinleri onlar hakkında söz sahibi kılmaktadır. Oysa yeni çocukluk anlayışının bir türevi olan ‘Çocuğun Bakış Açısı Yaklaşımı,’ çocuklar için geliştirilecek hizmet modelleri ve politikalara çocukların aktif katılımının sağlanmasını ve çocuğun, kendine özgü ilgileri, düşünceleri ve görüşleri olan bir birey olarak değerlendirilmesini gerekli görür (Skivenes ve Strandbu; 2006’dan aktaran Bademci, 2013:325-326).

Çocukluk anlayışları üzerine bu kısa inceleme göstermektedir ki sosyal bilimciler çocukluk üzerine daha çocuk-merkezli yeni bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu yaklaşıma göre, çocuklar kendilerine özgü duygu, düşünce ve çıkarları olan sosyal aktörlerdir; çocuklara kendi yaşamlarıyla ilgili karar mekanizmalarında ve kendi iyi olma hallerinin oluşmasında aktif roller almaları sağlanmalıdır; “çocuk hakları” güvence altına alınmalıdır, katılımcı olmalarına fırsat verilmelidir; çocukların fiziki ve sosyal yaşama koşulları iyileştirilmeli ve diğer ihtiyaçları gözetilmelidir.

Çocukların ihtiyaçları elbette öncelikle onların insan onuruna yakışan nitelikte beslenme, barınma, güvenlik, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimleri anlamına gelmektedir. Ancak Maslow’un ihtiyaçlar piramidinde de vurgulandığı üzere kimlik ve aidiyet geliştirme de çocuklar için temel ihtiyaçlardan birisidir. Baumeister & Leary (1995:520) de, kişilerarası bağlılık arzusu anlamında aidiyet ihtiyacının “fundamental bir insan motivasyonu olduğunu” ileri sürer.

Aidiyet, sık kullanımına rağmen çoğu zaman bünyesinde muğlak ve karmaşık anlamlar da barındırır. Yuval-Davis’in (2006: 200), “sınıf, ırk, toplumsal cinsiyet, yaşam evreleri, cinsellik ve yetenekler gibi birçok farklılık açısından inşa ve müzakere edilen dinamik bir süreç” şeklindeki tanımı kavramın karmaşıklığına işaret eder.

Anlamındaki muğlaklığa rağmen aidiyetten yoksunluğun yarattığı ciddi sorunlara sıklıkla vurgu yapılır. Örneğin Antonisch’e göre (2010: 650) aidiyetten

yoksunluk,“yalnızlık, yalıtılmışlık, yabancılaşma ve yerdeğişim duygusudur... ve motivasyon ve mental sağlık problemlerine yol açabilir.”

Sicakkan ve Lithman (2005:25) aidiyetin üç formu olduğunu ileri sürerler: Birincisi *varoluş (being)* ile ilgilidir ve genellikle cinsiyet, etnisite vb. kategoriler içinde düşünülür. Aidiyetin bu formu özsel ve belirli bir dereceye kadar sabit kabul edilir. Aidiyetin ikinci formu *oluşum (becoming)* sürecine işaret eder. Bu form dinamik ve devam edegelen bir süreç olarak görülür. Aidiyetin (*belonging*) üçüncü formu ise arzu, istek ve özleme işaret eder. Bu form, varoluş ve oluşum süreçlerimizde takındığımız tutumlarla ilgilidir de denilebilir.

Aidiyet, genellikle statik ve orada öylece duran ve keşfedilmeyi bekleyen bir şey değildir. Aidiyetler, inşa edilir, sıklıkla gözden geçirilir, revize edilir ve hatta kısmen veya tamamen reddedilip yenileri ile yer değiştirilebilirler. Aidiyetle ilgili tüm bu süreçler elbette boşlukta yer almaz, belli sosyal, ekonomik, siyasal koşullar altında cereyan eder.

Bu bağlamda aidiyet ve mekân ilişkisi öncelikli bir önem kazanır. Aidiyetlerin bir kısmı soyut bir nitelik taşısa da önemli bir kısmı da belli mekânlarla doğrudan ilişkilidir. Antonsich’e göre (2010), mekân aidiyeti “evinde hissetmek” duygusuyla ilgilidir. Dolayısıyla ona göre, “ait olmak demek, bir bireyin kendisini “evindeymiş” gibi hissedebileceği bir yer bulması demektir” (Antonsich, 2010:646). Antonisch’in vurguladığı mekânsal referans maddi bir uzam olabileceği gibi öyle olmak zorunda da değildir. Burada sözü edilen uzam, hem coğrafi bir yer hem de aşinalık, rahatlık, güvenlik ve duygusal bağlılık, “evde olma hissi” olarak tanımlanan sembolik bir alan olabilir. Kişinin yaşadığı apartman dairesi, mahallesi, sokağı, kaldığı öğrenci yurdu ya da daha genel olarak ulusu, memleketi vb. birçok şey ya da yer mekân aidiyetinin konusu olabilir.

Aidiyet tüm çocuklar, gençler ve yetişkinler için devam eden bir inşa sürecidir. Bu süreç her zaman herkes için kolay işlemez. Dezavantajlı sosyal gruplar için bu süreç diğerlerine göre daha sancılı bir şekilde gerçekleşir. Göçmen ve korunma/bakım altındaki çocuklar bu dezavantajlı gruplar arasında yer alır. Göçmen ya da korunma/bakım altındaki çocuklar/gençler sıklıkla karşılaştıkları “nerelisin”,

“kimlerdensin”, “annen-baban ne iş yapar”, “nerede okuyorsun” gibi sorular karşısında akranlarına göre daha fazla güçlük yaşarlar ve belirsiz, yuvarlak, kaçamak yanıtlar vermeye meylederler. Bütün güçlüklerine rağmen aidiyet inşası bu çocuklar/gençlerin yaşamlarında önemli bir yer işgal eder. Korunma/bakım altındaki çocuk ve gençlerin aidiyet inşası süreçlerini nasıl deneyimledikleri çocukluk sosyolojisi bağlamında araştırılması gereken önemli bir sorudur.

1.2. Araştırmanın Amacı:

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde (bkz. Bölüm 2) sosyal aidiyet ve güvenin birçok sosyal grup bağlamında araştırıldığı görülmektedir. Göçmenler, mahalle ve kent sakinleri, etnik gruplar, öğrenciler özellikle öne çıkan gruplardır. Ancak aidiyet (ve kimlik) araştırmalarının sayısı gittikçe artmaya devam etmesine rağmen doğrudan kurumsal bakım/koruma altındaki çocukların aidiyet algı ve deneyimlerine odaklanan çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Türkiye bağlamında da bu tür çalışmalar mevcut görünmemektedir. Bu tespitten hareketle kurumsal bakım/koruma altındaki çocukların aidiyet algı ve deneyimleri hakkında bir bilgi ve anlayış boşluğunun bulunduğu çok açıktır. Bu tespitten hareketle, **bu araştırmanın amacı, yaşlılarından farklı koşullarda yaşayan korunma/bakım altındaki çocuklarda sosyal aidiyet ve güven süreçlerinin oluşum ve gelişim süreçlerine ilişkin bilgi ve anlayışımızın geliştirilmesine katkı sunmaktır.** Bu amaç aşağıda değinileceği üzere akademik açıdan olduğu kadar karar alıcılar ve uygulayıcılar açısından da önem taşımaktadır.

1.3. Araştırmanın Kapsam ve Önemi:

Araştırmanın kapsamı çeşitli boyutlarda daraltılmıştır. Öncelikle, araştırma genellenebilir sonuçlar elde etmeyi amaçlayan nicel bir yöntem anlayışı yerine, konuyu korunma altındaki çocukların deneyim, algı ve düşünceleri çerçevesinde derinlemesine incelemeyi ve bu suretle konuyla ilgili bilgi ve anlayışımızı geliştirmeyi amaçlayan nitel bir yöntem anlayışıyla sınırlanmıştır.

İkinci olarak, araştırmanın veri kaynağı, yöntem tercihinin paralel olarak, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı¹ Balıkesir İl Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda devletin koruması

¹ Bakanlığın adı 10 Temmuz 2018 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” olarak yeniden düzenlenmiştir.

altında bulunan 15-21 yaş grubundaki 52 çocukla (Sevgi evlerindeki 30 erkek ve çocuk evleri ve çocuk evleri sitesindeki 22 kız² ile) yapılan derinlemesine mülakat tekniğiyle elde edilen verilerle sınırlı olacaktır. Dolayısıyla araştırmanın kapsamı coğrafya, yaş ve sayı sınırlamalarıyla kayıtlıdır. Ek olarak araştırma kavramsal çerçevesi bakımından da aile, okul/akranlık, sevgi evi, sanal aidiyetlerle sınırlandırılmış ve siyasal aidiyetler konu-dışı bırakılmıştır.

Korunma/bakım altındaki çocuklar bağlamında sosyal aidiyeti araştırmak birkaç açıdan önem arz eder. Öncelikle konu akademik açıdan önemlidir; çünkü farklı gruplar (göçmenler, etnik gruplar, mahalle, kent, cemaat aidiyetlikleri ve öğrenci/okul aidiyetlikleri) açısından sosyal aidiyet ve güven süreçlerine ilişkin oldukça zengin bir bilgi ve araştırma birikimi oluşmasına rağmen korunma altındaki çocuklara ilişkin bu bağlamdaki bilgi ve araştırma birikimi çok zayıftır. Araştırmam, bu bağlamda konuyla ilgili akademik bilginin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Konunun Türkiye bağlamında hiç incelenmemiş olması gerçeği de bu çalışmaya ayrıcalıklı bir konum kazandıracaktır; Çünkü bu çalışma sayesinde korunma altındaki çocuklar arasında sosyal aidiyet ve güven süreçlerine ilişkin Türkiye'nin kendine özgü bir karakteristik durum sunup sunmadığına dair ilk tespitler mümkün olacaktır.

İkinci olarak, konu karar alıcılar ve uygulayıcılar açısından önemlidir. Korunma altındaki çocukların sosyal ve ruhsal gelişimlerine olumlu katkılar sunabilmek için onlar arasında bu süreçlerin nasıl geliştiğine ilişkin bilginin geliştirilmesi zorunludur. Nitekim sosyal aidiyetten yoksunluğun birey üzerinde olumsuz birçok etkiler yarattığı bilinmektedir. Yalnızlık, izolasyon, yabancılık ve yabancılaşma, mental rahatsızlıklar, motivasyon yoksunluğu bunlardan yalnızca birkaç tanesidir. Kendini bir yere (örneğin Sevgi evlerine), bir şeye ait hissedemeyen ve kimseye güvenemeyen çocukların olması durumunda onları bu tür olumsuz etkilerden koruyabilmek için bu çocuklarda aidiyet ve güven eksikliklerine yol açan süreçleri tahlil etmek hayati önem arz edecektir.

Ek olarak, aidiyet ve güven süreçlerinin gelişimine ilişkin bilgilerimizin geliştirilmesi, korunma altındaki çocukların fiziki korunmanın ötesine geçerek sosyal açıdan da

² Sözü edilen koruma altındaki bu çocuklara “kız” mı, “kadın” mı diye bahsetmek hususunda tereddütler yaşanmıştır. Çünkü bu konuda son yıllarda belli bir kamuoyu oluşmaya başladığı gözlenmektedir. Birçok kişi erkeğin karşıtı olarak kadın kavramının kullanımından yana tavır almaktadır. Ancak bu tezde çocukluk kategorisi içinde ele alınmalarından ötürü ve Türk toplumundaki genel kullanım tarzından dolayı kendileriyle mülakat yapılan bu kişiler için “kız” kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

gerçekten korunabilmelerine yardımcı olacaktır. Diğer bir deyişle, bu araştırma, korunma/bakım altındaki çocukların sorumluluklarını üstlenen devlet kurumlarının görevlerini daha verimli ve etkili gerçekleştirebilmeleri için bilgi-temelli stratejiler ve sosyal politikalar geliştirmesine yardımcı olacaktır.

Son olarak, korunma/bakım altındaki çocuklara hizmet sunan meslek grubunun bir mensubu olarak bu araştırmanın kişisel olarak bizzat kendime de faydalar üreteceğini düşünmekteyim

1.4. Araştırma Sorusu ve Yöntemi:

Araştırmamın ana sorusu, korunma/bakım altındaki çocukların gündelik yaşamlarında sosyal aidiyet ve güven süreçlerinde ne tür deneyimler ve algılar geliştirdikleridir. Daha spesifik olarak bu tez çalışması, aşağıdaki iki araştırma sorusu üzerine inşa edilmiştir:

- 1) Korunma/bakım altındaki çocuklar hangi yollarla yerel topluluklarına, ailelerine, arkadaşlarına ve diğer sosyal ağlara ait olma ya da onlardan uzaklaşma deneyimleri yaşarlar?
- 2) Korunma/bakım altındaki çocuklar hangi koşullarda ilişkilerini ve aidiyet çabalarını yönetmek için 'güvenli' alanlar yaratır ve muhafaza ederler?

Bu sorularda sözü edilen deneyim ve algılar, çocukların gündelik yaşamlarında en önemli yeri teşkil eden sevgi evi/yurt, okul, aile ve sanal ortam bağlamlarında incelenecektir. Etnik ve dini kimlik, vatandaşlık, ideolojik bağlar vb. siyasi aidiyetlik boyutları kesinlikle ve titizlikle araştırmanın kapsamı dışında tutulacaktır.

Bu araştırma korunma altındaki çocuklar bağlamında konuyla ilgili mevcut bilgi ve araştırma birikiminin çok sınırlı olmasından dolayı, test edici değil, keşfedici bir araştırma olacaktır. Bunun için, araştırma, nitel araştırma gelenekleri içerisinde fenomenolojik bir araştırma desenine dayanmaktadır.

Araştırmanın evreni, Türkiye’de devlet koruması altında yaşayan çocukların tamamıdır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı verilerine göre, 2015 sonu itibariyle Türkiye’de koruma altında 12.667 çocuk ve genç bulunmaktadır.

Öte yandan, araştırmada benzeşik örnekleme yöntemi kullanılacaktır. Bu bağlamda araştırma verileri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Balıkesir İl Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda devletin koruması altında bulunan 15-21 yaş grubundaki 52 çocukla (Sevgi evlerindeki 30 erkek ve çocuk evleri ve çocuk evleri sitesindeki 22 kız ile) yapılacak derinlemesine mülakat tekniğiyle elde edilecek verilerden ibaret olacaktır.

1.5. Ana Kavramlar ve Tanımlamalar:

1.5.1. Çocukluk:

Çocukluk tanımının biyolojik, psikolojik ve sosyolojik bilgilere dayanılarak mı yoksa pozitif hukuka göre mi yapılacağı önemlidir (Kök, 2002: 92-93). Çünkü neye göre tanımın yapılacağı çocukluğa bakış açısını derinden etkileyecektir.

Her şeyden önce çocukluk (ve gençlik) yaşam evrelerinden birisidir. Bu evreye ilişkin toplumsal, kültürel, bilimsel ve hukuksal algı ve pratikler yukarıda da değinildiği gibi oldukça değişkendir. Dolayısıyla çocukluk kavramının toplumsal ve kültürel bir kavram olduğu ve diğer toplumsal/kültürel kavramlar gibi norm ve değerlerden etkilendiği genel kabul gören bir düşünce olarak belirlemektedir. Nitekim bu etkinin izlerini yukarıda işaret edilen eski ve yeni çocukluk anlayışlarında görmek mümkündür.

Gander ve Gardiner (2010: 26), modern anlamda çocuk ve çocukluk terimlerine Orta Çağ boyunca rastlanmadığını, çocukluğun daha çok akrabalık ilişkisini ifade ettiğini ve çocukların görünüşte küçük yetişkinler şeklinde algılandığını belirtmektedir.

Yakın zamana kadar hâkim olan eski çocukluk anlayışında çocukluk, henüz yetişkin olmamış, kendi kararlarını alamayan, biyolojik bir geçiş dönemi olarak görülmüştür. Yetişkin-merkezli olan bu anlayışta çocukluk, geçici, eksik bir durum ve bağımsız bir varoluşa sahip olmayan ve genellikle problemlili bir dönem olarak görülmüştür. Bu çerçevede yapılan tanımlarda çocuğun yetişkinden farklı bir yapıda olduğu ve bu nedenle ona karşı gösterilecek tutum, davranış ve uygulamaların yetişkinlerden farklı olması gerektiğine vurgu yapılır (Bağlı, 2003: 276-278).

Öte yandan “21. yüzyılda çocuğu merkeze alan ve bir birey olarak ona saygı duyan bir anlayışa ulaşılmıştır” (Sağlam ve Aral, 2016:47). Yeni çocukluk anlayışı diye adlandırılabilir bu yaklaşımda çocuklar kendilerine özgü duygu, düşünce ve çıkarları

olan sosyal aktörlerdir, kendi yaşamlarıyla ilgili karar mekanizmalarında ve kendi iyi olma hallerinin oluşmasında aktif roller almaları sağlanmalıdır, “çocuk hakları” güvence altına alınmalıdır, katılımcı olmalarına fırsat verilmeli, fiziki ve sosyal yaşama koşulları iyileştirilmeli ve diğer ihtiyaçları gözetilmelidir.

Çocukluk anlayışındaki tarihsel değişimlerle birlikte bugün birçok ülke ve uluslararası kuruluş yaş kriterini dikkate almaktadır. Nitekim örneğin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde on sekiz yaşına kadar her birey çocuk olarak tanımlanmaktadır (Şirin, 2011: 21).

Bu tez çalışmasında Birleşmiş Milletler’in bu tanımlaması esas alınmakla birlikte yeni çocukluk anlayışının çocuğa bakış tarzı benimsenmektedir. Ayrıca, bu tez çalışması çocukluk ve gençlik kavramları arasındaki kesişim noktasını da dikkate almaktadır.

1.5.2. Gençlik:

Türkarşlan ve Yurtkuran’ın da (2007) belirttikleri gibi literatürde gençliğin herkes tarafından kabul edilen bir tanımı ve yaş aralığı bulunmamaktadır. Çocukluğa bakışta olduğu gibi gençliğe bakışta da biyolojik ve psikolojik yaklaşımlar baskın görünür. Bu tür yaklaşımlar gençliği belli bir yaş aralığıyla ve bu aralıktaki belli tutum ve davranışlarla karakterize etme eğilimindedirler. Bu bağlamda kimi çalışmalar, 12–24 yaş grubunun, kimi çalışmalar 12–26 yaş grubunun, kimileri ise 15–24 ya da 15–30 yaş grubunun genç olduğunu kabul ederler. Birleşmiş Milletler (BM), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) ve Dünya Bankası (WB), 15–24 yaş aralığındaki kişileri “genç” olarak tanımlamaktadır (UNESCO, 2011, World Bank, 2011). Avrupa Birliği’nin bazı raporlarında ise gençler 15-29 yaş aralığındaki insanlar olarak tanımlanmaktadır (Commission of the European Communities, 2011, Commonwealth Youth Programme, 2011). Görüldüğü üzere gençliği belirleyen yaş aralıkları çeşitli çalışmalar ve uluslararası kurumlar arasında farklılaşabilmektedir. Bununla birlikte “Birleşmiş Milletler’in genç tanımı en çok kabul görenidir ve 15-24 yaş arasını kapsamaktadır. Bu yaş aralığı, gençlerin eğitim aşamalarının sonu ve hayata atılma yaşlarının başlarıdır (Özer, 2011: 43).

Sosyologlar ise biyolojik ve psikolojik yaklaşımlardan farklı olarak gençliğin sosyal ve kültürel bir kavram olduğunu kabul ederler ve bununla ilgili algısal çeşitliliğe dikkat

ekerler. Gençliğe bu sosyolojik bakış son zamanlarda uluslararası kuruluşlarca da benimsenmiş görünmektedir. Nitekim UNESCO (2011), genç insanların değışen ve heterojen bir grup olduğunu ve gençlik deneyimlerinin bölgelere, ölkelere ve kùltürlere göre büyük değışiklik arz ettiğini vurgulamaktadır.

Sosyologlar genellikle gençliği sosyal rolleri ve statüleri bağlamında değeriendirirler. Bu bağlamda literatürde, gençlikten yetişkinliğe geçişi belirleyen iki gösterge üzerinde durulduğu görülür. Birincisi aile sorumluluğu üstlenmek, diğeri ise iş sorumluluğu üstlenmektir. Ancak modern toplumlarda bu rolleri üstlenmek gittikçe daha ileri yaşlara sarmaktadır. Böylece bu süreç sadece yeni bir gençlik kategorisi oluşmasını değil aynı zamanda bu gençlik kategorisinin parametrelerinin de sürekli olarak değışmesine vesile de olmaktadır. Bu parametreler içerisinde en belirleyici unsurlardan biri eğitimidir. “Artan eğitim ihtiyacıyla ve toplumsal dönüşümle birlikte, gençlerin hayata atılma yaşı ilerlemekte ve böylece genç tanımı da değışmektedir” (Gür, 2012:14).

Gerek çocukluk gerekse gençlik tanımlamalarına ilişkin yukarıdaki inceleme göstermektedir ki bu iki kavram arasında belli ölçülerde bir kesişim bulunmaktadır. Hukuki anlamda 0-18 yaş arasındaki her birey çocuk sayılmaktadır. Öte yandan birçok çalışma ve kurum gençlik başlangıç yaşını 12 yaşına kadar geri götürmektedir. Bu durumda 12-18 yaş arasındakiler hem çocukluk hem gençlik kategorileri içerisinde yer almaktadırlar. Bu tez çalışmasında da devlet koruması altında bulunan 15-21 yaş grubundaki 52katılımcıyla derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Dolayısıyla bu spesifik yaş grubu bu tezde bazen çocuk, bazen genç, bazen de çocuk/genç nitelemeleriyle kullanılmışlardır.

1.5.3. Korunma ve Bakım Altındaki Çocuklar/Gençler:

Korunmaya muhtaç çocukların kurumlarda bakılması oldukça eski bir geçmişe sahiptir. Ancak bununla ilgili kapsamlı gelişmelerin 19. Yüzyıl’da yaşandığı kabul edilir. Öncelikle sanayileşmenin ve kentleşmenin yarattığı sorunlarla başa çıkmaya çalışan İngiltere’de kimsesiz ve yetim çocukları korumak amacıyla Dr. Barnardo’s (1870), Ulusal Çocukevi (1869) ve Katolik Çocuklar Derneği (1887) gibi sivil örgütlerin kurulduğu bilinmektedir. 1870’lerin sonunda ABD’de de 34 adet çocuk koruma derneği kurulmuştı.

19. yüzyıldan itibaren okullaşmayla aracılığıyla devletler kendi ideolojileri doğrultusunda bireyler yetiştirirken çocuklar da uzayan çocukluk yaşıyla birlikte kendi potansiyellerini ortaya çıkarma fırsatı bulabilmişlerdir.

Çocuğun korunması bağlamında, 19. Yüzyıl'a kadar çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkiye devletin pek müdahil olmadığı görülür. Genel olarak aile reisi kabul edilen baba, aile üyelerinin davranışlarından sorumlu görülmüştür. 19. Yüzyıl itibariyle 'Avrupa ve Kuzey Amerika'nın çeşitli bölgelerinde reformcular sağlık, suçluluk, ahlak, yoksulluk ve çocukların okula gitmesi' gibi konularla ilgilenmeye başlamış ve çocuk istismarını ve çocuk suçluluğunu önleme, kimsesiz çocukların korunması ve çocukların okula yollanması gibi konularda yardımseverler, sivil toplum kuruluşları ve devlet aile meselelerine müdahil olmaya başlamıştır (Heywood, 2003:127-128). Çocukların korunmasına yönelik kanunlar çıkarmanın ilk örnekleri 1800'lü yıllarda Batı'da görülmekle birlikte (Heywood,2003:163-168) 1989'da kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi ile bu eğilim küresel bir yaygınlık kazanmıştır (Akbaş ve Atasü Topçuoğlu, 2009:101).

Bu bağlamda Türkiye'de de oldukça erken sayılabilecek bir dönemde Batılı ülkelerle eşzamanlı sayılabilecek adımlar atılmıştı. Türkiye'de çocuk hakları bağlamındaki ilk çalışmalar Tanzimat Dönemi'nde görülmektedir. Bu dönemde Müfit Paşa, Türk düşünce tarihinin ilk popüler bilim dergisi olan Mecmua-i Fünun'da çocuğun toplumsallaşması konusunda toplumda bir bilinçsizlik ve kayıtsızlık olduğunu neden ve sonuçlarıyla ortaya koyan bir makale yayınlamıştır (Doğan, 2012:506). Türkiye'de çocuğu korumaya yönelik kurumların kurulmaya başlaması da 19. Yüzyıl'da gerçekleşmiştir. 1822'de çocuk ıslahevlerinin kurulmasıyla birlikte çocuk bakım sisteminin ilk temelleri atılmıştır. Bu dönemde Tuna Eyaleti Valisi Mithat Paşa Çocuk İslahevi'ne ait bir tüzük düzenlemiş ve bu tüzük uygulanmak üzere Dahiliye Nezareti'nce 1868 yılında tüm valiliklere gönderilmiştir.

Daha önce kimsesiz insanlar için 1895 yılında Darülaceze'yi ve çocuklar için Himaye-i Etfal Hastane-i Alisi'ni (Şişli Etfal Hastanesi) kuran II Abdülhamid bu sefer kimsesiz çocuklar için de bir teşebbüste bulunmuş ve 1903 yılında Darülhayr-ı Ali'yi kurmuştur. Kısa sürede 400'den fazla çocuğa hizmet veren bu kurum 31 Mart olaylarından sonra Abdülhamit'in tahttan indirilmesi sonrasında 1909'da kapatılmıştır (Çıfci, 2009: 60).

Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı sosyo-ekonomik hasarlar çocuklara yönelik koruyucu hizmet adımlarında, özellikle Yetimlerevi anlamına gelen Darüleytamların açılmasında önemli bir rol oynamıştır. Darüleytamlar resmi olarak 2 Nisan 1917 yılında kurulmuştur. Savaşın yetim bıraktığı çocukları barındırmak için Maarif Nezareti'ne bağlı olmak üzere ilk olarak 1914 yılında girişimler başlamış ve daha sonra ülkenin her yerinde birçok Darüleytam'lar açılmaya başlanmıştır.

Öte yandan Himaye-i Etfal Cemiyeti (1917), açtığı ilk çocuk misafirhanesinde 100 çocuğa hizmet vermeyi amaçlarken cemiyet misafirhanesine gelen çocuklar uygun görülen ailelere “evlatlık”, ticaret ve sanayi ile uğraşan kişilere “çırak”, çeşitli okullarda da “talebe” yetiştirilmeye ve onlardan boşalan yerlere yeni çocuklar alınmaya başlanmıştır. Devamlı dolup boşalan bir depo görünümünde olan Himaye-i Etfal Cemiyeti 1917-1922 yılları arasında bu şekilde hizmet vermiştir. Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin adı 1935 yılında “Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu” olarak değiştirilmiştir (Çifci, 2009: 61).

1949 yılında kabul edilen 5387 sayılı 1. Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun'a göre “beden, ruh ve ahlak gelişimleri tehlikede olup, ana ve/veya babasız, ana ve/veya babası belli olmayan, ana ve/veya babası tarafından terk edilen, fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri ve uyuşturucu maddeleri kullanma gibi tehlikelere maruz bırakılan çocukların 18 yaşını doldurana kadar korunmaları gerekir. Bu tanımın ışığı altında korunmaya ihtiyacı olan çocuklar yaşlarına göre iki ayrı grupta (0-6, 7-18) değerlendirilmiş olup bakım şekilleri de buna göre düzenlenmiştir” (Çifci, 2009: 62). 1983 yılında, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Önce Sağlık Bakanlığı'na bağlı olarak kurulsada bu kurum 1989 yılında Başbakanlığa bağlanmıştır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun, korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik verdiği hizmetler; evlat edinme hizmeti, koruyucu aile hizmeti, çocuk yuvası hizmeti, gençlik evi hizmeti, çocuğun aile yanında desteklenmesine yönelik ayni ve nakdi yardım hizmetidir (Çifci, 2009: 63).

8 Haziran 2011 tarihinde 27958 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile uzun yıllar korunmaya muhtaç çocukların bakım ve

korunmasını sağlayan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) kapatılarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Dolayısıyla bu KHK sosyal hizmetler ve yardımlara ilişkin ulusal düzeyde politika ve stratejileri geliştirme, uygulama ve dezavantajlı grupların korunması görevini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na vermiştir (Yazıcı, 2012:100).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuklar Esirgeme Kurumu Kanununda korunmaya muhtaç çocuk, beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup, ana veya babası veya her ikisi birden bulunmayan, belli olmayan veya onlar tarafından terk edilen, ihmal ve istismar edilen çocuk olarak tanımlanmıştır (Uğur, 2013:185).

“Korunması gereken çocuk” veya çocuklar genellikle bir takım yetersizlikler ve engellerle birlikte düşünülen bir kavramdır. Bu bağlamda korunması gereken çocuklar, “temel bakımı, yetiştirilmesi, esirgenmesi ve gözetilmesindeki yetersizlik ve aksama nedeniyle sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlâki yönden sağlıklı bir yetişkin olmasının önünde çeşitli engeller bulunan çocuk”lar olarak tanımlanır (Elmacı, 2010: 950). Hukuki bir tanımlamayla da “korunmaya muhtaç çocuk veya çocuklar” ilgili yasal düzenlemelerin çizdiği sınırlar içerisinde kalan ve devletin özel olarak koruması gereken çocuklardır (Tomanbay, 1999: 158).

Korunmaya muhtaç çocuklara karşı devletin sunduğu hizmetler çocuğun özel koşullarına bağlı olarak çeşitlilik gösterir. Bunların içerisinde en eski ve yaygın olan hizmet, çocuğu kurumsal bakım altına almaktır. Ancak geçmiş deneyimlerden elde edilen bazı olumsuz sonuçlar ve yüksek maliyet nedeniyle ve çocuk için en yararlı hizmetin onun ailesiyle olan doğal ilişkilerini korumak olduğu düşüncesiyle çocuğa ve ailesine ayni ve nakdi yardım yapmak bugün için en yaygın hizmet türlerinden birisi haline gelmiştir. “Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerince yapılan sosyal inceleme çalışmaları sonucunda, bir çocuğun sosyal yardımlarla desteklenerek ailesi yanında korunması uygun görülmüş ise, bu çocuk veya çocukların ailelerine geçici veya sürekli nitelikte ayni ve nakdi sosyal yardımlar yapılmaktadır” (Yazıcı, 2012:504).

Ayni ve nakdi yardımların dışında en yararlı bulunan hizmetlerden birisi de koruyucu aile hizmetidir. Koruyucu aile kavramı, “çeşitli nedenlerle biyolojik ailesi yanında bakımları sağlanamayan çocukların, kısa veya uzun süreli olarak bakımlarını üstlenen

anne ve baba özelliklerini taşıyan kişilerin yanında devlet denetiminde yetiştirilmeleri olarak tanımlanmakta ve bu hizmeti veren aile ya da kişilere koruyucu aile denilmektedir (Yazıcı, 2012:504). Yazıcı (2012:505), koruyucu aile bakımının, Batı ülkelerinde kurum bakımına oranla daha yaygın olarak kullanılan bir sistem olduğuna, Batı ülkelerinde korunmaya muhtaç çocukların neredeyse %75'i koruyucu aile yanında yaşarken Türkiye'de bu oranın oldukça düşük ve % 4'ler civarında olduğuna dikkat çeker.

Bir diğer hizmet modeli de evlat edindirmedir. Evlat edindirme, “diğer bakım yöntemleri gibi çocuğun ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan sosyal hizmet ve çocuk refah alanının önemli bir düzenlemesidir. Çocuğa geçici değil, sürekli bakım sağlayan evlat edindirme yöntemi bu yönüyle koruyucu aile bakımından farklılık gösterir. Evlat edindirme, kan bağına dayanmaksızın yasal ve sosyal açıdan ana-baba ve çocuk bağının kurulmasıdır” (Yazıcı, 2012:505).

Türkiye’de ve başka birçok ülkede korunmaya muhtaç çocukların bakım ve korunması için düşünülen en eski çözüm yolu ve bakım yöntemi ise kurumsal bakım hizmetidir. Bu yöntem özellikle çocuğun ailesi yanında bakımı ve korunması için alınan önlemler, geliştirilen politika ve yapılan yasal düzenlemelere rağmen çocuğun ailesi yanında bakım ve korunması sağlanamadığında devreye sokulan bir seçenektir (Karataş, 2008: 41).

Kurum bakımının, “benzer özellikleri olan çocukların belli bir yerde topluca bakılıp korunması veya bir aile ortamına sahip ya da aile ortamında yaşama şansı bulunmayan çocukların gruplar şeklinde veya toplu olarak bir kurum içerisinde yaşamaları ve bu süre içerisinde kendilerine anne, babalarının yerini alan yetişkinler tarafından bakılmaları” olarak tanımlandığını belirten Yazıcı (2012:506) bu bakım yönteminin verildiği kurumların tipleri hakkında şu açıklamaları yapmaktadır:

a) Kışla tipi kurumlar; çok sayıda çocuğun büyük binalarda ve kalabalık koğuşlarda bir arada yaşadığı ve kurumda az sayıda personelin çalıştığı, otoriter bir disiplin ve merkeziyetçi yönetim tarzı ile yönetilen kurumlardır. Kışla tipi kurum bakımının ortaya çıkardığı olumsuzluklar nedeniyle bu tür yapı ve hizmetler değiştirilmeye başlanmıştır. Artık kurumlar, koğuş sisteminden oda sistemine ve içinde daha az sayıda çocuğun

barınabileceği kurumlar hâline dönüştürülmektedir. Bu kurumlar kategorik olarak Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları olmak üzere iki gruba ayrılarak herhangi bir nedenle ailesinden ayrılmak zorunda kalarak korunmaya muhtaç hâle gelen çocuklara hizmet vermeyi amaçlamaktadır (Yazıcı, 2012:507).

b) Ev Tipi Kurumlar; Bu kurum tipi az sayıda (5–10) çocuk grubuna hizmet veren büyük yatakhaneler ve yemekhaneler yerine çocukların daha küçük odalarda barınma ve ihtiyaçlarının karşılandığı tiptir. Korunmaya muhtaç durumda bulunan çocuklar için sıcak bir aile ortamı sağlamaya çalışan ev tipi kurumların başında çocuk evleri ve çocuk köyleri gelmektedir.

Çocuk evleri modeline göre çok sayıda çocuğun bir kurumda bir arada kalması yerine çocukların ev ortamında kalması planlanmıştır. Bu planlamalar arasında çok önemli bir yere sahip olan proje öncelikle “Sevgi Evleri” projesidir. Proje ile çocukların kuruluş bakımı yerine daha küçük birimlerde, küçük ve müstakil binalardan oluşturulan site içerisindeki evlerde bakımları sağlanarak çocukların aile ortamına benzer yapı ve ilişki içerisinde sağlıklı ve kendine güvenen bireyler olarak büyümeleri ve topluma kazandırılmaları hedeflenmiştir. Bu bağlamda sevgi evleri uygulaması çocuk evlerinin temelini oluşturmuştur (Yazıcı, 2012:508).

Korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili yukarıdaki bilgiler ışığında bu tez çalışmasında üzerinde odaklanılacak çocuklar, Sevgi evlerinde koruma ve bakım altında yaşayan çocuklar olacaktır. Koruyucu aile, evlatlık edindirme, ayni ve nakdi yardım türündeki hizmetlerin muhatabı olan koruma ve bakım altındaki çocuklar bu tez çalışmasının kapsamı dışında tutulmuşlardır. Kuşkusuz bu tür hizmetlere muhatap koruma altındaki çocuklar arasında aidiyet ve güven deneyimlerini incelemek de gerekli ve yararlıdır. Ancak onların yaşam koşulları kurumsal koruma ve bakım altındaki çocuklara göre oldukça farklı olduğu için ayrı bir çalışmayı gerektirmektedir.

1.6. Tez Planı:

Bir sonraki bölümde konuyla ilgili literatür taramasına yer verilecektir. Bu kapsamda a) çocukluk sosyolojisi, b) sosyal koruma ve koruma altındaki çocuklar, c) kimlik ve aidiyet kavramları çerçevesinde kuramsal yaklaşımlar değerlendirilecektir. Araştırma sorusuyla ilgili görgül çalışmalar da bu bölümde incelenecektir.

Üçüncü bölümde araştırma yöntem ve tekniklerine ilişkin açıklamalar sunulacaktır. Bu bağlamda araştırmanın yöntemsel tercihi olan nitel araştırma ve spesifik olarak fenomenoloji üzerine araştırmacının anlayışı ve tercih nedenleri sunulacaktır. Bu bölümde ayrıca araştırmanın örneklem grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve veri analizi ile ilgili gerekli açıklamalar ve betimlemeler yapılacaktır.

Dördüncü olarak “bulgular” bölümü, derinlemesine mülakat tekniğiyle toplanan verileri beş ana başlıkta sunacaktır: a) Aile Aidiyeti, b) Okul/akran grubu Aidiyeti, c) Kuruluş Aidiyeti, d) Sanal aidiyetler, e) Güven, Aidiyet ve Etkileri.

Sonuç ve Tartışma başlıklı son bölümde ise, bulgular özetlendikten sonra literatürle ilişkisi bağlamında bulgular yorumlanmakta ve bunların akademisyenler, karar alıcılar ve uygulayıcılar açısından implikasyonlarına ve önerilere yer verilmektedir.

2. BÖLÜM: LİTERATÜR TARAMASI

Literatür taraması bilimsel bir araştırmanın temel aşamalarından birisidir. Bu aşama araştırmaya çeşitli katkılar sunar. Literatür taraması öncelikle araştırma konusunu bir *bağlama oturtmaya* yarar. Diğer bir deyişle, literatür taramasıyla araştırma konusunun ilgili disiplinin hangi *araştırma ve tartışma çerçevesini ilgilendirdiği* belirlenmiş olur. İkinci olarak, literatür taraması *araştırma sorusunun şekillenmesinde* yardımcı bir işlev görür. Araştırma sorusu, sağduyunun ve gündelik yaşamdan gözlemlerin yardımı yanı sıra literatür taramasının da yardımıyla formüle edilebilir. Üçüncü olarak, literatür taraması, konuyla ilgili mevcut kuramsal ve ampirik çalışmaların genel olarak değerlendirilmesi ve yapılacak olan *yeni araştırmanın bu çalışmalara nasıl bir katkı sağlayacağı*nın ortaya çıkarılması işlevini de görür.

Koruma altındaki çocuklar arasında aidiyete ilişkin algılar ve pratikler hakkındaki anlayışımızı geliştirmeyi amaçlayan bu tez çalışması, iki ana araştırma sorusu üzerine bina edilmiştir:

- 1) "Korunma ve bakım altındaki" çocuklar hangi yollarla yerel topluluklarına, ailelerine, arkadaşlarına ve diğer sosyal ağlara ait olma ya da onlardan uzaklaşma deneyimleri yaşarlar?
- 2) "Korunma ve Bakım altındaki" çocuklar hangi koşullarda ilişkilerini ve aidiyet çabalarını yönetmek için 'güvenli' alanlar yaratır ve muhafaza ederler?

Aşağıdaki literatür taramasının yukarıda zikredilen üç temel husus açısından fonksiyonel olması umulmaktadır. Tezin amaç ve soruları, ilgili literatürün üç bağlamda incelenmesini ve dolayısıyla bu üç kavramsal bağlama oturtulmasını gerekli kılmaktadır: Bunlar; a) çocukluk sosyolojisi, b) sosyal koruma ve koruma altındaki çocuklar, c) aidiyet kavramlarıdır.

2.1. Çocukluk Sosyolojisi

Bu tezin konusu, koruma altındaki çocuklara odaklanması hasebiyle öncelikle çocukluk sosyolojisini ilgilendirmektedir. Çocukluk sosyolojisi, çağdaş sosyolojinin gelişmekte olan verimli bir alanıdır. Sağduyulu mantık, çocuğu her yer ve her çağda

"doğallaştırmaya" hizmet eder: o, çocuklara hem doğal hem de evrensel olarak davranır ve böylece belirli bir tarihsel bağlamda çocuğun özgünlüğünü ve kültürel farkını anlamaktan uzaktır. Jenks'in (2009:94) belirttiği gibi "çocuklar, basitçe, her zaman ve her yerde aynı şey değildir; toplumsal olarak yapılandırılmış ve bağlamsal olarak anlaşılmışlardır ve sosyologlar bu yapım sürecine ve bu bağlamsallaştırmaya katılırlar.

Diğer bir deyişle sosyologlar çocuklara ve çocukluğa çok boyutlu bakışlar sağlarlar. Çocukluğun tarihsel gelişim seyri bu boyutlardan birisidir. Sosyologlar, modern toplum öncesi çağlardaki genel çocukluk anlayışı ve özelde de çocuk istismarı ve ihmali ile ilgili farklı görüşler sergilerler. Çoğu sosyologlar çocuklukla ilgili olarak geçmişini olumsuz hatta "barbarca bir mekan" olarak değerlendirirler. Örneğin De Mause (1995:1) "Çocukluğun geçmişi bir kabustur ... geçmişte ne kadar geriye doğru gidilirse, çocuk bakımı seviyesi o kadar düşük olur ve çocukların öldürülmesi, terk edilmesi, dövülmesi, terörize edilmesi ve cinsel tacize uğraması olasılığı o kadar fazlalaşır" görüşünü ileri sürerken bu yaklaşıma yansıtır. Wilkens (2014) de bu yaklaşımı destekleyici çeşitli tarihi olaylara ve yazarlara atıf yapar. Ona göre:

Roma İmparatorluğu'nda bebekleri öldürmek ve terk etmek, [...] Orta Çağ boyunca Avrupa'da fiziksel ve cinsel istismar da dâhil olmak üzere çocuklara yönelik zulüm ve bazı çocukların (çoğunlukla fakir) 18. yüzyıl Britanya'sındaki çalışma evlerinde yaşamaları gerektiğine dair bir inanç gibi modern toplumların aşırı dercede kaba ve iğrenç bulacağı çocuklara karşı davranışsal uygulamalara ilişkin çok sayıda tarihi örnek vardır (Wilkens, 2014:9).

Bu tarihi örneklerle rağmen Wilkens, "geçmiş çocuklara yönelik genellikle barbarca algılamayı destekleyen kanıtların karışık olduğunu" ve "çocuklara yönelik sert ve zalimane muameleler tarihsel açıdan daha yaygın olmuş olsa bile, çocuklara daima özel bir değer ve sempatik bakım verildiğini gösteren kanıtların da mevcut olduğunu" da belirtir (Wilkens, 2014:9).

Çocukluk sosyolojisinin temel tartışma konularından birisi de çocukluk kavramından ne anlaşılması gerektiğidir. Bugün sosyologlar genel olarak bu kavramın biyolojik bir kavram olmanın ötesinde sosyal ve kültürel olarak inşa edilen bir kavram olduğunu düşünme eğilimindedirler.

Çocuklukla ilgili meşhur çalışmasında Fransız tarihçi Aries (1962:125) "Ortaçağ toplumunda çocukluk fikri yoktu [ancak] bu, çocukların ihmal edildiği, unutulduğu veya hor görüldüğü anlamına gelmemektedir" demektedir. Buna karşılık Archard (2004:22) gibi diğerleri "geçmişin yoksun olduğu şey *bizim* çocukluk kavramımızdı" (vurgu orjinaldir) diyerek çocukluk kavramının çağa ve kültüre göre anlamsal değişimler gösterdiğine işaret eder.

“Çocukluğun Yokoluşu” adlı eserinde Postman (1995) da Aries’in “çocukluğun icadı” ile ilgili görüşlerini özetledikten sonra modern çağda özellikle kitle iletişim teknolojisindeki önemli bazı gelişmelerin etkisiyle çocukluk ile yetişkinlik arasındaki sınırların kaybolmaya yüz tuttuğunu ve dolayısıyla “çocukluğun yok olduğunu”, onun yerine “yetişkin-çocuk” diye adlandırdığı yeni bir insan türünün doğduğunu ileri sürer. Ona göre, modern toplumda medya sadece çocukları yetişkinlerin dünyasına sokmuyor aynı zamanda yetişkinleri de çocuklarla türdeş hale getiriyor (Postman, 1995: 7.bölüm). Bu çağda oyunlar, yeme-içme alışkanlıkları, şarkılar, edebiyat, kirli sözcükler, ve hatta suç ve bağımlılıklar, beden imajı kaygıları, cinsel istismarlar vb. birçok yaşamsal deneyim alanı çocukların ve yetişkinlerin ortak deneyim alanlarına dönüşmüştür. Postman’a göre çocukluğun ve yetişkinliğin yok olmasıyla birlikte modern çağda artık insan ömrünün sadece üç aşaması kalmıştır: bebeklik, yetişkin-çocukluk ve yaşlılık (Postman, 1995:128). Postman’ın eleştirmenleri ise onun “çocukluğun yok olması” fikrini abartılı bir yaklaşım olarak değerlendirirler ve gerçekte çocukluğun yok olmadığını, sadece yeni koşullara uyum sağlayıcı bir dönüşüm geçirdiğini ileri sürerler (Buckingham, 2000).

Yukarıdaki bilgiler göstermektedir ki çocukluğun tecrübelerinin ne olduğu, ne olması gerektiği ve çocukluğun ne zaman başladığı ve bittiği konularında evrensel bir norm bulmak ve sosyologların bu konularda ortak bir anlayış geliştirmelerini beklemek gerçekçi görünmemektedir. Zaten bu yüzden uzun zamandır 'çocukluğun' esasen *sosyal bir inşa* olduğu kabul edilmektedir. "Bir çocuk" olmanın ne olduğuna dair anlayışlar, zaman içinde ve kuşaklar boyunca kültürler içinde ve kültürler arasında değişir (Holland vd. 2008:4).

Çocukluğa ilişkin toplumsal algılar da bir çeşitlilik gösterir. Bu algıların onu ya “risk altında” bir kitle ya da “risk yaratan” bir kitle olarak kavramsallaştırdıkları gözlenir. Bu

kavramsallaştırmaların toplumlar ve tarihsel dönemlere göre değiştikleri ve dolayısıyla farklı çocukluk ve gençlik politikalarının oluşumuyla ilişkilendirilebilecekleri söylenebilir (Çakı, 2017:67).

Çocukluğa ilişkin geleneksel kuramsal yaklaşımlara gelişim psikolojisi ve erken sosyalleşme teorilerinin hükmettiği söylenebilir. Hem erken gelişim psikolojisi hem de erken sosyalleşme teorileri, öncelikle çocukluğu bir yetişkinliğe hazırlık dönemi olarak gördüler ve çocukları başlı başına bir “kişi” olarak değil, sadece gelecekteki oluşlar (becomings) olarak değerlendirdiler (Walkerdine 2004). Dolayısıyla bu kuramsal çerçevelerden beslenen çocuklara yönelik sosyal politikalar, yetişkin vatandaşlar üretme hedefine odaklanmıştır. Böylece nispeten yakın zamana kadar çocukluk politikaları çocukluğu bir “gelecek” ve “çıktı” meselesi olarak görmüştür. Ancak geleceği ve 'çıktıları' önceliklendirmek, çocukların gündelik yaşamlarını, 'şimdi' deneyimlerini ve geçmişleri, şimdiki zamanları ve gelecekleri arasındaki karmaşık ilişkiyi görmezlikten gelmektir. Bunun farkına varan çağdaş sosyal bilim araştırmaları, çocukları yalnızca 'oluşlar' (becomings) ya da 'varlıklar' (beings) olarak değil, hem oluş hem de varlık olarak nasıl oluştuğunu sorgulamaya başlamışlardır (Holland vd. 2008:4).

Günümüze kadar, çocukluğun sosyolojik anlayışında da sosyalleşme teorileri baskın olmuştur. Bu teoriler toplumsal normlara uyma ve toplumsal değerleri içselleştirmede çocukların öğrenme süreçlerini tanımlama konusuyla ilgilenirler. Sosyalleşme kuramları, toplumsal olarak gelişen çocuğa odaklanmasında ve bireysel gelişimin nihai hedefi, yani yetişkinlik kaygısında (James vd. 1998, Corsaro 1997, James ve Prout 1997, Qvortrup vd. 1994) gelişim psikolojisiyle paralellikler taşır.

Çocukların “gelecekteki yetişkinler” statüsü üzerindeki bu konsantrasyonun belli sonuçları vardır. Bunlardan birisi, uzun süre boyunca çocukluğu toplumsal üyelik için yalnızca bir hazırlık dönemi ve çocukların 'henüz yetişkin olmamış, 'oluş' yerine 'olmakta' olan bir varlık olarak görmektir.

Öte yandan bu perspektif, çocukları ve çocukluğu toplumdan ayrı bir yere, 'dış uyaranların merhametinde' pasif bir konuma, yerleştirir; çocukların gündelik yaşam dünyalarını, şimdiki-zaman deneyimlerini, eylemlerini ve becerilerini gözetimsiz bırakır.

Bu nedenle, sosyalizasyon teorilerine son dönemlerde önemli eleştiriler getirilmiştir. Bu teorilerin çocukların doğumdan itibaren zaten toplumun bir parçası olduğu noktasını göz ardı ettiği; çocukluğun toplumun bir parçası olduğu ve ayrıca, çocukların içinde doğdukları toplumu sadece içselleştirmedikleri aynı zamanda toplumda değişiklikler de meydana getirebildikleri ileri sürülmüştür (Qvortrup vd. 1994, Corsaro 1997, James ve Prout 1997, James vd. 1998,).

Bu eleştiri noktalarından hareketle son dönemde yeni bir çocukluk sosyolojisinin doğmaya başladığı gözlenmektedir. Bu yeni çocukluk sosyolojisinin iki ana kabule dayandığı ileri sürülebilir: a) çocukluk toplumun zaten tam bir parçasıdır. b) çocuklar sosyal aktörlerdir. Bu yeni çocukluk sosyolojisine göre, çocukların kendileri sürekli değişseler bile, çocukluğun kendisi asla kaybolmaz; fakat toplumdaki diğer yapısal biçimlerle iç içe geçmiştir ve her biri karşılıklı olarak birbirini etkilerler. Çocukları sosyal aktörler olarak görmek, çocukların topluluğun sadece gelecekteki üyeleri veya toplumsal süreçlerin çıktıları olmadığını kabul eder; onlar da mutlaka topluma katılmaktadırlar. Bu sebeple, çocukların, kendi toplumsal yaşamlarının inşasında, çevrelerindeki kişilerin hayatlarında ve içinde yaşadıkları toplumda aktif olarak yer aldığı ileri sürülür (Van der Hoek, 2005:13).

Bu yeni çocukluk araştırmaları çocukların içinde bulunduğu sosyal ve kültürel bağlamların çocuğun sosyal dünyasını anlamada oynadığı önemli rollere de vurgu yapmaktadırlar. Bu bağlamda uzam ve mekân kavramları üzerine sosyoloji içindeki gelişmeler de çocukların gündelik yaşam ortamlarına anlam verme yollarını, bu yerel çevrelerle nasıl etkileşimde bulunduklarını ve bu ortamların nasıl çocukların yaşamlarının önemli bir bölümünü oluşturduğunu anlamaya önemli katkılar sunmaktadırlar.

Erken gelişim psikolojisi ve erken sosyalleşme teorilerinin aksine yeni çocukluk sosyolojisi çalışmaları çocukları homojen bir grup olarak görmek yerine sınıf, cinsiyet, etnik köken, milliyet gibi sosyo-kültürel faktörlerin onların günlük deneyimlerinde nasıl farklı sosyal ve maddi etkilere sahip olduklarını göstermeye çalışırlar (Renold 2005; Scourfield vd. 2006; Connolly 1998). Buna göre “özel sosyo-ekonomik ve kültürel ardalara sahip çocuklardan toplumsal beklentiler, insanların çocuklara nasıl

davrandıklarını ve bu çocukların kendi benliklerini nasıl geliştirdiklerini kuvvetle etkileyecektir” (Holland *et al.* 2008:5).

'Çocukluğun yeni sosyolojisi' olarak adlandırılan alanlardaki çalışmalar (James vd. 1998, Corsaro 1997, James ve Prout 1997) geleneksel çocuk ve çocukluk görüşlerinin açmazlarından uzak kalmaya ve çocukluğun sosyolojik araştırmasına alternatif yönler önermeye çalışır.

Çocukluğu entegre bir yapısal form olarak ve çocukları sosyal aktörler olarak kavramsallaştırmak, araştırmaya yeni açılımlar sunar. Birincisi, çocukların görünürlüğünü artırmak için çocukluk analiz birimi olmalı ve çocuklar gözlem birimi olmalıdır (Saporiti 1994). İkincisi, çocuklar 'araştırmanın nesneleri' yerine "katılımcıları" olarak düşünülmelidir. (James ve Prout 1997). Çocuklar, 'bilgili' olarak muamele edilmelidir ve onların bilgilerine saygı duyulmalıdır (Alanan 1994). Son olarak, yeni çocukluk söylemleri çocuğu 'oluşmakta olan' yerine 'varlık' olarak kabul ettiği için, çocuğu kendi başına incelemeyi teşvik ederler. James vd.'ne göre (1998), 'gerçek çocukları' ve 'çocuk olma deneyimlerini' öğrenmeye dönük bu değişim, geleneksel yaklaşımlardan yeni çocukluk yaklaşımlarına doğru temel bir kopuşu temsil eder ki bu kopuş şimdiki-zaman deneyimlerine, sosyal dünyada gerçekte 'bir çocuk olarak' yaşayan çocukların eylemlerine odaklanmaya yol açar (James vd. 1998'den aktaran Van der Hoek, 2005:14).

Özetle, çocukluk sosyolojisi, çocuklarla ilgili olarak yenilikçi bir çalışma zemini sunmakta ve heyecan verici nitelikte yeni çalışmalarla yeni bir çocukluk paradigması inşa etmektedir. James ve Prout (1990), bu paradigmanın temel özelliklerini şöyle tanımlıyor:

1. Çocukluk bir toplumsal inşa olarak anlaşılır. Bu haliyle bu paradigma, insan hayatının ilk yıllarını bağlamlaştırmak için yorumlayıcı bir çerçeve oluşturmaktadır. Çocukluk, biyolojik hamlıktan ayrı olarak, insan gruplarının doğal ya da evrensel bir özelliği değildir, ancak pek çok toplumun belirli bir yapısal ve kültürel bileşeni olarak görülür.

2. Çocukluk, bir sosyal analiz değişkenidir. Sınıf, cinsiyet ve etnik köken gibi diğer değişkenlerden asla tamamen ayrı düşünülemez. Karşılaştırmalı ve kültürlerarası analiz, tek veya evrensel bir olgu olmaktan ziyade çocukluğu çeşitlilikleriyle ortaya koymaktadır.
3. Çocukların sosyal ilişkileri ve kültürleri, yetişkinlerin bakış açısı ve endişelerinden bağımsız olarak tek başına incelemeye değerdir.
4. Çocuklar, kendi toplumsal yaşamlarının, çevrelerindeki kişilerin hayatlarının ve içinde yaşadıkları toplumların inşası ve belirlenmesinde aktiftirler ve öyle görülmelidirler. Çocuklar toplumsal yapı ve süreçlerin sadece pasif nesneleri değildir.
5. Etnografi, çocukluğun çalışması için özellikle yararlı bir yöntemdir. Sosyolojik verilerin üretilmesinde deneysel veya anket stili araştırmaların izin verdiğinden çok daha doğrudan çocuklara bir ses ve katılım sağlar.
6. Çocukluk, sosyal bilimlerde çift hermeneutiklerinin mevcut oluşuyla ilişkili bir fenomendir. Başka bir deyişle, çocukluk sosyolojisinin yeni bir paradigmasını ilan etmek, aynı zamanda çocukluk dönemini yeniden inşa etme sürecine girmek ve bunlara tepki vermektir (James & Prout, 1990: 8–9).

Koruma altındaki çocuklarda aidiyet algı ve pratiklerini keşfetmeyi amaçlayan bu tezde de yukarıda genel eğilimleri özetlenmeye çalışılan yeni çocukluk sosyolojisi paradigması yönlendirici olacaktır. Bu bağlamda spesifik bir çocukluk grubunun, koruma altındaki çocukların, sosyal aktörler olarak kendilerini kimlere ve nerelere ne kadar ait gördüklerini ve aidiyet bağları geliştirmek için ne tür stratejiler izlediklerini araştırmak, bu bağlamda onları bilgili özneler olarak değerlendirip onlardan bilgi toplamak ve onların seslerini duyurmak bu tez çalışmasının belirgin amaçları olacaktır.

2.2. Sosyal Koruma Politikaları ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar

Yeni çocukluk sosyolojisinin özellikle vurguladığı gibi çocukluk bir sosyal analiz değişkenidir ve sınıf, cinsiyet, etnik köken gibi diğer değişkenlerden tamamen ayrı düşünülemez. Dezavantajlı çocuklar özel ilgi ve önem verilen bir sosyal analiz değişkeni olmuştur.

Kuşkusuz dezavantajlı çocuklar hem çocukluk sosyolojisi hem de sosyal hizmet disiplinlerinin odak noktası olmuştur. Devletin genel olarak çocukların özel olarak da dezavantajlı çocukların korunmasında nasıl bir sorumluluğu olduğu/olması gerektiği hususunda tartışmalar bu disiplinler bünyesinde günümüze kadar gelmiştir. Bu bağlamda devletin sorumluluk üstlenmesinin öncü örneği olan İngiltere’de bile bu olgunun oldukça yeni olduğu ileri sürülmektedir.

Bir çocuğun tehlikede olabileceğinden şüphelenmeyi gerektirecek makul bir sebep varsa, Britanya Devletinin özel aile hayatına müdahale etme isteğini göstermesi ya da en azından bunu ilan etmeye başlaması ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında 1889 *Çocuklara Zulüm Önleme Yasası* aracılığıyla gerçekleşmiştir. 1889’dan önce İngiliz Devletinin görevi, genellikle özel bir eve uzanacak kadar geniş kabul edilmezdi, en azından çocuk istismarının ve ihmalkârlığının soruşturulmasına ve önlenmesine varacak kadar geniş değildi. Bunlar hayır işleri veya dini kuruluşların sorumluluğu olarak anlaşıldı. Bununla birlikte, 1889 Çocuklara Zulüm Önleme Yasası’nın yürürlüğe girmesi, devletin çocukları korumadaki rolüne ilişkin daha modern bir anlayışa doğru ani bir kaymaya kendiliğinden işaret etmedi. [...] bu Kanun, özellikle de evlerinin *içinde* yaşayan çocukların (muhtemelen kötüye kullanılmış veya ihmal edilmiş) bakımlarıyla olduğundan daha ziyade evlerinin *dışında* yaşayan çocukların "suçlu" ya da "tutuksuz" davranışlarla daha fazla ilgiliydi. (Wilkens, 2014: 10).

20. Yüzyıl’a kadar İngiliz Devletinin çocukları korumadaki rolü belirsizliğini korumuştur. Bu döneme kadar sosyal hizmet genellikle gönüllü bir faaliyet olarak düşünülmüş ve bu nedenle de Devletin görevi olarak sayılmamıştır. Yaklaşık aynı dönemde, 'sosyal hizmet'i neyin oluşturduğuna dair devam eden tartışmalar da vardı ki birçokları bugün olduğu gibi sosyal hizmetin 'basitçe' çocuk koruma çalışmasından çok daha geniş bir varlık ya da faaliyet grubu olduğuna inanıyordu. “Bu tartışmalar, sosyal hizmetin bir meslek olup olmadığı sorusunu da içeriyordu” (Wilkens, 2014: 10).

Devletin bu işlevleri düzenlemeye ve kademeli olarak ele geçirmeye başlaması ancak 1940’ların sonunda gerçekleşebildi. Muhtemelen İngiltere’deki çocuk koruma sosyal hizmetinin mevcut ulusal sistemi 1948 Çocuk Yasası’nda yasama kökenine sahiptir. Bu yasama, bakımdaki çocuklar hakkında bir dizi ulusal düzenlemenin geliştirilmesine yol

açtığı gibi bu düzenlemelerin uygulanmasını teminen çocuk dairelerinin kurulması görevini yerel makamlara yüklemiştir (Wilkens, 2014: 11).

İngiltere öncü bir rol oynamış olsa da, 20. Yüzyıl'da çocuklara (ve gençlere) yönelik sosyal hizmet çalışmasının tüm Avrupa toplumlarında daha fazla gelişti ve kurumsallaştığı gözlenir. Özellikle iki dünya savaşı sonrasında gençliğin bir problem alanı olarak görülmesindeki yükseliş, devletin çocuklara ve gençlere daha fazla mali destek vermesini gündeme getirdi. 1960'lar ve 1970'ler çocukluk ve gençlik çalışmasının altın yılları olarak tarihte yerini aldı. Ancak, modern iletişim teknolojilerindeki yenilikler yeni eğlence imkânları sunmaya ve evin bu imkânlar için ana merkez olmaya başlaması ve ticari nitelikte alternatif serbest zaman olanaklarının gelişmesi gibi dönüşümler sonucunda çocukluk ve gençlik çalışanları için hedef kitleye ulaşma sorunları baş gösterdi ve çocuk/gençlik kulüpleri ve çocuk/gençlik merkezi gibi yerlerin eski önemini yitirmesine yol açtı (Çakı, 2017:67).

1980'ler ve 1990'larda neo-liberal politikaların öne çıkmasıyla birlikte çocukları koruma bağlamında devletin ve sivil toplumun sorumluluk algısı ve pratiklerinde önemli değişimlerin yaşandığı tespit edilmektedir:

Sorun-odaklı çalışma, sivil toplumdan ziyade devlet kurumlarıyla işbirliğine dayalı çalışma ve devlet fonlarına dayanma, politika yapıcılarının çocukluk ve gençlik çalışmasından somut çıktı beklentilerine vurgusu bunlardan bazıları olmuştur. Bu faktörlerin etkisiyle çocukluk ve gençlik çalışmasının, bugün itibariyle tüm çocuklara ve gençlere açık olması anlayışından belirli risklere muhatap özel çocukluk ve gençlik gruplarına hitap eden bir anlayışına doğru evrildiği, geleneksel misyon ve kimliğinden uzaklaştığı ve bir kriz içinde bulunduğu değerlendirilmeleri yapılmaktadır (Çakı, 2017:67).

Çocukların bakım ve korunması bağlamında Avrupa ülkelerinde gözlenentarihsel ve toplumsal uygulama çeşitliliği dikkate ele alındığında, çocukluk ve gençlik çalışmalarına yön veren 4 genel sosyal refah rejiminin olduğu ileri sürülür:

1. *Evrenselci rejim*: Kuzey Avrupa'da dominant olan bu rejim, çocukların ve gençlerin bireysel sosyal haklardan yararlanmasıyla karakterize edilir.

2. *Liberal rejim*: Anglo-Sakson ülkelerde dominant olan bu rejim bir güvenlik ağı ve ağır bir kontrol mekanizmasıyla karakterize edilir.
3. *Muhafazakar veya istihdam-merkezli rejim*: Kıta Avrupası ülkelerde dominant olan bu rejimde, sosyal haklar ailelere ve istihdam statüsüne göre değişir.
4. *Alt koruyucu veya ailevi rejim*: Güney Avrupa ülkelerinde dominant olan bu rejim ise refah ve sosyal hizmet açığıyla karakterize edilir (Meuth, Warth & Walther 2014:82).

Elbette çocuklar öncelikli olmakla birlikte sosyal koruma çok daha geniş kapsamlı bir politika alanıdır. Hangi sosyal refah rejimi söz konusu olursa olsun sosyal koruma, giderek yaşam döngüsü boyunca yoksulluk, kırılganlık ve riske işaret eden kamusal eylemler bütünü olarak kavramsallaştırılmaktadır. Unicef'e göre, bu tür eylemler potansiyel olarak özel girişimlerle – ya formal özel sektör ya da informal bireysel veya topluluk girişimleriyle – bağlantılı olarak inşa edilebilirler.

Yoksulluğun hem mali hem mali-olmayan boyutlara sahip olduğunun kabulüyle birlikte kırılganlık ve riskin de çok-boyutlu olduğu kabul edilmektedir ki bu boyutlar doğal ve çevresel, ekonomik, sağlık, sosyal ve yaşam döngüsü açılarını kapsar. Bu kırılganlıkların dağılımı ve yoğunluğu, yaşam seyrindeki aşamaya (bebek, çocuk, genç, yetişkin, yaşlı vb.) sosyal grup pozisyonuna (toplumsal cinsiyet, etnisite, sınıf), coğrafi lokasyona (örneğin kentsel/kırsal) ve diğer faktörlere bağlı olarak muhtemelen farklı şekillerde deneyimlenir (Unicef, 2009:13).

Sosyal devlet olma ilkesi korunmaya muhtaç çocukların devlet sorumluluğunda olmasını gerektirir. Bu sorumluluk, esas itibarıyla korunmaya muhtaç çocuğun reşit sayıldığı 18 yaşına erişinceye kadar devam eder. Köseoğlu (2009), çocukların kurum bakımına verilmesinin ana nedeninin yoksulluk olduğunu belirtir. Korunmaya muhtaç çocuk için üç temel seçenek vardır: a) mümkünse çocuk ailesinin yanında kalır, devlet mali destek verir, b) çocuk, koruyucu aileye verilir, c) çocuk, kurumsal bakım altına alınır (Köseoğlu, 2009:86).

'Çocuk koruması', yaşamına, kişiliğine veya çocukluğuna yönelik gerçek veya algılanan herhangi bir tehlikeye veya riske karşılık çocuğu korumadır. Diğer bir deyişle, 'çocuk koruması', çocukların herhangi bir türde zarara yönelik kırılganlıklarını azaltmayı amaçlar. Bu amaç, hiçbir çocuğun sosyal güvenlik açısından yoksun

kalmamasını ve bu yoksunluğa maruz kalanların ise tekrar sosyal güvenlik ağına dâhil edilmeleri için gerekli bakımı, korunmayı ve desteği kazanmasını gerektirir.

Korunma, her çocuğun hakkı olmakla birlikte bazı çocuklar diğerlerine göre daha kırılgandır ve özel ihtimama gereksinim duyarlar... Okulda şiddet, çocuk işçiliği, zararlı geleneksel pratikler, çocuk evliliği, çocuk istismarı, ebeveyn bakımından yoksunluk, ticari cinsel sömürü ve diğer birçok sorundan çocukları koruyamamak, çocuklara yönelik hem anayasal hem uluslararası antlaşmaların gereğini yapmada başarısızlık anlamına gelir (MWCD, tarihsiz:6).

Çocuk koruma politikalarına yön ve şekil veren ana prensip, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde de yer alan 'çocuğun yüksek menfaatleri prensibi'dir. Bu prensip, "çocuğun zararlardan korunması, haklarının korunması ve toplumsal cinsiyet, yaş, kültürel açıdan uygun yollarla gelişmesini desteklemek için aile hizmetlerini, çocuk korumasını ve yerleştirme hizmetlerini gerektirir" (DEECD&DHS, 2010:7).

Sosyal koruma politikaları, Dünya Çalışma Örgütüne (ILO) göre de, çocuk haklarını hayata geçirmek, refahını sağlamak, yoksulluk ve hassasiyet kısır döngüsünü kırmak, çocuk emeğini önlemek ve tüm çocukların potansiyellerini tam olarak yerine getirmesine yardımcı olmak için vazgeçilmez bir unsurdur. (ILO, 2015:Xİ).

Sosyal koruma hem "bir insan hakkı" hem de "sağlam bir ekonomik politika" olarak görülür. Dünya Çalışma Örgütüne (ILO) göre:

Sosyal koruma, yoksulluğu, dışlanmayı ve eşitsizliği azaltmaya güçlü bir katkıda bulunurken siyasi istikrarı ve sosyal uyumu da geliştirir. Sosyal koruma, hane halkı gelirlerini ve dolayısıyla yerel tüketimi destekleyerek ekonomik büyümeye de katkıda bulunur; bu, yavaş toparlanma ve küresel talebin baskılanması döneminde özellikle önemlidir. Ayrıca, sosyal koruma beşeri sermayeyi ve üretkenliği artırır; bu nedenle o, dönüşümlü ulusal kalkınma için kritik bir politika aracı haline gelmiştir. Çocuklar ve aileleri için sosyal koruma katları, küresel iyileşme, içerici kalkınma ve sosyal adalet için vazgeçilmezdir ve bu nedenle 2015 sonrası kalkınma gündeminin ayrılmaz bir parçası olmalıdır (ILO, 2015:Xİ).

Görüldüğü üzere, genel olarak sosyal koruma ve özel olarak da çocuk koruması, yoksulluk, eşitsizlik, dışlanma süreçleriyle yakından ilişkilendirilmektedir. Bu

bağlamda çocuk yoksulluğuyla mücadele ve çocuk koruma pratikleri özel önem ve önceliğe sahiptir çünkü;

Yoksulluğun sonuçları çocuklar için çok önemlidir. Çocuklar yoksulluğu yetişkinlerden farklı tecrübe ederler; onların özel ve farklı ihtiyaçları vardır. Bir yetişkin geçici olarak yoksulluğa düşebilirken, yoksulluğa düşen bir çocuk bir ömür boyu fakir olabilir - bir çocuk nadiren eğitimde ikinci bir şans elde eder veya hayata sağlıklı bir başlangıç yapar. Kısa süren gıda yoksunluğu bile çocukların uzun vadeli gelişimi için zararlı olabilir. Çocuklar yeterli beslenme almazlarsa, büyüklük ve entelektüel kapasiteleri bakımından akranlarının gerisinde kalırlar, hayatı tehdit eden hastalıklara karşı daha savunmasız olurlar, okulda daha az başarılı olurlar ve sonuçta onların verimli yetişkin olma ihtimalleri azalır. Çocuk yoksulluğu, yalnızca bireysel çocuğu tehdit etmekle kalmaz, gelecek nesillere de aktarılır ve toplumdaki eşitsizliği artırır ve hatta şiddetlendirir (ILO, 2015:1).

Çocuk koruma politikalarını ilgilendiren bir başka güncel husus da çocukların giderek artan oranda interneti kullanıyor olmalarıdır. İnternet, onların eğitimleri, yaratıcılıkları ve öz-ifadeleri için temel bir kanal olabilir. Bununla birlikte çeşitli araçlar kullanarak ve daha fazla zaman çevrimiçi kalarak çocukların erken bir yaşta internet kullanmaya başlamaları çeşitli endişeler yaratmaktadır. İnternetin yetişkinlere göre çocukları daha fazla kırılgan yapan geniş bir risk yelpazesi taşıdığı geniş bir kitle tarafından kabul edilmektedir. OECD, çocuklar açısından internetin yarattığı riskleri 3 ana grupta toplamaktadır:

Çocuklar için çevrimiçi riskler; i) içerik ve irtibat risklerini (örn. pornografiye, sanal ortamda istismar amaçlı planlı eylemlere ve siber zorbalığa maruz kalma), ii) çevrimiçi pazarlama ve hileli para transferi gibi tüketim risklerini, iii) muhtemel uzun-dönem sonuçları hakkında yeterli anlayış olmaksızın sosyal ağların kullanımı gibi mahremiyet ve güvenlik risklerini kapsayabilir (OECD, 2012:13).

Giderek artan sayıda hükümet bu risklerle mücadeleyi bir politika önceliği haline gelmektedir. Ancak bu bağlamda çevrimiçi çocukları koruma çabalarında hükümetler tek sorumlu olarak görülmemektedir: “hükümetler kadar ebeveynler, bakım hizmeti verenler, eğitimciler, girişimciler ve sivil toplum da internetten yararlanma hususunda

çocuklara yardımcı olabilirler. Tüm bu aktörler “çevrimiçi risklere karşı çocukları koruma sorumluluğuna sahiptirler” (OECD, 2012:13).

Öte yandan yoksulluğun ve internet kullanımının çocuklar için arz ettiği risk ve kırılganlıkları azaltım faaliyetleri kadar önemli bir başka husus da şudur: bakım ve koruma altındaki çocukların biyolojik aileleriyle irtibat kurmaya gereksinimleri vardır. Bu hem bir gereksinim hem de bir haktır. Nitekim çocukların aileleriyle irtibatlarının korunması onların en temel haklarından birisi kabul edilir:

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Beyannamesi’nin 9. Maddesi ebeveynlerinden ayrılmış çocukların “her iki ebeveyniyle de düzenli olarak kişisel ilişkisini ve doğrudan irtibatını korumayı” kabul eder ki bunun tek istisnası, bu irtibatın çocuğun “yüksek menfaatine” aykırı olmasıdır. “Kardeşler, ebeveynler ve diğer aile üyeleri ile korunması öngörülen bu ilişki ve irtibat, çocuğun dünyada bir kimlik ve aidiyet duygusu geliştirmesi için elzem kabul edilir” (Bullen vd. 2015:4-5).

Dolayısıyla aile irtibatını desteklemek tüm çocuklar için olduğu gibi koruma altındaki çocuklar için de çok önemli bir gereksinimdir. Çocukların ebeveynlerinden ayrılması, bakım altındaki çocuğun mental sağlık yoksunluğuyla ilişkili bir risk faktörü oluşturabilir. “Bakım altındaki çocuklar hiçbir aileye ait değillermiş gibi hissettikleri takdirde bu onların ümitsizlik ve depresyon duygularına kapılmalarına da yol açabilir” (Bullen vd. 2015:5).

Bu tür mental sağlık sorunları yaşamamaları için çocuklar ile onların yaşamlarındaki önemli kişiler, özellikle aile, arasındaki iletişim ve irtibatı korumak gerekir. Bu, doğrudan ve dolaylı olabilir.

Doğrudan irtibat, ebeveynler veya diğer önemli kişilerle planlı görüşmelere işaret eder. Doğrudan irtibat, temelde yüzyüze ziyaretleri veya ebeveyn(ler)de gece kalış anlamında kullanılır. Dolaylı irtibat ise, telefon konuşmaları, metin mesajları, sosyal medya, hediyeler, fotoğraflar ve videolar yoluyla bakım altındaki çocuk ile onun ebeveynleri arasında gerçekleşebilir (Bullen vd. 2015:6).

Görülüyor ki modern toplumda çocuklara yönelik tehdit ve risk algıları giderek artmaktadır ve bu durum, çocuk koruma politikalarına daha güncel ve kapsamlı bir anlam kazandırmaktadır. Nitekim bugün çocuk koruma politikası, çok-yönlü bir politika

alanıdır, okulları ve lisanslı çocuk hizmetleri de dâhil olmak üzere geniş bir insani hizmet uzmanları grubu arasında ortaklık ve paylaşılan sorumluluk prensibine dayanır.

Çocuk koruma politikalarının hedef kitlesi her ülkede kendine özgü tanımlamalar kazanabilir. Türk hukuk sistemi de çocuk koruma ile ilgili çeşitli yasa ve yönetmeliklere sahiptir. Bunlar içerisinde en önemli yasal metinler 2828 sayılı SHÇEK ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'dur. 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nun 3. maddesinin b bendi korunmaya muhtaç çocuğu şöyle tanımlamaktadır: Beden, ruh ve ahlâk gelişimleri veya kişisel güvenlikleri tehlikede olup;

- Ana veya babasız,
- Ana ve babasız,
- Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan;
- Ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen;
- Ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız ve başıboşluğa sürüklenen çocuk.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. maddesinin a bendine göre de “Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru” olan çocuk “korunmaya ihtiyacı olan” çocuktur.

Genel olarak çocuk için en iyi bakım ve korumanın onun kendi ailesi içinde sağlanacağı kabul edilir. Bununla birlikte, “ebeveynler, bakıcılar veya veliler önemli zararlardan çocuklarını korumaya gönülsüzlerse veya bunu beceremiyorlarsa, çocuğun korunması geniş topluluğun sorumluluğu haline gelir ve bazen yasal Çocuk Koruma müdahalesi gerektirir” (DEECD&DHS, 2010:7).

Esas itibarıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) tarafından yürütülen Türkiye'deki çocuk koruma sisteminde de halen uygulanmakta olan bakım ve koruma yöntemleri Batı toplumlarındaki yöntemlerle genel olarak aynıdır ve şu şekilde sıralanmaktadır: 1) Çocuğun ailesi ve yakınları yanında bakımı ve korunması, 2) kurum bakımı, 3) evlat edindirme ve koruyucu aile gibi yöntemler.

Ne yazık ki Türkiye’de özellikle kültürel faktörlerin etkisiyle evlat edindirme ve koruyucu aile uygulamaları sınırlı kalmaktadır. Buna karşılık çocuğun ailesi ve yakınları yanında bakımı ve korunması yöntemi son yıllarda daha fazla önemsenen ve uygulanan bir yönetime dönüşmüştür. ASPB’nin yürüttüğü sistem çerçevesinde “Türkiye’de bir çocuğun sosyal yardımlarla desteklenerek ailesi yanında korunması uygun görülmüş ise, çocuğun ailesine geçici veya sürekli nitelikte ayni ve nakdi sosyal yardımlar yapılarak çocuk ailesinin yanına yerleştirilir” (Yazıcı, 2004:504).

Diğer taraftan, kurumsal bakım yöntemi, “benzer özellikleri olan çocukların belli bir yerde topluca bakılıp korunması veya bir aile ortamına sahip ya da aile ortamında yaşama şansı bulunmayan çocukların gruplar şeklinde veya toplu olarak bir kurum içerisinde yaşamaları ve bu süre içerisinde kendilerine anne, babalarının yerini alan yetişkinler tarafından bakılmaları” olarak tanımlanmaktadır (Yazıcı, 2004:506) ve bu yöntem Türkiye’de hala önemini korumaktadır. Çifçi’ye göre (2009:63) “Türkiye’de korunma ihtiyacı olan çocuklara verilen en temel hizmet kurum bakımı hizmetidir. Bu bakım hizmeti şu an var olduğu şekli ile çocuğun sağlıklı gelişimine zarar verebilecek özelliklere sahiptir.” Çifçi, kurumsal bakım hizmetlerinin korunma ihtiyacı olan çocuklar açısından sakıncalarını özellikle personel ve meslek elemanı yetersizliğiyle ilişkilendiriyor olsa da son 10 yılda bu yönde olumlu gelişmelerin yaşandığı da bir gerçektir.

Ancak kurumsal bakım hizmetlerinin koşulları ve kalitesinde ne kadar iyileştirmeler yapılırsa yapılsın kurumsal bakım altındaki çocukların sosyal ilişkilerinde ve akademik performanslarında önemli ölçüde sorunlar yaşadıkları gözlenmeye devam etmektedir. Bu tez çalışmasının temel varsayımlarından birisi de söz konusu bu sorunların devamının kurumsal bakım hizmetlerinin başarısız ya da yetersiz kaldıkları aidiyet duygusu yaratma/destekleme boyutuyla ilişkili olduğu düşüncesidir. Bu nedenle aidiyet oluşumuyla ilgili genel yaklaşımları incelemek literatür taramasının bu aşamasında tamamlayıcı bir gerekliliktir.

2.3. Kimlik ve Aidiyet

Aidiyet ile ilgili literatür gittikçe gelişmekte ve genişlemektedir. Konuyla ilgili bu geniş literatürü burada bütünüyle incelemek ve tartışmak mümkün olmadığı gibi gerekli de

değildir. Bunun yerine ilgili literatürde en dikkat çekici başlıca alt başlıklara yer verilecektir. Bu bağlamda aidiyetin ihtiyaç boyutuna, kimlikle, mekânla, politikayla ve göçle ilişkisi üzerine öne çıkan yaklaşımlar incelenecektir.

2.3.1. Bir İhtiyaç Olarak Aidiyet

Psikologlar aidiyeti, her insanda doğal olarak var olan bir ihtiyaç olarak görme eğilimindedirler. Örneğin, şiddet ve yoğunluğunda kişisel farklılıklar bulunsa ve ifade etme biçimleri kişilere ve kültürlere göre değişiklikler gösterse de aidiyetin tüm kültürlerde ve tüm insanlarda belirli bir derecede bulunduğunu belirten Baumeister & Leary, (1995:520) kişilerarası bağlılık arzusu anlamında aidiyet ihtiyacının “fundamental bir insan motivasyonu olduğunu” ileri sürer.

Baumeister & Leary’e (1995:520) göre “aidiyet duygusunun duygu ve bilinci şekillendirdiğine dair bolca kanıt vardır. Toplumsal bağlar oluşturmak ya da pekiştirmek genelde olumlu bir duygu üretirken, toplumsal bağlara yönelik gerçek, hayal ürünü ya da olası tehditler çeşitli hoş olmayan duygusal durumlar üretir. Kısacası, aidiyetlikte değişiklik, aidiyet ihtiyacı hipotezini destekleyici güçlü ve yaygın bir duygu nedenidir.”

Aidiyet, Maslow’un İhtiyaçlar Piramidinde de önemli bir yer tutar. Onun piramidinde, ait olma/aidiyet gereksinimi, fizyolojik gereksinimler ve güvenlik gereksiniminden sonra gelmektedir (Solak, 2017:20).

Hem psikolojik hem de fiziksel sağlık sorunları, sosyal bağları olmayan insanlar arasında daha yaygındır. Yeme bozukluklarından intihara kadar değişen davranışsal patolojiler, birbirine bağlı olmayan insanlar arasında daha sık görülür. Dolayısıyla, aidiyet yalnızca hoşnut edici değil aynı zamanda açıkça çok yönlü olarak bireye çok faydalıdır da (Baumeister & Leary, (1995:520).

İnsanların profesyonel yardım aradıkları duygusal sorunların çoğu (kaygı, depresyon, keder, yalnızlık, ilişki problemleri ve benzerleri) insanların aidiyet ihtiyaçlarını tatmin etmedeki başarısızlıklarının sonuçlarıdır. Dahası, “büyük miktarda sinirsel, uyumsuz ve yıkıcı davranışlar, ya kişinin başkalarıyla ilişkiler kurmak veya sürdürmek için çaresiz

girişimlerini ya da kişinin aidiyetinin karşılanmadığında yaşadığı saf hayal kırıklığı ve amaçsızlıklarını yansıtmaktadır” (Baumeister & Leary, 1995:521).

2.3.2. Aidiyet ve Kimlik

Aidiyet çoğu zaman tanımlanmaya bile gerek duyulmadan kimlik kavramıyla eşanlamda kullanılır (Youkhana, 2015:12; Antonsich, 2010:644). Kimlikten kastedilense çoğu kez ulusal ya da etnik kimlik veya vatandaşlıktır (Antonsich, 2010:645).

Sicakkan ve Lithman (2005:25) aidiyetin üç formu olduğunu ileri sürerler: Birincisi *varoluş (being)* ile ilgilidir ve genellikle cinsiyet, etnisite vb. kategoriler içinde düşünülür. Aidiyetin bu formu özsel ve belirli bir dereceye kadar sabit kabul edilir. Aidiyetin ikinci formu *oluşum (becoming)* sürecine işaret eder. Bu form dinamik ve devam edegelen bir süreç olarak görülür. Aidiyetin (*belonging*) üçüncü formu ise arzu, istek ve özleme işaret eder. Bu form, varoluş ve oluşum süreçlerimizde takınılan tutumlarla ilgilidir de denilebilir.

Kimlik oluşumu sürecinde kişi “ben kimim” sorusuna yanıt ararken bu arayışa paralel olarak “ben nereye aitim” sorusuna da yanıt arar. Nitekim “ben kimim” sorusu, Loader’ göre (2006:25), “ben nereye aitim” sorusundan ayrı düşünülemez. “Nereye aitim” sorusuna yanıt, hepsine birden ait olmadığımız veya olamayacağımız mekân, lokaller ve kimliklere ilişkin geniş bir bilgi, duygu veya farkındalığı gerektirir (Anthias, 2006). Bu sorular herkes için önemli olsa ve çeşitli zorluklar içerse de belli sosyal gruplar – örneğin göçmen çocuklar ve korunma altındaki çocuklar – için daha fazla zorluklar gösterir çünkü onların aidiyet formları sıklıkla sorgulanır ve sorunsallaştırılır (Krzyżanowski & Wodak, 2008:95). Göçmen ya da korunma altındaki çocuklar/gençler sıklıkla karşılaştıkları “nerelisin”, “kimlerdensin”, “annen-baban ne iş yapar”, “nerede okuyorsun” gibi sorular karşısında akranlarına göre daha fazla güçlük yaşarlar ve belirsiz, yuvarlak, kaçamak yanıtlar vermeye meylederler.

Anthias’a göre (2006), aidiyetin farklı boyutları vardır. Sosyal bağlar ve ilişkilerle ilgili olan duygusal boyut, aidiyetin önemli parçalarından birisidir. Nitekim sosyal dışlanma, aşağılanma, ayrımcılık gibi olumsuz deneyimler yaşadığımız durumlarda aidiyet

duyguları aktif hale geçer. Aidiyet kavramı, toplumsal cinsiyet, etnisite, ulusal aidiyet, sınıf ve ırkçılık gibi toplumsal bölünmelerin etkileşimi sonucunda oluşan diyaloga açıklık, muhalefet ve çelişkili duruşların çeşitliliğini ortaya çıkarır. Fraser'e göre (2005), birisinin aidiyetini görmezlikten gelmek onu ikincil bir insan konumuna koymayı ima eder çünkü birisinin aidiyetini teslim etmememiz onu eşitimiz olarak görmediğimizin bir işareti olabilir.

Dolayısıyla aidiyet, sadece bizim kendimizi nereye ait gördüğümüzle ilgili değil, aynı zamanda başkalarının bizi nereye ait gördükleriyle de ilgilidir. Gerek bizim gerekse başkalarının bizimle ilgili aidiyet duygu ve düşünceleri zamana ve koşullara bağlı olarak dinamik bir doğa sergiler. Aidiyet, genellikle basitlik ve değişmezlikten uzaktır ve orada öylece duran ve keşfedilmeyi bekleyen bir şey değildir. Aidiyetler, inşa edilir, sıklıkla gözden geçirilir, revize edilir ve hatta kısmen veya tamamen reddedilip yenileri ile yer değiştirilebilirler. Aidiyetle ilgili tüm bu süreçler elbette boşlukta yer almaz, belli sosyal, ekonomik, siyasal koşullar altında cereyan eder. Dolayısıyla, aidiyet araştırmaların kültürcü/özcü yaklaşımlardan uzak durmaya özen göstererek hangi koşullar altında ve hangi mekanizmalar tarafından aidiyetlerin insanlar tarafından inşa edildiklerine odaklanmaları gereklidir.

Yuval-Davis, toplumsal ve siyasi aidiyet arasında ayırım gözetir ve bu ayırımı açıklığa kavuşturmak için, aidiyetin inşa edildiği üç temel analitik yöne dikkat çeker: Birinci yön toplumsal yerlerle ilgilidir; ikinci yön, insanların tanımlamaları ve çeşitli kolektiviteler ve gruplaşmalara duygusal bağlılıkları ile ilgilidir ve üçüncü yön, insanların kendilerinin ve diğer insanların aidiyetlerini yargıladıkları etik ve politik değer sistemleriyle ilgilidir. Bu farklı yönler birbiriyle ilişkili ancak birbirlerine indirgenemezler... Elbette ki tüm aidiyetler insanlar için aynı şekilde ve aynı derecede önemli değildir" (Yuval-Davis, 2011:5).

2.3.3. Mekân ve Aidiyet

İnsanlar çoğunlukla yersellik (territoriality), manzara hatıraları, yaşam stilleri ve kültürel baskılar ile bağlantılı olan aidiyet kavramlarına başvururlar (Youkhana, 2015:10). Aidiyet ve kimlik kavramları çoğu kez birbirinin yerine kullanılabilir (Youkhana, 2015:12). Yuval-Davis'e göre (2006:199), aidiyet; a) farklı güç eksenleri

ve sosyal kategorileştirmelerde ortaya çıkan farklı sosyal konumlarla, b) bireylerin tanımlamaları ve duygusal bağlılıklarıyla, c) ortak ahlaki ve siyasi değer sistemleriyle ilgilidir. Yuval-Davis aidiyeti; “sınıf, ırk, cinsiyet, yaşam döngüsü evresi, cinsellik ve yetenek gibi farklı birden fazla eksen boyunca inşa edilmiş ve müzakere edilmiş dinamik bir süreç” olarak tanımlar (Yuval-Davis, 2006:200). Dolayısıyla onun bu tanımı, aidiyetin kategorik eksenlerine, inşa edilmişliğine ve dinamik karakterine vurgu yapmaktadır.

Aidiyetin yer ve mekânla ilişkisine vurgu yapmak oldukça yaygınlık kazanmaktadır. Örneğin Anthias'a göre, aidiyet, yerel ve küresel arasındaki arayüzde yer almaktadır. Anthias (2006, 2008), aidiyet ve kimlik kavramlarının içsel/özel mekânsallıklarına itiraz etmek, özcü sosyal farklılık sınıflandırmalarına karşı durmak ve ötekilik biçimlerinin artan karmaşıklığını vurgulamak için "translokasyonel konumlar" (translocational positionalities) terimini tanıtmıştır. Burada, mekânsal referans iki yönlüdür ve bir taraftan yer-temelli etkileşimin önemini, diğer taraftan da hareketin önemini yansıtır. ... "Translokasyonel konumlar" kavramı aynı zamanda bir bireyin karmaşık ve değişken yaşam-dünyaları içindeki insanların konumlarını tanımlamaktadır (Youkhana, 2015:12). Antonsich de (2010), aidiyetin mekânsal boyutuna dikkat çekenler arasındadır. Ona göre de mekân aidiyeti “evinde hissetmek” duygusuyla ilgilidir. Dolayısıyla ona göre, “ait olmak demek, bir bireyin kendisini “evindeymiş” gibi hissedebileceği bir yer bulması demektir” (Antonsich, 2010:646). Antonisch’in vurguladığı mekânsal referans maddi bir uzam olabileceği gibi öyle olmak zorunda da değildir. Burada sözü edilen uzam, hem coğrafi bir yer hem de aşinalık, rahatlık, güvenlik ve Yuval-Davis'in terimiyle, duygusal bağlılık, “evde olma hissi” olarak tanımlanan sembolik bir alan olabilir. Kişinin yaşadığı apartman dairesi, mahallesi, sokağı, kaldığı öğrenci yurdu, ya da daha genel olarak ulusu, memleketi vb. birçok şey ya da yer mekân aidiyetinin konusu olabilir. Antonsich için aidiyet, sınırları çizmek için söylemsel olarak kullanılan bir sosyal kaynaktan ziyade kişisel, samimi ve varoluşçu bir boyut tarafından anlatılan bir "benlik duygusu" ile yakından bağlantılıdır (Antonsich, 2010:647).

Lefebvre ise sosyal ilişkileri ve üretimleri analiz ederken sosyal gerçekliğin üçlü bir diyalektiğinden söz eder: sosyal düşünce, sosyal pratik ve şiirsel ve yaratıcı eylem.

Sosyal hayat, uzamda yaşanır, algılanır ve düşünülür, uzam da sosyal olarak yaratılır (Lefebvre, 1995). Bu bakışta, aidiyet de uzamda gelişir ve dolayısıyla sabit değil, değişkendir.

Aidiyet, toplumsal, düşünülmüş ve duygusal-maddi doğal olabilen değiştirilebilir eklemelere işaret eder. Maddi-göstergebilimsel ve mekâna-duyarlı aidiyet çalışması, farklı zamansal ve mekânsal platformlar üzerinde aidiyet üreten aktiviteler ve az-çok kurumsallaşmış (tekrarlanan, gerçekleştirilen vb.) gündelik pratikler, (dayatılan) ritüeller ve "aidiyet rejimleri" sergiler.

Ayrıca yerel topluluk faaliyetlerine katılımın da topluluk kimliği için asli bir unsur olduğu ve müşterek mekân etkinlik kalıplarının da bölgesel bir kimliğe yol açtığı ileri sürülür (Cuba & Hummon, 1993:112).

Genel anlamda, mekân kimliği, kimliği simgelemek veya yerleştirmek için çevresel anlamı kullanan ben'in bir yorumu olarak tanımlanabilir. Diğer kimlik biçimlerinde olduğu gibi, mekân kimliği şu soruyu da yanıtlıyor: "Ben kimim?" – ya da- "Neredeyim ben?" veya "ben nereye aitim?" ... İnsanlar, şeyler ve etkinlikler gibi, mekânlar da günlük yaşamın sosyal dünyasının ayrılmaz bir parçasıdır; bu özelliğiyle, mekânlar, kimliklerin tanımlandığı ve konumlandığı önemli mekanizmalar haline gelirler (Proshansky vd. 1983, Weigert 1981).

Mekânlar ve bunlara eşlik eden anlamlar kimliğe karmaşık yollarla katkıda bulunsa da, mekân kimliği ile ilgili daha önceki çalışmalar, tipik olarak iki geniş fonksiyona odaklanmıştır: görüntüleme ve mensubiyet. Görüntüleme olarak mekân kimliğine ilişkin olarak araştırmacılar, insanların benliğin niteliklerini kendi benliklerine veya ötekilere iletme için mekânı nasıl kullandıklarını ortaya koymuşlardır.

Mensubiyet olarak mekân kimliği ile ilgili olarak da, akademisyenler, insanların bir bağlanma veya ev duygusu oluşturmak için yerleri nasıl kullandıklarını araştırmışlardır. Mekânla böyle bir tanımlama, sıklıkla mekâna duygusal bağları içerir ancak aynı zamanda paylaşılan çıkarlar ve değerler duygusu da içerebilir. Mekânla bu tanımlama, sık sık "evde" olma - burada rahat, tanıdık ve "gerçekten ben" hissi olarak yaşanır (Relph, 1976; Rowles, 1983; Seamon, 1979). Her iki durumda da, mekân kimlikleri

benliği önemli mahallerle birleştirir ki bu da kişinin sosyo-mekânsal dünyasına bir aidiyet duygusu ve düzen getirir (Cuba & Hummon, 1993:113).

Böyle bir mekân aidiyetinden yoksunluk, Antonisch'e göre (2010: 650) “yalnızlık, yalıtılmışlık, yabancılaşma ve yerdeğişim duygusudur... ve motivasyon ve mental sağlık problemlerine yol açabilir.”

2.3.4. Aidiyet Politikaları

Antonisch, mekân aidiyetinin “sadece kişisel bir mesele değil, aynı zamanda sosyal bir mesele” olduğunu belirtir. “Nitekim bir kimse yaşadığı yerde diğer insanlar tarafından reddedildiğini veya hoş karşılanmadığını hissederse, onun aidiyet duygusu kaçınılmaz olarak bozulur” (Antonisch, 2010: 651). Mekân aidiyetinin salt kişisel bir mesele olmadığı hatırlandığı noktada “aidiyet politikaları” devreye girer. Böylece bir yere ait olmak, bir gruba ait olmakla aynı anlama gelmeye başlar ve dolayısıyla “aidiyet, hem bireysel hem toplumsal açıdan kimlik ile eş anlamlı” bir kavrama dönüşür (Antonisch, 2010:251). Bu açıdan Antonisch'e göre, aidiyetin iki boyutu vardır: birincisi aidiyet iddia edenler, diğeri bu iddiayı onaylama gücüne sahip olanlar. Siyasal düzlemde aidiyet onaylansa bile toplumsal düzlemde onaylanmayabilir ki bu da ayrımcılık, dışlama, ötekileştirme gibi süreçleri doğurabilir. Ait olabilmek için “insanların kendi kimliklerini ifade edebildiklerini, yaşadıkları topluluğun ayrılmaz bir parçası olarak kabul görüldüklerini, seslerinin duyulduğunu ve değer verildiklerini hissetmeleri gerekir” (Antonisch, 2010:252).

Favell (1999) ise, aidiyet politikalarını “sınırları korumanın çirkin yüzü” olarak değerlendirir. Buradaki sınırlar genellikle siyasal topluluğun aidiyet sınırlarıdır ki “bu sınırlar bazen fiziki olarak ve daima sembolik olarak dünyayı ‘biz’ ve ‘onlar’ olarak ayırır” (Yuval-Davis, 2011:3).

‘Biz’ ve ‘onlar’ ayırımı kendisini sosyal içirme ve dışlama tutumlarıyla gösterir ve insanlık tarihinde yeni bir şey değildir. Genel olarak toplumlar ve kültürlerin ödül olarak sosyal içermeyi, ceza olarak da sosyal dışlanmayı kullandıkları ileri sürülebilir. Nitekim Baumeister & Leary'nin de dikkat çektikleri gibi birçok erken uygarlık sürgün etmeyi ölüme eşdeğer görmüş ve uygulamışlardır. Modern uygarlıklar ise, insanları

cezalandırmak için cezaevini kullanır. Bu iki tutumun da arkasında yaşamın ancak ait olunan topluluk ve ilişkiler içerisinde güzel ve anlamlı olduğu düşüncesi yatar. Dolayısıyla kişinin aidiyet bağlarından koparılması ona verilebilecek en ağır ceza olarak kabul edilebilir (Baumeister & Leary, 1995:521).

2.3.5. Göç ve Aidiyet Sorunu

Mevcut literatürün aidiyet ve kimlik oluşumuna ilişkin odaklandığı alanlardan birisi de göçmen çocuklar ve gençlerdir. Bu alanla ilgili literatürde en yaygın yaklaşımın kültürcü/özcü yaklaşım olduğu söylenebilir. Bu yaklaşım, kültürel kafa karışıklığına odaklanır ve “arada kalmışlığa” vurgu yapar. Bu bağlamda göçmen çocuğun/gençin ebeveynlerinin kültürü ile doğup büyüdüğü ev sahibi ülkenin kültürü arasında bocaladığı, nereye ait olduğunu bilemediği ve bir kültür/kimlik/aidiyet krizi yaşadığı sıklıkla savunulan bir düşüncedir (Cashmore & Troyna, 1982; Aronowitz, 2002; Khondaker, 2007; Watson, 1997; Schlytter & Linell, 2009; Wikan, 2002).

Göçmen çocuk/genç ile ilgili bu söylem çerçevesinde genellikle ebeveyn kültürü birçok olumsuz niteliklerle nitelenir ve aşağılanır. Ev-sahibi ülkenin (genellikle Batılı ülkeler) kültürü ise tamamen olumlu özelliklerle birlikte anılır ve yüceltilir. Ebeveyn kültürüne (Batı-dışı toplumların kültürü) yakıştırılan özellikler arasında ataerkillik, baskıcı tutumlar, kadın-erkek eşitsizliği, kadına yönelik şiddet, namus cinayetleri, çocuk yetiştirmede kötü ve olumsuz tutumlar, çocuk gelinler, kadınları örtünmeye zorlama vb. hususlara sıklıkla yer alır. Ev sahibi (Batılı) ülkeye yakıştırılan özellikler arasında ise eşitlik, bireycilik, özgürlük, demokratik tutum ve değerler öne çıkarılır. Diğer bir deyişle konu, düalist ve normatif bir çerçevede sunulur.

Bu karşıt kültürel tutumları eşzamanlı yaşayan ve gözlemleyen göçmen çocuk ve genç, mağdur, baskılanmış, yabancılaşmış olarak betimlenir ve ebeveyn kültürü ile ev sahibi toplumun kültürü arasında tercih yapma zorluğu yaşayan farklı ve “sorunlu” bir insan tipi olarak resmedilir. Bu tür bir karakterizasyonun sonucu olarak göçmen çocuk/genç hem ebeveyn kültürel çevresi hem de evsahibi ülke kültürel çevresi tarafından “sosyal bir problem” kaynağı olarak değerlendirilir. Buna göre, her iki çevre de bu çocuğu/genç kendi kültürel çevresine ait kılmak arzusuyla onu baskılar. Ebeveyn kültürel çevresi çocuğu/genç evsahibi toplumun “yozlaşmış” kültüründen uzak tutmak,

asimilasyonunu önlemek ve böylece onu korumak isterken ev sahibi ülke kültürel çevresi de onu kendi ulusal kültürüne entegre etmeyi ve orijinal kültürün baskısından özgürleştirmeyi amaçlar. Dolayısıyla bir anlamda her iki kültürel çevre de ortak bir amaç güderler: göçmen çocuğu/genci sapkınlıktan korumak (Aronowitz, 2002; Wong, 1997; Khondaker, 2007).

Genel olarak göçmen çocuk ve gençlerin kimlik ve aidiyet krizine odaklanan kültürcü/özcü yaklaşım, kültürün göçmen birey ve ailelerin tutum, davranış ve tepkilerini belirleyen sabit, değişmez bir olgu olduğunu varsaymakta ve dolayısıyla yapısal eşitsizliklerin, güç ilişkilerinin, tarihsel ve siyasal koşulların rolünü görmek istememektedir (Fook, 2002). Bu bakımdan bu yaklaşımın statükoyu meşrulaştırıcı bir rol üstlendiği açıktır.

Kültürcü/özcü yaklaşımın göçmen çocuk ve gençle ilgili temel vurgularından birisi de göçmen çocuk ve gencin hybrid (melez) ve syncretic (bağdaştırıcı) bir kimliği temsil ettiğini yönündedir (Samad, 2004:15). Bu hibrid kimlik, genellikle evsahibi ülkenin kültürü, etnik kök ve dinin hep birlikte göçmen çocuk ve genci etkileme gücüyle ortaya çıkan bir karma (melez) kimliktir (Nordbruch, 2010:3).

Kültürcü/özcü yaklaşıma karşılık son dönemde gelişmekte olan yeni bir söylem, göçmen çocuk ve gencin kimlik ve aidiyetini, sabit ve verili bir şey olarak görmek yerine onu üretilen ve yenilenen bir şey olarak görmeye meyleder. Kimliği ve aidiyetleri “üretilen” bir şey olarak görmek, onun üreticilerini de bir nesne değil, özne olarak görme sonucunu verir. Dolayısıyla yeni söylemin en dikkat çekici yönünün, kimlik/aidiyet oluşumunda göçmen çocuk ve gencin *öznellik* (agency) boyutuna yapılan vurgu olduğu söylenebilir. Bu nedenle bu yeni söylem tarzı özneci yaklaşım olarak adlandırılabilir.

Özneci yaklaşıma göre göçmen çocuk ve gencin kimlik ve aidiyet deneyimleri ve stratejileri onun cinsiyetine göre farklılıklar gösterir. Örneğin Sirin & Fine, göçmen/Müslüman genç erkeklerin kendilerini evsiz ve yerinden edilmiş hissetmelerine karşılık göçmen/Müslüman genç kadınların kendilerini uluslararası veya dünya vatandaşları olarak çoklu-mekânlara ait hissettiklerini belirtirler (Sirin & Fine, 2007:160).

2.4. Çocuklarda Aidiyet Algı ve Deneyimleri Üzerine Görgül Çalışmalar

Türkiye’de gençlik üzerine araştırmalar her geçen gün artmaktadır. Üniversite öğrencileri bu araştırmalarda en çok odaklanılan bir grup olarak belirlemektedir. Bu tür araştırmaların amaç ve içerikleri çeşitlidir. Gençlerin değerleri, kimlik arayışları, siyasal tutumları, serbest zaman faaliyetleri, eğitim ve istihdam sorunları vb. üzerine çokça araştırma mevcut görünmektedir.

Örneğin, TESEV, 2004 yılında Türkiye’nin çeşitli illerindeki 27 üniversite ve 7 farklı fakültesinde, 2.200 üniversite öğrencisinin katılımıyla “Üniversite Gençliği Değerleri: Korkular ve Umutlar” araştırmasını gerçekleştirmiştir (Artan, 2005). Araştırma bulgularına göre gençler; demokratikleşme, özgürleşme ve daha iyi bir yaşam taleplerini dile getirmektedirler. Çalışmanın anlamı konusunda kız ve erkek öğrenciler kısmen farklı boyutlara vurgu yapmışlardır. Ayrıca araştırma bulguları erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre; Doğu şehirlerinde doğanların, Batı şehirlerinde doğanlara göre; Anadolu üniversitelerinde okuyanların diğerlerine göre gelecekle ilgili daha ümitli olduklarını göstermiştir.

2006 yılında KONDA tarafından toplam 47.958 kişi ile yüz yüze görüşmeyle yapılan “Biz Kimiz” araştırması ise, araştırmaya katılan 18–28 yaş aralığındaki gençlerle (toplam 6,603 kişi) ilgili de bazı veriler sunmuştur. Bu verilere göre, Türkiye’de tek bir genç tipinden söz edilemez. Bunun yanı sıra, daha büyük yaş gruplarıyla kıyaslandığında, gençler, daha açık görüşlü ve daha özgürlükçü bir düşünme tarzına sahiptirler ve fikirlerini dillendirme konusunda kendilerinden yaşlılara göre daha rahat davranmaktadırlar (Pultar, 2008).

Türkiye’de Ergen Profili 2008 başlıklı bir araştırma kapsamında da 13-18 yaş aralığında 5.765 ergenle görüşülmüştür (Şen vd., 2010). Araştırmaya göre, yaş ve cinsiyet değişkenleri ergenlerin bir araya geldiklerinde konuştukları konular üzerinde etki yaratmaktadır. Kızlar için okul, giyim-kuşam, müzik, TV dizileri ve ailevi konular daha fazla önemliyken; spor, futbol ve cinsel yaşam gibi konular erkekler için daha öncelikli konulardır (s.18).

İstanbul’da 15-24 yaş aralığındaki 1.014 gençle yapılan bir çalışma ise ailevi özelliklerle STK üyeliği arasındaki ilişkileri incelemiştir. Bu araştırma bulgularına göre

gençlerin eğitim seviyesi ve kalitesi artıkça STK üyeliği de artmaktadır. Gençler, STK'ları bir statü aracı olarak görmektedirler (Yentürk, 2007b:17-18).

Çocuklar ve gençler arasında aidiyet üzerine araştırmalar ise nispeten daha azdır. Yine de çocuklar ve gençler arasında aidiyet üzerine İngilizce ve Türkçe kaynaklarda belirli görgül çalışmalara rastlanmaktadır. Bu tür çalışmalar aidiyetle ilgili farklı çocukluk/gençlik grupları ve sorunları üzerinde odaklanmaktadır. Örneğin, Marshall, Zhou & Gervan, (2012) üniversite birinci sınıf öğrencilerinin okudukları okula ne derece aidiyet hissettiklerini araştırmışlardır. Onların bulgularına göre, öğrencilerin hem üniversiteye hem de kursa aidiyet duygusunu etkileyen birçok faktör vardır. Öncelikle, katılımcılar, üniversiteye aidiyet duygularını, akranları ile etkileşim, yeni arkadaşlar edinme, fakülte ve danışmanlarla etkileşim halinde olma, yurttan yaşama ve yönetilebilir bir ders yüküne sahip olmak gibi faktörlerden etkilenen bir duygu olarak betimlemişlerdir. Üniversiteye aidiyet duygularının olmadığını belirten öğrenciler ise, bu eksikliği iki faktörün (akranlarla etkileşim kuramama ve arkadaş edinememe) yanı sıra kampüsün büyüklüğü ve not ortalamasını yüksek tutma konusundaki endişelerine bağlamışlardır. Ayrıca, aidiyet yoksunluğu belirten öğrenciler müfredatı uyum sağlayamama, akademik performansta düşüklük, ders yüklerinin fazlalığı, sınıf büyüklüğü, dil farklılıkları ve ulusal/etnik köken farklılıklarına da işaret etmişlerdir (Marshall, Zhou & Gervan, (2012:134).

Türkiye’de de üniversite gençliğinin aidiyet duygusu üzerine birkaç çalışma bulunmaktadır. Örneğin, Alptekin (2011) doktora çalışmasında, Selçuk Üniversitesi’nde öğrenim gören gençlerin, aidiyet duyguları örüntüsünde toplum ve toplumsal kurumlar hakkındaki görüşlerine, farklı sosyal kimliklere olan yaklaşımlarına, topluluk duygusu ile toplumsal aidiyet düzeylerine ilişkin sorulara yanıt aramıştır. Araştırmanın önemli bulgularından birisi, öğrenciler arasında kurumlara duyulan güven düzeyinin yüksek olması nedeniyle toplumsal aidiyet düzeylerinin de yüksek olduğudur. Alptekin, ayrıca, üniversiteye aidiyet düzeyinin, sahip olunan topluluk duygusu değerinin, bireyin ailesine olan bağlılığının, bireysel özgürlük değerinin ve sosyal gruplara aidiyet düzeyinin artmasının toplumsal aidiyet değerini de artıracığı sonucuna ulaşmıştır (Alptekin, 2011:186).

Benzer şekilde Osterman (2000) öğrencilerin okul ortamındaki aidiyet ihtiyaçlarından söz ederken Newman, Lochman ve Newman (2007) ergenlerin davranış bozuklukları ile ilişkisi içinde akran gruplarına üyelik ve aidiyet duygusu üzerinde çalışmalar yürütmüşlerdir.

Koruyucu ailelerdeki çocuklar arasında aidiyet hakkında da bazı çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Hedin (2012), koruyucu ailelerde yaşayan gençlerin gündelik yaşamlarıyla ilgili deneyimlerine dair anlatımlarına odaklanan tezinde bu tür gençlerin hem koruyucu aileleri hem de biyolojik aileleriyle güçlü sosyal bağlar geliştirmelerinin mümkün olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Hedin (2012), ayrıca, okuldaki akranlarla ve serbest zaman etkinlikleri yoluyla bu gençlerde aidiyet duygusu gelişiminin onların yaşamlarında önemli bir yer tuttuğuna vurgu yapmaktadır.

Bu sınırlı sayıdaki çalışmaya rağmen Türkiye bağlamında doğrudan kurumsal bakım/koruma altındaki çocukların aidiyet algı ve deneyimlerine odaklanan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum göstermektedir ki aidiyet araştırmaları giderek artmasına rağmen kurumsal bakım/koruma altındaki çocukların aidiyet algı ve deneyimleri hakkında bir bilgi boşluğu söz konusudur. Bu çocukların aidiyet algı ve deneyimlerinin araştırılması hem bu alanla ilgili akademik bilgi ve anlayışımızın gelişmesine yardımcı olacak hem de bu alanda hizmet veren uygulayıcıların hizmet kalitelerinin gelişmesine ve dolayısıyla söz konusu çocukların yaşam kalitelerinin yükselmesine katkı sağlayabilecek sonuçlar verebilir. Bu tez çalışması işte bu gereksinim üzerine kurgulanmıştır.

2.5. Özet ve Sonuç

Kurumsal bakım/koruma altındaki çocuklar üzerinde yapılacak her türlü sosyolojik araştırma öncelikle çocukluk sosyolojisi bağlamına konumlanacaktır. Yakın zamana kadar gelişim psikolojisi ve erken sosyalleşme kuramlarından beslenmiş olan çocukluk sosyolojisinin çocukluk perspektifi onu ‘gelecekteki yetişkin’ ve bir ‘çıktı’ meselesi olarak görür. Bu perspektif, çocukluğu kontrol ve ıslah edilmesi gereken bir risk grubu olarak değerlendirir ve buna uygun politikalar önerir. Ancak bu perspektife alternatif olarak gelişen yeni çocukluk sosyolojisi bu anlayışa eleştirel yaklaşır ve iki ana kabule dayanır: a) çocukluk gelecekte değil, şimdi toplumun zaten tam bir parçasıdır, b)

çocuklar sosyal aktörlerdir. Bu iki kabul çerçevesinde yeni çocukluk sosyolojisi paradigması, çocukluk araştırmalarında sınıf, etnisite, cinsiyet gibi değişkenlerin gözetilmesini, çocukların araştırmanın nesnesi değil, ‘bilgi sahibi’ katılımcıları olarak görülmesini, toplumun maddi ve kültürel yapısının sadece edilgen aktörleri değil, bu yapının bir parçası ve sosyal aktörü olarak onların seslerine kulak verilmesini ve algı ve deneyimlerinin incelenmesini öngörür.

Bu tez çalışması, yeni çocukluk sosyolojisi paradigmasını benimsemekte ve çocukluk araştırmaları için onu daha verimli ve faydalı bulmaktadır. Bu bağlamda koruma altındaki çocukların, sosyal aktörler olarak kendilerini kimlere ve nerelere ne kadar ait gördüklerini ve aidiyet bağları geliştirmek için ne tür stratejiler izlediklerini araştırmayı amaçlayan bu tez, onları bilgili özneler olarak değerlendirip onlardan bilgi toplamak ve onların seslerini duyurmayı amaçlamaktadır.

Bu tez çalışmasının problematiğini ilgilendiren ikinci tema, sosyal koruma politikalarıdır. Bu politikaların temel odak noktalarından birisi kuşkusuz dezavantajlı çocuklar ve özellikle korunmaya muhtaç çocuklardır. Çocukları koruma bağlamında devletin ve sivil toplumun sorumluluk algısı ve pratikleri tarihi süreç içerisinde önemli değişimler göstermiştir.

‘Çocuk koruması’, yaşamına, kişiliğine veya çocukluğuna yönelik gerçek veya algılanan herhangi bir tehlikeye veya riske karşılık çocuğu korumadır. Genel olarak sosyal koruma ve özel olarak da çocuk koruması, yoksulluk, eşitsizlik, dışlanma süreçleriyle yakından ilişkilendirilmektedir. Ayrıca bağımlılıklar, şiddet, denetimsiz internet kullanımı gibi riskler de çocuk korumasını gerektiren hususlar olarak görülür.

Çocuk koruma politikalarına yön ve şekil veren ana prensip, Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde de yer alan ‘çocuğun yüksek menfaatleri prensibi’dir.

Mental sağlık sorunları yaşamamaları ve aidiyet duyguları geliştirebilmeleri için çocuklar ile onların yaşamlarındaki önemli kişiler, özellikle aile, arasındaki iletişim ve irtibatı korumak gerekir.

Genel olarak çocuk için en iyi bakım ve korumanın onun kendi ailesi içinde sağlanacağı kabul edilir ve bu yüzden son dönemde çocuk koruma hizmetleri bu istikamete yönelmişlerdir. Bunun yanı sıra evlat edindirme ve koruyucu aile gibi yöntemler de

önerilmekle birlikte kültürel tutumlar bunu sınırlayabilmektedir. Sayılan bu yöntemler karşısında Dünyada ve Türkiye’de en sıklıkla başvurulanan yöntemlerden birisi de kurumsal bakım ve koruma yöntemidir.

Ancak kurumsal bakım hizmetlerinin koşulları ve kalitesinde ne kadar iyileştirmeler yapılırsa yapılısın kurumsal bakım altındaki çocukların sosyal ilişkilerinde ve akademik performanslarında önemli ölçüde sorunlar yaşadıkları gözlenmeye devam etmektedir. Bu tez çalışmasının temel varsayımlarından birisi de söz konusu bu sorunların devamının kurumsal bakım hizmetlerinin başarısız ya da yetersiz kaldıkları aidiyet duygusu yaratma/destekleme boyutuyla ilişkili olduğu düşüncesidir.

Bu tez çalışmasının problematiğini ilgilendiren üçüncü tema, aidiyet algı ve deneyimleridir. İlgili literatür aidiyetin “fundamental bir insan motivasyonu” ve “ihtiyaç” olduğu konusunda neredeyse hemfikirdir. Aidiyet yoksunluğunun yeme bozukluklarından intihara kadar değişen çeşitli davranışsal patolojiler doğurduğu kabul edilir. Aidiyetin birey için yalnızca hoşnut edici değil aynı zamanda çok yönlü olarak çok faydalı olduğu da vurgulanır.

Aidiyet çoğu zaman tanımlanmaya bile gerek duyulmadan kimlik kavramıyla eşanlamda kullanılır. “Ben kimim” sorusu, “ben nereye aitim” sorusundan ayrı düşünülemez. Aidiyet, sadece bizim kendimizi nereye ait gördüğümüzle ilgili değil, aynı zamanda başkalarının bizi nereye ait gördükleriyle de ilgilidir. Denilebilir ki aidiyet, genellikle basitlik ve değişmezlikten uzaktır ve orada öylece duran ve keşfedilmeyi bekleyen bir şey değildir. Aidiyetler, inşa edilir, sıklıkla gözden geçirilir, revize edilir ve hatta kısmen veya tamamen reddedilip yenileri ile yer değiştirilebilirler.

İlgili literatür aidiyetin mekânsal boyutuna büyük önem verme eğilimindedir. Buna göre mekân aidiyeti “evinde hissetmek” duygusuyla ilgilidir. Dolayısıyla “ait olmak demek, bir bireyin kendisini “evindeymiş” gibi hissedebileceği bir yer bulması demektir.” Böyle bir yerden yani mekân aidiyetinden yoksunluk, yalnızlık, yalıtılmışlık, yabancılaşma ve yerdeğişim duygusu yaratabilir ve motivasyon ve mental sağlık problemlerine yol açabilir.

Antonisch'in (2010:252) belirttiği gibi ait olabilmek için "insanların kendi kimliklerini ifade edebildiklerini, yaşadıkları topluluğun ayrılmaz bir parçası olarak kabul görüldüklerini, seslerinin duyulduğunu ve değer verildiklerini hissetmeleri gerekir."

Mevcut literatürün aidiyet ve kimlik oluşumuna ilişkin odaklandığı alanlardan birisi de göçmen çocuklar ve gençlerdir. Bu alanla ilgili literatürde iki ana yaklaşım görülür. Birincisi yani kültürcü/özcü yaklaşım, göçmen çocuk ve gençlerin kültürel kafa karışıklığına odaklanır ve "arada kalmışlığa" vurgu yapar. Bu bağlamda göçmen çocuğun/gencin ebeveynlerinin kültürü ile doğup büyüdüğü ev sahibi ülkenin kültürü arasında bocaladığı, nereye ait olduğunu bilemediği ve bir kültür/kimlik/aidiyet krizi yaşadığı sıklıkla savunulan bir düşüncedir. Bu yaklaşımın ayrıca göçmen çocuk ve gencin hybrid (melez) ve syncretic (bağdaştırıcı) bir kimliği temsil ettiğini de sıklıkla vurgular.

Özneci yaklaşım olarak adlandırılabilir olan ikinci ana yaklaşım ise göçmen çocuk ve gencin kimlik ve aidiyetini, sabit ve verili bir şey olarak görmek yerine onu üretilen ve yenilenen bir şey olarak görmeye meyledir. Kimliği ve aidiyetleri "üretilen" bir şey olarak görmek, onun üreticilerini de bir nesne değil, özne olarak görme sonucunu verir. Dolayısıyla özneci yaklaşımın en dikkat çekici yönünün, kimlik/aidiyet oluşumunda göçmen çocuk ve gencin *öznelik* (agency) boyutuna yaptığı vurgu olduğu söylenebilir.

Çocuklar ve gençler arasında aidiyet üzerine yapılmış görgül çalışmalar incelendiğinde nispeten az olsa da İngilizce ve Türkçe dillerinde bazı çalışmaların mevcudiyeti göze çarpar. Bu tür çalışmalar aidiyetle ilgili farklı çocukluk/gençlik grupları ve sorunları üzerinde odaklanmaktadır. Bu bağlamda yaygın trendlerden birisi öğrencilerinin (ilk, orta veya üniversite) okudukları okula ne derece aidiyet hissettiklerini araştırmaktır. Benzer şekilde ergenlerin davranış bozuklukları ile ilişkisi içinde akran gruplarına üyelik ve aidiyet duygusu üzerinde çalışmalar yürütüldüğü de gözlenmektedir.

Bakım/koruma altındaki çocuklar arasında aidiyet algı ve deneyimlerine ilişkin araştırmalar ise nispeten daha azdır. Bu bağlamda koruyucu ailelerdeki çocuklar arasında aidiyet hakkında bazı çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin, koruyucu ailelerde yaşayan gençlerin hem koruyucu aileleri hem de biyolojik aileleriyle güçlü sosyal bağlar geliştirmelerinin mümkün olup olmadığına odaklanan tez çalışmaları mevcuttur.

Ancak sınırlı sayıdaki çalışmaya rağmen doğrudan kurumsal bakım/koruma altındaki çocukların aidiyet algı ve deneyimlerine odaklanan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Türkiye bağlamında da bu tür çalışmalar mevcut görünmemektedir. Bu tespitten hareketle kurumsal bakım/koruma altındaki çocukların aidiyet algı ve deneyimleri hakkında bir bilgi boşluğu bulunduğu çok açıktır.

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Soruları

Sosyal aidiyet ve güven birçok sosyal grup bağlamında araştırılmıştır. Göçmenler, mahalle ve kent sakinleri, etnik gruplar, öğrenciler özellikle öne çıkan gruplardır. Ancak korunma altındaki çocuklar bağlamında sosyal aidiyet ve güvenin araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu tespitten hareketle, bu araştırmanın amacı, yaşlılarından farklı koşullarda yaşayan korunma altındaki çocuklarda sosyal aidiyet ve güven süreçlerinin oluşum ve gelişim süreçlerine ilişkin bilgi ve anlayışımızın geliştirilmesine katkı sunmaktır.

Araştırmanın ana sorusu, koruma altındaki çocukların gündelik yaşamlarında sosyal aidiyet ve güven süreçlerinde ne tür deneyimler, algılar ve stratejiler geliştirdikleridir. Bu ana soru iki alt soru halinde de sorulabilir. Diğer bir deyişle bu tez çalışması, aşağıdaki iki araştırma sorusu üzerine bina edilmiştir:

- 3) Bakım/koruma altındaki çocuklar hangi yollarla yerel topluluklarına, ailelerine, arkadaşlarına ve diğer sosyal ağlara ait olma ya da onlardan uzaklaşma deneyimleri yaşarlar?
- 4) Bakım/koruma altındaki çocuklar hangi koşullarda ilişkilerini ve aidiyet çabalarını yönetmek için 'güvenli' alanlar yaratır ve muhafaza ederler?

Bu deneyim ve algılar, çocukların gündelik yaşamlarında en önemli yeri teşkil eden sevgi-evi/yurt, okul, aile ve sanal ortam bağlamlarında incelenecektir. Etnik ve dini kimlik, vatandaşlık, ideolojik bağlar vb. siyasi aidiyetlik boyutları kesinlikle ve titizlikle araştırmanın kapsamı dışında tutulacaktır.

Araştırma, koruma altındaki çocuklar bağlamında konuyla ilgili mevcut bilgi ve araştırma birikiminin çok sınırlı olmasından dolayı, test edici değil, keşfedici bir araştırma olacaktır. Bunun için, araştırma, aşağıda açıklanacağı üzere nitel araştırma gelenekleri içerisinde fenomenolojik bir araştırma desenine dayanacaktır.

3.2. Araştırmanın Kapsam ve Önemi

Araştırmanın kapsamı çeşitli boyutlarda daraltılmıştır. Öncelikle, araştırma genellenebilir sonuçlar elde etmeyi amaçlayan nicel bir yöntem anlayışı yerine, konuyu korunma altındaki çocukların deneyim, algı ve düşünceleri çerçevesinde derinlemesine incelemeyi ve bu suretle konuyla ilgili bilgi ve anlayışımızı geliştirmeyi amaçlayan nitel bir yöntem anlayışıyla sınırlanmıştır.

İkinci olarak, araştırmanın veri kaynağı, yöntem tercihinine paralel olarak, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Balıkesir İl Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda devletin koruması altında bulunan 15-21 yaş grubundaki 52 çocukla yapılacak derinlemesine görüşme tekniğiyle elde edilecek verilerle sınırlı olacaktır. Dolayısıyla araştırmanın kapsamı coğrafya, yaş ve sayı sınırlamalarıyla kayıtlıdır. Ek olarak araştırma, kavramsal çerçevesi bakımından da aile, okul/akranlık, kuruluş, sanal aidiyetlerle sınırlandırılmış ve siyasal aidiyetler konu-dışı bırakılmıştır.

Korunma altındaki çocuklar bağlamında sosyal aidiyeti araştırmak birkaç açıdan önem arz eder. Öncelikle konu akademik açıdan önemlidir çünkü farklı gruplar (göçmenler, etnik gruplar, mahalle, kent, cemaat aidiyetlikleri ve öğrenci/okul aidiyetlikleri) açısından sosyal aidiyet ve güven süreçlerine ilişkin oldukça zengin bir bilgi ve araştırma birikimi oluşmasına rağmen korunma altındaki çocuklara ilişkin bu bağlamdaki bilgi ve araştırma birikimi çok zayıftır. Bu araştırma, bu bağlamda konuyla ilgili akademik bilginin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Konunun Türkiye bağlamında hiç incelenmemiş olması gerçeği de araştırmaya ayrıcalıklı bir konum kazandıracaktır çünkü bu araştırma sayesinde korunma altındaki çocuklar arasında sosyal aidiyet ve güven süreçlerine ilişkin Türkiye'nin kendine özgü bir karakteristik durum sunup sunmadığına dair ilk tespitler mümkün olacaktır.

İkinci olarak, konu karar alıcılar ve uygulayıcılar açısından önemlidir. Korunma altındaki çocukların sosyal ve ruhsal gelişimlerine olumlu katkılar sunabilmek için onlar arasında bu süreçlerin nasıl geliştiğine ilişkin bilginin geliştirilmesi zorunludur. Nitekim, ikinci bölümde gösterildiği üzere sosyal aidiyetten yoksunluğun birey üzerinde olumsuz birçok etkiler yarattığı bilinmektedir. Yalnızlık, izolasyon, yabancılık ve yabancılaşma, mental rahatsızlıklar, motivasyon yoksunluğu bunlardan yalnızca birkaç tanesidir. Kendini bir yere (örneğin Sevgi evlerine), bir şeye ait hissedemeyen ve

kimseye güvenemeyen çocukların olması durumunda onları bu tür olumsuz etkilerden koruyabilmek için bu çocuklarda aidiyet ve güven eksikliklerine yol açan süreçleri tahlil etmek şüphesiz hayati önem arz edecektir.

Ek olarak, aidiyet ve güven süreçlerinin gelişimine ilişkin bilgilerimizin geliştirilmesi, korunma altındaki çocukların fiziki korunmanın ötesine geçerek sosyal açıdan da gerçekten korunabilmelerine yardımcı olacaktır. Diğer bir deyişle, bu araştırma, koruma altındaki çocukların sorumluluklarını üstlenen devlet kurumlarının görevlerini daha verimli ve etkili gerçekleştirebilmeleri için bilgi-temelli stratejiler geliştirmesine yardımcı olacaktır.

3.3. Yöntemsel Yaklaşım

Her araştırmacı belli bir felsefi ardalana dayanarak araştırmasını gerçekleştirir. Böyle bir ardaan olmadan araştırmacının neyi, niçin ve nasıl araştıracağına karar vermesi dahi mümkün olmayabilir. Bu ardaanın açıklanması okuyucunun araştırmayı değerlendirebilmesi için gereklidir. Bu nedenle bu bölüm, bu tez araştırmasının ardaanındaki felsefi yaklaşımı ana hatlarıyla sunacak ve araştırma amaçlarına ulaşmak için seçilen araştırma yöntemini açıklayacaktır. Bölümde öncelikle araştırma sorusu ve amaçları özetlenecek, ardından bu sorunun nasıl araştırılacağı anlatılacaktır. Bu kapsamda araştırma sürecinde deneyimlenen etik hususların yanı sıra araştırmacının güvenilirliğini sağlama amacıyla izlenen stratejiler ve süreçler hakkında da açıklamalar yapılacaktır.

Araştırma temelde nitel araştırma geleneği içerisinde gerçekleştirildiği için öncelikle bu gelenek hakkında temel açıklamalar, ardından da bu gelenek içerisinde spesifik bir araştırma yöntemi olan fenomenoloji tercihi hakkında temel açıklamalar sunulacaktır.

3.3.1. Nitel Araştırma

Araştırma sürecinin detaylarına geçmeden önce yukarıda değinildiği üzere bu araştırmacının dayandığı felsefi gelenek hakkında ana hususların ifade edilmesi gereklidir. Bilindiği üzere sosyal bilimlerdeki araştırma yaklaşımları nicel ve nitel araştırma gelenekleri olarak iki genel kategoride toplanır. Bu çalışma, bunlardan nitel (kalitatif) araştırma geleneğine dayanmaktadır. Pozitivist bir bilim anlayışına dayalı nicel araştırma geleneğinden farklı olarak nitel araştırma, post-pozitivist bir bilim

anlayışına dayanır. Bu araştırma geleneği genel olarak araştırmacının değil, araştırılanın perspektifini ve deneyimlerini öne çıkarır, onlara odaklanır ve onları *anlamaya* çalışır. Bu çaba içerisinde nitel araştırma, yaşam deneyimlerini bireylerin içinde bulundukları *doğal ortam* içerisinde ve çok yönlü olarak anlamaya çalışırken genellenebilir sonuçlar elde etmekten ziyade araştırma konusuyla ilgili anlayış ve kavrayışımızı geliştirici sonuçlara ulaşmayı amaçlar. Bu amaç çağdaş sosyal bilimciler tarafından özellikle önemsenir ve tercih edilme eğilimi gösterir. Nitekim, “araştırmanın sınırlarını katı bir biçimde çizen ve dar kapsamlı değişkenleri incelemeye çalışan yöntemler yerine, araştırma sürecinde biçimlenen, keşfetmeye ve anlamaya öncelik veren yöntemleri benimsememiz” daha yararlı olabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 44). “Bireyin içinde yer aldığı koşullara, sosyal olguların bağlamsal özelliklerine, tarihsel, sosyal, mekânsal varoluşlara ve simgesel anlam dünyasına duyarlı, esnek bir yöntem anlayışı” ile oluşturulan nitel veriler (Kümbetoğlu, 2012: 44-45) içerisinde anlamlı temalar ve kategoriler çıkarılması beklenir. Holland vd. (2008)’nin de belirttiği gibi çağdaş çocukluk sosyolojisi de nitel araştırma yöntemlerine daha yakın durur.

Çocukların yaşamları üzerine çağdaş sosyolojik araştırmalar, başkalarının gözünden yaşamlarını öğrenmek yerine, çocuk perspektifini dikkate alan ve bunlara özen gösteren nitel metodolojilere yönelmiştir... Bu araştırmalar aynı zamanda deneysel veya anket stili araştırmalara kıyasla daha doğrudan araştırma yollarına yönelmişlerdir. Çocukları araştırma sürecinde pasif nesneler yerine aktif katılımcılar olarak gören bu değişim, çocukları kendi başlarına aktif anlam yaratıcıları ve dolayısıyla kendi hayatlarıyla ilgili uzmanlar olarak tanıma arzusuyla ilgilidir (Holland vd. 2008:6-7).

Nitel araştırma metodolojisi genellikle yapılandırmacı bir paradigmaya dayanır. Korunma ve bakım altındaki çocuklar arasında aidiyet ve güven deneyimleri ve algılarını inceleyen bu araştırmanın da epistemolojik bağlamda kendisini yapılandırmacı (constructive) paradigma içerisinde konumlandığı söylenebilir. Bu paradigmaya göre gerçeklik “çoğul ve öznel karakterdedir ve bireyler tarafından yapılandırılırlar” (Polit ve Back, 2012:13).

Nitel araştırma, araştırmacının araştırılan fenomenle ilgili içeriden birisi gibi anlayış kazanmasına ve böylece söz konusu fenomenin anlamını sorgulamasına izin verir. Özellikle 1960’lı yıllardan itibaren ilgi ve kabul gören nitel araştırma geleneği kendi

içerisinde kendine özgü özellikleri bulunan farklı yaklaşımlar (fenomenoloji, gömülü teori, etnografi vb.) barındırır. Bununla birlikte onları buluşturan ortak özellik, anlama odaklanmaları ve insan deneyimlerini anlama arzusudur. Genel olarak tümevarımsal bir yaklaşıma dayanan nitel araştırma, sosyal bilimler içerisinde nispeten uzun bir tarihe sahiptir. Dezavantajlı sosyal gruplardan birisi olan korunma ve bakım altındaki çocuklara hizmet sunan uygulayıcılar ve karar alıcılar açısından bu çocukların aidiyet ve güven deneyimlerine ilişkin anlayışımızı geliştirmek onlara daha kaliteli hizmet sunma potansiyelinin geliştirilmesini sağlayacaktır. Bu araştırma için nitel araştırma yaklaşımının tercih edilmesinin nedeni, bize bu yöndeki anlayış ve kavrayışımızı geliştirmemiz ve bu çocukların dünyasına girmemiz için en elverişli yöntemsel yaklaşım olmasıdır.

3.3.2. Fenomenoloji

Nitel araştırma yöntemleri içinde yer alan fenomenoloji, olgulara odaklanan bir yöntemdir. “Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedirler” (Yıldırım ve Şimşek, 2013:78). Dolayısıyla denilebilir ki fenomenoloji, insan deneyimlerinin ve algılarının incelenmesidir. Diğer bir deyişle fenomenoloji, şeylerin bilincimizde nasıl görüldüğünü anlamaya çalışır.

Fenomenoloji yaklaşımı büyük ölçüde Edmund Husserl (1859-1938) ve Martin Heidegger (1889-1976) tarafından geliştirilmiştir. Bir bakıma fenomenoloji temelde felsefi köklere ve amaçlara sahip olsa da son zamanlarda kendine özgü bir araştırma yöntemi olarak kabul görmüştür (Todres ve Holloway 2004).

Husserl’in “şeylere dönelim yeniden” çağrısı fenomenoloji için temel bir slogan haline gelmiştir (Wolff, 2002: 499). Bu çağrı, benimsetilen düşüncelerimizi, kültürümüzü sorgulama, askıya/paranteze almayı öngören bir çağrıdır. Bu çağrı ile fenomenoloji, bizden öğrenmiş olduğumuz sanıları olduğu gibi kabul etmek yerine onları sorgulamamızı, dünyaya bakışımızı ve dünyada bulunuşumuzu sorgulamamızı ister (Wallace ve Wolf, 2004: 297). Fenomenolojik yaklaşıma göre fiziksel dünya, asla değişmeyen ve bütün insanlar için aynı olan “gerçek” bir dünya değildir; insanların yorumlarına veya ona yüklediği anlamlara bağlı, göreceli bir dünyadır.

Fenomenolojik araştırma, fenomenlere ve onların dünyada göründükleri bağlamlara mümkün olduğunca sadık kalarak, gündelik yaşamda insanların deneyimledikleri durumları anlamayı amaçlar (Giorgi ve Giorgi 2003a: 109). Bu araştırma yöntemi başlangıçta psikoloji ve psikoterapi araştırmalarında kullanılmış olmakla birlikte sosyal bilimlerde de giderek popüler bir kullanım alanı kazanmıştır. Bu yöntemin insanların deneyimlerinin yeni, dolaysız ve farklı şekillerde anlaşılmasına ilişkin zengin tasvirlerle izin veriyor olması bu eğilimin tercih edilmesinin ana nedenlerinden sayılabilir (Langdridge 2007).

Bu husus özellikle uygulayıcılar açısından önemlidir çünkü uygulayıcılar bu yöntemle elde edilen anlayışa dayanarak hizmet-alıcılarının yaşanmış deneyimlerinde fark yaratacak hizmetler geliştirebilirler. Todres ve Holloway'e (2010) göre özellikle sağlık ve sosyal bakım uygulayıcıları bu yöntemle elde edilen anlayış yoluyla hizmet-alıcılarına karşı daha empatik tepkiler verebilirler ve dolayısıyla sağladıkları hizmetlerde kaliteyi yükseltebilirler.

Fenomenolojik araştırma yöntemi bağlamında betimsel fenomenoloji en geleneksel olandır ve Husserl (1859-1938) tarafından belirlenen felsefi geleneğe yakın durur. Betimsel fenomenolojinin amacı, bir fenomeni ve onun anlamlarını yorumsuz, açıklamaz veya inşasız olarak betimlemektir. Dolayısıyla betimsel fenomenolojide araştırmacının araştırma verilerine var olmayan anlamlar yüklemekten veya olaylara yorumlar eklemekten kaçınması önemlidir. Bu, *parantezleme* diye adlandırılan bir süreçle başılır.

Öte yandan yorumsal/hermenuetik fenomenoloji, Heidegger ve Gadamer'in felsefi yaklaşımlarına daha yakındır ve yaşanmış deneyimleri sadece betimlemekten ziyade onları anlamaya çalışır. Neticede her iki araştırma yaklaşımı da bir fenomenin yaşanmış deneyimine odaklanır. Kurumsal bakım altındaki çocukların aidiyet deneyimlerini inceleyen bu tezde her iki yaklaşım da kullanılabilir. Bununla beraber, literatür taramasında (bölüm 2) görüldüğü üzere dezavantajlı çocukların çeşitli sorunları üzerine birçok çalışma bulunsu da kurumsal bakım altındaki çocukların aidiyet ve güven deneyimleri ve perspektifleri üzerine pek çalışma bulunmamaktadır.

Bu çocukların tamamının sesini duyurmak elbette mümkün değildir; ama bu tezde onların en azından bir kısmının aidiyet ve güven deneyimlerine ilişkin seslerini

akademik ve mesleki perspektiflere alternatif olarak sunmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda betimsel fenomenoloji en uygun yöntemsel yaklaşım olarak değerlendirilmiştir çünkü verileri görmek ve analiz etmek için bir lens kullanmaya çalışan yorumcu fenomenolojiden farklı olarak betimsel fenomenoloji yaşanmış deneyimleri betimlemeyi ve parantezleme yoluyla bu lensin etkisini sınırlamaya çalışmaktadır.

3.4. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Türkiye’de devlet koruması altında yaşayan çocukların tamamıdır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı verilerine göre (bkz. Tablo 1), 2015 sonu itibariyle Türkiye’de koruma altında 12.667 çocuk ve genç bulunmaktadır.

Tablo 1: Koruma Ve Bakım Altındaki Çocuklar Ve Kuruluş Sayısı

YIL VE AY : 2015, ARALIK	KURULUŞ SAYISI	BAKILAN ÇOCUK SAYISI
Çocuk Yuvaları (0-12)	7	390
Yetiştirme Yurtları (13-18)	10	401
Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu (0-18)	6	319
Sevgi Evi (Çocuk Evleri Sitesi)	86	4.950
Çocuk Evleri	1.057	5.366
Çocuk Destek Merkezi (ÇODEM = KBRM+BSRM+ÇOGEM+ RFSC)	67	1.241
TOPLAM	1.233	12.667

Benzeşik örnekleme tekniğiyle elde edilen araştırmanın örneklemi, yöntem tercihinin paralel olarak, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Balıkesir İl Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda devletin koruması altında bulunan 15-21 yaş grubundaki 52 çocuktan (Sevgi evlerindeki 30 erkek ve çocuk evleri ve çocuk evleri sitesindeki 22 kız) oluşmaktadır.

Örnekleme dâhil edilen katılımcı çocukların 15-21 yaş arasında olması kriterinin gözetilmenin başlıca iki nedeni bulunmaktadır. Birinci, bu yaş grubunun sorulan soruları anlayabilme ve kendilerini ifade edebilme yetileri bakımından daha küçük yaş gruplarına göre beklentilerimizi karşılama kapasiteleridir. İkinci neden ise, bu yaş

grubunun kurumsal bakım altında bulunma sürelerinin nispeten daha uzun olması ve dolayısıyla araştırma amacıyla daha fazla uyum göstermeleridir. Örneklem grubu oluşturulurken sadece erkek veya sadece kız katılımcılar tercih edilebilirdi fakat böyle bir tercih cinsiyet değişkeninin aidiyet ve güven algı ve deneyimleriyle ilgili bir etkisinin olup olmadığını anlamaya izin vermezdi. Bu nedenle cinsiyet dengesi de gözetilme gereği duyulmuş ve örnekleme 30 erkek ve 22 kız katılımcı dâhil edilmiştir. Örnekleme dâhil edilen tüm bu katılımcılar mahkeme kararıyla koruma ve bakım altına alınan ve sevgi evi, çocuk evleri ve çocuk evleri sitesinde kalan çocuklardan oluşmaktadır.

3.5. Veri Toplama Teknikleri ve Uygulama Süreçleri

Nitel araştırmalarda ve bu arada fenomenolojik araştırmalarda kullanılabilecek farklı veri toplama teknikleri mevcuttur. Bireysel mülakatlar, odak grup görüşmeleri, katılımcı gözlem, doküman analizi bu bağlamda en yaygın tekniklerdir. Bu araştırmada derinlemesine mülakat (görüşme) tekniği en uygun araç olarak görülmüş ve kullanılmıştır. Çünkü derinlemesine mülakat tekniği, “diğer kişilerin gerçekliği nasıl inşa ettiklerini anlamak için, onlara sormamız ve (katı bir biçimde ve a priori olarak bizim tarafımızdan dayatılmasından ziyade) kendi terimlerini kullanmalarına izin verecek bir biçimde ve kendi anlamlarının özü olan zengin içeriği en iyi şekilde ifade edebilecek bir derinlikte” bilgi sağlama avantajına sahiptir (Punch, 2005: 166).

Görüşme tekniği, insanların deneyimleri ve deruni algı, tutum ve gerçeklik hislerine erişebilmeye izin verme avantajına da sahiptir (Fontana & Frey, 1994:361). Görüşmeler, yapılandırılmış, yarı-yapılandırılmış ve sohbet tarzı olarak üç türde olabilir. Bu görüşme tekniklerinin her birinin ayrı avantaj ve dezavantajları mevcuttur. Bu araştırmada yarı-yapılandırılmış görüşme formu (bkz. ek 1) kullanılmıştır. Bu yaklaşım, yapısı itibarıyla esnektir ve katılımcıların kendilerini daha rahat hissedebilmelerine ve böylelikle derinlemesine ve detaylı bilgi sunmalarına olanak vermektedir. Görüşmenin akışına göre araştırmacının yeni sorular yöneltmesi veya soruların sıralamasını ve kelimelendirme formunu değiştirmesi de mümkün olmaktadır. Görüşme tekniği genel olarak zaman alan, özel beceriler gerektiren, çok yoğun veri yığını yaratan ve bu verilerin analizini güçleştiren bir tekniktir; ancak katılımcılardan zengin veriler elde edilmesine imkân sağlıyor olması bu dezavantajlara rağmen onu tercih edilir kılar.

Koruma altındaki çocuklar arasında aidiyet ve güven deneyimleri ve algılarını keşfetmeyi amaçlayan bu araştırmada kullanılan yarı-yapılandırılmış görüşme formu, 3 ana bölümden ve toplam 25 açık-uçlu sorudan müteşekkildir. “Katılımcı Ardalan Bilgileri” bölümünde katılımcının kendisi ve ailesinden bahsetmesi istenerek görüşmeye başlanmaktadır. Daha sonra “Sosyal Aidiyet Çeşitleri” bölümünde a) aile aidiyeti, b) okul/akran grubu aidiyeti, c) sevgievi/yurt aidiyeti, d) sanal aidiyetler altbölümleri çerçevesinde katılımcılara 18 soru sorulmaktadır. Son olarak, “Güven, Aidiyet ve Etkileri” bölümünde katılımcılara yöneltilen 5 soru ile görüşme bitirilmektedir.

Derinlemesine görüşme tekniği özellikle deney ve anket tekniklerine kıyasla önemli avantajlara sahiptir. Ancak bu onun da birtakım açmazlar taşıyabileceği gerçeğini de gizlemez. Özellikle çocuklarla yapılan derinlemesine görüşmelerin sağlıklı sonuçlar verebilmesi için uzun süreli ve güvene dayalı bir ilişkiden sonra bu görüşmelerin yapılması çok önemlidir. McLeod (2007), bakım altındaki genç insanlarla bir defalık araştırma görüşmeleri yaparken karşılaştığı güçlükleri anlatır ve çok kısa cevaplar verme, konuşmayı reddetme, konuyu değiştirme ve doğru olmayan cevaplar verme eğilimlerine işaret eder. McLeod gençlerin bir yetişkinle kendilerini ilgilendiren konularda konuşmaya hazırlanmadan önce ilişkilerin devam etmesi ve olumlu olması gerektiği sonucuna varır. Ona göre, “açıkçası bazı gençlerle yapıcı bir ilişki kurmayı başarmak, aylarca hatta yıllarca yapılan çalışmaları gerektirir ve bu başarı kısa müdahalelerin norm olduğu bir rejimde kolayca elde edilemez” (McLeod, 2007: 285). McLeod’un sözünü ettiği güçlüklerin bir kısmı bu araştırma süresinde de gözlenmiştir. Bununla beraber katılımcı çocukların büyük bir kısmıyla aynı ortamda yıllarca birlikte çalışıyor olmam McLeod’un bahsettiği uzun süreli ve güvene dayalı ilişkiye sahip olmamın avantajını kullanmama ve bu güçlükleri aşmama yardımcı olmuştur.

Birebir görüşmeler, katılımcıların gündelik yaşamlarını sürdürdükleri sevgi evi, çocuk evleri veya çocuk evleri sitesinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcı çocuğun kendini rahat hissetmesi için çalışanların mülakat ortamında bulunmalarına izin verilmedi. Uzun süreli ilişkimize rağmen bazı çocuklar görüşme sürecinde heyecanlandılar. Bu tür durumlarda, bunu aşmak için şakalaşma, konuyu dağıtma gibi yollara başvurdum.

Neticede 3-5 dakika içinde heyecanları kayboldu ve kendileriyle mülakat yapılmasından hoşlandıklarını gözlemledim.

Görüşmeler doğrudan araştırmacının kendisi tarafından yüz yüze yapılmıştır. Görüşme süreci her bir katılımcıyla 30 ile 60 dakika arasında değişmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazlarına kaydedilmiş, aynı gün deşifrasyonları yapılmış ve ardından aşağıda izah edilecek nedenden dolayı ses kayıtları silinmiştir.

3.6. Veri Analizi

Mülakatlardan elde edilen veriler Giorgi'nin betimsel fenomenoloji yöntemi izlenerek analiz edildi (Giorgi 2009). Fenomenolojik analiz üç parçalı bir yapıyı izler ve bütün, parçalar ve bütün arasında bir hareket olarak tasvir edilir. Her bir parça bütün içinde ve bütün de parçaları içinde anlaşılır. Bu süreç, Giorgi (2009) ve Giorgi ve Giorgi (2003b) tarafından geliştirilen 3 adımı izleyerek gerçekleştirilir.

3.6.1. Betimsel Fenomenolojik Analiz Yöntemi

Veriler analize hazır olmaları ve yazılı metin haline getirilmeleri için önce uzun ve yorucu bir süreç olan çözümlemelere tabi tutuldular. Her bir mülakatın yazılı metinleriyle ilgili olarak Giorgi'nin önerdiği aşağıdaki adımlar uygulandı.

1) *Bütün hakkında fikir sahibi olmak için okuma:* Her bir katılımcı çocuğun deneyimleriyle ilgili algılarının bütünü hakkında fikir edinebilmek için her bir mülakat metni ayrı ayrı okundu. Bu okumalar sürecinde kendi dünyamdan bu çocukların dünyasına geçebilmeyi ve onların hikayeleri hakkında fikir edinmeyi amaçladım. Bu süreç aynı zamanda çocukların ses kayıtlarını defalarca yeniden dinlememi ve kendimi onlara aşına kılmamı de sağladı.

2) *Anlam ünitelerinin belirlenmesi:* Bütün hakkında bir fikir edindikten sonra deneyimlerin anlamlarını belirlemeye çalıştım. Parçalar anlam ayırımlarına dayanarak oluşturulurlar ve anlam üniteleri diye adlandırılırlar. Bunu gerçekleştirmek için tüm mülakat metinlerini baştan sona tekrar okudum. Anlamda bir değişimin olduğunu tespit ettiğim her yere bir not koydum. Tüm ham veriler anlam ünitelerine bölününceye kadar bunu devam ettirdim. Bu anlam üniteleri bir sonraki analiz adımı için bir tabloya dönüştürdüm. Giorgi (2009: 130), bu anlam ünitelerini oluşturma sürecinin

araştırmacıya göre değişebilen esneklik boyutuna vurgu yapar ve bu sürecin kuramsal ağırlığı olmadığını, daha çok veri betimlemelerinin yönetilebilir olmasını sağlayan bir mekanizma olduğunu ileri sürer.

Bu süreç aynı zamanda verilere fenomenolojik bir tutumla odaklanmayı da gerektirir. Bu, fenomenleri yeni gözlerle görebilmek, daha önce görmediğimiz şeyleri görmeye açık olmak için kişinin kendi perspektifini bir yana koymaya gönüllü olması olarak değerlendirilir ki bu süreç parantezleme olarak da anılır. Giorgi (2009) birçok araştırmacının parantezleme süreci hakkında kafa karışıklığı içinde olduğunu, geçmiş bilgilerini unutmaları gerektiği yanılgısını taşıdıklarını belirtir. Hâlbuki dikkat edilmesi gereken şey geçmiş bilgilerin mevcut deneyimlerin analizini etkilemesine izin vermemektir. Tezimle ilgili mülakat verilerini analiz ederken buna özen göstermeye çalıştım.

3) *Katılımcıların doğal tutum ifadelerinin fenomenolojik duyarlı ifadelere dönüştürülmeleri:* Bu adım fenomenolojik tutumun özüdür. Bu adımda anlam ünitelerine bölünmüş olan tasvirlerin başlangıcına dönüş söz konusudur. Bu bağlamda anlam ünitelerinin her birini sırayla yeniden inceledim ve aidiyete ilişkin yaşam dünyası tasvirlerinin nasıl ifade edildiklerini belirlemeye çalıştım.

Araştırmacıların kendileriyle katılımcılar arasındaki ilişkileri dikkatlice değerlendirmeleri gerekir. Veri analizi sürecinde benim rolüm bilinçli olarak kendi kuramsal ve kişisel perspektifimi arkada bırakmak ve kendimi katılımcıların yaşamlarına girmeye izin vermek oldu. Bu sayede dünyayı onların gözleriyle görmeye çalıştım. Veri analizi süresince kendimi dünyada diğerleriyle beraber bulunduğum bir alan olarak gördüm ve bunu deneyimledim.

3.6.2. Analiz Güvenilirliği

Analiz güvenilirliği sağlamak için birkaç hususa dikkat edildi. Öncelikle verilerin nasıl toplandığına ilişkin adım adım detaylı betimlemeler sunuldu. Nitel araştırma güvenilirliği konusunda genellikle yorumsal geçerlilik sorunu ortaya çıkar. Bunu aşmak için katılımcı kontrolüne başvurulur. Bu süreçte araştırmacı kendini arka plana çeker ve katılımcıların araştırma bulgularını kendi deneyimleriyle karşılaştırmalarını sağlamaya çalışır. Ancak bu yaklaşımın bu araştırma için çok uygun olmadığına karar verdim.

Çünkü katılımcı çocuklar hem bunu yapma konusunda isteksizdiler hem de akademik yeterlilikten yoksundular. Dolayısıyla katılımcı kontrolü yaklaşımı yerine, bu araştırmada araştırmanın her bir aşaması ve verilerini deneyimli akademisyenlerle paylaşmak, onların eleştirilerinden ve rehberliklerinden yararlanmak yoluyla analiz güvenliğini sağlanmaya çalıştım. Bu bağlamda kendisi de akademisyen olan eşimin ve danışman hocamın katkılarından büyük ölçüde yararlandım.

3.7. Etik Meseleler

Araştırmaya katılan tüm çocuklar (ve onlardan önce ilgili kurum yöneticileri ve çalışanlar) araştırmanın amacı hakkında bilgilendirildiler. Katılımcı çocukların velilerinden rıza formu almak çoğu durumda imkânsızdı ama ilgili kurum ve kuruluşlardan gerekli tüm izinler alındı. Öncelikle yaklaşık 8 ay süren bir resmi yazışma süreci sonunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndan araştırma için izin alındı (ek-2); daha sonra Valilik, İl Müdürlüğü ve kuruluş müdürlükleriyle yapılan yazışmalar tamamlandı. Veri toplama süreci tüm bu yazışmalar ve resmi izinlerden sonra başlatıldı.

Bu süreçte yaşanan en büyük etik sorun, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın verdiği araştırma izninin ses ve görüntü kaydı yapılmaması şartından kaynaklandı. Veri toplama sürecinin başlangıcında ilk 4 görüşme süresince Bakanlığın bu şartına riayet edildi ve ses kaydı almak yerine not almak yoluna gidildi. Ancak bu 4 görüşme süresince not almanın süreci yavaşlattığı, bunun ise katılımcı çocuklarda usanma, isteksizlik, bahane üreterek görüşmeyi yarıda bırakma gibi eğilimler doğurduğu gözlemlendi. Bu durum böyle devam edemezdi ve pratik bir çözüm bulmayı gerekli kılıyordu. Çözüm olarak ara bir formüle başvurmaya karar verdim. Her bir görüşmeyi katılımcıların rızasını alarak cep telefonuma kaydettim, aynı gün deşifrasyonunu yaptım ve yine aynı gün ses kaydını telefonumdan sildim. Dolayısıyla Bakanlığın şartını “*kalıcı* ses ve görüntü kaydı yapılmaması” şeklinde yorumlamak zorunda kaldım. Böylece *geçici* ses kaydı yaparak ve deşifrasyonun hemen ardından kaydı silerek hem sorunu çözmüş hem de Bakanlığın şartını yerine getirmiş olduğumu düşünüyorum.

Katılımcı çocukların kimliklerinin gizli tutulması da araştırma etiği açısından önem taşımaktadır. Aksi takdirde çocukların bir takım sıkıntılar yaşamaları ve zarar görmesi

olasılık dâhilindedir. Bu etik ilkeye sadık kalınarak bu araştırmada katılımcı hiçbir çocuğun gerçek ismi veya kimliğini ifşa edebilecek bilgiler kullanılmamıştır.

4. BÖLÜM: BULGULAR

Bu bölüm, mülakat verilerinin betimsel fenomenolojik analizinden elde edilen bulguları sunmaktadır. Bu bulgular beş ana başlıkta sunulacaktır: a) Aile Aidiyeti, b) Okul/akran grubu Aidiyeti, c) Kuruluş Aidiyeti, d) Sanal aidiyetler, e) Güven, Aidiyet ve Etkileri.

4.1. AİLE AİDİYETİ

Aile aidiyetini incelemek için mülakat yaptığımız örneklem grubumuzdaki kişilere “Ailenle (*annen-baban, kardeşlerin ve/veya yakın akrabalarınıza*) ne sıklıkla ve nasıl görüşüyorsunuz?” sorusu yöneltildi. Bu soruya aldığım cevaplarda erkekler grubunda sadece 6 genç iletişimin genellikle kendilerinden geldiğini söylerken sadece bir tanesi iki taraftan da gelmediğini, bir kişi ise annesinin aramasına rağmen kendisinin iletişim kurmadığını söylemiş, sekiz kişi iletişimlerinin karşılıklı olduğunu, on kişi ise çoğunlukla ailelerinin aradığını belirtmişlerdir.

Görüşme sıklığı ise, çocukların ailelerinin yaşadığı şehre, kurulan ilişkilerinin düzeyine, göre farklılık göstermektedir. “Tatillerde ve bayramlarda görüşüyorum” cevabı çoğunluk oluşturmaktadır. Ebeveynleri ayrı olan çocuklar genellikle yanlarında kaldıkları kendilerine bakan, ilgilenen ebeveyn, ya da akraba ile iletişim kurmakta, diğer ebeveyn ile iletişim kurmakta genellikle isteksiz davranmakta bazen suçlayarak hiç iletişime geçmemektedir. Anne babası vefat etmiş olanlar kendilerine yakın gördükleri korunma altına alınmadan önce yanlarında kaldıkları akrabaları, ya da kendilerinin desteğine ihtiyaç duyduklarını düşündükleri abla ya da kardeşleri ile iletişime geçmektedirler. Kurulan iletişim her zaman yüz-yüze iletişim olmazken, bazen sadece sosyal medya üzerinden bazen ise telefonla gerçekleşmektedir. Gençlerden bazıları ailesi kırılmasın diye onlarla görüşürken, bazıları kendileri istedikleri ve özledikleri için görüştiklerini, bazıları ise bir süre sonra sıkıldıklarını ya da kendilerini orada misafir hissettiklerini belirtmektedirler. Örneğin bir katılımcı ailesiyle iletişimini şöyle betimlemektedir:

Şeyden annemden geliyor ama ben ret ediyom. Akrabalarımın falan geliyor mesela senede bir falan geliyor. Onlarla da bazen telefonla görüşüyom. Kırkağaç Manisa da oldukları için yanlarına gidesim gelmiyor. Ya üşeniyorum doğrusu oraya kadar gitmek istemiyorum. Ondan sonra işte ablamlar zaten hergün

görüŖüyom telefonda arada da yanlarına gidiyorum. Onlar mı arıyorlar sen mi arıyorsun? Hem onlar arıyor hem ben arıyorum genellikle ben arıyorum çünkü eee onlar çalışıyor falan, bir de ablamın telefonu falan yok zaten. Orada kardeşim var kardeşim arıyor. Oda şey yapıyor işte görüşüyoruz öyle. (15. Katılımcı, erkek, 17 yaşında, açık lise, 12-13 yıldır koruma altında)

Benden geliyor. Ama ilk görür görmez öyle oluyor sonra bir otuz gün geçtikten sonra bıkmıyor insan. (13. Katılımcı, erkek, 15, lise, 14 yıldır koruma altında)

Hatta iki kardeş aynı akrabaları için Ŗu iki farklı tanımlamada bulunmuştur.

Genellikle hani ben arıyorum onları ya da gelmek istediğim zaman hani söylüyorum. Gidiyorum mesela üç beş gün duruyorum misafir olarak, pek de durmak istemiyorum, orada hani ailesi var çocuğu çocuğu var. Birileri bir şey der diye çok şey yapmıyorum. Daha çok ben arıyorum. (24. Katılımcı, erkek, 18, açık öğretim, 3 yıldır koruma altında)

Yani burada kalıyorum ama arıyorlar, tatillerde falan gelin diyorlar, gidiyorum yani. En azından kırılmasınlar falan diye gidiyorum yani, onlar çağırıyor ben gidiyorum. (22. Katılımcı, erkek, 17 yaş, 4 yıldır korunma altında)

22 Kız katılımcılardan mülteci olan ve ailesinden bilgi alamayan bir katılımcı dışında hepsi ailesi ile iletişimini devam ettirdiğini belirtmiştir. Korunma ve bakım altında bulunan bireylerin aileleri ile görüşme izinleri şekli ve süresi, kuruluş yetkililerinin aileleri hakkında yaptıkları sosyal inceleme raporlarında belirttikleri değerlendirme sonrası belirlenmektedir. Katılımcılardan sadece dokuz tanesi ailesinin yanına izinli olarak gönderilebiliyorken, on iki tanesinin ailesi ile kuruluş bünyesinde ya da kısa süreli olarak günü birlik görüşmesine izin verilebilmekte, yatılı olarak ailesine izinli verilmemektedirler³.

Babam merkezde. Her ikisiyle de günü birlik görüşüyorum. Ayrı ayrı günlerde de, ikisiyle de görüşüyorum. Günü birlik görüşüyoruz, kalmama izin yok. Annemle normal çarşıda görüşüyoruz, babamla da onun evinde görüşüyoruz, ablamlar falanda geliyor öyle. Akrabalarımıza falan çıkıyoruz görüşüyoruz. (20. Katılımcı, K. 16 yaş, Lise, 4. yıldır koruma altında)

³ Görüşme yapılan sekiz kız çocuğunun ailesi yanında cinsel istismar, ikisi ihmal, ikisi ise ailesinin şiddet mağduru olması nedeniyle aileleri yanına izinli gönderilmemektedir.

Ailelerinin yanına izinli gönderilmeyen katılımcıların yüz-yüze görüşme sıklığı ailelerinin ikamet ettiği şehre, çalışma koşullarına ve ekonomik şartlara göre değişkenlik göstermektedir.

Görüşüyorum onlar buraya geliyorlar ben oraya gitmiyorum. Çünkü oraya gitmemem gerekiyor, uygun değil yani, sürekli konuşuruz. Onlar işlerini ayarlayınca gelirler. Para durumlarını ayarlarlar ne bileyim boşluk zamanlarını bulunca gelirler. Ayda ya da iki ayda bir gelirler, yüz-yüze görüşürüz. (16. Katılımcı, K. 16 yaş, lise, 2 yıldır koruma altında)

Bazen gelemiyorlar onların şey durumlarından dolayı. Kış olunca gelemiyorlar hani çok kar yağdığı için falan, yazın genelde ayda bir iki falan geliyorlar. Bizde böyle parkta falan dolaşıyoruz böyle oturuyoruz, öyle. Biz onların yanına gitmiyoruz. Çok bir şey yapmıyoruz. (19. Katılımcı, K, 15 yaş, lise, 6 yıldır koruma altında)

Ailesi yanına izinli gidenlerin bir kısmı anne babasına değil ikincil akrabaları olan babaanne, ya da amca gibi akrabalarının yanına yatılı izinli verilmektedirler.

Ayda bir görüşüyorum. Buranın düzeni olduğu için ayda bir defa görüşebiliyorum, hani özel günler olduğu zaman ayda iki defa falan çıkabiliyoruz çok nadir. Özel durumlar harici her ay bir defa. Annemle de görüşüyorum onlarla da ayda bir defa. Annemle normalde İl Müdürlüğünün orada görüşüyorduk. Sonrada çarşıda dolaşma vakit geçirme iznimiz oldu öyle. Ben annemlere gidemiyorum ama babaannemlere gidebiliyorum kalabiliyorum orada. (2. Katılımcı, K. 16 yaş, lise 2.5 yıldır koruma altında)

Bir tane katılımcı ise telefonla görüşüğünü ama dokuz yıldır yüz-yüze görüşmediğini belirtmektedir:

Ailemle fazla görüşmüyorum ki. Aramıyorum ki, onlar beni arıyorlarsa ayda yılda bir arıyorlar. Yanlarına gitmiyorum. Babamın yanında üvey annem olduğu için gitmek istemiyorum, hani dövüyordu ya beni. Dokuz yıldır hiç gitmedim. Telefonla babam arıyor sadece babamla görüşüyorum. (3. Katılımcı, K.16 yaş, Lise, 9. yıldır koruma altında)

Korunma altında bulunan gençlerin ailelerinin yanına izinli verilmeleri noktasında hazırlanan sosyal inceleme raporlarında kız çocukları noktasında daha dikkatli ve

kısıtlayıcı davranıldığı gözlemlenirken, kız çocuklarının aileleri konusunda erkeklere kıyasla daha iletişime açık olduğu, ailelerini daha az eleştirdikleri, bir kanal kapalı ise bir başka kanal ile aileyle iletişime devam ettikleri, erkeklerin ise iletişimi zorlamadıkları, daha ret edici oldukları görülmüştür.

4.1.1.“Ailemle Bir Aradayken...”

Ailesi ile iletişim kurduklarında ya da bir aradayken neler yaptıkları, nasıl zaman geçirdikleri aile aidiyetini anlamamızın bir diğer kıstasıdır. Bu boyutuyla aidiyeti incelemek için kendilerine “*Ailenle görüştüğünüzde bir aradayken birlikte neler yaparsınız?*” sorusunu yönelttik. Erkek örneklem grubunun bazıları (altı tanesi) ailesi ile ortak hiçbir şey yapmadıklarını söylemiştir.

- Babamla hiçbir şey yapmıyoruz. O geliyor yanımda yarım saat bir saat duruyor, ondan sonra gidiyor.
- Sen onun yanına gitmiyor musun?
- Hayır. (3. Katılımcı , erkek, 18 yaş,lise öğrencisi, 3 yıl korunma altında)

Bir başka katılımcı da aile etkinliklerini şöyle betimlemiştir:

Ee geçen yaz annemin yanına gittim gene. Ne yaptım hep internete gittim ya. Başka bir şey yapmadım ki. Ailece yaptığımız ortak şey, ben hayatta öyle şeylere gelmiyorum ya. Gitmiyorum. (25. Katılımcı, erkek, açık lise, 4 yıldır koruma ve bakım altında)

Onların yanına gitmiyorum ki ben gittiğim zaman bir şey yapmıyoruz yani. Gittiğim zaman köyüme gidiyorum ben. Köyüm dediğim yer Misakça evlat edinen babamın köyü evim var orada bir tane. Onu çok seviyordum, 4-5 yaşındayken kaybettim. Annemin yanına diye izin alıyorum ama Misakça da babamın evinde kalıyorum. (19. Katılımcı, erkek, 17 yaş, açık lise, 6 yıl koruma altında)

21 kişilik kız örneklem grubumuzdan ailesine izinli giden sekiz gençten biri ailesi ile bağlarının sıkı olmadığını söylemiş ve şu şekilde ifade etmiştir:

Herkes kendi âleminde takılıyor. Bir aradayken de aslında bir arada değiliz ve bu beni çok üzüyor. İlişkilerimiz çok sıkı değil bizim hiçbir zaman sıkı değildi. Onların bana verdiği değeri asla göz ardı edemem ama. Biz kardeşlerimizle benzemiyoruz zaten. (17. Katılımcı, K,18.yaş, açık lise, 3 yıldır koruma altında)

Kız katılımcılarımızdan izinli ailesinin yanına gidenlerden üç tanesi babaannelerine izinli verilebiliyorken bir tanesi amcasına izinli gidebilmektedir. İzine gidebilen kız katılımcılardan birisi dışında diğerleri aileleri yanında yaptıklarından ve ziyaretlerinden memnun olduğunu belirtilmektedirler. Yukarıdakilerden farklı olarak birkaç (dört tanesi) erkek katılımcı da ailesi ile bir arada bulunduğu mutlu olduğunu ve yabancılık çekmediğini söylemişlerdir. Ailesi ile mutlu olanlar genellikle ailesi ile sık iletişime geçen ailesinin arayıp sorduğu ve onlarla daha çok zaman geçirmiş, erken yaşlarda korunma altına alınmamış olan gençler olduğu görülmektedir.

Orda iyi mutlu hissediyorum orada her yeri geziyoruz denizin yanlarına falan gidiyoruz, piknik falan yapıyoruz. İskeleye deniz kıyısına iniyoruz, babam olta atıyor, balık tutuyor. (23. Katılımcı, erkek, 16 yaş, lise, 9 yıldır koruma altında.)

İlk başta beni görünce seviniyorlar, sevinince de bende mutlu oluyorum onlarda mutlu oluyorlar. İlk başta bir gün iki gün geçtimi ben babama yardım ediyorum sonradan. Hayvan bakıyorum. Ben geldim diye özel bir şey yapılmaz, ama yemeklerde ne istediğimi de soruyorlar bana şunu yapıyım bunu yapıyım diye bende söylüyorum o zaman. Ailemle bir arada olmak beni mutlu ediyor. (27. Katılımcı, erkek, 15 yaş, lise 3 yıldır koruma altında)

Katılımcılarımızın birçoğu aileleri ile geçirilen zamanı tatil, kısa süreli geçirilen zaman gibi görmekte, gezip eğlendiklerini, piknik yaptıklarını, sosyal aktiviteler de bulunduklarını söylemişlerdir.

Beraber bir şeyler yapıyoruz sosyal aktivite falan yapıyoruz. Denize gidiyoruz. Gülüyoruz eğleniyoruz, dertleşiyoruz bazen. (14. Katılımcı, erkek, 19 yaş üniversite, 15.yıldır koruma altında)

Onlarla bir aradayken ayda bir gittiğimde illa pikniğe götürüyorlar beni. Gel gezelim falan diyorlar. İşte konuşuyoruz sohbet ediyoruz hal hatır soruyoruz birbirimize. Ondan sonrada zamanı gelince yurda dönüyoruz tekrar. (18. Katılımcı, erkek 17 yaş, 2 yıldır koruma altında)

Kendilerini bir aradayken normal aile gibi gören erkek gençlerden üç tanesi babası ile olan ilişkilerini kötü tanımlamış babasını, biri üç-kağıtçı, diğeri yalancı, diğeri ise kendini çıldırttığını ifade etmiştir:

Tek ailede babamla ben görüşüyorum. Ablalar hiç sevmez babamı. Ya babamın sana nasıl diyim abla üç kağıtçı ya çok üç kağıtçı. Baban üç kağıtçı ha? Çok üç kağıtçı öyle böyle değil. Çok uyanık gözlü. Çoban insan nasıl üç kağıt? Islık çalıyor. Uuu herkesi ayakta uyutur o. (9. Katılımcı, erkek, 17 yaş, lise, 11 yıldır koruma altında)

Babamla geldiğimde valla geziyoruz eğleniyoruz her şeyi yapıyoruz. O zaman onunla olmak hoştur herhalde? Gibi gibi. Niye? Çıldırtıyor beni ondan ya. (11. Katılımcı, erkek, 18 yaş, açık lise, 12 yıldır koruma altında)

İki tanesi ailesi olan annesi ile olan iletişimini oldukça mekanik tanımlarken, bir aradayken iletişimlerinin sığılığında kısacası kaliteli zaman geçirmediğinden şikâyetçi olmuşlardır.

Hıım annem gezmeyi çok seviyor. Oda yurttan yuvada büyüdüğü için oda annesinin yanında birlikte yaşamamış hiç 22 yaşına kadar. İşte beni hep gezdirmek istiyor, kendisinde gezmediği için fazla.

- *Annenin ailesi ile ilişkisi nasıl?*

Annemin kız kardeşleri var. Bir tanede abisi var bir tanede üvey ablası var işte. Annenin onlarla arası nasıl? Onlarla da kötü.

- *Bir aradayken gezme dışında neler yapıyorsunuz?*

Annem evde oturmayı tercih ediyor bazen bende arkadaşım ile geziyorum gece bire kadar. Bazen onikiye kadar geç kalmamak şartıyla, bazen birkaç arkadaşla geziyoruz işte. (13. Katılımcı, erkek, 15 yaşında, lise, 14 yıldır koruma altında).

İşte annem geliyor buraya kafeye falan gidiyoruz, tost yiyoruz, geziyoruz, alışveriş yapıyoruz, sonra da annemi uğurluyoruz yani. (5. Katılımcı, erkek, 18 yaşında, lise, 10 yıldır koruma altında)

Ailesi ile olan iletişimlerinde kendilerini misafir gibi hisseden ve oraya ait hissedemeyenler hiçbir yere ait hissedemeyip ne oraya ne buraya ait olan gençler ise bu duygularını şu şekilde betimlemişlerdir.

Valla birlikte genelde [duraksayıp, düşünüyor] bir aile ne yaparsa onları yaparız. Hiç ayrılmamışım gibi hissedemiyorum. Çünkü ayrıldım. Ait hissediyorum ama ne biliyim tam şey değil herhalde. Ne bileyim sevgi konusunda bir sıkıntım yok ama,

yabancı gibi de hissediyorum arada. [bu soruda zorlandığı hissediliyor].
Bilmiyorum bunun adını tam koyamıyorum ama.

- Ne orada ne oraya ait gibi mi?

Kesinlikle. (8. Katılımcı, erkek, üniversite, 21 yaş, 13 yıldır koruma altında).

Korunma altındaki genç kız ise ayrılmamış gibi hissetmediğini çünkü ayrıldığını fakat bu durumun ailesi ile bağlarını koparmasına izin vermediğini şu cümleler ile betimlemiştir.

Birbirimizin yanında yokken olan şeyleri birbirimizle paylaşıyoruz, dersler hakkında konuşuyoruz, gelecek hakkında konuşuyoruz, öyle paylaşımlar yapıyoruz. Yanlarındayken ayrılmamışım gibi hissetmiyorum açıkçası çünkü her okuldan eve geldiğimde eve baktığımda ailemin olmadığı bir gerçek. Onlarla bağımın kesildiğinden şüpheli değilim her zaman bir bağımızın olduğunu düşünüyorum. Davranış olarak ta bir uzaklık hissetmiyorum açıkçası. (7. Katılımcı, 16 yaş, lise, 6 ay yıldır koruma altında)

Ailelerinin yanına izinli gönderilmeyen kurumda görüşmelerine ya da günü birlik ziyaretlere izin verilen korunma ve bakım altındaki kız katılımcıların aileleri ile geçirdikleri zamanı kendileri hakkında bilgilendirme, ihtiyaçların alınması, şeklinde değerlendirdikleri bir kafe ya da parkta oturdukları, birlikte bir şeyler yedikleri zaman olarak değerlendirdikleri, bu zaman yeterli olmasa bile onları mutlu ettiği belirtilmektedir. Şöyleki;

Çarşıda geziyoruz, pazarda geziyoruz meyve falan alıyoruz işte sonra bir yerde oturuyoruz meyve yiyoruz, ne bileyim parkta geziyoruz. Neye ihtiyacım olursa alıyorlar ondan sonra paramı veriyorlar, ne kadar ihtiyacım olursa. Sonra yemek yemeye gidiyoruz, geziyoruz dolaşıyoruz, muhabbet ediyoruz. Ben onların yanına gidemiyorum. İnşallah olursa ablamın yanına gideceğim bakalım. Okullar kapanınca İnegöl de ya. Kütahya da değil inşallah olur yani, inceleme gönderecekler bakalım o şekilde yani. (16.K, 16 yaş, lise, 2 yıldır koruma altında)

Bir aradayken ya o orayı anlatıyor, neler olduğunu, ben burayı anlatıyorum, sınavlarımı soruyor, sınavlarımı anlatıyorum, okulda geçirdiğim günlerimi anlatıyorum. Ben izne gitmiyorum, çünkü biz babamın üzerine kayıtlı değiliz, biz Hasan diye bir adamın üstündeyiz, tam olarak ben ayrıntıların hiç birini

bilmiyorum. Yani bayağı bir karışık işler yani benim aklım almıyor (21.K, 16 yaş, ortaokul, 5 yıldır koruma altında)

Görüldüğü gibi koruma altındaki gençlerin aileleriyle geçirdikleri zamanda yaptıklarının tanımında oldukça çeşitlilik gözlemlenmektedir. Bu çeşitlilik ailelerinin sosyal yapısından, korunma altına alınma nedenlerinden, izinli gönderilme şekillerinden çocuğun aile ile olan iletişimin niteliğine kadar birçok etmenden kaynaklanmaktadır. Durumları hakkında kafaları karışık olan gençlerin aile ile geçirilen zamanı tanımlarken normal bir aile ne yaparsa diye tanımladıklarında bile arkasından farklı açıklamalara girme ihtiyacı hissetmelerinin nedenin bulundukları durumu açıklayamamaları nedeniyle olduğu düşünülmektedir.

4.1.2.Gelecekte Aile İle İlişkiler

İnsanların hayalleri gelecek planları, aidiyet duydukları sosyal çevresinden bağımsız düşünülemez. Bu nedenle kimliğini oluşturma, yaşamını düzenleme aşamasında olan katılımcı gençlerin gelecekte oluşturacakları sosyal çevre örüntüsünün içerisine, planlarının arasına ailelerini ne ölçüde aldıkları, ne ölçüde aileleri ile ilişkilendirdiklerini görebilmek için onlara “*Ailenle ilişkilerinin gelecekte nasıl bir seyir izlemesini umuyorsunuz?*” sorusunu yönelttik. Verilen cevaplar incelendiğinde erkek katılımcıların altı tanesi dışında ailesi ile yaşamayı düşünen bulunmamaktadır. Hemen hemen hepsi ayrı evde yaşamayı ve ailesi ile sınırlı iletişim kurmayı düşündüğünü, ne onları yaşamlarına dâhil etmeyi ne de onların yaşamlarına dâhil olmak istediklerini, belirtmektedir. İlk başta memur olana kadar belki yanlarında kalabileceklerini sonra ayrılacaklarını belirtenler bulunduğu gibi arkadaşları ile kalmayı ya da yalnız yaşamayı tercih edenler çoğunluğu oluşturmakta, ihtiyaçları olduğunda iletişim kurmayı düşünmektedirler. Örneğin 17 yaşında bir erkek katılımcı bu konuyla ilgili düşüncelerini şöyle betimlemektedir:

Ailemin yanına gitmem ya! Ne yapacaksın? Şuan kulüpte kalmayı düşünüyorum hocalarla konuştum kulüpteki, onlarla kalacağım bir sene falan, bir sene sonra zaten inşallah memurlukta gelirse Bilmiyorum Balıkesir de bir ev tutarız inşallah. Aileni yaşamına dâhiledecek misin? Zor, çok zor. Onlar beni istemez zaten bu saatten sonra bende onları. Sadece yanına gider gelirim yani ziyarete, çok zor yani.(1.Katılımcı, erkek,17 yaş, açık lise, 14 yıldır koruma altında)

Ben kendi yolumda gitmek istiyorum ya mesela onlar şimdi hayatlarını kurmuş zaten çoğu ben zaten üniversite okuduğumda biraz yardıma ihtiyacım olabilir onun dışında ben kendi yolumda yani onlar artık yuvasını kurduğu için bende serbest olmak isterim açıkçası onlara yük olmak, onların yanında olmak istemem. (4.Katılımcı, erkek,18 yaş, lise, 18 yıldır koruma altında.)

Bir başka erkek katılımcı da ailesiyle “mesafeli” bir ilişkiye vurgu yapmaktadır:

Tabi benim nerede olduğuma bağlı. Eğer futbolcu olabilirim, biraz para kazanmaya başladığımda yine ben yardım etmek isterim onlara. Yanına anneni, babanı kardeşlerini alır mısın? Ya onu hiç düşünmedim de, sadece yardım ederim bence. Onların yanınada ayda yılda bir kere giderim belki. Onlara mesafe koymak isterim. Kardeşlerimle görüşebilirim belki. (21.Katılımcı, erkek, 16 yaş, lise, 3 yıldır koruma altında)

Valla annemle babamla hiç irtibatımın olmayacağını düşünüyorum. Yurttan ayrıldıktan sonra hiç gene irtibatım olmayacağını düşünüyorum yani yapmayacağım. Ama kendim şey yapmak istiyorum hani kendim durmak istiyorum ayaklarım üstünde durabilirsem. Şeye gitmek istiyorum Kırkağaça kesin gitmek istiyorum hem ailemin yarısı orada amcalarım, zaten gel diyorlar. Eğer yaşantı kurabilirsem orada bir yaşantı kurarım. Ablamlarla uzun vadeli düşüncelerimiz var tabi. Ablamlar seviyorlar beni zaten. Eniştemler falan olsun. Şimdi memurluk yurttan çıkınca memur olma gibi bir imkânımız var. O zamana kadar çalışıp ablamların yanında durmak gibi hedefim var. Memur olduktan sonrada kendim bir şeyler yapmak istiyorum. (15. Katılımcı, erkek,17 yaşında, açık lise, 12 yıldır koruma altında)

Kızlarda ailesi ile iletişim kurmayacağını belirten iki katılımcı bulunmaktaydı. Bunlardan birisi mülteci olup anne-babası ve kardeşleri hakkında bilgisi olmayan bir gencimizken diğeri ailesi ile yaşadığı iletişim sıkıntısını ve kendi ayakları üzerinde durma isteğini şu şekilde anlatmıştır:

Vallaha, ben ailemin yanına gitmeyi düşünmüyorum. Burada bir yerde bir ev tutup orada bir evde kalmak istiyorum hiç ailemin yanına gitmeyi düşünmüyorum, sevmiyorum. Babamı da sevmiyorum eskisi kadar sevmiyorum babamı da. Çok soğuk davranıyor bazen çok şüpheleniyorum, öz babam mı, üvey babam mı diye şüpheleniyorum yani. Sevmiyorum yani eskisi kadar benimle fazla ilgilenmiyor. Ailemle ilişkilerim kopar. Arayıp sormam. Burada 18 yaşına geldiğimde üniversite

ye gitmek, devam etmek istiyorum. Eğer zaten üniversiteye devam edersem de zaten 25 yaşına kadarda burada kalacağım. O yüzden üniversiteyi de okumayı düşünüyorum yani. Çalışıp bir ev sahibi olup kendi emeğimle ekmeğimi kazanmak istiyorum.(3.Katılımcı, K,16 yaş, lise, 9 yıldır koruma altında)

Ailesinin tanımında kargaşa yaşadıkları gözlemlenen ve ailesi olarak şu andaki mevcut ailesini değil ileride kendi kuracağı aileyi kasteden bir katılımcımız ailesi ile memur olana kadar görüşmek zorunda olduğunu söylerken onlardan hem uzak kalmayı istemekte hem çok uzaklaşacak cesareti kendinde bulamamaktadır.

Ailemle ilişkilerim mi, ya zaten evlenince ailem olacak. Onu demiyorum şuanda var olan aileni kast ediyorum. Ya memurluk çıkana kadar işte babamın yanında çalışacağım.

-Sonra?

Ondan sonra Balıkesir ilçelerinde çalışacağım işte.

-Niye Balıkesir?

Balıkesir daha iyi ben başka şehirde yapamam çünkü.

-Çalışmaya başladığında aileni yanına almayı düşünüyor musun?

İstemiyorum ya (Kızıyor biraz) ondan uzaklaşmak için Balıkesir e geliyorum ben. Psikolojimi bozuyorlar benim. (11. Katılımcı,18.yaş, erkek, açık lise,12 yıldır koruma altında)

Aileleri ile kuracakları ilişkilerde tereddüt eden karışık duygular yaşayan bayan katılımcımız, aileleri ile olan ilişkilerinin kendi hayatlarını olumsuz etkilemesinden, onlara benzemekten korktuğu için sınırlı ilişki kurması gerektiğini şöyle ifade etmektedir:

İşte bu benim tereddüt ettiğim nokta. Çünkü bir yerden sonra ailemi bırakmak zorundayım. Çünkü halen daha düzelmeyen parçaları var ve bu beni kötü etkiliyor. Gelecekte nasıl olacağının ciddi de o zamana bağlı olacağını düşünüyorum. Daha çok üniversite okumak istediğimden dolayı ondan sonrasını bilmiyorum ciddi, ciddi bilmiyorum. Emin olmam lazımdı, onları bırakmam lazımdı ama halen daha içimde tereddüt var, bilmiyorum. Çünkü beni kötü etkileyecekler. Şuanda yolumdan herkesin kulağında ne var.” Ben o yola sapmam. Şu yaşıma geldim, ben o yola sapmam.” Korkuyorum hani insan büyük laf ettiğinde, o lafı hani öyle güzel bir yiyor ki, o yüzden korkuyorum. İlişkilerimi sınırlı tutmaya çalışırım.(1.Katılımcı, K.16 yaşında, lise, 2,5 yıldır koruma altında)

Bir diğerkız katılımcımız ise kuracağı ilişkilerde ailesi ile olan ilişkisine koyacağı sınırı, uzaklaşmasının normal bir süreç olduğunu ilişkilerinin zayıfladığını şöyle belirtiyor.

Şöyle fazla şey olmam, içli dışlı olmam. Mesafe koyarım, gelince tabi ki güler yüzle karşılarım. Hiçte sevmiyorum demiyorum, hepsini seviyorum, ama ne bileyim bir misafir gibi. Onlara kesinlikle hissettirmem bunu, nasıl diyeyim çokta benim hayatıma karışmalarını istemem. Bir sınır olsun istiyorum. Aslında bir tane ablamız vardı evde o bana hep derdi ki “ Kızım şimdi ağlıyorsun ama ilerde hissizleşeceksin.” Hani gerçekten anneannem var benim anneannemi çok seviyordum, şimdi seviyorum hala ama o kadar çok değil. Çünkü bir yabancıymış gibi geliyor bana. Paylaşımlar azalıyor sadece telefonla görüşebiliyorsun, arada geliyorlar falan, bir arkadaştan farkı olmuyor. (15. Katılımcı K. 17 yaş, lise, 8 yıldır koruma altında)

Aileleri ile bağlarını koparmak istemeyen, onlar ile yaşamak isteyen katılımcılardan bazıları kendi ailelerini aslında sevmediklerini ve umursamadıklarını ima etmekte, fakat nasıl ebeveyn olunacağını göstermek için aileleri ile yaşamayı istemektedir.

Valla benim düşüncem şöyle. Hani ailemle ilişkiler dediğim ben babamı yanıma alırım. Abim zaten ne bok yiyeceğı belli olmaz, nasıl bir insan olacağı belli olmaz, hani hapishaneye de girse umurumda olmaz artık. Çünkü kendi belirledi her şeyi. Hani kendi burada yaptığı şeylerin bedelini ödeyecek, ben ona söyledim bunları, hani o takmadı beni. Eğer okursam hani büyük bir adam olursam halamın yanında halamın orada, babamı alacağım ki babama babalık nasıl yapılır onu göstereceğim. Aile ilişkilerim bu olur. Halamla ve babamla bağları koparmam hani. Benim annem diye göstereceğim kadın o. Babam diye göstereceğim adam da eniştem. Hani babamı yanıma alırım nasıl babalık yapılır onu öğretirim. Yani bir aile kuracağım ve babama da nasıl bir aile olunur inadına inadına göstereceğim.(17. Katılımcı, Erkek, lise, 16 yaş, 14 yıldır koruma altında)

Ebeveyni engelli olan ve ya ailesinde engeli bulunan (kardeşi) katılımcılar ailesi ile yaşamayı çok istemeseler de onlara karşı kendilerini sorumlu hissetmekte ve daha çok yardım etme ihtiyacı duymaktadırlar. Şöyleki:

O konu zaten çok şey düşünüp duruyorum çıkınca ne yapacağım, ne edeceğim. Ben zaten şey yapmayı düşünüyorum, çıkınca bir işim falan olduğunda annemle falan

sık sık görüşürüm de, babamla görüşür müyüm bilmiyorum. Ya babam uzakta bir de Çanakkale de, hani dağın tepesinde çobanlık yapıyor o manada. Yoksa böyle normal bir yerde olsayine görüşürüm. Ama hani babamla da görüşmeyi düşünüyorum. Ben annemi yanıma almayı istiyorum en başta çünkü annemin bana o kadar şeyi dokundu baktı falan, bende ona bakacağım. İlişkilerim samimi olur. Anneme kızgınlık hissetmiyorum, çünkü annem isteyerek beni bırakmadı dayım falan böyle bir şikâyetle bulunmuş. Şikâyetle değilde böyle bakamıyor falan dedi o yüzden şey oldu. Hani annem almaya çalıştı. Sağlık sorunları olduğu için alamadı. Annemin psikolojik, zihinsel problemleri var ama öyle deli de değil. Ama o da sonradan oldu. Annesinden kardeşlerinden dolayı falan bayağı bir şiddet gördü. Hani kendi bakımını falan pek yapamıyor. Hani çevresinin bakımını falan pek yapamıyor. Yoksa hani mantıklı hani konuşur. Bana diyor mesleğin olsun hani elinde, ondan sonra bir evlilik yap, düzgün bir evin olsun, düzgün bir hayatın olsun gibisinden konuşuyor. Ama kendi hayatının düzenini sağlayamıyor. (10. Katılımcı, K, 20 yaş, lise bitmiş, 7 yıldır koruma altında)

Kız katılımcılarımız kendilerinin ailelerinin yanında çekindiklerini ve pek yakın hissetmediklerini düşünseler bile, engelli ya da sorumsuz gördüğü ebeveynin yanında bakıma ihtiyacı olan kardeşleri bulunuyorsa, kendi yaşadığı sıkıntıları yaşamamaları için onların sorumluluklarını almak ve onlara bakmayı aşağıdaki örneklerde bulunduğu gibi istemektedirler.

On sekiz yaşına girdiğimde buradan ayrılacağım, ama hani ailemle yaşamayacağım, başka bir ev tutacağım, kardeşimi de yanıma alacağım. Çünkü hani babamda artık böyle yaşılanıyor. Annem böbrek hastası bu ikinci annem işte böbrek yetmezliği var sürekli diyalize girip çıkıyor. Hani ilerde ne olacağı belli değil. Eğer hani Allah göstermesin ölürse falan bize emanet zaten, biz alacağız yanımıza. Çünkü babam bakmaz, ben biliyorum babamı, bakmaz yani. Ben tanımıyor muyum babamı bakmaz. Babam böyle çok, sürekli çalıştığı için abla, hiç evde olmuyor diyebilirim yani. Sürekli dışa gidiyor hani vinçle sürekli bir yerlere gidip geliyor, sürekli bir şeyler yaptığı için hani evlede çok fazla ilgilenemiyor. Şimdi babam beni büyütmediği için belki babamdan çekinirim diye düşünüyorum o yüzden onun yanında yaşamam. İster istemez aramızda bir mesafe oluyor. Abla ben okuyacağım okumayı düşünüyorum, önce okuyacağım, sonra elime mesleğimi alacağım, sonra kardeşimi yanıma alacağım. Şayet bu olmazsa ben bir işe girip çalışacağım önce paramı biriktireceğim sonra kardeşimi yanıma alacağım ki zorluk

çekmeyelim. Ablamı saymıyorum çünkü onun başka hayalleri var. Onun geleceğe dair upuzun hayali var ondan. Onu dâhil etmiyorum onun çok farklı farklı hayalleri var. Kardeşime ben sahip çıkmazsam, başka kimse sahip çıkmaz ondan. Hani bende bu kurumlarda kaldım hani küçük yaşta çok zor olduğunu biliyorum. Çünkü bende küçük yaşta geldim bu kurumlara ilk geldiğinde alışma süreci var daha böyle kendi işini kendin yapamıyorsun. Hani sana bir şey diyorlar anlamıyorsun. Mesela dolabını topla diyorlar, küçük yaşta gerçekten toplayamıyorsun böyle, ben kardeşimin o durumlara düşmesini istemem. (8.Katılımcı, K. 16 yaş, Lise, 9-10 yıldır koruma altında)

Babamla kardeşime de katkıda bulunurum. Ben çok çektim onun çekmesini istemiyorum. (4.Katılımcı, K, 17 yaş, lise, 1 yıldır koruma altında)

Aileleri ile yaşamak isteyen katılımcılar memur olma ya da işlerini ellerine alma şartı ile aileleri ile birlikte yaşamak istemektedirler. Birlikte yaşamak istemelerinin en önemli nedeni, ailelerini kendilerine bakacak yeterlilikte görmemeleri, kendilerine ihtiyacı olduğunu düşünmeleri ve onlara yardımcı olarak onları koruma isteğinden kaynaklanmaktadır. Ama bu isteklerinde bir açık kapı bırakmakta şartlara göre ve ya evlenmeleri halinde değişebileceğini ve birçok şeyde olduğu gibi kafalarının karışık olduğunu ima etmektedirler.

Gelecekte zaten elime işimi aldığım zaman ailemin yanına gitmek istiyorum. Onların yanında çalışmayı düşünüyorum. Annemi zaten çalıştırmamak istiyorum. Babamı gene aynı şekilde. Hani kardeşimle ikimiz yine birlikte olmayı istiyoruz. Yani ben evlenince ayrılmayı düşünüyorum. Da ama uzağa değil hani gene yakın olacağız. Aile apartman gibi onlara yakın olacağım. Bağlar kopmaz aile bağı kopmaz. (16. Katılımcı, erkek, 18.yaş, lise, 2 yıldır koruma altında)

Ya ben zaten memur olayım durumumu falan düzeltiyim babamı direk yanıma almayı düşünüyorum. Babam 57 yaşında. Eğer iki yıl daha şey olursa malulen emekli olacak. Eskiden bu konuda planım vardı da şimdi yok. Niye? Şimdi sevgilim var da ondan. (14. Katılımcı, erkek, 19 yaş, üniversite, 15. yıldır koruma altında)

Yapılan görüşmelerde erkek katılımcılara kıyasla bayan katılımcıların aile yanında bulundukları dönemde daha ağır şeyler yaşamalarına (cinsel istismar, ihmal vb.) olumsuzluklar yaşamalarına ve daha sınırlı iletişim kurmalarına izin verilmesine rağmen gelecekte aileleri ile olan ilişkilere daha olumlu baktıkları ve olumlu cümleleri daha

fazla kullandıkları ve daha sorumlu hissettikleri tespit edilmiştir. Aşağıda verilen örnekte olduğu gibi;

Güzel olacağını düşünüyorum yani öyle umut ediyorum. Buradan meslek sahibi olarak çıkmayı onları yanıma almak ve birlikte yaşamayı düşünüyorum ben, yani annemi kardeşlerimi alıp ama önce bir iş sahibi olmak istiyorum bunun için. Ama öyle umuyorum bilmiyorum ben böyle olur mu? Böyle konularda ben direkt böyle pat diye karar veremiyorum ben, kararsızlığımda vardır. Ailemle daha da yakınlaşmak istiyorum. (12.Katılımcı, K. 17 yaş, lise, 2 yıldır koruma altında)

Bir başkası ise şunlar söylüyor:

Yani o konuda bir şeyim yok yani. İnşallah güzel olur. Ben güzel olacağını inanıyorum. Hani hem onlar için hem benim için. Ben buradan çıkınca anneme bakacağım. Annemin bakacak kimsesi yok zaten. Annem bakıma muhtaç değil ama bir tek ben kaldım hani diğerleri. Evlendi gitti hani, fazla yanına giden gelen yok annemin. Sorumlu hissetmiyorum ama o bana baktı gene, ben onu baktı diye biliyorum ama bende kardeşimle ona bakacağım. (22. Katılımcı, K, 17 yaş, açık ortaokul, 1 yıldır koruma altında)

Gençlerin gelecekte aileleri ile ilgili iletişim planlarında onları kararsızlığa sürükleyen etmenlerden biride anne babanın ayrılmış olması, ya da aileler arasında sorunlar yaşanması, çocukların ise bir tarafa özlem duyarken kendilerine bakan kişinin emeğini göz ardı etmek istememeleri olarak görülmektedir. Kız bir katılımcımız bunu şu şekilde ifade etmiştir:

İlerde nasıl yapacağımı bende bilmiyorum. Annem bir tarafta babam bir tarafta herhalde ikisiyle aralıklarla şey yapardım, nasıl desem görüşürdüm. Bir süre babamda kalırdım bir süre annemde kalırdım, böyle yapardım. 18 yaşına girip buradan ayrılınca ne yaparım kararsızım, her akşam düşünüyorum. Ben ne yapacağım ki bir tarafta annem var bir tarafta babam var nasıl yapacağım ki. Babam annemle görüşmeme kızmıyor senin tercihin sonuçta istediğinle görüşürsün diyor. Annemde kızmıyor, sonuçta babamdaydım. (20.Katılımcı, K. 16.yaş, Lise, 4. yıldır koruma altında)

Bir başkası ise ilişkilerde çatışmadan rahatsızlığını dile getirirken, kendisine emek veren kişiye daha yakın olacağını özellikle vurguluyor. Bunu şu şekilde ifade ediyor:

Hiç bilmiyorum ama annemle babaannemin durumu beni çok zorlayacak. 18 yaşıma girdiğimde direk oraya geri dönmeyi düşünmüyorum. Üniversiteyi tuttura bilirim üniversiteyi burada okuyacağım. Eğer tutturamazsam hani şey yaparsam şeyden ilk adımda iş isteyeceğim. İşimde de Edremit'te yapmayı düşünüyorum. Büyük bir ihtimalle orası olursa yani çok fazla oraya gitmek istemiyorum bu tür aralarında ki çatışma yüzünden gerçi her ne kadar anneannem yüzünden başlamış olsa da, sinir oluyorum. Sevmiyorum yaptığı hatalar hata değil yani. İlişkilerim devam eder. Ama daha çok babaanneme yakın olurum sonuçta bana bakan büyüten o. (2.Katılımcı, K. 16 yaş, lise, 2,5 yıldır koruma altında)

Bir erkek katılımcı ise bu ikilemi şu şekilde açıklamıştır.

Bu tarafla iyi gidebilir de abla babam tarafıyla iyi gitmez bence. Niye? Şöyle diyim ben şimdi babamdan ayrıldım bu tarafa geldim. Ya orada elemansız kaldı. Hala kızgınlığımız var aramızda. (10. Katılımcı, E. 19 yaş, çalışıyor, 7 yıldır koruma altında)

4.2.OKUL /AKRAN GRUBU AİDİYETİ

Korunma ve bakım altında bulunan gençlerin bir diğer sosyal çevresi de okul ve okuldan edindikleri çevredir. Bu gençlerin okulla ilgili duygu ve düşünceler eğitimi ile ilgili beklentileri, okul ortamında kimlerle ne derece görüştikleri, kendilerini ne derece oraya ait hissettiklerini araştırmak bu bölümümüzün konusunu oluşturmaktadır.

Konuyu analiz edebilmemiz için öncelikli olarak kız ve erkeklerden oluşan örneklem grubumuzu eğitim açısından tanımamız gerekmektedir.

Tablo 2: Cinsiyetlerine Göre Katılımcıların Devam Ettikleri Okul Türleri

DEVAM EDİLEN OKUL TÜRLERİ	KIZ	ERKEK
Ortaokul	1	2
Açık Ortaokul	2	--
Açık Lise	1	9
Özel Eğitim ve Uygulama Okulu	2	--
Meslek Liseleri	8	12
İmam-Hatip Lisesi	1	1
Anadolu Lisesi	6	3
Üniversite	--	3
Lise Mezunu-KPSS Sınavına Hazırlanan	1	--
TOPLAM	22	30

Tablo 2’de özetlendiği üzere 22 kız katılımcının ikisi açık ortaokula, biri açık liseye, ikisi özel eğitim ve uygulama okuluna, sekizi çeşitli meslek liselerine, biri 16 yaşına rağmen ortaokul beşinci sınıfa, biri imam-hatip lisesine, altısı ise normal Anadolu lisesine devam ederken, birinin ise liseyi bitirmiş olduğu atanabilmek için gerekli olan KKPSS sınavına girme şartını yerine getirmediği için KPSS ye hazırlandığı ve atamasını beklediği tespit edilmiştir.

30 erkek katılımcıdan dokuzu açık lise, onikisi meslek lisesi, üçü anadolu lisesi, iki ortaokul, bir imam-hatip lisesi ve üç üniversiteye devam eden genç bulunmaktadır. Okulları tespit edilen gençlerimizin okul ve akran grubu aidiyeti hakkında analiz yapabilmek için gençlere “Okulun hakkındaki genel duyguların nasıldır?” sorusu yöneltilmiştir.

Alınan cevaplarda erkek katılımcıların ortalama olarak yarısı okulu sevdiğini belirtmiştir. Kız katılımcılarda bu oran biraz daha düşük olmakla beraber okulunu sevenlerin bir kısmı, arkadaşları nedeniyle bir kısmı, öğretmenleri bir kısmı ise okuldaki ortam ve kabul görmeleri nedeniyle sevdiğini belirtmişlerdir. Okulu arkadaşları nedeniyle seven bir erkek katılımcı bunu şöyle ifade ederken neden sevmediğinin gerekçesini de belirtmiştir.

Okuldaki arkadaşlarımı seviyorum sadece. Okulu ve öğretmenlerimi sevmiyorum. Öğretmenleri sevmiyorum dersleri iyi anlatamıyorlar çünkü. Sadece anlatayım geçiyim şeyindeler. (20.Katılımcı, E. Lise)

Bir kız öğrenci ise okuldaki arkadaşlarını bütün olarak değil sadece sınıfındaki arkadaşlarını sevdiğini söyleyerek sınıfını ve kendisini olumsuz bulduğu diğer öğrencilerden ayırmakta ve bir sınıf kimliğine vurgu yapmaktadır.

Kendi sınıf arkadaşlarımla gayet iyi anlaşıyorum ama tabi diğer sınıftakilere karşı bir ön yargım var. Hani şimdi ki gençleri hepiniz bilirsiniz zaten yani hepsi, açıkça söylemek gerekirse hepsi zibidilik derdinde. (5. Katılımcı, K)

Okulunu öğretmenleri için sevenlerin bir kısmı onlar tarafından değerli olduklarını hissettikleri ve kabul gördükleri için okullarını sevmekteler. Örneğin şu erkek katılımcı gibi:

Ya okuldaki öğretmenlerle, müdürle, müdür yardımcısıyla herkes çok seviyor zaten bizi. Hocalara saygısızlığımız falanda yok yani öyle. Mesela bir şey oldu mu hocaların hepsi yardıma koşuyor. Hatta buraya yemeğe falan çağırmıştık hepsi geldi. Doğum günümüze falan geldi hocalar çok iyi. Okul çok iyi. (9. Katılımcı, E)

Bir başkası ise kısaca şöyle tanımlıyor;

Okulumu seviyorum güzel bir okul, öğretmenler çok iyi davranıyor. Oraya ait hissediyorum kendimi (5. Katılımcı, E)

Bir kız katılımcı babasının kararı ile iş imkânını düşünerek okulunu seçmesine rağmen okulunu sevdiğini, oranın geleceğini belirleyen etmen olarak gördüğünü şöyle betimlemiştir.

Okulu seviyorum. Bu okulun babam benim için daha uygun olduğunu söyledi, daha iş imkânının daha fazla olduğunu söyledi. Hani beni düşündüğü için sağlık mesleğe gitmemi söyledi. Benim geleceğimi o okulun belirlediğini biliyorum. Oraya ait hissediyorum kendimi. Daha ne söyleyebilirim ki. (7. Katılımcı, K)

Dört kız katılımcı ise okullarını kendi tercihleri olmayışları, mecbur oldukları için gitmeleri, kendilerine uygun arkadaş bulamamaları, tekin bir ortam olarak görmemeleri nedeniyle sadece okul olarak görüp içselleştirememiş gruptan oluşuyordu. Ve duygularını örnekteki gibi açıklarken;

Ya benim okulum çok tekin bir okul değil zaten isminden de belli. Açıkçası benim sınıf ortamım pek şey değil. Hıııı. Teneffüslerde falan çok sapık olaylar geliyor. Okul olduğu için pek şey yapmıyorum, zamanında gitmeye çalışıyorum, dersleri anlamaya çalışıyorum anlayabildiğim kadarıyla. Okulum sadece okul ve okumak için var. (9. Katılımcı, K)

Bir diğeri bir duygusu olmadığını, normal bir ortam olduğunu gerekçeleri ile açıklarken bir yandan da gidişine rasyonel bir çıkış bulmaya çalışmakta olduğunu şu ifadelerle anlatıyordu.

Aslında güzel sanatlara gitmek istiyordum. Eskiden TEOG puanı yoktu. O nedenle direk geçebiliyorlardı yetenek olarak geçebiliyorlardı. Bu sene TEOG eklendiği için TEOG puanımda düşüktü biraz onun için çok yüksek puanlı olanlar vardı. Kötü çizmeler bile girdiler eğer TEOG puanı olmasaydı güzel sanatlara gidecektim, gittiğim okul hiç aklımda yoktu. Artık içimden resim çizmek gelmiyor. Hani

gitmeyi gene seviyorum hiç böyle gitmemezlik yok. Normal bir ortam, değişik bir duygum yok. Aslında eğleniyoruz en azından sosyalleşiyoruz falan. (19. Katılımcı, K)

Okulu sevmediğini kızlardan sadece birisi söylerken erkeklerde bu oran sekiz katına çıkmakta hatta iki tanesi okulu gereksiz, kendine ters ve saçma olarak tanımlarken zaten okulu bıraktıkları ve açık liseye kayıt oldukları görülmektedir.

Okulu sevmezdim okul bana ters, çok saçma bir şey, şu şekilde anlatayım hayat komple bir saçmalık üzerine kurulu. Şimdi okusak bir yerlere geleceğiz, öğretmen yapacaklar falan filan onu biliyoruz. Şuradan yola çıktım, ben askeri okul sınavlarına başvurdum, ilk düşüncem şuydu, sınava gireceksin dediler bende şunu düşündüm. Şimdi ben asker olacağım, teğmen, teröristle çatışmaya girdim, adamlar bana 2+2'yi sormayacakki cesarettime bakacaklar. Bunlar niye bizi sınavla alıyorlar gibisinden düşündüm. Saçmalık üzerine okumadım o yüzden, hiç okula gitmedim derslere girmedim, girdimde laylaylom yaptım, kaydattık, öyle. Dalga geçtim hocalarla kısacası. Nefret ediyorum okuldan. (25. Katılımcı, E)

Eskiden okula gidiyordum.

- Okulu seviyor muydun?

Hayır, be okula gidilir mi. Okulu sevmiyorum ben. (19. Katılımcı, E)

İstemediği bir okula veya bölüme gitmekten ötürü okulunu sevmeyen gençler ise gerekçesini aşağıdaki gibi açıklamıştır.

Okula biraz mecburiyetten gidiyorum, pek sevmiyorum okulu. Zaten turizm benim kendi isteğimle gitmedim ben. Turizm ben bu sene staja gittim. Turizmden tamamen soğudum gibi. Ama mecburiyetten yapıyorum. (16. Katılımcı, E)

Hatta olumsuz bir şey olmamasına ve başarılı olmalarına karşın istemediği bir okula gitmeyi sıkıntılı bir durum olarak görmelerine neden olabilmektedir.

Okulda ciddi sıkıntılar var ya. Yani istemediğim bir okul zaten o yüzden severek gitmiyorum. Okulu istemem şu yöndendi, benim köyden arkadaşım vardı. O Yüzüncü Yıldıydı, bende zaten İmam Hatibi istemiyordum. Bir şeylerle uğraşmayı sevdiğim için bende Yüzüncü Yılı istiyordum. O yüzden ısınamadım beş yıl oldu hala ısınamadım. Okulda olumsuz bir şey yok arkadaşlarım açısından çok iyi bir

okulda, önceden istemediğim için şuanda da pek istekli gitmiyorum. (29. Katılımcı, E.)

Koruma ve bakım altında bulunurken, üniversiteyi bitiren ender gençlerden olan bir katılımcımız okul ile dost ve arkadaş ayrımını yaparken, okuluna uyum sağlamış olduğu halde bağlılık hissetmemesinin gerekçesini böyle betimlemiştir.

Uyum sağlamıştım zaten okulda arkadaşın çok oluyor ama okulda dostun çok az oluyor. Samimi olduğun gerçekten samimi olduğun insan çok az oluyor. İki kişi, üç kişi, valla okul bitti okulla pek bir bağlılığım yoktu ama arkadaşlarımı özleyeceğim galiba. (8. Katılımcı, E)

Katılımcılarımız arasındaki dördüncü grubu ise okul hakkında kafası karışık olanlar oluşturmaktadır bu grupta iki kız katılımcı ile üç erkek katılımcı bulunmaktadır.

Bir yandan iyi, bir yandan kötü. İyi yanı ya okul güzel, gidiyoruz, geliyoruz. Kötü yanında bizim sınıf kötü. Bizim sınıftan hep şikâyet geliyor, hep şikâyet. Yani bizim sınıf yüzünden bizde suçlu oluyoruz. O yüzden bizide suçluyorlar. Suçsuz yere suçlu oluyoruz. Okulu seviyorum ama sınıfı sevmiyorum. Bizim sınıfta herkes çok yaramaz birde böyle diklenen çocuklar var. Artis çocuklar, sonra durduk yere bize vuruyorlar. O yüzden bende sevmiyorum zaten hiç. Ya bende onları dövücem olmayacak. Sonra onların arkaları var ya, onlarda bizi dövecekler, arkalarına güveniyorlar (27. Katılımcı, E)

İyi bir okul ama ne bileyim eski okulum daha iyi gibi. Eski okulum METEM meslek lisesi oraya alıştığım için, iki sene olacaktı orada o yüzden orası daha iyi gelmişti bana. Çünkü orada arkadaş çevrem çok fazlasıyla vardı beni tanıyan çok insan vardı beni tanıdıkları kadarda nasıl davranış yaparsam anlayabiliyorlardı, arkadaşlarım olduğu için. Ama buradakiler pek anlayamıyor o yüzden sıkıntı yaşayabiliyorum. Burada kendimi ifade edemediğimi düşünüyorum. İfade edemediğim içinde olumsuz yönde anlaşılıyor. O nedenle duygularım çok karışık. (14. Katılımcı, K)

Gençlerin, arkadaşları ile sorun yaşamaları, kendilerinin doğru anlayamadığı yadakendilerini rahatça ifade edemediklerini düşünmeleri kısacası kabul görmediklerini düşünmeleri okul ile ilgili duygularının karışmasının temel sebebi olarak dikkat çekmektedir.

Okul ve akran grubu aidiyeti değerlendirmesinde koruma ve bakım altında bulunan katılımcı gençlerle yaptığımız mülakat sonucu okulu sevenler, sevmeyenler hatta gereksiz görenler, sadece gelecek için gidilmesi gereken bir kurum görenler ve duyguları karışık olanlar olmak üzere dört eğilim olduğu tespit edilmiştir. Bu dört grupta da temel olan etmenlerin, okulda arkadaşları ve öğretmenleri tarafından ne kadar kabul gördüğü (kendini göstermesine ne kadar olanak verdiği), kendi tercihi olup olmadığı, dersleri anlayıp anlamadığı ve okulu ihtiyaç görüp görmemesi olduğu tespit edilmiştir.

Korunma ve bakım altında bulunan gençlerin okul ile ilgili duygular açısından toplumdaki okul tecrübesi olan diğer gençlerle benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. Mülakatlarda dikkati çeken bir diğer tespit bu gençlerin okulun fiziksel koşullarından, kendilerine sağlayacağı imkânlardan, ya da sosyo-ekonomik koşullardan hiç bahsetmeyişleri yani onlar için bu koşulların hiçbir öneminin olmayışdır.

4.2.1.Eğitimle İlgili Gelecek Planları

Koruma ve bakım altındaki gençlerimizin eğitimleri ile ilgili motivasyonlarını anlayabilmek gelecekleri için planladıkları eğitimleri ve bu konudaki düşüncelerini öğrenebilmek için onlara “*Eğitimle ilgili gelecek planların nelerdir?*” sorusu yöneltilmiştir. Aldığımız cevapları incelediğimiz de eğitime devam etmek isteyen, istemeyen, sınav sonucuna göre tercih yapacak, ya da ihtiyaca göre eğitim planlayacak olanlar yani kararsız olanlar olmak üzere üç gruba ayrıldıkları görüldü.

Üniversitede okuyan üç erkek katılımcımızın üçünün de eğitimleri ile ilgili planları olduğu birinin dikey geçişle dört yıllık mühendisliğe geçmeyi düşünürken bir diğerinin açıktan bir üniversite daha okumayı istediği dört yıllık turizm işletmeciliği bölümünde okuyan katılımcımızın ise işe girdiğinde yükselmesi için gerekirse yüksek lisans yapacağı görülmüştür. Bir başka değişle eğitimi planlayanlar eğitimde başarılı olabilmektedirler ya da eğitimde başarılı olabilenler eğitimleri hakkında daha çok plan yapmaktadırlar.

İşte zaten iki yıllık okuyorum. İkinci yıl bitince zaten şeye gireceğim DGS ye gireceğim. Mühendisliğe geçiş yapacağım. Makine mühendisi olmak istiyorum. Derslerin nasıl başarılı mısın? İyi, idare eder, yani iyiden biraz iyide, çok iyi değil.

Ben zaten şey yapacağım kendi paramı biriktiriyorum zaten, DGS kursuna gideceğim. (14. Katılımcı, E)

Çalışma hayatına atılmış olan katılımcılarımızın her ne kadar açık öğretim lisesine giderse gitsin genellikle lise eğitimini bitirmeyle ilgili plan yapmaz ve bu konuda bir şey söylemezken, çalışma hayatına atılmadan açık liseye devam edenlerin planlarını memur olma hakkına odakladıkları görülmektedir. Örnekteki gibi;

Eğitimle ilgili açık lise sınavlarına giriyorum. Dördüncü sınavıma girdim açık liseyi ne olursa olsun kaç sene olursa olsun açık liseyi bitirmek ondan sonra işte başka okumakla ilgili hayalim yok. Ondan sonra işimde gelirse elime çalışmak, gelmezse de başka işlerde çalışmak. Böyle işte hayata tutunmak bir yönden. (15. Katılımcı, E.)

Eğitim planı yapmayı memur olduktan sonraki ihtiyaca göre belirlemek isteyenlerde bulunmaktadır.

Planlarım var şu an açık lise okuyorum. Açık lisede üçüncü dönemdeyim 52 kredim var. Onları bitirdikten sonra memurluğa girmiş olursam görevde yükselmeye gireceğim. Lise diplomamla direk görevde yükselmeye geçmeyi istiyorum. Açıktan üniversiteyi de ittire kaktıra bitirsem benim için iyi bir şey. Sosyoloji okumak istiyorum. (17. Katılımcı, K.)

Kız katılımcıların yarıya yakını eğitim planı yapmakta üniversite okumak istemekte ve olmak istedikleri mesleğin adını belirlemişken iken erkeklerde bu oran şu an üniversite okuyan erkek katılımcıları çıkardığımızda kızlardan üniversite okumak isteyenlerin yarısı gibi bir orana düşmektedir. Bir kız katılımcı bu eğitim hedefini şu şekilde dile getirmiştir:

Ben hangi okulda okuyacağımı bilmiyorum ama ben şey seçtim,11. Sınıfta dil bölümünü seçtim. İngilizce öğretmeni olmak istiyorum. İngilizce öğretmeni olmazsam, rehber olacağım yada tercümanlık yapacağım. Bilmiyorum ama şuanda hedefim İngilizce öğretmeni olmak. İnşallah olurum. Hangi üniversite onu belirlemedim. (18. Katılımcı, K)

Almak istediği bölüm dışında devam etmek istediği üniversiteyi belirleyen kız katılımcılar bulunuyordu;

Gelecek, şuan gıda teknikeri olmak istiyorum. İki yıllıkmış galiba dört yıllık istiyordum ama iki yıllıkmış bölümüm. Dört yıllık mühendisliği var. Mühendisliği de ben istemiyorum. Çünkü matematiği pek seven bir insan değilim açıkçası. O yüzden gıda teknikerliği okuyup karşıma biri çıkmadığı sürece iki yıl daha onu uzatmak istiyorum. Onu ilerletmek istiyorum. Özellikle Ege Üniversitesini istiyorum. (15. Katılımcı, K)

Gençlerin şu anda uğraştıkları spor ya da sanat dalları gibi hobileri onların eğitimle ilgili uğraştıkları alanla ilgili planlarını belirleyen unsurlar arasında yer aldıkları tespit edilmiştir. Erkeklerde sporla ilgilenen gençler çok plan yapmasalar bile üniversitenin Beden Eğitimi ve Spor bölümünde eğitim alma ihtimalini dile getirmekte iken kızlarda sporla ilgi bölümü istediğini belirten olmamıştır.

Eğitimle ilgili çok plan yapmadım ya. Daha çok sporla ilgili yaptım. Okulu bitirmek planım. Liseyi bitirmeyi planlıyorum, üniversiteyi de okumayı istiyorum ayrıca. B.E.S.Y.O spor okulu denemem lazım. Burada Balıkesir sporda oynuyorum. (21. Katılımcı, E)

Hobi olarak yaptığı tiyatroyu meslek olarak seçip oyuncu olmak isteyen kız katılımcımız ise bu isteğini aşağıdaki kelimelerle ifade etmiştir:

Gelecekte oyuncu olmak istiyorum, tiyatrocu. Fethiye Bibik Karaoğlu benim tiyatro öğretmenim. Benim tiyatro hocam bir yıldır eğitim veriyor bana aynı zamanda gençlik spordan da eğitim alıyorum. Benim aslında hiç aklımda yoktu. 4. Sınıfta drama seç dediler yüz mimiklerin falan çok iyi demişlerdi. Bende öyle seçeyim dedim sonra yavaş yavaş kendimi geliştirdim. İlk oyunum derken, bir beş altı defa oyuna çıktım. Öğretmenlerim falan hep tebrik ettiler, çok iyi oldum asla bırakmam gerektiğini söylediler. Buradaki öğretmenimde aynı düşünüyor, tiyatrocu falan olmamı istiyor. İşte geleceğim eğer Allah korusun olamazsam öğretmenliğe yönelmek istiyorum. Sınıf öğretmeni. Asıl amacım tiyatrocu olmak. (21. Katılımcı, E)

Eğitim planı yapmayan ya da sınırlı tutan ve liseyi ancak bitireceğini belirten, ileri aşamada eğitim hayal etmeyen, grubun erkek katılımcılarda büyük çoğunluğu oluştururken kız katılımcılarda bu oran daha düşük olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gruptaki gençlerin bir kısmı kendilerine başarı anlamında güvenmez ya da özel eğitim aldıkları için ileri eğitimi imkânsız görürken gene büyük çoğunluğu devletin kendilerine

sağladığı sınavsız memur olma ayrıcalığını gerekçe göstermekte, bu hakkı öncelikli olarak kullanmak istemektedir. Yani memur olabilme hakkı onların eğitim planları yapmasının önüne geçmektedir. Ve bu isteklerini birçok değişik şekilde ifade etmektedirler.

Hani biz özel olduğumuz için üniversite gibi bir şeye gitme gibi bir şansımız yok. Biz direkman memur oluyoruz. (6. Katılımcı, K)

Liseyi kesinlikle bitirmek istiyorum. sonrasında inşallah olursa yurdun sayesinde memur olursak memur olmayı düşünüyorum. Memur olmadan öncede (atama için gerekli bekleme süresinde) elektrikçide çalışmak istiyorum. (20. Katılımcı, E)

Bir başka kız katılımcı ise memur olma konusunu konuştuğunu ve onun için ne kadar istekli olduğunu şöyle ifade etmiştir.

Her işi yaparım hani ben bunu psikoloğumuzlada konuştum, utanacak yada kırılacak bir şey değil. Gerekirse tuvalet bile temizlerim. Ekmek parası sonuçta. Öyle planlıyorum işte burada iki yılımı doldurduktan sonra memur olma hakkım var. Eğitimimle ilgili plan yapmıyorum. Eğer ortaokulumu bitirirsem lise den memur olma hakkım var, eğer ortaokulu bitiremezsem ortaokul mezunundan. (22. Katılımcı, K)

Bazı gençlerimizin ise eğitim planları yaparken bir hayli kafalarının karışık olduğunu dile getirmişler, plan yaptıklarını fakat bunun gerekliliğini yerine getirmenin sıkıntısını yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu grupta bulunan gençlerimizin eğitim geleceklerinden endişe ettikleri kesin plan yapmaktan çekinerek üniversite sınavında gösterecekleri başarılarına göre eğitimlerini planlamayı düşündüklerini belirtmişlerdir. Sınav için kendilerine bir çalışma planı oluşturup eğitim planlarının içine dâhil etmemişlerdir. Kafa karışıklıklarını ise şu ifadeleri ile anlatmışlardır.

(Gülüyor) Ayy. Liseyi bitireyim de. Gerisini sonra düşünerüz. Ya dokuzuncu sınıfta derslerim iyiydi. Onuncu sınıfa geçince bayağı bir düştü. Dokuzda ben kıl payı kaçırdım teşekkürü. Bu sene teşekkürün yanına bile yaklaşamadım. Resmen kırk beşte kaldım. Okuldaki olaylardan dolayı okul değişmesinden dolayı böyle oldu. Üniversiteyi deneyeceğim, olmadı bir daha deneyeceğim, Allah'ın hakkı üçtür. Üçüncüyü de yapamazsam artık. Sözel okuyup gastronomi ve mutfak sanatlarını okumayı istiyorum. Şef olarak. Ben meslek lisesi istemiyorum, çünkü meslek lisesi okuduğun da hani şey oluyor. Şefliğe yükselemiyorsun aşçı olarak

kalıyorsun. Ama benim hedefim şef olmak. Eğer gastronomiyi tutturamazsam gazetecilik, habercilik falan okumak istiyorum. (Gülüyor) Ama hedeflerim için hiçbir planım yok. Sadece istiyorum. (2. Katılımcı, K.)

Bir erkek katılımcı ise yaşadığı kargaşayı şöyle ifade etmiştir:

Turizm otelcilik okuyorum. Benimkisi mutfak, o yüzden aşçı olmak istiyorum ya da garson. Annem babam hep aşçı ol diyorlar, parası bol olduğu için. Aşçı olmak istiyorum, emekli olana kadar çalışmak istiyorum. Ben aslında ressam olmak istiyordum. Liseden sonra bilmiyorum. Üniversite olursa giderim. Hani sınavlar oluyor ya üniversite için eğer olursa giderim. Puanı tutarsa gitmek isterim, ama test falan çözmek bana çok sıkıcı geliyor. Kazanamazsam okuyamayacağım. (23. Katılımcı, E)

SONUÇ: Eğitim planları konusunda gençleri ayırdığımız üç grubu onların ağzından incelerken her üç grubunda eğitim planlarını oluşturan temel unsuların eğitimde gösterdikleri başarı, şuanda ilgilendikleri hobiler ve en çok memur olma hakları olduğu görülmüştür. Her şartta memur olarak atanabileceklerini bilmek gençleri eğitim konusunda rahatlatırken, eğitim motivasyonlarını ve çabalarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Üniversiteyi kazanan gençlerin eğitim konusunda kendilerine güveni daha yüksekken eğitimlerini yarım bırakan, açık öğretimde okusa bile çalışma hayatına girmiş olan gençlerin genelinde eğitime karşı bir özgüven eksikliği gözlemlenmektedir. Özgüven eksikliğinin doğal sonucu olarak eğitimleri ile ilgili planlama yapmaktan kaçınmakta ya da hedeflerini minimal ölçüde tutmaktalar.

4.2.2.Okul Arkadaşları İle İlişkiler

Gençlerin okula olan aidiyetlerini, duygularını, eğitim ile ilgili gelecek planlarını etkileyen en önemli faktörlerden birisi olarak karşımıza çıkan arkadaş olgusunu koruma ve bakım altındaki katılımcılarımız ile irdelemeye çalıştık. Onlar okulda kimlerle arkadaş oluyorlardı, okuldaki arkadaşlara bakışları ve ilişkileri nasıldı bu soruların yanıtı almak için katılımcılarımıza “*Okul arkadaşlarıyla ilişkilerini nasıl tasvir edersin?*” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde, ilişkileri iyiydi, çok iyiydi, fazla ilişki kurmazdım ve iyileri de vardı kötülerini de vardı şeklinde

yorumlamalarla karşılaşıldı. Özellikle erkek katılımcılarımızın yaklaşık üçte ikisi okul arkadaşları ile olan iletişimlerini iyi olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamalarda bir örnek;

Okul arkadaşlarımla ilişkiler gayet iyi ya, eğlenceli geçiyor vakit. Arkadaş grubumuz var. Altı kişilik bir grup çok samimiyiz. Normal aileden samimiyiz. Arkadaşlar iyi ama okulu sevmiyorum. (29. Katılımcı, E)

Bir diğeri;

İyi geçiniyoruz işte, onlarda benle iyi geçiniyorlar anlaşıyoruz yani.

- *Bir grubunuz var mı?*

Var. Dört-beş kişilik.

- *Onlarla samimi misin?*

Samimiyiz.

- *Onlarla neleri paylaşırsın?*

Gün içinde neler yaşadıklarımı paylaşıyorum yani.

- *Onlar yurttan kaldığını biliyorlar mı?*

Biliyorlar. Geldiler hatta yurda.

- *Kaç yıldır bu arkadaşlarıyla birlikteisin?*

İki seneden beri ötekilerle 6 sene falan.

- *Ötekiler dediğin?*

Ortaokuldan arkadaşım Ümit. (5. Katılımcı, E)

Açıklamalara baktığımızda erkek katılımcıların ilişkilerinin iyi olmasının nedeni olarak iyi geçinmeleri (kavga dövüş olmadan, anlaşarak), birlikteyken eğlenmeleri, önceden tanışmaları, ortak paylaşımlarının olması, samimi olmaları vb. nedenleri saydıkları tespit edilmiştir. Şöyleki;

Okul arkadaşlarımla ilişkilerim çok iyi. Her kötü zamanımda yanımda oluyorlar. Onlar benim yanımda oluyor ben onların yanında oluyorum. Sonra istediğimiz şeyleri yapıyoruz sonra çıkıyoruz çarşılarda dolaşıyoruz. Her şeyi yapabiliyoruz yani. Okulda yurttaki arkadaşlarımla daha çok takılıyorum ama okuldakilerle de ayrıca takılıyorum. (20. Katılımcı, E)

Yukarıdaki nedenlerin aralarında birliktelik oluşmasını sağladığında belirten erkek katılımcımız ise iyi ilişkiyi örnekteki gibi tanımlamıştır.

Zaten üniversitedekilerin altı kişisi liseden arkadaşım diğerleriyle de zaten tanışa tanışa iyi anlaşmaya başladık. Hepsiyle iyi güzel, arada okuldan çıkınca mesela kafeye gidiyoruz ya da başka bir şeyler yapıyoruz. Bazen ders çalışıyoruz. Aramızda bir birliktelik oluştu. (20. Katılımcı, E)

Okul arkadaşları ile iletişimlerini iyi olarak tanımlama oranı bayan katılımcılarda yarıya yakın şekilde düşüş göstermiştir. Bayan katılımcılarımızın iyi yorumları ise;

Onlarla aram iyi. Onların arasında değilmişim gibi davranmıyorlar. Her zaman benimsiyorlar, her zaman sahipleniyorlar. Yedi kişilik bir arkadaş grubumuz var. İlişkilerimiz güzel. (7. Katılımcı, K)

Bayan katılımcılarımız eski arkadaşlık tecrübelerinden yola çıkarak ilişkilerini iyi olarak tanımlarken bile bir mesafe koyma gereği duydukları örnekte olduğu gibi görülmüştür.

Mesafeli ama iyi. Ağzımın payını aldım ben eski okulumdan. Yeni okulumda mesafeliyim. (2. Katılımcı, K)

Görüldüğü gibi ilişkilerini iyi olarak tanımlama sebebi arkadaşları arasında benimsenmek, sahiplenilmek, kısaca kabul görmek, kavga etmeden iyi anlaşabilmek, ihtiyaçlarına duyarlı olabilmek olarak tanımlanmıştır. Örnekteki gibi;

Okul arkadaşlarımla iyi anlaşıyorum yani hiç kavga falan etmem. Sıkıntım olunca zaten gider hocaya söylerim. Normal sınıf arkadaşlarımı kardeşim gibi görüyorum hep, mesela bir şeye ihtiyaçları olduğu zaman yardımcı olurum. Sorunları olduğu zaman yardımcı olurum elimden geldiği kadarı ile. (11. Katılımcı, K)

Okuldaki arkadaşları ile ilişkilerinin çok iyi olduğunu vurgulayan katılımcılar tüm katılımcıların yüzde onu nu oluşturmaktadır. Bayan katılımcılar çok iyi olarak tanımlamalarına açıklama getirmezken, birisi arkadaşları hakkında yorum yapmak yerine arkadaşlarının kendisi hakkındaki olumlu düşüncelerine vurgu yapmayı tercih etmiştir. Örneğin;

Benim çevremde çok arkadaşım vardır, çok sevilirim arkadaşlarım tarafından. Böyle yani bir şey olsa kimse arkasını dönüp gitmez, böyle yakın arkadaşlarım var. Sevenlerim çok fazla. (12. Katılımcı, K)

Erkek katılımcılardan ilişkilerini çok iyi olarak tanımlayanlar ilişkilerindeki samimiyete, ortak faaliyetlere vurgu yaparak soruyu yanıtlamışlardır.

Çok seviyorum onları ya, çok iyi onlar. Özellikle böyle bir grubun var mı? Var. Kaç kişilik bir grup? Dört-beş kişilik bir grubumuz var. Hepsi sınıftan. İlişkileriniz nasıl? Çok iyi ya kardeş gibiyiz mesela bazı sınıflar yapmaz ama biz mesela şeye iftara falan gideceğiz. Evlerine gidiyoruz aileleri falan tanıyor bizi, zaten dördü de kız. Beşinci benim erkek. (4. Katılımcı, E)

Okul arkadaşlarım ile ilişkilerim çok iyi. Her kötü zamanımda yanımda oluyorlar. Onlar benim yanımda oluyor ben onların yanında oluyorum. Sonra istediğimiz şeyleri yapıyoruz sonra çıkıyoruz çarşılarda dolaşıyoruz. Her şeyi yapabiliyoruz yani. Okulda yurttaki arkadaşlarımla daha çok takılıyorum ama okuldakilerle de ayrıca takılıyorum. (20. Katılımcı, E)

Okul arkadaşları ile olan ilişkilerini fazla iletişimim yok şeklinde açıklayanlarda bayan katılımcılar erkeklerin üç katıdır. Yani anlaşıldığı kadarı ile erkekler bayanlara göre okulda daha rahat şekilde arkadaş ilişkisi kurmaktalar. Erkekler fazla sohbet etmeyi ve okulunu sevmemeyi gerekçe olarak sunmuşlardır. Bayanlar daha az iletişim kurma nedeni olarak, tek başına olmayı sevmeleri, bireyselliklerine önem vermeleri, arkadaşlarının ikiyüzlü olmaları, ilişkilerine mesafe koyamayarak cıvıklaşmaları, kendisini anlayamayarak gereken değeri verememeleri, ilgi göstermemeleri gibi sebepler sunmuşlardır. Bu açıklamayı doğrulayan tipik bir yanıt şöyledir.

Ya ben onlara çok değer veriyorum çok az tanısam da. Ama onların bazen bana değer vermemesi beni üzüyor. Bende bundan sonra onları umursamamaya karar verdim. Burada var bir tane grup arkadaşlarım. Bir grubumuz var ama onlarla da pek şey yapmıyorum onları da umursamıyorum. Herkes ne istiyorsa onu yapar. Beni pek anlamıyorlar çünkü. Nedenini bilmiyorum öyle davranıyorlar çünkü tamam iyi davranıyorlar bir şey demiyorum ama bazende dışlanıyormuş gibi hissediyorum kendimi. Onlarla paylaştım bu durumu onu biz birbirimize de yapıyoruz dediler ama ben başka yerden geldiğim için daha çok güven istiyorum, daha çok ilgi istiyorum, arkadaş çevresinde daha çok ilgi görmek istiyorum ama işte o yüzden şey yapamıyorum. Onlar çok önceden tanıştıkları için daha samimiler ama ben sonradan geldiğim içinde öyle davranıyorlar olabilirler. Ama bu da beni olumsuz yönde etkiliyor tabi. (14. Katılımcı, K)

Bir diğzerinin beyanı ise düşüncelerini net olarak açıklamaktadır;

Bu okula yeni geçtiğim için daha pek şey değilim. Eskiden Gazi Osman Paşa Anadolu Lisesindeydim. Bu okulda samimi arkadaşım yok eski okulumda vardı. İkinci dönem burada başladım bir ay falan oldu. Bizim sınıftaki kızlar falan insanın arkasından çok konuşuyorlar, biraz böyle ikiyüzlülük yaptıkları için genelde anlaşılabildiğim bir tane kız var oda bazı gelip geçip günaydın nasılsın gibisinden. (9. Katılımcı, K)

Bayan ve erkek grupta okul arkadaşları ile olan iletişimde net olamayıp iyi kötü ayırımını yapan, bazılarıyla iyi bazılarıyla kötü şeklinde ayıran bir grupta bulunmaktadır. Bu grubu temsil edenler sayısal olarak bayan ve erkek olarak farklılık göstermemektedirler.

Vallahi iyi anlaştıklarım var iyi anlaşmadıklarım var. İyi anlaştıklarım tabi sınıfta ki çoğu arkadaşım ile iyi anlaşıyorum sınıftaki bir tanesini çok seviyorum. Bayağı iyi arkadaşlarımız var. (18. Katılımcı, K)

Erkek katılımcılarımızın okul arkadaşları ile olan ilişkisini bazıları ile iyi, bazıları ile kötü şeklinde ayırımını yaparken onların kendisine ve çevrelerine iyi kötü davranışların ölçü aldığı görülmüştür. Durumu şöyle açıklamıştır;

Bazılarıyla iyi anlaşıyoruz da bazılarıyla hiç iyi anlaşmıyoruz. Bazıları zaten bizi seviyorlar. Bizde onları seviyoruz, iyi anlaşıyoruz ama bazıları kötü davrandığı için ben onları hiç sevmiyorum. Niye kötü davrandıklarını bilmiyorum ki durduk yere bir şey yapıyorlar. (27. Katılımcı, E)

Sonuç olarak okul arkadaşları ile ilişkiler açısından korunma ve bakım altındaki gençler incelendiğinde erkek ve bayan katılımcıların okul arkadaşları ile olan ilişkilerinin çok iyi olduğunu tanımlayan az kişi bulunurken, ilişkilerini iyi olarak tanımlayan kişi sayısı özellikle erkek katılımcılar arasında oldukça fazladır. İyi ilişkiler kurdukları kişileri samimi, kendilerine değer veren, anlayan ve rahatça ortak faaliyet çerisine girebildikleri kişiler arasından seçtikleri görülmüştür.

Bayan katılımcıların erkeklere oranla okul arkadaşları ile fazla ilişki kurmadıkları, gerekçe olarak arkadaşlarının ikiyüzlü olduklarını, anlaşılmadıklarını, istedikleri değer ve güveni bulamamış olduklarını düşünerek sınırlı iletişim kurmak isteklerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

4.2.3.Okul-Dışı Arkadaşlarla İlişkiler

Koruma ve bakım altında bulunan katılımcıların akran ve arkadaş çevresinde bulunan okul dışındaki sosyal çevrelerini anlayabilmek için o çevreyi nasıl oluşturduklarının, kimlerle nasıl vakit geçirdiklerinin ve kimlere kendilerini yakın hissettiklerinin aidiyetlerini ve kimlere nasıl güvendiklerinin birer ölçüsü olduğu düşünülerek katılımcılara *Okul-dışı arkadaşların var mı, kimlerden oluşuyor? Daha çok okul arkadaşlarıyla mı okul-dışı arkadaşlarıyla mı vakit geçirirsin? Hangilerine niçin kendini daha yakın hissedersin?*”sorusu yöneltilmiştir.

“Okul dışında arkadaşların var mı?” sorusuna verilen cevaplar incelediğinde kız katılımcıların yarısının, erkek katılımcıların ise dörtte üçünün olumlu yanıtla var cevabını verdiği, kız katılımcıların diğer yarısının ve erkek katılımcıların üçte birine yakınının ise olumsuz cevapla yok dediği görülmüştür.

Okul dışında arkadaşları olan katılımcılarımızın sosyal çevrelerini hangi yollarla nasıl oluşturduklarını incelediğimizde, ilgilendikleri spor dallarından takım ya da antrenman çevrelerinden, eski okullarından veya yurtlarından iletişimlerini devam ettirdikleri arkadaşlarından, mahalle veya köyde bulunan kişilerden, kafelerden veya sosyal çevrelerinden edindikleri kişilerden, ya da arkadaşlarının arkadaşlarından ve sanal âlemdeki oyunlardan edindikleri çevre ile okul dışı sosyal çevrelerini oluşturdukları görülmüştür.

Sosyal çevreleriyle olan aktiviteleri ise sosyal çevrelerindeki kişilerin özelliklerine ve o çevrenin bir araya gelme amacına göre değişmektedir. Ortak ilgiler ve beğeniler ile ortak değerler bir araya gelmeyi kolaylaştırırken aynı zamanda bir arada olmaktan haz almayı beraberinde getirmektedir. Sporda edinilen arkadaşlarla spor yapılırken, sanal alemde oynanan oyunla oluşturulan çevre ile oyun toplantılarında veya mahalle arkadaşlarıyla mahallede yapılan etkinliklerle vakit geçirilmektedir. Örneğin sporcu olan 21. Katılımcı okul dışında olan çevresini ve birlikte yaptıkları etkinliği ve geçirilen zamanı güzel geçirilen zamanla tanımlamıştır.

Var tabii ki de, takım arkadaşlarım var, çok fazla. Takımdan tabi arkadaşlarım aynı okulda okuduğum eski arkadaşlarımda var onlarla da görüşürüm. Onlarla güzel vakit geçiriyoruz. Hafta sonları sinemaya gideriz. Playstationa gidebiliriz. Geçen

gitmiştik mesela, maça gidiyoruz, genelde antreman maç öyle yani boş olmuyoruz pek. (21. Katılımcı, E)

Çok sayıda arkadaşı olduğunu, ortamdan, arkadaşının arkadaşından kolayca sosyal çevre oluşturduğunu belirten 11. Erkek katılımcımız ise çevresini şöyle anlatmıştır.

- Dolu.

- *Nereden buldun onları?*

-Çarşıya çıkınca ediniliyor zaten, mesela benim arkadaşım oluyor arkadaşımın arkadaşları geliyor yanına, konuşuyon tanışıyor. arkadaşlarımın arkadaşları işte geliyorlar bir araya geliyoz arkadaşım ile buluşmak için, onlarla tanışıyor bunlarla tanışıyor kaynaşıyoz, anlaşıyoz, sonra birbirimizi çağırıyoruz, buluşuyoruz öyle. (11. Katılımcı, E)

Bir kız katılımcı ise oluşturduğu çevrenin kendi sosyalliğini ve özgürlüğünü kanıtlayıcı bir ortam olarak gördüğünü dile getirmektedir.

Var, erkek, kız öyle. 19 yaşında 20 yaşında öyle insanlar. Kafeye gidiyoruz tanışıyoruz böyle merhaba, merhaba. Arkadaşlarımın bazıları kafede çalışıyor, bazıları baba parası yiyor dolaşıyorlar, nasılsın günün nasıl geçiyor gibi şöyle böyle sohbet ediyoruz. Onlarla bazen dolaşıyoruz, bazen sinemaya gidiyoruz, bazen gezmeye gidiyoruz, yani canımız o an ne isterse onu yapıyoruz yani, hiç böyle planlamıyoruz. Bu gün bunu yapalım bugün şunu yapalım diye. Gidiyoruz kafeye kim denk gelirse merhaba, merhaba nasılsın böyle. Bir sürü çevrem var Balıkesir de, çok fazla sosyalim, ben özgürlüğüme düşkünüm. (16. Katılımcı, K)

Eski okulundan arkadaşları ile sosyal çevresini oluşturan bir katılımcı ise çevresinin tanımını ve çevresindeki kıstası ile kendi kişiliğinin tanımını şöyle yapmıştır.

Var. Grup olarak bir tane kız üç dört erkek falan öyle oluşuyor. Şimdi şöyle benim eski okulumdaydılar şimdi bıraktılar okumuyor. Birisi çalışıyor kafede bir çocuk işte. Bir tanesi gitar çalıyor, kardeşiyle birlikte sesi de çok güzel kardeşiyle birlikte. Diğeri de kız olanda Lezaizde garsonluk yapıyor. Eski okulumdan arkadaşlarım. Onlarla vakit geçirmek çok eğlenceli oluyor bence. Benim şöyle bir kişiliğim var. Her insana çabuk alışamam, çabuk böyle ısınmam. (12. Katılımcı, K)

Korunma ve bakım altında olan gençler her zaman güvenilir sosyal çevreler edinip güvenilir ve sağlıklı ilişkiler kurmuyor. Çocukevleri sitesinde korunma altında

bulunmasına karşın sıkça kuruluştan izinsiz ayrılan, kaçak duruma düşen ve suça sürüklenen gençlerden olan 19. erkek katılımcı sosyal çevresinin genişliğine, kendisinin her yere uyum sağlayabileceğine vurgu yapmaktadır:

Köyde var. Kendi köyümde edindim ben onları. Çocukluğumdan beri tanıdığım arkadaşlar. Okula gidip geliyorlar onlar. Pek göremiyorum bir Cumartesi Pazar görüşüyoruz. Onlarla sigara içmeye gidiyoruz. Benim her yerde şeklim (popülerliğim) var kısacası. Her yerde İstanbul, İzmir, Ankara, Sivas her yerde. Nasıl arkadaş oldun? Gezmeye gittiğimde edindim. Önce saati soruyorum sonra ne haber kanki falan derken arkadaş oluyorum, sonrada onlarda kalıyorum. (19. Katılımcı, E)

Kuruluşlara uyum sağlayamayan, kurumda arkadaşı olmadığını belirten ve izinsiz birkaç defa kaldığı çocuk evinden ayrılan kız katılımcı ise kendilerini takip edip tanışmak isteyen biri ile nasıl arkadaşlık kurduğunu ve sadece kaçtığı dönemlerde görüştüklerini şu cümlelerle anlatmaktadır.

Burada yok. Ama erkek arkadaşlarım var dışarıda. Bilmem. Tanışmak değil onlar bizi buldular yurtta kaldığımızı falan biliyorlardı, onlar bizi buldular yani. Bizi takip ediyorlarmış ondan. Ben bir kere yurttan kaçtım da. İki hatta. Erkek arkadaşımda kaldım. O bizi takip etti bize sorular sordu, bizde cevapladık o sırada arkadaş olduk. Eskisi kadar buluşmuyorum. O benim sevgilim değil. Arkadaşım yani. Okul dışı sekiz, dokuz tane falan arkadaşım var. Valla onlarla pek fazla buluşmuyorum yani buradan kaçtığım zaman buluşuyoruz. Başka şey yapmıyoruz yani. geziyoruz, bir şey yapmıyoruz, çarşıda geziyoruz yani. (3. Katılımcı, K)

Sanal âlemdeki oyunlardan sosyal çevre edinen bir erkek katılımcı oyunlarla edindiği geniş sanal dünyasını ve aktivitelerini şöyle tanımlamıştır.

Var. Oyun, sanal âlemden edindim. Metin2 tarafından edindiğim bir sürü arkadaşım var, sayamıyorum isimlerini. Wolf team de var, lol de var, arkadaşlarımdan yarısından çoğunu sayamıyorum ya. Yarısıyla yüzyüze de görüştüm yani. Şu şekilde görüşüyoruz, bizim takımın ee, İstanbul da buluşması oluyor topluca, oraya gidiyoruz, orada görüşüyoruz ya da Manisa da buluşma oluyor oraya gidiyoruz, orada görüşüyoruz, o şekilde tanışıyoruz yani. Orada çeşitli aktiviteler oluyor, sinemaya gidiyoruz, oyun hakkında konuşuyoruz, oturuyoruz, muhabbet ediyoruz, çay içiyoruz, o şekilde yani. (25. Katılımcı, E)

Katılımcılar sosyal çevre edinmede şehirde geçirilen süreye ve kız katılımcılar oluşturdıkları sosyal çevrede özellikle sorumluluk sahibi olmalarına, güvene ve güvendikleri kişilerin referanslarına dikkati çekmekte ilişkilerinde güvenli iletişime vurgu yapmaktadırlar. Birde sosyal çevrelerindeki kendinden farklı cinsiyetten olan arkadaşlarında aralarında bir şey olmadığına ve sadece arkadaş olduklarına özellikle değinmekte, örnekteki katılımcı da görüldüğü gibi:

Okul dışında şuanda burada yeni olduğum için burada pek arkadaşım yok. Zaten kimse yok. Ben yenim burada nasıl tanıyacağım daha üç dört ay oldu. Daha öncesinde tabii ki vardı. Onlar daha çok arkadaşlarım vesilesi ile tanıştığım insanlardı. Tabii ki güvendiğim arkadaşlarımın tanıştırdığı kişilere bende güveniyordum. Çünkü onlarda kötü bir arkadaş edinmeyeceği için. Aralarında hem okuyan okumayanda vardı. Ama onlarda hani ailevi sıkıntılarından dolayı okumuyordu. Okumayıp mesela annesi köyde yaşayan, ablası okuyan babası hasta olan bir tane arkadaşım var. O mesela çalışıyordu, garsonluk yapıyordu. Şu anda aynı şeyi yapıyor mu bilmiyorum, görüşmüyorum. Yani ailesini geçindiriyordu. Evin tek çalışanı oydu. Daha çok okuldaki arkadaşlarımla vakit geçiriyordum. Onlarla görüştüğüm süreç çok böyle ayarlamıyorduk, bugün görüşelim diye. Mesela karşılaştığımız oluyordu o zaman kısa sohbet oluyordu sonra bırakıyorduk hani gidiyorduk yolumuza. Aslında seçiciyim bu konuda biliyorsunuz. Okul dışında bir tane arkadaşım ile kendimi güvende hissediyordum. Zaten iki kişiden oluşuyordu oradaki arkadaşlarım. Bir okulda Merve diye bir arkadaşım güvende duyuyordum, dışarıda da hani ailesini geçindiren bir çocuk, zaten tanıyordum ama hiç böyle konuşmuyordum. Erkekti ama aramızda hiçbir şey yoktu normal bir arkadaşlıktı bizimkisi. (5. Katılımcı, K)

Farklı cinsiyetten edindikleri arkadaş çevresine vurgu yapan erkek katılımcımız ise neden karşı cinsi seçtiğini açıklarken “olgunluk” faktörünün önemini ve belirleyiciliğini şu şekilde açıklamaktadır.

Var, yani ortamlara girerek edindim. Bazı arkadaşlarım tanıstırdı beni, bazılarına yardım felan ettim. Okul dışı arkadaşlarımla pek görüşmüyorum. En çok yurttaki arkadaşlarımla sonra okuldakilerle en az ise okul dışındaki arkadaşlarla görüşüyorum. Kız arkadaşlarıma kendimi daha yakın hissediyorum. Erkekler yani onlar benim yaşıma göre çok küçük gibi davranıyorlar, kızlar daha

olgundavranıyorlar. O yüzden kızlara daha yakın hissediyorum kendimi. (20. Katılımcı, E)

Okul dışı sosyal çevresinin olmadığını belirten katılımcılarımız erkeklerin dörtte birini oluştururken, bayan katılımcılarımızın yarısını oluşturmaktadır. Bu grubu oluşturanlar genelde eski geldikleri yerde okul dışı arkadaşlarının olduğunu fakat onlarla görüşemediklerini, burada ise sosyal çevrelerinin olmadığını, kaldıkları kurumlardakiler (çocuk evleri ya da çocuk evleri sitelerinde) veya okuldaki arkadaşları ile iletişimde olduklarını belirtmişlerdir. Okul dışı arkadaşlarının bulunmama nedeni olarak başkalarını çıkarıcı, güvenilmez, vurdumduymaz bulurken, kendilerini sesiz sakin bulmaları gibi nedenleri öne sürmektedirler.

Bazı katılımcılar okul dışından arkadaşları bulunduğunu ama onlarla görüşmediğini dile getirmişlerdir. Bir katılımcı bu durumu şöyle ifade etmektedir:

Okul dışı sadece buradakiler var. Daha önceki okullardan falan arkadaşlarım var ama çok görüşmüyorum hani. Köydekilerle görüşmüyorum. Buradan mahalleden var yani, ama samimi değiliz. (19. Katılımcı, K)

Arkadaşlarını güvenilir bulmadığı için arkadaş edinemeyen bir katılımcı ise duygularını şöyle tanımlamıştır.

Yok. Okulda pek yok ama burada D. ve S var ikisiyle vakit geçirmeyi seviyorum, ikisiyle de eğleniyoruz yani, ikisine kendimi yakın hissediyorum. Okulda yakın hissettiğim yok. Okulda kimseye güvenemiyorum diyebilirim. Şüpheleniyorum işte. Bilmiyorum. Doğruyu söyleseler bile ben tam olarak güvenemiyorum. İçime o kadar sinmiş yani herkese o kadar çok güvenemiyorum biri karşıma çıksa konuşsa falan bayağı uzun süre ben ona güvenmem yani. Bayağı bir uzun süre geçmesi lazım, daha ne kadar oldu henüz 12 ay falan oldu, daha bir yıl oldu o nedenle daha güvenemiyorum okuldaki arkadaşların hepsine. Eski okulda da aynıydı orada da yalnız takılıyordum. Orada da çok arkadaşım yoktu. (21. Katılımcı, K)

Arkadaşsızlık durumunu açıklamada başvuru alan yollardan birisi de çevresindekilere uyum sağlayamamaktır. Bu bağlamda bir bayan katılımcı arkadaşlarının küfürlü konuşmalarından şikâyetçi görünmektedir:

Benim çevremde o kadar arkadaşım yok hani çünkü benim onlara ayak uyduramayacağım derecedeler. Hani çevresinde çok erkek oluyor çok küfür, müfür

oluyor, ben pek böyle sesiz sakın kendi halinde takılmayı daha çok seviyorum. Ama tabi arkadaşlarım varda o kadar çok değil. Arkadaşlarımın bir kaçı okuldan şuan evde F. diye bir arkadaşımız var onun arkadaşları var. (10. Katılımcı, K)

Sonuç olarak bakıldığında erkek katılımcıların büyük çoğunluğunun okul dışında çevresinin olduğu, kız katılımcıların ise okul ve kaldıkları kurumdakiler dışında sosyal çevre edinirken kendilerine uygun ve güvenilir kişiler olmasına özen gösterdikleri söylenebilir. Farklı cinsiyetle kurulan arkadaşlıklarda özellikle farklılığın ve sadece arkadaş olduklarının vurgulandığı görülmüştür.

Arkadaş ve akran aidiyeti konu başlığımızın devamında korunma ve bakım altındaki gençlerimizin okul arkadaşları, okul dışı arkadaşları veya başka sosyal çevreler içerisinde hangi arkadaş gruplarına kendilerini neden ve ne kadar yakın hissettiklerini anlamak için sorumuzun devamında katılımcılarımıza sorduğumuz “*Hangilerine niçin kendini daha yakın hissedersin?*” sorusunun cevaplarının incelenmesi gerekir. Bu nedenle verilen cevaplar incelendiğinde erkek örneklem grubumuzun dörtte üçünden fazlasının, kızların ise üçte ikisinin kaldığı kuruluştaki arkadaşlarım cevabını verdiği görülmüştür. Geri kalan dörtte birlik erkek katılımcımız ise eşit şekilde okul arkadaşlarıma ve eski mahallemdeki ya da köyümdeki arkadaşlarıma yakın hissediyorum şeklinde cevap vermiştir. Üçte birlik kız katılımcı da ise eski mahallem veya çocukluk arkadaşlarıma cevabının iki katından fazla okul arkadaşlarım ve arkadaşlarıma yakın hissediyorum cevabı verilmiştir. Genel eğilimler dışında bir erkek katılımcı yakın hissettikleri hakkında bir ayrım yapmayarak yakın hissettiği arkadaş grubu olmadığını, hepsine eşit uzaklıkta durduğunu, en çok kendine yakın hissettiğini, aşağıdaki şekilde özetlemişlerdir.

Kendime, öyle yok yani. Hepsi eşit. Samimi olduğum arkadaş grubum çok yok ya. (21. Katılımcı, E)

Genel eğilimlerin dışında dışarıdaki arkadaşlarıma yakın hissediyorum cevabını veren tek bayan katılımcımız ise okuldaki arkadaşlarının kaynaştırma olması nedeniyle onlarla anlaşamadığını kendini dışarıdaki arkadaşlarına yakın hissettiğini belirtirken şu açıklamayı yapmıştır.

En çok samimi olduğum arkadaşlarım dışarıdan. Mesela okuldakiler kaynaştırma zaten hiçbir şey anlamıyorlar çıldırtıyorlar beni bazen. Bağırıyorum bazen onlara.

Hocalar sen olmasan sınıfta ders işlemeyeceğiz diyorlar. Dışarıdaki arkadaşlarıma kendimi daha yakın hissediyorum. (16. Katılımcı, K)

Görülüyor ki korunma ve bakım altında bulunan bayanlar ve özelliklede erkek katılımcılar ağırlıklı olarak kurumdaki yani çocuk evlerindeki yada çocuk evleri sitesindeki (yurt) arkadaş gruplarına kendilerini yakın hissetmekteler. Yakın hissetmelerinin gerekçesi olarak, en çok verilen cevap aynı tasta yemek yemek, aynı ortamı paylaşmak, birlikte çok zaman geçirmek sayılırken, aynı duyguları, sıkıntıları, ortak kaderi paylaşmak ve birbirini anlamak ta ikinci sırada yer almaktadır. Birlikte eğlenceli zaman geçirmekte sebepler arasındadır.

Geçirdiği zaman nedeniyle çocuk evindeki arkadaş grubuna yakın hisseden bayan katılımcımızın yorumu;

Kendimi evdeki arkadaşlarıma daha yakın hissediyorum, mesela her günüm onlarla geçiyor. Her zaman onlarlayım tabiki onlara daha yakınım. (11. Katılımcı, K)

Birlikte geçirilen zaman dışında birlikte büyüme ve ortak özelliklere dikkat çeken erkek katılımcımızın çocukevleri sitesindeki arkadaş grubunu yakın hissetme gerekçesini şu şekilde açıklamıştır.

Yurttakilere tabii, çünkü küçüklüğümüzden beri birlikte büyüdük hep birlikteyiz sabah, öğlen, akşam o yüzden. Ortak yanlarımız çok olduğu için. (1. Katılımcı, E)

Birlikte aynı ortamda kalmanın aynı zamanda daha iyi tanımayı da beraberinde getirdiğine vurgu yapan bayan katılımcımız söyledikleri şöyledir.

Tabiki de ev arkadaşlarıma kendimi yakın hissediyorum. Ne biliyim onlarla aynı ortamda kalıyoruz, onlarla daha şeyiz, kendimizi daha iyi tanıyoruz. (20. Katılımcı, K)

Kader birliği yapmak, aynı sıkıntıları yaşamış olmakta anlaşılıyor olmanın göstergesi ve yakın hissetme gerekçesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Örnekteki gibi;

Yurttaki arkadaşlarıma kendimi daha yakın hissediyorum. Kaderimiz aynı olduğu için. Yani ikimizin de anası babası ayrı olduğu için. Kendimizi anladığımız için. (23. Katılımcı, E)

Birlikte zaman geçirme ve aynı ortamı paylaşma dışında kader birliği yapmanın, birbirini anlamayı kolaylaştırdığını ve yakınlaşmaya neden olduğunu düşünen bayan katılımcımız durumu şu şekilde açıklamıştır;

Tabikide evdekilere yakın hissediyorum. Çünkü hani çoğu yaşanmışlıklarımızda aynı. Benzer hani herkesin bir yaşanmışlığı olsada hani. En azından acısı elle tutulur bir şekilde olanlar yanımda. En azından anlayabildiklerim. Tahminimce beni daha iyi anladıklarını düşünüyorum. Gerçi onlarda çok şey yaptığım söylenemez, onlarla da sınırlı. Arkadaşlarımı kıyasladığımda tabikide bu ev daha baskın çıkıyor. Çünkü günün 24 saati ben buradayım. (1. Katılımcı, K)

Yaşadığın yerdeki kişiye yakın hissetme nedeni olarak ortak kaderi paylaşmak dışında güven duyabilmeyi öne süren katılımcılar ise durumu aşağıdaki ifadeyle açıklamıştır:

Yurttaki arkadaşlarıma kendimi daha yakın hissediyorum. Çünkü onlarda benim kaderimi yaşıyorlar aynısını onlarda beni biliyorlar bende onları biliyorum sıkıntı yok yani. Güvenebilirim her zaman. (13. Katılımcı, E)

İnsanlara zor alışan ve seçici kişiliği olmasına rağmen güvendiği kişiye kendini yakın hisseden ve aynı evi paylaştığı diğer kişileri umursamayan kız katılımcı ise durumunu şu şekilde anlatmıştır:

Benim şöyle bir kişiliğim var. Her insana çabuk alışamam, çabuk böyle ısınamam. Bu evde de var öyle sevdiğim, ısındığım biri ama çoğu umurumda değil. Biri var çok çok güvendiğim. Oda içerde oturuyor zaten. En çok ona güveniyorum. (12. Katılımcı, K)

Birine yakın hissetmenin bir başka kriteri olarak belirtilen birlikte büyüme ve aynı kaptan yemek yemeye ek olarak eğlenmek ve güzel zaman geçirmeyi dile getiren katılımcılar ise bu durumu şu şekilde anlatmışlardır:

En iyisi yurt arkadaşlarım çünkü onlarla burada büyüdük hep beraber aynı tasta yemek yedik, su içtik. Onlarla daha çok eğleniyorum zaten beraber vakit geçirirken. Onlara daha yakın hissediyorum. (14. Katılımcı, E)

Daha çok yurttaki arkadaşlarla vakit geçiriyorum. Yurttaki arkadaşlar daha iyi çünkü eğleniyoruz burada. (27. Katılımcı, E)

Yurt (Çocuk evleri sitesi) ya da çocuk evlerinde kalan arkadaşlarına kendilerini yakın hissetmesine karşın bazı katılımcılar bu sosyal çevrede bir ayrıştırmaya gittikleri o çevreyi bazı kriterler ile sınırladıkları ve kendilerine daha küçük gruplar oluşturdukları gözlemlenmiştir. Örnekteki gibi:

Tabiki de ev arkadaşlarıma kendimi yakın hissediyorum. Ne biliyim onlarla aynı ortamda kalıyoruz, onlarla daha şeyiz, kendimizi daha iyi tanıyoruz. Zaten üç arkadaşız burada iyi olarak. S. ve Y. var. Diğerleriyle o kadar değiliz. B. hiç değiliz, sevmiyoruz. N. da çok sorun çıkartıyor evde o yüzden. (20. Katılımcı, K)

Bir diğer kız katılımcı ise çocuk evinde oluşturduğu grubunu şu şekilde anlatmış ve ayrıldıklarını belirtmiştir.

Ev olarak M. yakınız. Ama önceden bizim bir grubumuz vardı gerçekten harikaydı S.ve H. onları çok seviyordum. Onlarda güzelce üniversiteyi kazandılar inşallah haklarında hayırlısı olur. (20. Katılımcı, K)

Erkek katılımcılar arasında gruplaşma biraz daha az dikkati çekse de var olduğu bir erkek katılımcı tarafından dile getirilmiştir.

Bizim gruptan oluşuyor. Yani lise grubundan oluşuyor.(16. Katılımcı, E)

Kendilerini okul arkadaşlarına yakın bulan gençler yurttaki ya da evlerde birlikte kaldıkları arkadaşlarına kendilerini yakın bulan gruptan sayısal olarak çok az olmakla beraber kızlarda erkeklere oranla daha fazladır. Grupların arkadaşlarını yakın bulma gerekçeleri ise benzerlik göstermektedir. Okul arkadaşlarını yakın bulan gençler, daha çok onlarla vakit geçirme, aynı yaşamışlıklara sahip olma, onlar tarafından anlaşılıyor olma gibi gerekçelerle yakın hissetmektedirler. Bir erkek katılımcı okul arkadaşlarını yakın hissetme gerekçesini şöyle açıklamıştır:

Okuldakilere daha yakın hissediyorum çünkü hepimiz okulu istemiyoruz. Zaten seçilmiş bir sınıfız bizde, o yüzden hepimiz istemediğimize iyi anlaşıyoruz yani. (29. Katılımcı, E)

Kız katılımcılar ise anlaşıldığı gerekçesi ile okul arkadaşlarını seçtiğini belirtmiştir.

Daha çok okul arkadaşlarıma kendimi yakın hissediyorum. Onlarla birbirimizi daha iyi anlıyoruz.(19. Katılımcı, K)

Bir başkası ise okuldaki sadece bir arkadaşına benzer şeyleri yaşadıkları, benzer yaşanmışlıkların anlaşılmasını sağladığına ve arkadaş seçiminde önemli olduğuna vurgu yapmaktadır.

Okuldaki arkadaşına kendimi daha yakın hissediyorum. Çünkü ikimizin de yaşanmışlıklarımız bir birine daha yakın olduğu için, daha yakınız böyle. Mesela onun da annesi yok, bırakıp gitmiş annesi böyle, oda babası ile yaşıyor. Benimde annem yok bende yurttaki kalıyorum. Hani oda beni anlayabiliyor. Ondan daha iyi anlaşabiliyoruz. Yaşanmışlıklar önemli arkadaş edinmek için yani biri hiçbir şey yaşama gül gülistanlık olsa, karşısındakini anlamaz, aman ne olacak der geçer. Ama yaşanmışlıklar bir birlerini tamamlıyor. (8. Katılımcı, K)

Sonuç olarak değerlendirdiğimizde koruma ve bakım altındaki kız ve erkek katılımcıların büyük çoğunluğunun yurt (çocuk evleri sitesi) veya çocuk evlerinde kalan arkadaşlarına kendilerini yakın hissettiği görülmüştür. Okul arkadaşlarına kendini yakın hisseden grupta kız katılımcıların oranı erkek katılımcılardan daha fazladır. Eski arkadaşlarına ve dışarıdan edindiği arkadaşlara kendini yakın hisseden gençler ise çok ender görülmektedir. Fakat yakın hissetme gerekçeleri açısından gruplar arasında bir fark görülmemektedir. Çoğunluğu oluşturan, yurt (çocuk evleri sitesi) veya çocuk evlerinde kalan arkadaşlarına kendilerini yakın hisseden grupta aynı tasta yemek yemek mecazi olarak, ortak kullanım ve paylaşımlar anlamında kullanılmıştır. Arkadaşlarını yakın hissetmedeki en önemli kriterin ortak alan ve zaman paylaşımları, değerler, benzer yaşanmışlıklar (kader), birlikte geçirilen süre dışında anlaşılıyor ve kabul görüyor olmak olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin tıpkı diğer gençlerde olduğu gibi koruma altında bulunan gençlerinde kendilerinin anlaşılmadığını düşünmeleri ve kabul görme isteğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.2.4. Arkadaşlar İçin Özveriler

Sosyal bilim araştırmacıları aidiyeti, bireyin bir sistem ya da çevreye karışma deneyimi olarak tanımlar. Diğer bir ifadeyle aidiyet, bireyleri sistemin ya da çevrenin bir parçası olarak eklemlenmeye yönelten hislerdir (Levett-Jones vd., 2007: 211). Aidiyet, her ne kadar bireysel seçimlere dayansa da, bireyin bağlılık ve sadakat ilişkileri geliştirebileceği bir grupla özdeşleşme tecrübesidir ve dolayısıyla tek başına yaşanan bir tecrübe değildir. Üstelik aidiyet duygusu sosyal ve kültürel etkileşimlerin sonucuna

bağlı olarak güçlenip zayıflayabilir ve bu nedenle ait gördüklerimiz için yapmayı göze aldıklarımız ile ilişkilerimizde kaçındıklarımızın aidiyeti değerlendirmenin somut bir ölçüsü olabileceği düşüncesinden hareket ederek bu bölümde koruma ve bakım altındaki katılımcılara “*Arkadaşların için neleri yapmayı göze alırsın? Nelerden kaçınırsın?*” sorusunu yönelttik. Verilen cevapları değerlendirdiğimizde erkek katılımcılarımızın yarıya yakının her şeyi yaparım, her yere giderim, adam bile öldürürüm, elimden geleni yaparım gibi cevaplar ile aidiyetlerini abartılı bir şekilde kendi cesaretlerine ve özgüvenlerine vurgu yaparak göstermeye çalıştıkları tespit edilmiştir.

İnsanın yapabileceği her şeyi, nelerden kavga edecekse ilk önce hadi gel beraber edelim demeden önce onu vazgeçirmeye çalışırım. Ona yapabileceğim en büyük iyiliklerden, yani suça bulaşmamaları için uğraşırım, olmazsa komple bende katılırim onların içine. Onlar için suça da karışırım mı diyorsun? Karışırım onlar için her şeyi yaparım. Yani zamanla kardeş gibi oluyorlar. Bir parça etle tırnak gibi oluyoruz yani, ayırlamıyoruz bir türlü. (7. Katılımcı, E.)

Bir başkası ise arkadaşları için adam bile öldüreceğini söyleyip arkasından kötü yola girmekten kaçınacağını belirtmektedir.

Valla adam bile öldürürüm yani o derece diyim. Sadece yurttaki arkadaşlar için. Nelerden kaçınırsın? Neleri yapmam kötü yola girmem sadece o kadar. Kötü yol derken? Böyle uyuşturucudur şeydir onları iç dediler mi onları içmem hayatta. Sadece o kadar. Suça bulaşır mısın, hırsızlık yapar mısın? Çıık. (11. Katılımcı, E)

Bir diğer erkek katılımcı ise arkadaşlarını seçtiğini belirterek yapacaklarını kaybedecek bir şeyi olmamakla açıklamakta, suça bulaşmayacağını fakat onlar için ölüme bile gidebileceğini söylemektedir.

Valla ben kaybedecek hiçbir şeyi olmayan bir insanım. Kaybedecek hiçbir şeyim yok benim bu hayatta onlar için neler yapabilirsem onu yapar çoğu şeyden vaz geçebilirim yani. Mesela? Hayatta hırsızlık falan yapmam hele biri için adam öldürmem ama, onun için ölürüm. Fedakarlık yaparım ama başkası için öyle suça karışmam. Benim zaten öyle arkadaşım olmamalı. Yok yani. Beni suça itecek bir arkadaşla arkadaş olmam yani seçiciyim. En fazla kavga olur. (17. Katılımcı, E)

Arkadaşları için her şeyi yapabileceğini belirten erkek grubu ilişkilerinde kaçındıklarını ise ağırlıklı olarak suça karışmaktan, kötü yola girmekten, küfürden, kötü alışkanlıklardan (alkol, esrar vb.) kaçınırım cevabını vermiştir. Örnekteki katılımcı gibi;

Yurttakiler için her şeyi yapmayı göze alırım. Bir yere gidelim deseler giderim yani, ölüm olsa bile giderim yani. Daha yurda geleli iki yıl oldu ama bazılarını ben tanıyordum zaten.

- *Nelerden kaçınırsın?*

Ya bir suç işlediklerinde, kötü alışkanlıkları varsa onlardan kaçınırım. Benim üstüme kalır mesela yanında ben vardım benim üstüme kalır diye korkumdan fazla takılmam onlarla. Suça bulaşmak istemem kaçınırım. (18. Katılımcı, E)

Suçtan kaçınılırken erkekler arasında kavgadan kaçınılmadığı bu birçok katılımcı gibi örnekteki katılımcının ifadesinde de dikkati çekmiştir.

Kavga ederim onlar için, yani mesela onların babası varsa, babası ile bile kavga ederim. Onlar için suça karışmam. Hiçbir şeyden kaçınmam. Onlara küfür etmem, kavga etmem, mesela bazen küslük oluyor, hemen barışıyoruz yani, kardeş gibi. (28. Katılımcı, E.)

Kötü alışkanlıklardan kaçınılması ise bu katılımcımızda olduğu gibi ifade edilmiştir.

Mesela içki içen arkadaşlarımda var onlardan uzak durmaya çalışırım yani. İçki esrardır onlardan uzak durmaya çalışırım yani. Zaten o tür arkadaşlarımı bir daha aramam uzak dururum. (24. Katılımcı, E)

Arkadaşları için her şeyi ya da ne isteseler onu yapacak olan hatta ölüme gidebileceğini belirten kız katılımcıların oranı erkek katılımcılarla benzerlik göstermiştir. Yalnız verdikleri cevaplar daha çok arkadaşlarının fiziksel ve ruhsal korumasına yönelik olmuştur. Örnekteki katılımcı da olduğu gibi;

Her şeyi yaparım fakat onları fiziksel ve ruhsal şekilde etkilemeyecek şeylerde, yani onları korumaya çalışırım, benimserim, onların başına bir şey gelmelerini istemem. O takdirde zaten bende sahiplenmeye çalışırım, olumsuzluklara engel olmaya çalışırım. Eee, yani günümüzde çok küfür eden insanlar var ve ben çok küfür eden bir insan değilim, o tür şeylerden, kötü alışkanlıklardan kaçınırım. Günümüzde insanlar sigara ya bağımlı halde şuan hayatımdan sigara içen insanları çıkartsam hepsini çıkartmam gerekir. Arkadaşlarım için yalan söylemem zaten

yalan söyleyebilen bir insan da değilim, çok belli ederim. Kötü huyları varsa hem onları engellerim hem kendim yapmam. Eşyaları çoğunlukla paylaşırsınız birbirimizle. (7. Katılımcı, K)

Kız katılımcılar erkeklerden farklı olarak arkadaşları için yapacakları şeyler arasında sıkça sır saklamayı, kötü zamanlarında yanında durmayı, güvene ihanet etmeyecekleri gibi davranışları saymışlardır, örnekteki katılımcı da görüldüğü gibi;

Vallaha hasta olsalar buradan kaçır direk yanlarına giderim. Dertlerini dinlerim. Başka bir şey yapmam herhalde aklıma gelse söylerim. Hiçbir şeyden kaçınmam yani onlar ne benden bir şey saklarlar nede ben onlardan bir şey saklarım birbirimize anlatıyoruz yani, onlara güvenirim. (3. Katılımcı, K)

Bayan katılımcılarımızda erkekler gibi arkadaşları ile ilişkilerinde suça karışmaktan ve kötü alışkanlıktan kaçındıkları gibi güvene ihanet etmekten, sırları ifşa etmekten, ikiyüzlü davranılması gibi birçok kaçındıkları davranışlarda detaycı oldukları görülmüştür ve bir katılımcımız bunu şöyle ifade etmiştir.

Kaçındıklarım bir kere böyle kötü alışkanlıkları varsa ondan kaçınırım. Çevresinde bu kadar fazla erkek varsa, hani erkekte değil bir insanın erkek arkadaşıda olabilir ama onun iti kopuğu falan deniliyor ya öyle insanlar olmamasını isterim. Kafasına buyruk böyle büyüklerine falan bayağı saygısız olanlar var saygısızlık üst safhasında olanlarla muhatap olamam. Arkadaşlık etmem. Arkadaş seçerken bana karşı cana yakın olmasına, dürüst davranmasına, ikiyüzlü değil, olduğu gibi davranmasına dikkat ederim. Nasılsa o olsun. (10. Katılımcı, K)

Arkadaşları için yapabileceklerinde arkadaşlarının mutluluğunu öne çıkartan ve kaçındıklarında ise iyi niyete ve dürüstlüğe vurgu yapan katılımcımız bu düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

Onlara mesela mutlu olacakları şeyleri yapmaya çalışırım, bir doğum günümü var arkadaşımın ya pasta alırım ya bir sürprizler yaparım ona. Eğer iyi niyetli değilse direk onunla arkadaşlığımı keserim ve onunla arkadaşlık yapmam, kaçınırım. Uzak dururum, konuşmamaya çalışırım. Bana yalan falan söylerse dürüst olmazsa o zamanda uzak dururum onlardan. (11. Katılımcı, K)

Koruma ve bakım altındaki katılımcı grubumuzda arkadaşları için her şeyi yapacağını söyleyen büyük çoğunluğun yanında arkadaşları için hiçbir şey yapmayacağını belirten

grup bulunmaktadır. Hiçbir şey yapmayacağını belirten bu grup tüm katılımcıların yaklaşık yüzde onluk bir kısmını oluşturmakta olup kız ve erkek katılımcılar arasında sayısal açıdan bir fark bulunmamaktadır. Bu gruptakiler bireysel düşünürken, aynı zamanda arkadaşlarından bir beklentileri olmadığını vurgulamayı ihmal etmemektedirler ve bu durumu bir erkek katılımcı fedakarlık yapamayacağını kendisinin de dertleri olduğu için arkadaşlarına yardım edemediği şeklinde şu ifadelerle anlatmaktadır:

Hiçbir şey, ben kendim için kimseye bir şey yaptırmam. Başkası içinde yapmam.

-Nelerden kaçınırsın? Ne gibi? Onlar için?

Kötü huyu varsa kaçınırım.

-Senden bir şey istese?

Yapmam, ufak bir şey istese yapabileceğim bir şey istese yaparım yoksa yapmam.

-Neleri yaparsın?

Yani ufak dereceli yapabileceğim her şeyi yaparım yüksek dereceli yapmam.

-Ufak derece ne neleri yaparsın peki?

Beş on lira borç istese veririm.

-Başka?

Kavgama gel dese gitmem, kimsenin kavgasına karışmam.

-Başka?

Başka (uzunca süre düşündü) şöyle bir derdim var yardım et dese örneğin ne bileyim, kız arkadaşı olur ailesi olur, bir derdim var yardım et dese karışmam benimde derdim var çünkü. (3. Katılımcı, E)

Hiçbir şeyi yapmayacağını belirten gruptaki katılımcılar genellikle arkadaşlarına güven ve aidiyet hissetmezken, arkadaşlarının da kendileri için bir şey yapmayacaklarını söyleyerek bireyselliklerini rasyonelleştirme çabasına girmekte ve yakın hissettiklerini dahi gözlemlene gereği duymaktadırlar bu örnekteki katılımcı da görüldüğü gibi:

Hiçbir şey yapmayı göze almam. Onlarda benim için yapmazlar büyük ihtimalle. Arkadaşlarımın sigara kullanıp kullanmadığına dikkat ederim genelde kokusundan nefret ederim zaten ne kadar dikkat etsem çevremdekilerin nerdeyse hepsi kullanıyor. Sigara içmekten içenlerden kaçınırım. Arkadaşıdır ama bir yandan da ne yapıyor, ne ediyor, kimlerle takılıyor onları gözlemlerin. Az çok yakın hissettiğim kişilerde genelde yaparım. Yakın olduğum içinde az çok huyunu neleri

yapıp yapmayacağını öğrenmeye başlarım. Güvenilir ve dürüst olanları tercih eder diğerlerinden kaçınırım. (9. Katılımcı, K)

Görüldüğü gibi bu gruptaki gençler genellikle kendilerini korumaya çalışmakta kendilerine zarar vereceğini düşündüğü kişi ve olaylardan kaçınma çabasına girmektedirler.

Katılımcıların yaklaşık yüzde otuzunu oluşturan üçüncü grup ise duruma ve kişiye göre göze alacaklarını belirleyen ya da sınırlayan gruptur. Yapacaklarının duruma göre, kişinin değerine göre yani iyi, samimi arkadaşı ya da dostu olup olmadığına göre değişebileceğini söylemektedirler. Bu gruptaki katılımcılar her şeyi ya da hiçbir şeyi göze alacakları yönünde değil, bazı şeyleri göze alacakları şeklinde durumu ifade etmektedirler. Göze alacağı şeyi arkadaşının değerine göre tarif eden bir katılımcı düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır.

Değerlerine bağlı, çok yani öz kardeşim gibi gördüğüm insan için her şeyi yaparım, ama normal bir arkadaş gibi gördüğüm için sadece, hani arkadaşım için yapacağım şeyleri, çok ileriye gitmeyecektir. Samimi olduğun arkadaşlarım üç, beş çok değil. Onlarla her şeyi paylaşıyorum.

-Bu samimi olduğun arkadaşlar için neleri yapmayı göze alırsın?

Yani dediğim gibi her şeyi.

-Nedir onlar?

Örnek aklıma gelmiyor ama evimi paylaşıyorum her şeyimi paylaşıyorum yani.

-Nelerden kaçınırsın?

Malımda gözü olursa malımdan kaçınırım. Ondan sonra hani nasıl diyim ailemle ilgili böyle sıkıntılarımla olursa onun arasında ondan kaçınırım. (6. Katılımcı, E)

Kız katılımcı ise kendisinin arkadaşını ne kadar sahiplendiğini ölçü almakta ve onları memnun etmeye çalışırken, arkadaşının kendi değerlerini benimsemediği takdirde kaçınacağını ifade etmektedir.

Yani şöyle bir şey var ben zaten birini sahiplendiysem ben ona asla laf ettirmem dışarıda da okulda da veya öğretmenlerden de hani rencide edecek bir laf ettirmem. Birini sahiplendim mi bu herkes için geçerli mesela buradaki anneler için geçerli, buradaki arkadaşlarım, okuldaki arkadaşlarım. Başka yakın gördüğüm için onları mesela bir sıkıntıları oldu mesela ceplerinde paraları yok acil bir şey almaları

gerekiyor mesela kendi paramı paylaşıyorum. Ne bileyim onları mutlu etmek isterim sürekli sevdiysem eğer. Sürekli hediye alma çabasında olurum mesela dışarı çıktıysam sevdiğim bir insana bakarım nasıl o beğenir mi diye kendime almayı değil de, ilk önce başkalarını ön plana atarım. Kaçındıklarım onlar benim sevmediğim şeyi yapmaya çalışıyorlar hoşlanmadığım, onları mesela onlarla o şeyden kaçınıyorum. İstemediğim şeyi yaptıkları sürece ben zaten o kişiden anında uzaklaşıyorum. Arkadaşlığımı keserim. Öncelikle en önemsedığım şey başkalarını küçümsemeyen bir arkadaşım olsun isterim. Mesela insanların dış görünüşüne giyinişine göre muamele yapmayan bir arkadaşım olmasını isterim. Genellikle ön planda bunlar oluyor. (5. Katılımcı, K)

Gene bir erkek katılımcı ise arkadaş grubunu ikiye ayırarak onlar için yapacaklarını şöyle tanımlamayı tercih etmiştir.

Dostum dediğimle ailemi ve paramı her şeyi paylaşıyorum ama arkadaşım dediğimle sınırlı şeyleri paylaşıyorum. Kaçındıklarımı hiç düşünmedim ya. Valla inanın bilmiyorum ya o zamanki şartlara bağlı herhalde. (8. Katılımcı, E)

Bu grupta bulunan katılımcılar arkadaşlarını gruplandırıp sınıflandırırken aynı zamanda arkadaşları için göze alacağı davranışlarını da duruma ve şartlara göre belirlemektedirler örnekteki katılımcı gibi;

Ya çok iyiysen o arkadaşım la her şeyi yaparım, her şeyi göze alırım, onun için yani çok iyiyse.

- Her şeyi derken yani suça bulaşır mısın?

Öyle kendi aklımı kullanırım canım. Mesela gel diyecek şurada şöyle yapalım, şurada şöyle yapalım, eğer doğru değilse yapmam. (15. Katılımcı, E)

Bu grupta bulunan katılımcılardan durumları ve kişileri sınıflandırdıkları gibi göze alacakları davranışları da ya hep, ya hiç dışında bazı ifadesini kullanarak yaşanan olaylara göre kendilerini zora sokmayacak şekilde belirlediğini bir katılımcı şöyle açıklamıştır:

Yani arkadaşlarım için bazı şeyleri göze alırım, her şeyi göze almam yani. Yani mesela arkadaşım bir şey yaptı onu korumak için yalan söyleyebilirim ama çok büyük bir şey olamayacak. Mesela arkadaşım kötü bir yola gittiği zaman çok düşünürüm, mesela onu kurtaramam için bir şey yapmam lazım, bir şey başkalarına

söylemem lazım diye düşünüyorum. Ondan sonra arkadaşım zor durumda kalır diye söylemem. Sırlarını saklarım. Göze alırım bazen git bu şeyi benim için yap mesela hırsızlık yap, mesela bununla konuş benim için, yapamam yani. Çünkü önce kendimi düşünmem lazım yani. Kaçındıklarım; yani en çok dikkat ettiğim şey bakıyorum ki o kendiyle daha mı çok ilgileniyor, yani benimle ilgilenmiyorsa yani yanlış bir hareketini görüyorsam bir susarım iki susarım üçüncüye susmam yani. Ben bağırمام onlara, kızmam, mesela onlar bir şey yaptığı zaman onları kırmamak için belli ettirmem. (15. Katılımcı, K)

Bir başkası ise yapacaklarını karşısındaki kişinin davranışlarına göre belirlemektedir. Kıstası arkadaşının davranışdır.

Onlar bana neyi yaparsa bende onlar için daha yükseğini yaparım. Mesela onlar beni sinemaya götürürse bende çok şeyler, daha büyük şeyler yaparım. Kavgacı değilimdir kavgaya karışmam. Borç verirsem ödeyebilecekleri kadar veririm. Öderler mi genellikle? Yok. Ben onun için borç vermiyorum yani. Helal olsun diyorum, gidiyorum. Kötü falan konuştuklarında, küfürlü falan konuşmalardan kaçınırım. Hemen yanlarından giderim. (23. Katılımcı, E)

Duruma göre göze alacaklarını belirlemeyi tercih eden bir katılımcıların ise ifadeleri şu şekildedir;

Arkadaşlarım için (biraz düşünüyör) durumlarına bağlı yani ben önyargılı konuşmak istemem. Şimdi mesela arkadaşımı bıçaklasınlar bende gidip içerde yani böyle olmaz, en azından duruma bağlı olur yani bilmiyorum şimdi. Durum neyse mesela. Güvendiğim arkadaşlara borç veririm. Ben çok samimi olduğum insanlara.

- *Onlar için aileni karşına alır mısın?*

Bazı kardeşlerim için alırım ya.

- *Nelerden kaçınırsın?*

Valla ben nelerden kaçınırım biloyonmu insanlara ters ters bakmaktan, fazla insanlarla muhabbet etmem fazla böyle şey ortamlara girmem. Kendi halimde gidip gelirim, evimden işime ben kimseye bulaşmam. Kimseyle de fazla muhabbet etmem. (12. Katılımcı, E)

Sonuç olarak arkadaşların için “Neleri yapmayı göze alırsın, nelerden kaçınırsın?” sorusuna koruma ve bakım altındaki gençlerin çoğunlukla her şeyi ve ne isteseler

cevabını verdikleri arkadaş gruplarına aidiyet hissettikleri görülmüştür. Katılımcıların çok az bir kısmının ise hiçbir şey diyerek olumsuz cevap ile başladıkları fakat cevabın sonucuna doğru yapabileceklerini söyledikleri görülmüştür. Bu gruptaki gençlerin gruptan ziyade daha bireysel olmayı tercih ettikleri, gruplarına daha az güvendikleri, kendilerini korumaya çaba harcadıkları tespit edilmiştir. Sonuncu grupta bulunan katılımcılar ise arkadaşları için göze alacakları davranışlarını duruma şartlara ve kişilerin değerlerine göre belirlemeyi tercih etmişler, rasyonel tavır sergileyip, gruplarına ve olaylara temkinli yaklaşmışlardır. İyi, kötü, dost, arkadaş, değer verdiğim, vermediğim şeklinde sınıflamalar ve bazı şeyler, duruma göre gibi net olmayan ifadeleri tercih etmişlerdir.

Gençlerin kaçındıkları tavırlar arasında ise belirgin bir ayrım kız ve erkek grup arasında olmuştur. Erkekler genellikle suça karışmaktan ve kötü şeyler yapmaktan içki, sigara, madde kullanımından kaçınırken. Kızların güveni sarsma, sır saklama, kalp kırma, dert paylaşma, imalı konuşma, ikiyüzlü davranma gibi etik değerlere daha çok atıfta bulunduğu görülmüştür.

4.2.5. “Arkadaşlarımın Hayatımdaki Yeri...”

Arkadaş ve akran aidiyeti konusunu işlerken korunma ve bakım altında bulunan gençlerin çok fazla önem verdikleri, ait olabilmek için çaba harcadıkları, onlar için birçok şeyi yapmayı göze alabildikleri arkadaşlarının hayatlarında nasıl bir yere sahip olduğu görülmeye çalışıldı ve katılımcılara “*Hayatındaki tüm insanları düşündüğünde arkadaşların onlar içinde nasıl bir yere sahiptir?*” sorusu yöneltildi. Verilen cevaplar ilginçti araştırmaya katılan gençlerin büyük çoğunluğu hayatındaki en önemli yere ailesini koymayı tercih ederken, kız katılımcılarda ailesini, kardeşlerini ve akrabalarını hayatında birinci sıraya koyma oranı yüzde seksen beşlere ulaşırken erkeklerde bu oran yüzde altmış civarında olmuştur. Arkadaşlar, korunma altında bulunan gençlerin hayatında, ailelerinden sonra ikinci, üçüncü sırada kendilerine yer bulabilmişlerdir.

Bu durumu bir erkek katılımcı şu şekilde tanımlamış arkadaşları için ailesini karşısına almayacağını özellikle belirtmiştir.

Hayatımdaki en önemli kişiler ailem, bir de Çanakkale deki akrabalarım. Mesela dayım, teyzelerim, yeğenlerim, ondan sonra arkadaşlarım gelir. Ailemle

karşılaştırdığım zaman arkadaşlarımı bitik görüyorum, çünkü asla ailemi karşıma almam. Öncelik her zaman ailem. (28. Katılımcı, E)

Hayatında ailesini birinci sırada gören gençler ailesini de sınıflandırıp birinci sıraya genellikle kendilerine emek verdiğini düşündüğü ya da en çok değer verdiği kişiyi birinci sıraya yerleştirmektedir. Bu katılımcıda olduğu gibi;

Önce ailemi birinci sıraya koyarım ailem öncelikle babaannem sonra babam ve annemden oluşuyor. Sadece üçü var. Çok akrabamız var bizim fakat bağlarımız iyi değil, çok iletişimde değiliz. Ailemden sonra arkadaşlarım gelir. Arkadaşlarım gelir aralarında ayırım yapamam açıkçası, çünkü hepsini çok seviyorum. Sıralamam gerekirse ailemden sonra çocuk evi, sonra okul, sonra okul dışı diyebiliriz. (7. Katılımcı, K)

Bir diğeri ise ablasını hayatındaki en önemli yere oturtmaktadır:

Benim için ablam birinci sırada olur bence, sonra babam olur, sonra buradaki arkadaşlarım olur. Okul arkadaşlarımın yeri olmaz. (20. Katılımcı, K)

Gençlerin arkadaşlardan ziyade akrabaları hayatlarında en önemli yere oturtma sebepleri genellikle arkadaşlıklarının bitme ve arkadaşlarının değişme olasılığı gibi görülmektedir ve bunu şu şekilde ifade etmişlerdir:

Ortalama üçüncü dördüncü planda, ilk planda ailem, ondan sonra akrabalarım, üçüncüde de arkadaşlar sayılır. Evet arkadaşlara o kadar çok önem vermek istemiyorum çünkü yakınlığım yok. Niye? Çünkü mesela ailemi düşünüyorum, ailem benim için çok önemli, akrabalarım da çok önemli, arkadaşlarım yani onlarda önemli ama bir şeye kadar önemli, yani hıım bir zamana kadar önemli.

- *Nedir o zaman?*

Yani atıyorum, kötü davranırlarsa mesela, üstelerlerse şey yaparlarsa yani kolayca silebilirim, bir daha da bakmam yani. Onlarla öyle çok sıkı ilişkim yok, olursa da bir iki tane olur, öyle çok fazla olmaz, selam veririm çoğunlukla. (26. Katılımcı, E)

Koruma ve bakım altında bulunan gençlerin birçok bakım modeli ve bakım kuruluşu değiştirmesinin arkadaşlıkların biteceği konusunda olumsuz tecrübeler edinmelerine örnek teşkil ettikleri ve arkadaşlarını hayatlarına bu tecrübelerinden esinlenerek

yerleştirdikleri, birkaç çocuk evinde kalmış olan bir katılımcı tarafından şu şekilde anlatılmıştır:

İlk önce ailem olur, sonra arkadaşlarım olur. Okul arkadaşlarım olur. Buradakilerle çok şey yapmıyorum. Buradan önce Kardelen çocuk evindeydim. Kardelenden önce Zeytin dalında onun öncesinde yurttaydım. Burası yurduda sayarsak dört oluyor, ama yurttta iki ay kaldım kalmadım yani. Önce Ayvalık ta yurttta kaldım, sonra Zeytin dalına geçtim, Zeytin dalı buraya taşınınca Kardelene geçtim, Kardelendende buraya geçtim. (19. Katılımcı, K)

Bir kız katılımcı ise arkadaşı ile hedeflerinin farklı olduğu için bir süre sonra zaten ayrılacaklarını düşünerek arkadaşını en son sıraya yerleştirmektedir.

Benim için en önemli kişi annem, F. Hoca, erkek arkadaşım, sonra patronum yani ustam, en son sırada arkadaşlarım. Melis i çok seviyorum ama ilerde görüşemeyebiliriz çünkü ikimizin hedefi çok farklı, yüzeysel bir görüşme yapamayız ama mutlaka birbirimizi arar sorarız. (17. Katılımcı, K.)

Katılımcı gençlerin aile ve akrabaları ilk sıraya yerleştirmenin gerekçesi ailelerine değer vermeleri ve sevgi duymaları yanında aynı zamanda aile bağlarının kan bağı nedeniyle kopmayacağını düşünülmesi bir katılımcı tarafından şöyle açıklanmıştır.

Hayatımda en önemli yere babam, sonra kardeşim, akrabalarım sonra arkadaşlarım. Akrabalarım arkadaşlarımdan tabiki önce gelir çünkü aramızda bir bağ var kan bağı var beni arıyorlar. Mesela geçen halam aramış. Aramaya çalışıyorlar ya da gelmeye çalışıyorlar bazen. Babam bana söylüyor, her ne kadar görüşmek te onların sevgisi falan bana geliyor ya, ben hissediyorum onların sevgisini. (21. Katılımcı, K)

Bir erkek katılımcı ise akrabalarını en önemli yere yerleştirme gerekçesini ve sıralama nedenini manevi duyguları (sevgi) ile açıklamaktadır;

Şöyle bir laf var, kardeş seçilmiş arkadaşdır, arkadaş seçilmiş kardeştir. Ben öyle düşünüyorum aile en başta aile gelir. En başta halamlar falan gelir ama sonra yurttakiler gelir, sonra diğerkleri gelir. Çünkü maneviyata göre gider. Duygusal bir çocuğum hocam ben. Maneviyata önem veririm. (17. Katılımcı, E)

Arkadaşını, arkadaş grubunu ya da bir dostunu hayatında en önemli görenler ise bayan katılımcılarda yüzde onbeşlik bir grubu oluştururken bu oran erkeklerde yüzde kırklara

yükselmektedir. Özellikle erkek katılımcılar hayatlarında arkadaşlarının yerini, önemli, zirvedeler, kardeş gibi, önemli gibi sıfatlarla tanımladıkları klişe cümleleri kullandıkları aşağıdaki iki örnekte olduğu gibi görülmektedir.

Özel bir yere sahip.

- *Nasıl bir yer o yer?*

Yani özel bir yer. (5. Katılımcı, K)

Onlar hep zirvedeler yani. (7. Katılımcı, E)

Bu grupta bulunan bir kısım katılımcı arkadaşlarının arasında ayırım yaparak kendi seçtiği, bir tane kardeşim dediği, dostum dediği arkadaşının önemli olduğunu özellikle vurgulayarak, arkadaş grubuna değil bireysel arkadaşlara hayatında yer vermeyi tercih ettiklerini bu cümleler ile ifade etmişlerdir;

Valla ablacığım sana dediğim gibi K.(kuruluştan arkadaşı) onun yeri ayrıdır. Diğerleri aynı kademde milletle. Millete nasıl bakıyorsam onlara da öyle bakıyorum. K. zaten biraz daha değerli. Çocukluktan beri beraberiz. (10. Katılımcı, E)

Arkadaşının yerini tanımlarken dostluğa vurgu yapan katılımcımızın ifadeleri ise;

Dostum birinci sırada olur. Aile ikinci sırada olur. (15. Katılımcı, K)

Bir başkası ise arkadaşları ile anlaşma derecesine ve samimiyetine göre yerlerini belirlemeyi tercih etmektedir;

Hayatımdaki insanları sıraya koysam birinci sıraya F. yı (ev arkadaşı) koyarım. Sonrasına annemi koyarım çünkü hani F. benim daha yakınımda olduğu için bana daha yakın olduğu için. Arkadaşlarımla anlaşma dereceme bağlı olarak önem yerleri değişir. Yakın hissettiğim iki kişi var onları ayrı tutarım. Ondan sonra kileri ayrı tutarım ikisinin de yeri ayrıdır. Ama öbürleri sonradır. Dostum diye gördüklerim en baştadır. Akrabalarımı tanımıyorum desem yeri var. Tanımakta istemem. Annemin tarafını hiç tanımak istemezdim çünkü annemin tarafına bayağı kızgıyım. (10. Katılımcı, K)

Tüm katılımcılarımız arasında sadece bir erkek katılımcımız hayatındaki en önemli kişiyi kendisi olarak tanımlamıştır.

Kendim. Sonrasında ablam ve arkadaşlarım geliyor.

- *Hangileri?*

Hepsi, konuştuklarımın hepsi öyle özel yok. Arkadaşlarım arasında bir ayrım yapmıyorum. (21. Katılımcı, E)

Aslında uzun süreli ve samimi ilişkiler kuramayan bir katılımcı ise arkadaşlarının hayatındaki yeri konusunda kararsız olduğunu, koşullara göre değişeceğini, arkadaşlık konusundaki pragmatik yaklaşımını kendi ifadeleri ile şöyle açıklamıştır:

Benim için ne kadar önemli, şu anda tam değerlerini şey yapamıyorum. Çünkü Yurtta çok çocuk olduğu için hangisinin değeri benim için daha çok hangisinin değeri daha az onu bilmiyorum çünkü hepimiz aynı koşullarda şeyiz, sade benim yaşımdan daha küçüklerle daha az vakit geçirdiğim için o kadar fazla şey değilim ama benim yaşımdaki çocuklarla daha çok iletişimim iyi olduğu için onlarla daha çok iyiyim. Yani şey ben şey zaten hiçbir çocuk ayırmıyorum ki ben. Mesela hep gezdiğim bir hafta boyunca gezdiğim bir çocuk olur. Mesela kampta M. K. diye bir çocuk vardı onunla hep geziyordum, kamp boyunca. Ama buraya gelince başka çocuklarla arkadaş oluyorum. (15. Katılımcı, E)

Sonuç olarak bakıldığında koruma ve bakım altındaki gençlerin büyük çoğunluğu özellikle bayan katılımcılar hayatındaki en önemli yerde ailelerini görmekte arkadaşlarını daha sonraki sıralara yerleştirmektedirler. Ailelerini en önemli yere oturtmalarına gerekçe olarak arkadaşları ile bağlarının kopma ihtimali varken akrabaları ile bağlarının devam etmek zorunda olduğu düşüncesi, onlara karşı kendilerini sorumlu hissetmeleri, sayılabilmektedir.

Arkadaşlarını en önemli yere yerleştiren grup erkek katılımcılarda bayan katılımcıların yaklaşık üç katı kadardır. Bu gruptaki katılımcılar genellikle klişe cümleler kurmuşlar ve arkadaş olarak özel olanlara, değerli bulduklarına vurgu yapmışlardır.

4.3. KURULUŞ AİDİYETİ

Kişilerin kurumlarında kendi menfaatlerinin gözetildiğine fikirlerine değer verildiğine ilişkin algıları orada bulunma koşullarından duymuş oldukları memnuniyet kendilerinin kuruluşları ile özdeşleştirme düzeyini yani, kurumsal aidiyet bilincini etkileyen en önemli unsurdur. Bu gençlerin kurumlarına duyacağı güçlü bağ, kendilerini orası ile

özdeşleştirmesi ve kurumun başarısı ya da iyileştirilmesi için çaba göstermeleri kurumsal aidiyetlerinin yüksek olması anlamına gelmektedir. Kısaca söylemek gerekirse kurumsal aidiyet uyum, özdeşleştirme ve içselleştirme olarak üç ana yapıdan oluşur. Uyum yeni katılımı, özdeşleştirme bağ kurmayı, içselleştirme ise kazandığı davranışların benimsenmesi ve kazanılan davranışların buna göre uyarlanması alışkanlığının kazanılmasıdır.

Araştırmamı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Balıkesir ilinde çocuk evleri, çocuk evleri sitesi, sevgi evi ve yetiştirme yurdu gibi isimleri olan çeşitli kuruluşlarda koruma ve bakım altında bulunan gençler ile yapılan araştırmanın bu bölümünde gençlerin kaldıkları kuruluşlara kendilerini ait hissediyorlar mı ve kuruluş kimliği oluşturuyorlar mı, öğrenmeye çalıştık. Bu sorunun cevabını öğrenmek için katılımcılarımıza “*Sevgi evinde/çocuk evlerinde/çocuk evleri sitesin de yaşamaktan (buradaki arkadaşların, görevliler ve sunulan hizmetler bakımından) ne kadar memnunsun?*” sorusunu yönelttik.

Katılımcıların cevaplarını incelediğinde kız ve erkek katılımcılardan birer kişi söyleyeceklerinin eleştiri olarak kabul edilerek olumsuz tepki alabileceğinden çekinmiş ve sorumuza cevap vermek istememiştir. Bu soruyu şu şekilde geçiştirmeye çalışmıştır.

Ya bunlarda konuşulmaz ya. Sunulan hizmetler bak onlar güzeldi işte. Yiyip içip hiçbir şey yapmıyorduk yani. Bakın ben şimdi kuru kemik kaldım buradayken kiloluydum mesela. Tamam, onda bir sıkıntı yok yememiz, içmemizde. Memnun olmadığım şeylerde vardı benim burada. Ya hocam ben yalanda söyleyemiyorum, konuşmakta istemiyorum. Ya gerçekler fitne çıkacak. (12. Katılımcı, E)

Kız katılımcılardan ikisi ile erkek katılımcılardan bir tanesi ise kalmakta olduğu kuruluştan memnun olmadığını ifade etmiştir. Kız katılımcı özellikle memnuniyetsizliğini dile getirirken idareden, evde çalışan anneler ile arkadaşlarını ayrı tutmuş, idareyi ikiye bölme ile suçlarken bu ifadelerinin idare tarafından duyulmasından oldukça endişe ettiğini vurgulamamıştır. Eleştirilerini ise şu cümleler ile dile getirmiştir:

Bu dinlenecek mi abla. Hiç memnun değilim, hepsi ikiye bölme bunların. Arkadaşlarımdan çok memnunum. Kurumdakilerden hiç memnun değilim, annelerden değilde kurumdakilerden. Duyulmayacak değil mi? Mesela sorumlumuzdan, ikiye bölme olduğunu düşünüyorum. Buradaki arkadaşlarımdan falan

memnunum ama kurumdakilerden memnun değilim. Burada ben gittikten sonra neyi değiştirirlerse değiştirsinler. Ben buradayken hiçbir şeye dokunmasınlar yani. Ben artık ne istediğimi bilmiyorum abla boş ver sen beni. Yani kurumdakiler değişsin abla onlar komple yıkansın. Komple değişsin ama buradakiler değişmesin. Annelerden falan memnunum. İdari kadro ikiyüzlüler mesela bana benim yüzüme gülüyorlar, ondan sonra gidip arkamdan kuyumu kazıyorlar. Mesela abla S... Hoca hani gitsinler demiş, burada kalmalarına gerek yok demiş. Bende biliyorum herhalde burada kalmama gerek olup olmadığını. Hani benim yüzüme gülüpte arkamdan bunları başkalarına müdüre falan söylemesine gerek yok. Dürüst olmadıkları ve benim hakkımdaki düşüncelerini benimle açıkça konuşmadıkları için, hani bana söyleseler böyle-böyle bir şey var, ben en azından gene açıklama yaparım, bir şey derim. Ama bunlar kendilerine göre takılıyorlar. Beni sürece dâhil etseler en azından daha sağlıklı karar verirler ne olacak ne bitecek diye. (8. Katılımcı, K)

Görüldüğü gibi memnun olmayan katılımcılar idare ile güven sorunu yaşamakta ve kendileri ile ilgili konularda kararlar alırken sürece dâhil olamamaktan, kendilerine dürüst davranılmamasından şikâyetçi görünmektedirler.

Memnun olmayan bir diğer katılımcı ise kuruluşlarda adlarına görevlilerin karar vermesinden şikâyetçi olmuştur. Kuruluşu benimseyemediğini, ailesinin yerine koyamadığını dile getirmektedir:

Size çok memnunum diyemeyeceğim hani, çünkü benim için ne kadar fırsatlar daha iyi olsa da hani ben ailem dışında kimseyi benimseyemediğimden dolayı benim için biraz şey oluyor, tuhaf oluyor. Birde şey istiyorlar, burada hani, cidden de onları benimsemememizi istiyorlar. Aile gibi görmemizi istiyorlar. Onu da ben göremiyorum. Bu durum pek memnunuğa bırakılabilecek bir ifade değil. Yanlış anlaşılakta istemiyorum. Haklarını yiyemem bana bakan ablalar için çünkü ben çirkef bir kızımdır. Burada beni rahatsız eden şey bazı şeylerin bana zorla dayatılıyormuş gibi olması. Mesela sanki onu yapmak, yani buradaki sorumluların dediklerini yapmak zorundayız. Bu durum benim sinirime dokunan bir durum. Sanki düşünme yetimi alıyorlarmış gibi, her şeyin adına onların karar vermesi falan. Gerçi hep öyle değil ama bazen düşününce öyle gibi geliyor insana veya bana. Biz 11-17 yaşımıza kadar kendi kimlik kazanımımızda yapacağımız sonuçta

hani. Cidden ben hani rol karmaşası yaşarsam, benim için hiç kolay olmayacak bu dönem. (1. Katılımcı, K)

Görüldüğü gibi memnun olmayan katılımcılar fiziksel şartlardan değil, genellikle yönetsel koşullardan şikâyetçi olmaktadır. Kuruluş aidiyeti hissetmedikleri, kuruluşa uyum sağlamış fakat özdeşleştirip, içselleştirememiş oldukları görülmektedir.

Erkek katılımcılar arasında memnuniyet duymayan sadece bir kişi iken kararsız bulunan hiç yoktur. Fakat kız katılımcılar arasından bir kaç kuruluşa memnuniyet duyup duymadığı konusunda karışık düşünceleri olup, kararsız olduğunu belirtmiş konuyla ilgili duygularının nedenlerini şu şekilde açıklamıştır:

Memnunum. Karışık ya memnunum hani eğlenceli vakitlerde geçiriyoruz, aktivitelerde yapıyoruz beraber oturup dedikodu da yapıyoruz ki en çok sevdiğim şey. Ama hani (duruyor) eee. Burada özel diye bir şey yok! Evet. Ya burada özelimiz vardır ama tüm özellerimiz, annelerle paylaşılır, ne bileyim hocalarla paylaşılır. Psikoloğumuzla paylaşılır. O yüzden özel olmaz yani. Bu durum seni rahatsız mı ediyor? Hani telefonumuz var. Ama telefonumuzun kontrol edilmesi veya telefonumuza girilmesi şey yapılması beni rahatsız ediyor resmen. Hani bir günlük yazalım mesela o günlüğe bakılır mı, bakılmaz mı, ben emin değilim ama bakılacakmış, okunacakmış gibime geliyor. Ya ben burada bayağı bir şey yaptım ama okadarda şey değil. Her insan yapar. Benim şey olan şahsi olan eşyalarımın kurcalanmasına ben karşıyım. Bence her insanın bir özeli vardır ve hani o özeli kimseyle paylaşmak istemez. Veya o özeli kurcalanmasını istemez. Hani sadece kendisinde saklı olması gerekir ama daha sonradan ortaya çıktığında veya öğretmenler tarafından öğrenildiğinde sen neden söylemiyorsun deniliyor. Hani bu benim özelim anlatmak istemiyorsam anlatmamam lazım. Öğrenildiğinde de bana hesap sorulmaması lazım çünkü benim özelim. Bu durum beni rahatsız ediyor. (2. Katılımcı, K)

Bir diğer kararsız olan katılımcı özeline saygı duyulmadığını düşünerek kararsız olduğunu dile getirmektedir:

Memnunum, memnun değilim. Orta derecede diyelim. Memnunum Allaha şükür ne elektrik ne su hiç bir şey eksik değil o konuda hiçbir şey diyemem ev konusunda falan. Yani arkadaşlarım yönündende iyi. Anneler yönünden de gayet iyiyiz şuan Allah bozmasın. Ama kurumda çalışanları ben hiç haz edemiyorum. Yani anneler

hariç. Bunun psikoloğudur, hocasıdır, müdürüdür, hemşiresidir, idari kısımdan haz etmiyorum. Hani çocuklarla ilgilenmeleri gerekirken ilgilenmediklerini görüyorum ben kendi açımdan. Mesela bizim müdür geçen böyle hani kötü bir niyetle söylememiştir ondanda eminim düşünseydi söylemezdi hani benim ailevi durumumu annemin durumunu falan burada bir kız varken söylemiş. Yaşanacak gibi değil evi çöplük getiriyor falan demiş. E bunu ben biliyorum gıcınmuyorum, şey yapmıyorum ama bunu başkasının yanında söylemesi gücüne gidiyor. Hani bunu düşünmesi lazım, özelime saygı duymadığını düşünüyorum. Saygı duyması lazım. (10. Katılımcı, K)

Katılımcı gençlerin genelinin kaldığı kuruluşlardan memnun olduğu bu durumu ise çok memnunum, yüzde yüz memnunum, bayağı memnunum gibi ifadeler ile pekiştirdikleri görülmüştür. Memnun olduğunu dile getiren bazı katılımcılar, daha önce kalarak tecrübe etmiş olduğu diğer kuruluşlarla karşılaştırarak memnuniyetlerini dile getirmektedirler. Özellikle daha katı kuralların uygulandığı rehabilitasyon merkezlerinden kuruluşlara geçen gençler, kuruluşlardan daha çok memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Rehabilitasyon merkezlerinin olumsuzluklarını anlatmışlardır. Örnekteki gibi;

Çok memnunum, çok iyi bir yer. Mesela burada ev, ben amcamın yanından kaçarken böyle bir yere düşeceğimi hiç tahmin etmemiştim. Ev gibi bir yer, anne, herşey tertemiz, anne gibi gerçekten, mesela burada bazı kızlar abla diyorlar ama ben anne diyorum. Çünkü gerçekten onlara çok yakın hissediyorum. BSRM ile kıyasladığımda BSRM çok sıkıcı idi. Oradaki ablalar, görevliler, arkadaşlar çok iyi ama oradaki yer çok sıkıcıydı sadece kenarda gördüğün teller, sanki boğazını sıkıyor gibi. Mesela arkadaşlarımızdan bazıları böyle oturuyoruz o kadar çok sıkıcı ki bütün gün orada oturmaktan bıkiyorduk. Birbirimize sataşmaya başlıyorduk, birbirimizi seviyorduk ama sataşmaya başlıyorduk yani o kadar kötüydü. Mesela bir tane kız var diyelim dört beş tane kız varsa onların hepsini bollaştırır, etkiliyor. Burada canım sıkıldığı zaman kurs var. Kursa gidiyorum, bizim kuruma gidiyorum orada ki ablalar hocalar falan görüyorum. Ondan sonra çok sıkıldımsa, param varsa anneden izin alıp çarşıya gidip orada gezerim mağazaları gezerim. Kafelerde otururum, Atatürk'e gider orada böyle bir yerde otururum yalnız, kafamı dinlettirim, televizyon izlerim bilgisayar oynarım. Böyle geçiririm işte. Değişmesini istediğim memnun olmadığım hiçbir şey yok. (13. Katılımcı, K)

Erkek katılımcıların memnuniyet oranı bayanlara göre çok daha yüksektir. Onlarda önceki kaldığı kuruluşlarla kıyaslamasını yapmakta ve kuruluşundan duyduğu memnuniyetini şu ifadelerle anlatmaktadır.

Çok memnunum. Başka bir yurttan böyle zannetmiyorum, mesela biz küçük yurttayken bile yani 7-12'deyken bile kendi şeyimizi kendimiz alırdık, tabldotlarla yemeklerimizi. Burada öyle değil, burada mesela her şeyi zaten anneler yapıyor, yemek falan istediğimizde de onlar yapıyor mesela poğaçaya istiyorum yapıyor, ama eski yurttan böyle olmazdı mesela gidersen aşçılara söylersin, “ Poğaçaya yapar mısın? “ böyle bir şey olmaz, ama burada var. Orası yurttu ama burası sevgi evi olduğu için herhalde. Evet, burada rahat rahat söyleyebiliriz bir şey olduğunda. (8. Katılımcı, E)

Kuruluşlarından memnun olduğunu belirten bayan ve erkek katılımcıların yarıya yakını güzel buldukları şeyleri belirterek değişmesini istediği hiçbir şey olmadığını her şeyden memnun olduklarını dile getirmişlerdir;

Çok memnunum. Burada gezilere falan götürüyorlar piknik yapmaya falan bazen de eğlenceli şeyler yapıyoruz, mesela arkada futbol oynuyoruz, voleybol falan, aşağıda spor salonu var o yüzden burası iyi. Burada değişmesini istediğim bir şey yok her şeyden memnunum. Yeter bunlar bana. (27. Katılımcı, E)

Bir kız katılımcı ise memnuniyetini şu şekilde dile getirmiştir;

Çok memnunum, değiştirmek istediğim bir şey yok. Bu evin arkadaşlık ortamı çok iyi. Mesela bir derdimiz olduğunda direk anlıyorlar. Bir derdimiz olduğunda çok güvendiğimiz insana gidip derdimizi anlatabiliyoruz. Hep birlikte bir etkinlik yapabiliyoruz. (11. Katılımcı, K)

Memnuniyetlerini belirtirken değişmesini istediği şeyler olduğunu belirten katılımcılar da bulunmaktadır. Cinsiyete göre ya da kaldıkları kuruluşa göre (çocuk evleri yada çocuk evleri sitesi oluşu) değişmesi istenenler biraz farklılık göstermektedir. Kızlar daha çok kendilerine getirilen yasaklardan, (telefon kullanımı, çarşı izinleri, dışarı çıkış saatleri, grup sorumlularının tutumları vb.) konulardan şikâyet ederken;

Tabiki memnunum ama istemediğim pürüzleri oluyor tabiki de mesela illaki bir şeyler istiyoruz ama olmayabiliyor. Mesela telefon kullanmak gibi veya dışarı izni gibi bunlar olmayabiliyor. Ama ne kadar inkâr etsem de bunu zorlasam da bir

yandanda farkındayım iyiliğimi düşündüklerinin. Yani memnunum. Aslında doğruyu söyleyecek olursam çok memnunum aslında her ihtiyacımızı karşılıyorlar. En önemlisi bize kendi çocuklarımızı gibi sevgi her şey yani oluyor. Memnun olmadığım noktalar işte bu şeyler yasaklar bunlar, rahat olamamak gibi bir şey. Mesela dışarıda gezinmeyi çok seven bir insan değilim ama illaki ihtiyacımız oluyor, bizimde dolaşmaya gezmeye ihtiyacımız oluyor. Bu ihtiyacımızı sorumlu hocamız izin veriyorsa çıkabiliyoruz. Ama bazen buradaki annelerle de çıktığımız oluyor. (5. Katılımcı, K)

Erkek katılımcılar, daha çok televizyon saatlerinin kısalığı ve yatma saatlerinin erken olmasından şikâyetçi olmakta, playstation ve bilgisayarın kaldıkları kuruluşlarda bulunmasını ve kullanımlarında olmasını istemektedirler.

Çok memnunum. Har şeyinden memnunum. Çünkü benim görmediğim şeyleri imkânları sağladılar bana. Mesela gitmediğim yerlere vardı oralara gidiyorum, ondan sonra burada her türlü spor faaliyetini yapabiliyorum. Buradaki yemekler falan iyi, kıyafetimi her zaman alıyorlar. İstedğim şeyleri, istediğim zaman. Burada yani değiştirilecek bir şey yok her şey çok güzel. Yani mesela birde film izleme şeylerine karışmasalar daha iyi olur, hafta içi hafta sonu fark etmez. Film bitene kadar izin verseler daha iyi olur bence. Hafta içi okul olduğu için izin vermiyorlar herkes geç kalkıyormuş diye. Hafta sonu 10.30 hafta sonu 11.30 kapatılıyor. Ama normalde herkes bir iki gibi yatıyor. O yüzden kapanmasa daha iyi. (20. Katılımcı, E)

Sonuç olarak değerlendirildiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun kaldıkları kuruluşlardan büyük ölçüde memnun oldukları eski bakım modelleri ile karşılaştırıldığında, çocuk evleri veya çocuk evleri sitelerinin hizmet alanı merkeze koyan bir bakım modeli olduğu ve gençlerin beğenisini genel olarak kazandığı görülmektedir. Şehrin değişik mahallelerine yerleştirilen çocuk evleri modelinde katılımcılar idare ile çeşitli sorunlar yaşadığını, idari çalışanlara daha uzak olduklarını, sınırlı iletişim kurduklarını daha çok dile getirmişlerdir. Buradan idarenin uzakta olmasının sorunları anlama ve anlatmada sıkıntılar doğurduğu çocukların bakımı konusunda bakıcı annelere daha çok sorumluluk yüklediği anlamı çıkartılabilir. Aynı zamanda farklı çocuk evlerinde çocukların bayan oluşlarından ve ev sorumlusundan kaynaklanan biraz daha sıkı kurallar konularak farklı uygulamalara yol açtığı bu farklı

uygulamaların gençler arasında kıyaslamalara neden olarak bazı memnuniyetsizliklere neden olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir.

Eski adı ile sevgi evleri ve yetiştirme yurdu, yeni adı ile çocuk evleri sitelerinde toplu olan evler nedeniyle çocukların idareye ve idari çalışanlara daha yakın olduğu, bu durumun iletişimi güçlendirdiği, sorunların çözümünü kolaylaştırıp, ortak uygulamaları ve sorumlulukların dengeli dağılmasını sağladığı katılımcıların ifadelerinden aktardıkları sorunların çok kolay çözümlenebilir olmasından çıkartılabilmektedir.

4.3.1.Mekân Olarak Çocuk-Evinin Önemi

Davranışsal ve tutumsal aidiyet olmak üzere kurumsal aidiyet iki perspektiften değerlendirilir. Davranışsal aidiyet, kişilerin kurum ile ilişkilerine yönelik algıları hedef ve değerlere yönelik bağlılıklardır. Tutumsal aidiyet ise kişilerin kurum ile ilişkilerine yönelik algıları, hedef ve değerlere olan bağlılıkları ile ilgilidir (Meyer & Allen, 1991:62). Koruma altındaki gençlerinde kaldıkları kuruluşlara olan aidiyetlerini incelemek için kuruluşlarına verdikleri değeri anlamaya yönelik katılımcılara “*Sevgi evinde yaşamak senin hayatında ne denli önemlidir?*”sorusunu yönelttik. Verilen cevaplar “hayatımda önemlidir” ve “önemli değildir” olmak üzere iki temelde toplanmaktadır. Erkek katılımcıların % on beşi, kız katılımcıların ise % yirmisi önemli olmadığına yönelik cevaplar vermiştir. Başka yerde yaşama olanakları olmaması ve konaklama yeri sağlaması dışında bir önemi olmadığını belirtmişlerdir.

(Düşünüyör sonra sessizce) “ konaklama yeri gibi veya arkadaş evi gibi.” (1. Katılımcı, K)

Bir erkek katılımcı ise sevgi evini hayatının son durağı olarak tanımlarken şu ifadeleri kullanmıştır;

Nasıl ne denli anlamadım ki. Önemlidir herhalde başka nerde yaşayabilirim ki?
Burası benim hayatımda son durak. (21. Katılımcı,E)

Yaşadıkları çocuk evleri ya da çocuk evleri sitelerini hayatlarında önemli bulanlar, kuruluşlarını okullarına devam edebilecekleri eğitimlerini sağlayabilecekleri yer olarak görenler bu düşüncelerini şu cümleler ile ifade etmişlerdir:

Hayatımı değiştiriyor. Dışarıdaki hayatla buradaki arasında çok fark var. Mesela dışarıda okumuş olsaydım mesela okuyamayabilirdim ama burada olduğum için öğretmenlerim akşamları ilgileniyorlar, bir sürü insan var. (1. Katılımcı,E)

İki kız katılımcı ise gerekçelerini şu şekilde anlatmayı tercih etmiştir.

Eğitim ağıısından önemli bence. Küçükken, ben çok okumak istiyordum. Okula gitmiyordum okula gitmeyi çok istiyordum. Buraya gelince okula gitmeye başlayınca çok heyecanlanmışım. Burası benim eğitimim ağıısından çok önemli. 12 yaşında okula başladım. Okumanın yaşı yok derler, bende o söze güveniyorum. (21. Katılımcı, K)

Burası bana sevgi veriyor. Burası okumayı, eğitim almamızı sağlıyor. Ben mesela Erdek'te olsaydım. Amcamlar bana da kardeşime bakamazlar okutamazlardı o zaman. (11. Katılımcı, K)

Bazı katılımcılar ise kuruluşları gelecekleri ve hayatlarının daha iyi koşullara ulaşması için önemli görmektedirler:

Neden önemli? Geleceğim için önemli. Burası geleceğim, hayatımın güzel olması için önemli. Bir şeyler oluşturuyorum yani. Hayatımın güzel geçmesi ne bileyim zamanımın değerli olması, çünkü biz bu gün burada varız, yarın yokuz. Kendi hayatımızı elbet yaşayacağız yani. Mesela şu an burada özgür değiliz ama dışarıdaki hayatımız özgür olunca belki daha kötü şeyler olacak, belki o yüzden bu kadar sıkılıyorruz. Ama yapacak bir şey yok yani. Burası benim geleceğimi şekillendiriyor. Ne kadar zorlansam da sabrediyorum yapacak bir şey yok. (16. Katılımcı, K)

Bir kısmı için ise memur olabilecekleri koşulları sağlayan bir şans olarak görölmektedir:

Tabi dışardaki çocuklara bakınca mesela tabi biz onlardan daha hani farklıyız, birde bizim şanslarımız daha yüksek olduğu için, mesela diğerleri sınavlara giriyor, cartlı curtlu işlerle uğraştığı için hani onların memur olması tabi sıkıntılı. Ama bizde öyle bir şey yok. Biz direk kurayla, şeyle oluyoruz yani. Memur olmak için burası önemli. İnsanın hayatında bir tane şansı olur onu da değerlendirmek gerekiyor zaten. (24. Katılımcı, E)

Bir katılımcı ise memuriyet dışında arkadaş ortamı, sağladığı imkânlar ve en önemlisi verilen harçlık için kuruluşu kendisi için önemli görmektedir:

Burada yaşamak önemli., memur olmak için önemli. Arkadaş ortamı iyi işte. İyi ya yurt. İyi yemekler çıkıyor. Her şeyi iyi, parası iyi. Para veriyorlar ya, harçlık, en çok harçlığı seviyorum. (30. Katılımcı, E)

Bir kısmının ise güvende hissettiği evi gibi gördüğü veya iyi bir sosyal çevre oluşturmasını sağladığı için kuruluşlar önem arz etmektedir:

Dışarda olsan daha çok zarar gelir. Ama buradasın hani koruma altındasın. Burada belirli bir kurallar var. Ama dışarıdaki hayatında öyle kurallar yok. Buranın anlamı (düşünüyor) burada mutluyum. Kendimi güvende hissediyorum. (22. Katılımcı, K)

Kuruluşlarda koruma ve bakım altında bulunan katılımcıların, koruma altına alınma nedenlerine ve daha önce yaşadıkları olumsuz deneyimlerinden kaynaklı ihtiyaçlarına karşılık bulabiliyor olmaları, kuruluşlara olan memnuniyetlerini ve aidiyet duymalarını etkileyen en önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Örnekteki ifadelerde görüldüğü gibi;

Orasını bilmiyorum ya önemli, daha çok sahip çıkılıyor burada. Ailemde kalsaydım. Benim arkamda merak edecek bir insan olmazdı. Hani akşam saat kaçta girdiğim çıktığım falan şey olmazdı karışmazdı. Ama şöyle bir şey var annemde ya da babaannemde kaldığımda hiç dışarı çıkan bir insan değildim. Çıktığımda da kapının önüne falan oda kuzenlerimle bu biliniyor. Ama hani ileriki yaşamım için daha fazla büyüyeceğim daha fazla annemle daha fazla tartışmalar yaşayacaktım. Belki annemle saç başa bile girişebilirdik ki o raddeye kadar gelmişliğimiz oldu. Burada kendimi daha güvende değil, daha huzurlu hissediyorum. Burada huzuru sağlayan ne orasını anlamış değilim ama daha huzurlu hissediyorum. En azından eve hiç tanımadığım kişiler girip çıkmıyor. (2. Katılımcı, K)

Bir diğeri ise psikolojik rahatsızlığı bulunan annesinin olumsuz tavırları nedeniyle korunma altına alınmasının kuruluş bakımını önemli görme nendi olarak görmektedir;

Psikolojik yönden önemli. Çünkü ailede psikoloji diye bir şey kalmadı. Her şey alt üst oluyordu. Her gün kavga. Burada öyle bir şey yok. Rahatsın o anlamda. (3. Katılımcı, E)

Gençlerin kuruluşları hayatlarında önemli bulma nedenlerinden biride kuruluşlarda arkadaşlarının ve arkadaşlıklarının olması insani ilişkileri öğrenip, gelecek planlayabilmelerine olanak sağlamasına katkı vermesi olarak tanımlanmıştır.

Neden önemli çünkü her zaman arkadaşlarımın yanındaydım. Yani, arkadaşların açısından önemli. Hem arkadaşlarım açısından, hem eğitimim açısından önemli en azından. (2. Katılımcı, E)

Burası hem sosyal bakımdan arkadaşlık şey olsun her şeyi öğretiliyor. Evimde olsaydım büyük bir ihtimal burada öğreneceğim kadar öğrenemezdim. Evde biraz daha kötüydü ya. Evde mesela çok gitmezdim yani, giderdim de mesela servisi falan kaçırdım. Önemsemezdim okulu çok. Hiç böyle ilerde hayatımın nasıl olacağını önemsemezdim. Değer vermezdim. Buraya geldim biraz daha değişti. Burası benim hayatımda önemli. (26. Katılımcı, E)

Özellikle kız katılımcılar kaldıkları bu kuruluşları kendilerinin ihtiyaçlarını karşılayıp, onları hayata hazırlanma olanaklarını sağlayan yerler olarak tasvir etmeyi seçmiştir.

Burası bana hayata hazırlanmamı sağlıyor. Bir Balkart doldurduğumuzda bile içimize evlat acısı gibi oturuyor. O bal karttan yanlışlıkla gittiğinde falan ki, bazen Faruk Hocanın böyle hesap yaptığını görüyorum, doğal gaz, elektrik, mutfak masrafı, çocukların harçlıkları, tabi biz çoğuz ama bunu kendi evimde yaptığımda dahada zor. Bunun için birikim yapmayı ya da tasarruflu olmayı birşeyler öğrenmeye çalışıyoruz. Yavaş yavaş görerek öğrenmeye çalışıyoruz. İnşallah gözümü doyuruyorum şu anda. Ben burada geleceğime hazırlanıyorum diye düşünüyorum. Mesela annelerle bazen yemek yapıyoruz, tatlı yapıyoruz, onlar bir şey yaparken ben bazen başlarında oluyorum. Bazen onları izliyorum ne yapıyorlar yemeğin içine ne katıyorlar. Yemek yapmayı çok seviyoruz. Bazen anne sen otur, yoruldun biz yaparız diyoruz, hepimiz büyüğüz sonuçta, mutfığa bir giriyoruz, odamızı kendimiz düzgün bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Burada yaşamının zor yani sadece bazen sesini çıkartamıyorsun, burada kaldığın için o. Haklı olduğun halde eh tamam demek zorunda kalıyorsun, o da birazcık bana ters. Tek sıkıntılı yönü o. Benim hayatımın tam merkezinde çünkü tam kendimi bilmeye başladım 16-15 de falan insan kendini bilmiyor yani. Tam kendimi bilmeye başladığımda toz-pembelik sınırını geçmeye başladığımda geldim ben buraya herşeyimle kendim ilgilendim. F. hoca bunun için bize bayağı güzel fırsat verdi. İlk başta ben ona çok kızırıyordum bizimle niye ilgilenmiyor diye çünkü BSRM de her şeyimizle hocalar ilgileniyordu, attığımız adımla bile neredeyse onlar ilgileniyordu, ama burada hastaneye gidip sıra almanın ne demek olduğunu öğrendim. Sıra beklemenin, açık lise kaydını yaptırmanın ne demek olduğunu bir yere gittiğimde bununla nasıl baş ederim bir sıkıntım olduğunda telefonum bozuldu diyelim nasıl kendim bununla

pazarlığa otururum bunları öğrenebildim. Bunları kazanmak grup hocalarına bağlı. Diğer evlerin hocaları biraz genç kalıyor genç oldukları için oturtmaya çalışıyorlar, deneyerek öğreniyorlar. Ama bizim hoca psikolojik her yönden insanı yakalayabiliyor. (17. Katılımcı, K)

Bu katılımcı farklı çocuk evlerinde farklı grup hocalarının farklı tutumları olduğunu, kuruluşları bir bütün olarak değerlendirilmemesi gerektiğini edinimlerinde grup hocasının tecrübesinin önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Bazıları ise kuruluşlarda olmasalar başka bakım modellerinin uygulanmasından çekinmekte kuruluşların kendilerine sağladığı imkânları nedeniyle önemli olduğunu belirtmektedirler;

Burası benim için önemli yani devlet baktığı için yani önemli bir yer olduğu için önemli. Burası olmasa güzel olmazdı koruyucu ailede kalırdım o zaman. Koruyucu aileyi ilk başta istiyordum ama buraya gelince bir daha istemedim. Burası güzel, burada harçlık veriyorlar para veriyorlar orada hiç vermiyorlar. Koruyucu ailede para veriyorlarda çok az veriyorlar. Ben koruyucu ailede kaldım, altı ay kaldım, oradan geldim zaten. Koruyucu aileyi sevmedim, izine gidiyoruz bir iki hafta kalabiliyoruz o kadar, on-beş tatilde de bir hafta. Sevmedim baba ayakkabıcıydı, anne ev hanımıydı, iki tane çocukları vardı. Bir tane ablam vardı, o evlendi şimdi çocuğu da var. Ben ayrıldığım zaman onlar evlenmemişlerdi. Bana iyi davranıyorlardı da hiç güzel değildi, telefon alamıyordum, hiçbir şey yapamıyordum. Burada imkânlar daha iyi. O zaman altıya gidiyordum. (27. Katılımcı, E)

Bir başkası ise sağladığı kolaylıkları ve içindeki insanların değerli olduğunu, kuruluş olmazsa dışarıda kalabileceği endişesini giderdiği ve koruma sağladığı için önemli bulduğunu anlatmıştır;

Önemli ya. Ayvalık ta yurttta kalmıştım işte orada yaşım dolunca burası olmasa dışarı atabilirlerdi. Sıcak bir yuva bulamazdım. Ailem onlar bakamaz ki. Annemle on, oniki yaşından beri görüşüyorum. Ben o yaştayken evlenmiş, üzerinden beş sene geçmiş babamla aradılar, 2013 yılından beri görüşmeye başladık. Babam ben on yaşındayken ölmüş. Benim için yurt değilde yurdun içindekiler önemli, insanları önemli. Bütün herkesi önemsiyorum, empati kurarak ne hissettiklerini anlıyorum. Sevgi evi benim hayatıma kolaylık katıyor, mesela sabah kalktığımız zaman

yataklarımızı düzeltiyoruz, evlendiğimizde burası olmasa dağınık dağınık gezerdik, evimiz çöplük olurdu. (23. Katılımcı, E)

Genel olarak baktığımızda koruma ve bakım altında bulunan gençlerin kuruluşları önemli bulmalarının birçok nedeni ve açıklaması bulunmasına karşın baktığımızda hepsinin kuruluştaki kalmanın kendisi için faydalı olduğunu, kuruluşun kendi çıkarlarına ve faydalarına hizmet ettiğini düşündüğü, bir başka ifade ile pragmatist davrandıkları ve geçmişte yaşadıkları olumsuzlukların kaygılarından kurtulamadıkları görülmektedir.

4.3.2. Kuruluşlardaki Diğer Çocukların Anlamı

Aidiyet özellikle tutumsal aidiyet kişilerin kuruluş ile ilişkilerine yönelik algılarının hedef ve değerlere olan bağlılıkları ile ilgilidir. Bu nedenle koruma ve bakım altında bulunan gençlerin kaldıkları kuruluşlardaki ilişkilerine yönelik algılarını değerlendirebilmek için katılımcılarımıza “*Sevgi evindeki diğer çocukların senin için nasıl bir anlamı vardır? Bu çocuklarla ilişkilerinin gelecekte de devam edeceğini düşünüyor musun?*” sorusunu yönelttik. Gençlerin verdikleri cevapların anlamı yok ya da anlamı var şeklinde yoğunlaştığı görülmüştür. Katılımcılarımızın büyük çoğunluğu sevgi evindeki diğer çocukları anlamlı bulurken kuruluştaki arkadaşlarını genellikle anasız babasız, farklı hayat hikâyeleri olan, bakıma muhtaç, iyi insanlar kader birliği yaptığımız kişiler ve en çok kardeşim gibi vurgusu yaparak tanımlamışlardır. Özellikle ortak yönleri dikkat çekmişlerdir.

Kuruluştaki kalan arkadaşlarını ortak yönleri ile anlamlandıran katılımcılar, paylaşılan sıkıntıların ve birlikte yaşamının ve duygusal paylaşımların ilişkileri güçlendirdiğine vurgu yaparak ortak değeri şu şekilde tanımlamıştır;

Valla ben onlara genelde kendi tabirimle kader arkadaşı diyorum. Yaşadıklarımız şeyler ortak işte kiminin anne babası ayrılmış kiminin anne babası sağ ama onunla ilgilenmemiş. Kiminin anne babası doğuştan ölmüş. Hepimizi ortak bir eksikliği var. Bu da bir birimize çekiyor biraz bizi. Yurtta da beraber yaşadığımız için bu gibi şeyleri zaten paylaşıyoruz ister istemez, dört yıl beş yıl beraber kaldıktan sonra. Bence onların arkadaşlığı daha samimi oluyor çünkü, her şeyini biliyorsun aynı yerde yaşadığı için. İlişkilerim gelecekte de devam edecek kesinlikle. (8. Katılımcı, E)

Bir diğeri ise kestirme bir şekilde tanımlamıştır;

Sevgi evindeki arkadaşlarımın anlamı, ortak yönlerimiz var. (1. Katılımcı, E)

Hatta bir katılımcı kuruluştaki diğerk çocukların kendisi için bir anlamı olmamasına karşın arkadaşlarını nasıl test ettiklerini, ortak yönleri olanları ayrı tuttıklarını şu ifadelerle tanımlamıştır;

Valla bir özellikleri yoktu açıkca söylüyim abla. Eee şöyle diyim kendi durumumuzla aynı olan durumları olanları biraz daha ayrı tutuyorduk. Bizim Kadirle şöyle bir huyumuz vardı abla gelen çocuğu ilkin bir sınırdık. Nasıl bir huyu var diye. S. mesela o dışarıdan geldi, onu biz araya aldık, bir sene açıkta bıraktık bilerek ne yapacak diye, sakın durdu, derdini de konuştuğumuzda anladık zaten o zaman içimize aldık S.'ı o zaman S. bizimle beraber gezebiliyordu. Önce test ediyorduk hani güven verecek mi bize, bir sene açıkta tutuyorduk kendimizden uzakta tutuyorduk gezip böyle dolaştırmıyorduk bir sene sonra bakıyorduk hala aynı devam ediyorsa hani o zaman konuşuyorduk böyle muhabbet ederken aramıza alıveriyorduk o bile farkına varmıyordu. (10. Katılımcı, E)

Büyük çoğunluk kuruluş arkadaşlarını anlamlandırırken kardeşim gibi ifadesini kullanmayı tercih etmiştir.

Fazlasıyla öz kardeşim gibi. Sürekli beraber aynı şeyleri görüp yaşadığımız için. (6. Katılımcı, E)

Bayan katılımcılar sırlarını paylaştıkları için çocuk evinde kaldığı arkadaşlarını kardeşi gibi gördüğünü belirtirken, bir bayan katılımcı öz kardeşi ile aynı evde kalmasına karşın sırlarını paylaştığı arkadaşlarını kardeşim gibi ifadesini kullanarak betimlemiştir.

Vallahi öz kardeşim gibi görüyorum. Çünkü bütün sırlarımı herşeyimi anlattığım için, ben onlara anlatıyorum onlar bana anlatıyor. Ben onlarla kardeş gibiyim bir iki kişi hariç. Burada beş kişi kalıyoruz. Kardeşim burada kalıyor onunla bazen anlaşıyoruz bazen anlaşamıyoruz ama geri kalan D. ve Y ile çok iyi anlaşıyoruz. Böyle kardeş gibiyiz bütün sırlarımızı bir birimize anlatırız yani, gizli saklımız olmaz. (18. Katılımcı, K)

Bir başka katılımcı ise kuruluştaki diğerk çocukları kardeşi gibi anlamlandırırken gene ortak sebeplere vurgu yapmaktadır.

Buradaki çocukları kardeşim görüyorum. Nede olsa onlar da benim gibi sebeplerden geldi buraya. (28. Katılımcı, E)

Bir diğer bayan katılımcı ise ortak mekânı, ortak eşyaları paylaşmanın dahi kardeşliği doğurduğuna vurgu yapmaktadır.

Burada ki arkadaşlarımın anlamı geleli çok kısa bir süre oldu ama bir ay içinde hani onları da hani kardeşim gibi görmeye başladım. Bazen onlar için herşeyi yapabileceğimi anladım. Çünkü hani aynı evde yaşıyoruz, birbirimizle bir şeyleri paylaşıyoruz veya aynı yemeği paylaşıyoruz, bazen hani giysileri paylaştığımız oluyor. İllaki bir yakınlık duyuyorum onlara kardeşim gibi. Tabiki de aynı ortamı paylaşmış olmak beni onlara yakınlaştırıyor. (5. Katılımcı, K)

Katılımcılardan büyük bir kitle ise kuruluş arkadaşlarını kader birliği yaptığı kişiler olarak anlamlandırmıştır örnekteki gibi;

Büyük önemi var çocuklarda sonuçta yani çoğumuz çok şey yaşamışız. Buraya gelen yani çok şey yaşamışta gelmiş o yüzden aynı kaderi paylaşıyoruz, belki yarısından fazlasıyla. O yönden fazla yani. kader arkadaşı gibi görüyorum biraz. (29. Katılımcı, E)

Bir katılımcı kötü muamele gördüğünü düşünmesine rağmen kuruluş arkadaşlarını ortak kaderi paylaştıkları olarak anlamlandırıp sevdiğini belirtmektedir.

Onlarda bizim kaderimizi paylaşıyorlar. Ne dedikleri hiç umurumda değil iyi de deseler küfür de etseler hiç umurumda değil. Ama seviyorum onları genede. Hıı bazen küfür ediyorlar. Bir birlerine de ediyorlar. Ben oralı olmuyorumzaten, oralı olmayınca da şey oluyor. Etmeyi bırakıyorlar. (13. Katılımcı, E)

Bir başka katılımcı genç ise kuruluştaki diğer arkadaşlarını farklı hayat hikâyelerine sahip, acılı, umutlu, kuruluştaki kalmayı hak eden ve etmeyen ile nankör ve nankör olmayan şeklinde sınıflamalara gitmiştir:

Hepsinin hayat hikâyesi çok farklı, ilginç, duymadığım şeylerde var. Çocuklar acılı, umutlu kimileri, daha bilmiyor ne yaşadığını, kimileri var gerçekten burayı hak edenler, kimileri var, hiç hak etmeyenler. Ya şimdi bir insan sizin önünüzde altın tepsiyle yemek sunuyorsa onu elinin tersiyle itmenin bir anlamı yok. Ama böyle çocukta var. O altın tepsiyle sunulduğu zaman ayağa kalkıp elinden alan insanda var. Yani böyle insanlarda var. Nankör derler açıkçası. Nankörü de var.

Nankörsüzü de var yani. Burada bana kalırsa hak eden kalmalı. Yani çocuk ben bileyim çiçek gibidir sevildikçe büyür, özen gösterildikçe açar, yani böyle. Benim için kimse şey etmiyor, o kadar ilgilenmiyorum öyle söyleyeyim. Mesela İ. falan var aşırı ilgilendiğim, onlar benim için bir kardeş öyle söyleyim evimizde. Mesela kendi kardeşimin yerine koyduğum çocuk var. İlgilenmediklerimde var. Yani kardeş olarak ifade ediyorum öyle söyleyeyim. (4. Katılımcı, K)

Kuruluştaki kalan diğer çocukları anlamlı bulanlara göre biraz daha azınlıkta olsa da arkadaşlarını pek bir anlamı olmayan ve gelip geçici olarak tanımlayan bir grup gençte bulunmaktadır. Bu gençler arkadaşlarını anlamlı bulmadıklarını şu cümleler ile anlatmışlardır:

Ee pek bir anlamları yok. Herkesin yaşadığı kendine diye düşünüyorum çünkü. Mesela o var üzuldüm oldu bitti gibi. O kişi orada ama ben buradayım gibi. Beni oradakiler ilgilendirmiyor daha çok. Şöyle bir durum var buradaki arkadaşlarım sürdürmek istiyorlar hani çok hayalperest olduklarını düşünüyorum. Çünkü olmayacak bir hayal gibi bir şey. Çok hayalperestler ama benim olacağına inanmadığım bir şey. Belki telefonla bir iki merhaba, selam veya birgün görüşme gibi bir şey olabilir ama hiçbir zaman o kadar yakınlık olacağını düşündüğüm bir gerçek değil. (1. Katılımcı, K)

Bu gençler yukarıdaki örnekteki gibi arkadaşlıklarının ileride devam etmeyeceğini, devam edeceğini düşünmenin hayalperestlik olduğunu söylemektedirler.

Kuruluş arkadaşlarını anlamsız olarak gören kişiler onları umursamayıp kendi yollarına baktıklarını belirtmekte, kendilerini koruma içgüdüğü ile arkadaşlıklarıyla ilgili olumsuz yaşanmışlıkları referans aldıklarını daha önceki ev arkadaşları ile bağlarının kopmasından yola çıkarak bağlanmaktan çekindiklerini ifade etmektedirler.

Şöyle söyleyeyim benim çok yakın arkadaşlarım vardı, üniversiteye gittiler geçen sene, şuan buradakileri soruyorsanız hiç biri umurumda değil. Çünkü gelecekte hayatımda olacak insanlar değil. Bunu yüzlerine karşıda söyledim. Kavgı ettiğimden değil kesinlikle, normalde gerçekten umurumda değiller. Ben yoluma bakıyorum artık. Bir Hacer var yakın arkadaşım onu seviyorum bir o şey, ama diğerleri değil, ha var ha yoklar benim için çünkü bayağı bir kız değişti. O yüzden ne bileyim. Gelip geçici gözüyle bakıyorum. Çünkü bayağı bir kız gitti geldi, gitti geldi, bağlanınca üzüyor insan. Üniversiteye giden arkadaşlarımla bağlarım

devam ediyor hatta geldiler bana sürpriz yaptılar. Şuandakilerle ilişkilerim gelecekte devam etmeyecek. Sadece bir H. ile devam eder. Onu yakın görüyorum şu an. Diğerleri ile devam etmeyecek. Burada kalanların hepsiyle aynı samimiyet olmuyor. İllaki gülüyoruz, eğleniyoruz, sorunlarımız oluyor ama şöyle söyleyeyim diğerleri gibi değildir. Normal sizinle nasıl konuşuyorsam onlarla da konuşurum o tarz. Mecburiyetten yoksa samimi olmam. Aynı evde kalıyoruz konuşmazsak insan çatlar yani şimdi. (15. Katılımcı, K)

Kuruluştaki diğer arkadaşları ile olan ilişkilerini anlamlı bulmayan gruptakiler ilişkilerini mecbur oldukları için sürdürdüklerini fakat arkadaşlarına güven ve samimiyet hissetmediklerine özellikle vurgu yapmaktadırlar.

Ya buradaki arkadaşlarımla da şey değildi, ya mecbur hepsiyle iyi olmak zorundaydık. Ya değişik insanlar ya. O nedenle samimi olduğum kimse yok, güvenemiyorum ya hiç kimseye. Buradakilerle görüşmüyorum, güvenmiyorum da sevmiyorum da ama derki yardıma ihtiyacım var her insanda yapar hocam sizde yaparsınız. (12. Katılımcı, E)

Bir diğer katılımcı ise çok bir sebebi bulunmadığı fakat fikirlerinin uyuşmadığı gerekçesi ile arkadaşlıklarını anlamlı bulmadığını belirtmiştir.

Ya çokta bir anlamı yok. İlişkilerimizin gelecekte devam edeceğini düşünmüyorum. Aslında öyle bir sebebi yok hani fikirlerimiz şeylerimiz uyuşmadığı için. Zorunlu olarak aynı oratamda bulunuyoruz. Mesela zorunlu olmasak ben kimseyle aynı odada kalmak istemem. Kişilik olarak onlardan hoşlanmıyorum. (19. Katılımcı, K)

Koruma ve bakım altında olup kuruluşlarda kalan diğer çocukları ister anlamlı bulsun ister bulmasın hemen hemen bütün katılımcıların ileride devam edeceği arkadaşlar konusunda seçici olduğu söylenebilir. Hepsiyle değil fakat samimi buldukları, anlaşabildikleri ya da kader birliği içinde gördükleri bir veya birkaç arkadaşı ile ilişkilerini devam ettirme yönünde tercihte bulundukları görülmüştür, örnekteki katılımcımız gibi;

Onlarla kopardık abla. Sayılı beş altı desem yeri var ama samimi bir kişiyle görüşüyorum o Kadir. (10. Katılımcı, E)

Bir başkası ise ilişkilerine genelde yüzeysel devam edeceğini güvendikleri ile daha samimi ilişki içerisinde olacağını ifade etmektedir.

İlişkilerimin devam edeceğini hiç düşünmedim. İllaki irtibat kurarım ya. Düğünümü davet ederim. Çünkü kaldığım ortamda güvendiğim insanlar onlar. Çünkü o kadar zaman geçirmişim aynı ortamda bulunmuşum illaki hayatımda yeri olur onların. Çünkü değerliler benim için. Değerli iki kişi var burada onlarla da hayatımda ilişkiye devam ederim. (14. Katılımcı, K)

Kuruluş arkadaşlarını anlamlı bulmayan grup ileride ilişkilerinin devam etmesi konusunda daha olumsuz düşüncelere sahiptir.

Ne görüşürsem, denk gelirse görüşürüm, denk gelmezse görüşmem. Ne arayıp soracağım onlar arasın sorsunlar beni.

Tüm katılımcılardan sadece birkaç tanesi ise kuruluştaki arkadaşlarıyla ileride görüşme konusunda net olmadıklarını fikirlerinin şartlara göre, kendi ruh hallerine göre değişebileceğini belirtmiştir.

Allah nasip ederse iki sene daha buradayım mesela iki sene daha onlarla kalacağım, yani yaklaşık iki buçuk sene falan olacak onlarla kaldığım insanla sonrasında konuş yani, ama konuşmaya bilirimde yani hiç belli olmaz, o zamanki ruh halime bağlı. (16. Katılımcı, K)

İletişimin devam etmesinin sadece kendisine değil arkadaşlarının isteğine bağlı olacağını belirten bir katılımcı ise düşüncelerini şu şekilde anlatmıştır.

İlişkilerim gelecekte devam eder mi bilmiyorum ki. Belki.

- Niye?

Görüşmeyebiliriz. Görüşmek isterim ama onlarda isterse tabi. Onların ne isteyeceğini bilmiyorum. Şimdilik öyle ama büyüyünce değişir belki. (27. Katılımcı, E)

Katılımcılardan oldukça küçük bir grup ise kuruluşlardan ayrıldıktan sonra arkadaşları ile ilişkisini devam ettireceğini hatta birlikte ev tutmayı düşündüğünü belirtmiştir.

Beş altı tanesiyle belki on, onbeş tanesiyle gelecekte de görüşürüm. Kendi ailemi nasıl görüyorsam onları da o şekilde görürüm. Yurttan çıkacak arkadaşlarımla birlikte ev tutmayı düşünüyorum. (18. Katılımcı, E)

Bir bayan katılımcı ise evde anlaşılabildiği iki arkadaşı ile birlikte kalma düşüncesi olduğunu belirtirken, karalarının net olmadığını, çocuk evinde kalan diğer iki kişi ile ise anlaşamadığını anlatmıştır;

Ne zaman küsse tartışsak da bir saat olmadan barışıyoruz bizde öyle bir şey var biz üç kişi böyleyiz ama diğer iki kişiyi farklı görüyorum onların tavırlarına göre bu bakışım değişir. Şu anda çok fazla anlamı yok. Bazen gene iyiyiz ama mesafeliyiz. Gelecekte ilişkilerimin devam edeceğimi ben düşünüyorum. Zaten başka bir yere üniversiteye gitsek bile ne olursa olsun bir hafta sonu bile olsa birbirimizle görüşmeyi planlamıştık. Ya da aynı yerde olursa bir ev tutup üçümüz birlikte kalmayı düşünüyoruz. Ailemle de kalmayı düşünüyorum ama bir arada kalmak bizim düşüncemiz. (20. Katılımcı, K)

Kuruluştaki kalan gençlerin kuruluştaki kalan diğer gençlere yönelik algıları, ileriye yönelik duygu ve düşünceleri farklılık ve çeşitlilik gösterirken, gençler arasında aynı mekân, aynı sıkıntıları paylaşmanın, önemi olduğu ilişkilerin devamında ise kurulan dostluklardaki güven ve samimiyetin ön plana çıktığı görülmektedir. Her ne olursa olsun büyük gruplar ve kuruluş ruhu içinde hareket edilmediği, arkadaşlıklarda küçük arkadaş gruplarının bazen de tek bir kişinin devam edecek arkadaşlık için seçildiği tespit edilmiştir.

4.3.3.Kuruluştaki Çocuklar İçin Özveri Olasılıkları

Katılımcıların kuruluş aidiyetlerinde, davranışsal aidiyetlerinin bir göstergesi olarak hangi davranışları sergilediklerini görebilmek için katılımcılara “*Sevgi evindeki diğer çocuklar için neleri yapmayı göze alırsın? Nelerden kaçınırsın?*” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevapların; onlar için her şeyi yaparım, hiçbir şey yapmam, o an gerekeni, duruma göre, ya da hiç düşünmedim şeklinde olduğu görülmüştür. Bir kısmı ise bu soruyu daha önce arkadaşların için neler yaparsın, nelerden kaçınırsın sorusunda, zaten kuruluştaki arkadaşları için cevapladıklarını belirtmişlerdir.

Bu bölümün değerlendirmesinde soruya verilen cevapların önceki sorular ile bağlantılı olduğu genellikle arkadaşlarını anlamlı bulan ve onlar ile gelecekte görüşmeyi düşünen katılımcıların arkadaşları için her şeyi yaparken, anlamsız bulan ve gelecekte görüşmeyi düşünmeyenlerin ise hiçbir şey yapmam cevabını verdikleri, görülmüştür. Hiçbir şey

yapmam cevabını verenler genellikle arkadaşlarını güvenilmez ve dönecek bulmaktadırlar örnekteki katılımcımız gibi;

Buradaki çocuklar için hiçbir şey yapmayı göze alınmaz bana sorarsan bu gün arkasında dursanız yarın başka şey çevirir arkanızdan. Burada iki kişi karşılıklı kavga ederken bile bir yandan onun tarafına bir yandan senin tarafına dönebilecek insanlar var burada. O yüzden bir K. ile ikimizdik diğerlerini hep es geçtik. Buradaki çocuklara pek güvenmiyordum. Çalışanlarla ilgili bir sıkıntım olmadı ama çocuklara güvenilmez abla ya. (10. Katılımcı, E)

Bir diğer katılımcı da hiçbir şey yapmayacağını belirtirken tekrar güvene vurgu yapmaktadır, arkadaşlar için yapılacaklarda temel duygunun güven duygusu olduğu güvenilir bulunan arkadaşlar için fedakârlık yapılabildiği ve sırların paylaşıldığı görülmektedir. Örnekteki gibi;

Herhalde hiçbir şey yapmam onlar için hiçbir fedakârlık yapmam. Onlarla sırlarımı kişisine göre değişir, güvenirliliğine göre paylaşıyorum. Eşyalarımı genelde paylaşıyorum. Paramı paylaşmam. Genelde böyle sinirlendikleri zaman hani böyle ağzıma gelen söyleyebileceğim şeyleri genelde söylemem. Kavgada hani gıcık olduğu için söylenen şeyleri söylüyorlar genelde de öyle, genelde çok mantıklı olmadığım için çok şeyi de yok yani. (19. Katılımcı, K)

Kuruluştaki arkadaşları için her şeyi yapacaklarını belirten katılımcılarımıza her şeyi yaptıran temel duygu ise yakın hissetmeleri, samimi bulmaları ve onlarında kendisi için aynı şeyleri yapacaklarına güven olduğu görülmektedir. Bu katılımcımızın belirttiği gibi;

Valla yaparım ya her şeyi yaparım. Kendime yakın hissettiğim arkadaşlarımın hepsine, her şeyi yaparım ya. Kendime yakın hissettiğim arkadaşlarda bana her şeyi yaparlar. (2. Katılımcı, E)

Samimiyetin dışında her şeyi yaptıracak diğer temel duygunun ise değer vermek olduğu görülmektedir. İnsanların tartılarak, değer verilenler için her şeyin yapılabileceğini bir katılımcı şu şekilde betimlemiştir;

Her şeyi yaparım elimden ne geliyorsa hemen yaparım yani. Mesela ihtiyacı olan bir şey eğer bende varsa direk yani çokta acilse direk saat kaç olursa olsun direk gider veririm yani. Eşyalarımı paylaşıyorum ben kimseden sakınmam, paramıda

paylaşıyorum ama paylaşmayacağım insanlarda olur insanları kefesine göre ayırıyorum. Değer verebileceklerim, haz etmediklerim ve değer vermeyeceklerim diye ayırıyorum ben. Herkese olması gerektiği gibi davranıyorum artık. Değer verdiklerim için herşeyi yaparım. Değer vermediklerim için kılımı bile kıpırdatmam. Ama şey dışardaki bir insan olsa tabiikide onlara yardım ederim çünkü onları tanımıyorum ama yardıma ihtiyaçları olduğu için her zaman yardım ederim. Çünkü burada tanıyorum, haz etmiyorum o yüzden yapmam. Çok zor durumda kalırsa gene yaparım. Buradaki o iki insanla bir şeyden kaçınmıyorum. (14. Katılımcı, K.)

Arkadaşlarının anlamı konusunda duygu ve düşüncelerinde kararsız olanların ise arkadaşları için yapacakları konusunda da kararsız olduğu, duruma şartlara ve arkadaşlarının tutumlarına göre yapacaklarının değiştiği tespit edilmiştir. Yapacaklarının duruma göre değişeceğini ifade eden katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

Yani çoğuyla iyiyim ben başka bir evden gelmişim buraya. Yalan belki söyleyebilirim. Onları korumak içinse suça bulaşabilirim. O anki durumuma göre yapacaklarım değişir. Suçları yoksa onları herkese karşı savunurum. Suçluysa ne kadar savunsamda sonuçta suçlu olduğu için olmaz yani. Bu evdekilerle özelimi paylaştığımda var, ama hepsini anlatmadım tabi. Eşyalarımı zaten izin almadan da alabiliyorlar. Onların özelini dilerim. Vaktimi paylaşıyorum. Kaçındığım şeyler bağırmaı pek sevmiyorum. Hiç kimseye hakaret etmem burada şey özel hayatıyla ilgili. Sinirlenince onun özel hayatını söylemem onu üzecek bir şey yapmam kaçınırım. Hassas oldukları konular böyle aileyle ilgili onlar yanımdayken söylemem biraz tereddüt ederim üzülmessinler diye. (20. Katılımcı, K)

Arkadaşları için bile olsa çoğunun suça bulaşmamaya dikkat ettiği ve kaçındığı, bunu ise devletin kendilerine vermiş olduğu memuriyet hakkını kaybetme endişesi olduğunu bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir.

Durup düşünüyor. Valla düşünmedim hiç. Şimdi öncelikle sicilime işleyecek bir şey olursa kesinlikle yardımcı olmam. Çünkü memuriyet hakkı var. Memur olmak hakkı var onun yanmasını istemem. Gerekirse onun için onu caydırırım. Neyse işte sorunu ona yardımcı olurum. Eee onun dışında bir şey yok. (8. Katılımcı, E)

Katılımcıların cinsiyetine göre kuruluştaki arkadaşları için yapacakları ve kaçındıkları birçok şey farklılık gösterirken onlar için, kavgaya karışma ve ya onları savunma, onlara zaman ayırma, ortak yapılan davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaçınılan davranışlar ise katılımcının cinsiyetine göre ayrılmaktadır. Kız katılımcılar genellikle sırrı ifşa etmek, iki arkadaş arasında tercih yapmak, kötü söz söylemek, hassas oldukları konular ile onları incitmek, özelini paylaşma, yalan söyleme gibi ahlaki ve duygusal alanlara vurgu yapmışlardır. Erkeklerin bir kısmı kaçındıkları bir şey olmadığını belirtirken, bir kısmı ise kaçındıkları konuları, genellikle hırsızlıktan, alkol ve madde kullanımından, onların yalan söylemesinden, kaçınırım şeklinde daha çok suç olacak eyleme dönük davranışlardan kaçındıkları şeklinde açıklamıştır. Bazı katılımcılar daha önce arkadaşları için sorduğum soruyu kuruluştaki bulunan arkadaşlarını kast ederek cevapladıklarını belirtmiş. Aslında arkadaş kavramını kuruluş arkadaşları ile özdeşleştirdiklerine vurgu yapmışlar ve tekrar cevap vermemişlerdir. Katılımcılar arkadaşları için yapacaklarını anlatırken kendileri için özel olan güvendikleri veya değer verdikleri bir ya da birkaç arkadaşla özellikle vurgu yapıp hatta onların isimlerini belirtmişler, kuruluş aidiyeti ve arkadaşlığından ziyade özel arkadaşlığı ön plana çıkarmışlardır.

4.4. SANAL AİDİYETLER

Koruma ve bakım altında bulunan gençlerinde tüm gençler gibi sosyal çevrelerini oluşturan unsurlardan bir tanesi de onların sanal dünyada oluşturdukları çevredir. İnternet kullanımını kolaylaştıran teknolojik cihazların yaygınlaşması ve kolay ulaşılabilir olması ile paralel olarak internet kullanımı da artmıştır. Özellikle gençler arasında yaygın olan internet ve iletişim programlarının kullanımı beraberinde bir sanal çevreyi getirmiştir. İncelenen ve onların gözünden dünyalarına bakılan bu gençlerin, sanal dünyayı oluştururken yaygın olarak hangi programları kullandıkları, dünyalarını kimlerden oluşturdukları ve sanal dünyada ne kadar zaman geçirdiklerini incelemek sanal aidiyetlerini görmek açısından önemli bir kriterdir. Bu nedenle gençlerin öncelikle internet ve sosyal medyayı kullanıp kullanmadıklarını araştırmakla bu bölüme başladım ve katılımcılara “*internet kullanır mısın, internette ve sosyal medyada bir günde ortalama ne kadar zaman geçirirsin?*” sorusu yöneltildi. Koruma altında bulunan erkek katılımcıların hemen hemen hepsi kullanım süreleri kendilerinin çalışma, okula gitme ya da kontur yüklemek için olan gelirlerine göre değişmekle birlikte sosyal medyayı aktif olarak

kullandıklarını belirtmişlerdir. Kız katılımcıların ise yarısından fazlasının sosyal medya ve interneti kullanmadığı görülmüştür. Kız katılımcıların bir kısmı koruma altına alınmadan önce internet ve sosyal medyayı aktif kullanmalarına rağmen korunma altına alındıktan sonra barındıkları evin kurallarına ve koşullarına göre örnekteki katılımcıda olduğu gibi kullanamadığı belirtilmiştir.

Önceden kurumlara geçmeden önce kullanıyordum. Ortalama okulda olduğum için belli olmuyordu. Mesela çok sevdiğim bir arkadaşım ile konuşuyorsam Whatsaptır, Instagramdır onlarla konuşuyorsam uzun bir süre alabiliyordum. Bir günde ortalama dört saat kullanıyordum. (5. Katılımcı, K)

Kimi çocuk evlerinde telefon ve internet ev sorumlusu tarafından yasaklanmışken, kimi evlerde sınırlı kullanıma, kimi evlerde ise bazı gençlerin kullanımına izin verildiği görülmüştür.

İnternet kullanıyorum da, şuan hocamız sosyal medya kullanmamıza izin vermiyor. İnşallah ileride izin verecek. Whatsapım var ama öyle Instagramdı, facebooktu onlar yok. Eve gelince kurallar gereği hattımı çıkartıyorum ama okulda sadece teneffüslerde çok az kullanıyorum. Genelde e- okula girmek için kullanıyorum. Burada internet var ödevimiz olduğu zaman açıyoruz genelde. Toplasan bir günde bir yarım saat, kırkbeş dakika olur. (18. Katılımcı, K)

Bu durumun sebebi koruma altında bulunan bayan katılımcıların özel durumlarından ya da ev sorumlularının tutum ve gençleri koruma gayretinden kaynaklandığı söylenebilir;

Yani arada bir. Bir iki dakika, telefonum var. İnternetim var. Telefon kamerasız ve internetsiz, diğeri yasak. Olsa da pek şey yapmıyorum yani. İnternet kafeye falan gitmiyorum. (4. Katılımcı, K)

4.4.1.Sosyal Medya ve İnternette Üyelikler ve Faaliyetler

Korunma ve bakım altında bulunan tüm gençler tarafından internet ve sosyal medyada kullanılan programlar arasında, WhatsApp, Snapchat, Facebook, Instagram, Twitter, Scorby gibi programlar kullanılmaktadır. Kullanılan programlar cinsiyete göre değişmemekle birlikte girilen siteler ve üye olunan topluluklar cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Tüm katılımcılarda WhatsApp genellikle arkadaş, aile, spor kulübündeki bireyler arasında grup yazışmalarında ve mesajlaşmaları için kullanılırken, Facebook ve instagramın ünlüleri takip etmekte video, fotoğraf ve güzel sözlerin paylaşımında kullanıldığı görülmektedir. Gene bu programlar üzerinden ortak yapılacak

etkinliklerin planlandığı, durum bildirimi ile konum ve bulundukları yerleri birbirleri ile paylaştıkları görülmektedir.

Yok kendi arkadaşlarım dışında hiçbir topluluğa, tarikata üye değilim. Ya face book genelde konuşma, fotoğraf o bu işe yaradığı için. Ben o düzeysel yani başka şehirdeki insanlarla tanışayım da başka şeyler yapayım diye bir şey yok ben kendi arkadaşlarım arasında. İnternette daha çok facebooku kullanıyorum. Orada da arkadaşlarım var. Kız arkadaşlarım, erkek arkadaşlarım var, onlarla konuşuyorum başkada bir şey yapmıyorum. Takip ettiğin sanatçılar, sporcular falan var. Onların fotoğraflarını falan takip ediyorum. Burak Özçivit olsun, Hadise zaten çocukluk aşkı. Yani öyle takip ediyorum. Arkadaşlarla tabii buluşacağımız zaman diyalog halinde bulunuyoruz ama daha çok fotoğraf paylaşılır, kimin nerde olduğuna konum atar. Yani güzel bir şey. (7. Katılımcı, E)

Bir diğeri ise bütün programlardan haberdar olduğunu, birazda gururlanarak hepsini farklı işler için kullanmakta olduğunu, aynı zamanda bu gruplar üzerinden hareketlerini (yapacağı şakaları), ve gününü planlamakta olduğunu ve farkında olmadan yönlendirmeye açık bulunduğunu şu şekilde özetlemiştir.

Face, instagram, snapchat, scorp hepsini kullanıyorum Whatsup ta üye olduğum grup çok var. Bayağı bir gruba üyeyim. Özellikle bir kendi sınıfım var. Dışarıdaki ve yurttaki arkadaş gruplarım var. Sürekli o gruplardayım. Balıkesir Bit Pazarını takip ediyorum. Sahibinden.com'a üyeyim. Scorpta bir tane adam var Gökhan Teok diye onu takip ediyorum çok seviyorum. Vineci yani komik. O adamın hastasıyım. Başka yok öyle takip ettiğim. Futbolcu olarak Burak Yılmaz'ı takip ediyorum. Sanatçı yok. Bu topluluklarda genellikle neler yaparsın? Mesajlaşırız mesela “yarın buluşalım”. Buluşuruz bir mesela bir kafeye gideriz sohbet muhabbet aynı şekilde günümüz öyle geçiyor. Kafede veya başka bir yerde eğlenerek geçiyor. Komik videolar paylaşıyoruz, bir arkadaşımızın yaptığı komiklikleri falan. Düşünüyoruz ne yapsak ne etsek diye scorpi diye bugün bir arkadaşına çaktırmadan tokat at kaç gibi şakalar onu yapıyoruz, başka şeyler de yapıyoruz, onları paylaşıyoruz. (18. Katılımcı, E)

Genellikle sanal çevrelerini arkadaş ve tanıdıklarından oluşturduklarını yabancılar kendilerini eklese bile tanımadıkları kişileri eklemediklerini belirtmektedirler. Fakat kriterlerin kişiye göre değiştiği anlaşılmaktadır örneğin bir katılımcı kriterini şu şekilde betimlemiştir.

Şöyle diyim tanımam lazım kişiyi, kişiye baktığımda eğer tanıyabiliyorsam ismi önemli değil, kabul ederim ama tanımiyorsam yıllarca yatar durur orada. Facebookumda şuanda yaklaşık 300 kişi vardır arkadaşım. Hepsini de tanıyorumdur rahatlıkla. Daha önce görüşmüştür, uzak yerlere düşmüştür, hani bir kere iki kerede olsa görüşmüştür, tanıyoruzdur birbirimizi, onları kabul ederim ya da şöyle diyim biz bir yerlere mesela buradan yurttan spora giderken oradan görüyoruz ama isimlerimizi bilmiyoruz zamanla fotoğrafları görüyoruz orada gördüğümüzü orada ekleriz hani karşılıklı eklenir illa öyle. (10. Katılımcı, E)

Bir diğeri ise kendi tanımsa bile davet edilerek gruplara kabul edildiğini açıklamaktadır.

Yok da davet edip duruyorlar beni. Ben girmiyorum ama onlar sokuyorlar beni. Davet edince sen o gruba girmiş oluyorsun. Mesela 9-E diye bir tane grup var. Sınıf açmış galiba o var whatsapp ta başka grup yok. Facede kimseyi takip etmiyorum. Ailem kayıtlı yurttaki arkadaşlar kayıtlı. Takip ettiğim sanatçı sporcu da yok. Ben hiç birinin hayranı değilim. Facede fotoğraf paylaşıyorum. (27. Katılımcı, E)

Sosyal çevreleri ile sanal iletişim kurabildikleri gibi sanal dünyalarından çevrede oluşturup onlar ile yüz-yüze iletişime geçtiklerini de belirten katılımcılarımız aslında gerçekten tanımadıkları bu çevrenin tehlikelerine açık olduklarını ise şu cümleler ile ifade etmektedirler.

Facebooka giriyorum sadece. Valla ben kimseyi takip etmiyorum ama gruba alıp duruyorlar beni. Sanatçılardan Burak Özçivit'i takip ediyorum ben başka kimseyi takip etmiyorum. Facebook grubunuz da mesela arkadaşlarımin annesi yarışma yapıyorlar böyle hangimiz birinci olacak diye. Bizde oraya giriyoz, bizde yardımcı oluyoz, gruplara insan sokmaya çalışıyoz.

- *Nasıl yani?*

Yarışma yapıyorlar ya, senle ben yarışma yapıyoruz hangimiz daha önce daha çok kişi toplayacak diye. Ortak yaptığınız şeyler öyle var ya balığa gidiyoruz mesela. Haberleşip kafelerde buluşuyoruz internette buluşuyoruz, oyun atıyoz falan öyle, evine gidiyoruz misafir ediyorlar. Bizi çağırıyorlar evine, gelin yemek falan yeriz bir şeyler içeriz oyun falan oynarız diye. Gidiyoz bizde evine T. ben U. A. falan gidiyoz evine oturuyoruz evde.

- *Kim bunlar ki?*

Gökhan abi diye bir abi yani. Dışarıdan arkadaşlarım. Bizden büyük buradaki çocuklara sahip çıkıyor zaten, mesela bir olay oldu mu, sıkıntısı oldu mu her türlü İşte onunda aile durumları değişik işte halimizi anlıyor yani. Yurttan çıkma değil ya, işte seviyor bizi, anlaşıyoruz biz, iyi anlaşıyoruz. Her konuda yardımcı oluyor. Maddi konuda gerek manevi konuda her türlü, kötü günümüzde hep yanımızda oluyor yani. Hayır, bizden hiçbir beklentisi yok.

- *Ne iş yapıyor?*

Şey eşyacılık, eşya taşıyor yani. Ailesi var zaten ailesi bizi çok seviyor, annesi babası bizimle ilgileniyor. (11. Katılımcı, E.)

Koruma ve bakım altında bulunan gençlerin sosyal medya ve internette üye oldukları veya sürekli takip ettikleri siteler ile gruplar cinsiyetlerine ve ilgilerine göre değişmekle birlikte hepsi fotoğraf, özlü söz, komik videoları paylaşmaktan hoşlanmaktadır. Kız katılımcılar alışveriş kıyafet makyaj malzemelerini satan siteleri ve evlilik programlarında boy gösteren kişileri takip etmeyi tercih ettiklerini betimlemektedirler.

Instagram, facebook, whatsApp, messenger, snapchat hepsini aktif kullanıyorum. Mesela whatsappta sınıfım var, sonra arkadaşlarım var. Facebook ablam, annem, babam falan onlardan oluşuyor. Snapchatta ünlüler oluyor onları takip ediyorum genelde Instagramda da öyle. Fotoğraf çekerim güzel sözler fotoğraflar onları paylaşıyorum. Müzik grubu var Yüce diye onu takip ederim. Gratis mağazasını, eve falan hani makyaj malzemeleri, evseder o tarz siteleri, indirimleri takip ediyoruz. Televizyondan kısıtlanmaz olur evindeki Kemal diye biri vardı, şuan sayamam bir sürü kişiyi takip ediyorum. (15. Katılımcı, K)

İlgilerine göre değişmekle birlikte kız katılımcıların daha çok burç, hava durumu, alışveriş sitelerini ve oyun sitelerini takip ettikleri görülmektedir. Erkek katılımcıların ilgilerine göre üye oldukları siteler değişmekle birlikte en çok takip ettikleri sitelerin Balıkesir Bit Pazarı, spor yaptıkları kulüplerin, tuttıkları takımların siteleri, bilgisayar oyunlarının, araba ve motosiklet modifiye, korunma ve bakım altında olup kuruluştan ayrılanların oluşturduğu siteler, askerlikle ve istihbaratla ilgili siteleri takip ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca sosyal medyada herkesin bir yarışma içerisinde olduğu her durumun kıyaslama vesilesi olarak algılandığı belirgindir. Bir katılımcımız bu durumu şöyle ifade etmiştir:

Mesela şuan üye olduğum bir grup var bir sürü varda onlardan biri Balıkesir Bit Pazarı var. Şey satıyorlar eşya satıyorlar araba olsun, telefon olsun, paraya ihtiyacı olan insanlar Balıkesir çevresindekiler orada eşya satıyor mesela Balıkesir Spor var orada oynayan arkadaşlar o gruba üye oluyor. Çok var, şuan hatırlamıyorum pekte, mesela on kolikler, Balıkesir Sporun Futbol Fanları, sonra BEST var Balıkesir'in basket takımı, genellikle öyle çevre mesela Galatasaray, öyle çevre genellikle fanı olduğumuz çevre var. Mesela şeyler de var Popiler var. Balıkesir popileri var. Onlarda bizi gruba ekliyorlar. Fameler ünlüler yani Balıkesir de ünlü olanlar, ne biliyim orada yarışma yapıyorlar. Mesela soruyor biri yarışmak isteyenler diye. Beğenenlerden iki tane seçiyor popi olanlardan. (4. Katılımcı, E)

Erkek katılımcılardan sadece bir tanesi dini, birkaç tanesi de siyasi parti sitelerini takip etmektedir. Örnekteki katılımcı gibi;

Mesela birlikte Mit hep birlikte Türkiye diye bir site var. Ondan sonra Erdoğan'ın sayfaları var AkParti Birlikte Türkiye Mim Elif Dergah kapıları var. Öyle yani. Mesela özel kuvvetler, özel harekât polisleri.

- *Bunları niye takip ediyorsun?*

Özel kuvvetlere biraz ilgim var. Benim yakın bir abim var oda yani özel kuvvetlerde. Bordo bereli oda şu anda Diyarbakır'da, yani özel kuvvetlerde. Bayağda samimiyiz abiyle, bayağda severim bayağda iyidir. (12. Katılımcı, E)

Katılımcıların sosyal medyada takip ettiği sanatçı ve sporcularda katılımcıların ilgilendiği, sevdiği spor ve müzik dallarına ve sevdikleri sanatçılara göre farklılıklar gösterirken korunma ve bakım altındaki gençler arasında en popüler sanatçı Burak Özçivit ve Murat Boz olduğu görülmektedir.

Snapchat ve whatsapp varda snapchati sadece fotoğraf çekmek amaçlı kullanıyorum hiç paylaşmadım onları onun hani şeyleri var ya yüz değiştirme falan programları onları kullanıyorum. Instagram kullanmıyorum. Üye olduğum takip ettiğim gruplar yok. Ben internette genellikle tekvandoyla ilgili şeylere bakıyorum. Tekvandoyu yapıyorum da bir aydan beri gitmiyorum, kaçırdığım için. İşte ramazandan sonra gideceğim. WhatsAppta bir tekvando grubu var. Diğer şekilde arkadaşlarım ailem var. Kişilerimdekiler kayıtlı. Takip ettiğim sanatçı Burak Özçivit. (20. Katılımcı, K)

4.5.GÜVEN, AİDİYET VE ETKİLERİ

4.5.1. Yaşam Betimlemeleri

Koruma ve bakım altında bulunan gençlerin, yukarıdaki bölümlerde aile, okul, kaldıkları kuruluşlar, sosyal çevreleri ve sanal aidiyetleri açısından analizleri yapıldı. Şimdi bütün bu aidiyetleriyle, sosyal çevreleriyle etkileşimleri ile birlikte kendilerini ne kadar bu çevrenin içerisinde, yaşamlarına nasıl bir anlam atfedip, kendilerini nasıl bir gözle ne şekilde betimlemekteler buna bakmak ve onların gözünden onları değerlendirebilmek için katılımcılarımıza mülakatımızda “*Yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde duygularını hangi kelimelerle (mutluluk, yalnızlık, dışlanmışlık, dayanışma vb.) betimlersin? Niçin?*” sorularını yönelttik. Verilen cevapları incelediğimizde, katılımcılarımız bir kısmının yaşamlarını olumlu kelimeler ile ifade ederken, bir kısmı olumsuz kelimeler ile ifade etmiştir. Hayatını betimlerken karışık duygular içine girerek, değişken ve kararsız olduğunu belirtenler bulunmuştur. Sadece bir katılımcı bu soruya cevap vermek istememiştir.

Yaşamı ile ilgili duygularını olumlu olarak ifade edenler genellikle olumlu düşünmelerine sebep olarak olumlu koşullarda bulunmaları, onlarla ilgilenilmesi, aileleri ve arkadaşlarının desteğini hissetmeleri olarak belirtmişlerdir. Bir erkek katılımcı yaşamını olumlu betimlerken seçtiği kelimeler şu şekildedir;

Çok iyi, mutlu derim. Böyle bir yerde ve böyle imkânlara sahip olduğum için, böyle arkadaşlara sahip olduğum için. (20. Katılımcı, E)

Bir kız katılımcı ise kaldığı ortamdan ötürü yaşamını olumlu bulmakta ve bunu şu cümleler ile ifade etmektedir.

Huzurlu bir yaşamdı bence, ilk başta hüznü bir yaşamdı ama şuan bence huzurlu bir yaşam, süper. Ailemden ayrı kaldığım için hüznü bir yaşamdı. Şimdi bu ortamda olmak huzurlu, süper. (18. Katılımcı,K)

Bir diğer katılımcı önceki koşulları nedeniyle hayata yenik başlamasına rağmen şu andaki koşullarından ötürü hayatını olumlu olarak şu şekilde betimlemiştir.

Hayata bir sıfır yenik başlamışız. Sonradan gol ata ata çevirmişiz yani. Şuanda eşitiz yani. İçimden böyle geliyor. İlk başlarda tabi annemde sıkıntılar çektiğim

için üvey eşiyle sıkıntı çektiğim için yeniktim yani, ondan sonra yurtlara geldim sahip çıkıldık. (25. Katılımcı, E)

Ailesi olduğu için yaşamını mutlu olarak betimlemeyen bir diğer katılımcı ise;

(Uzun süre sesiz kaldıktan sonra) mutlu. Ailemin yanında olduğum için. Ailenin yanında mısın? Hayır. Ama normalde onların yanında olduğum için. Yani ailem olduğu için ve yanımda oldukları için. (28. Katılımcı, E)

Yaşamını olumsuz olarak betimleyenler ise yaşadıkları olaylar nedeniyle, ailesinin desteğini alamamaları ve gelecek kaygıları nedeniyle yaşamlarını olumsuz görmektedirler.

Zordu, sabretmemi gerektiren, en çokta sabretmek var açıkçası. Azim var. Ufacık şeyden mutluluk aramak var. Sadece şey düşünüyorum ben küçükken, o yaşlarda bir çocuk olarak ailemin yanımda olmasını isterdim açıkçası o yüzden zordu. Şimdi benim yaşı 18 e basacak Ağustosta 18im dolunca lise ikide okuyorum geç yazıldım ben o yüzden insan şey oluyor böyle, küçük oldukları için kaçıp gitmek istiyor ama diyorum ki dayan üniversiteye gideceksin diyorum, sabret diyorum. Yani hayallerim için zorluklara katlanmak sabır. Ben gülmeyi çok severim, güldürmeyi de çok severim, arada taklitler falan yaparım, sonra canım sıkılır mutsuzumdur, o an karnım acıkır, kalkar yemek yaparım, mutlu olurum yada arkadaşımı ararım bir kelime söyler mutlu olurum. Yani küçük şeylerden mutlu olabiliyorum. Biraz takıntılıyım mesela biri bana kötü bir şey derse ona çok takarım. Ama mutlu olmaya çabalarım. (15. Katılımcı, K)

Bir erkek katılımcı ise aradığı desteği bulamadığını bu nedenle yaşadığı yalnızlık duygusunu ve gelecek kaygılarını dile getirmiştir;

Benim yaşamım çok güzeldi küçükken. Şuanda biraz sıkıntı ya insan büyüdükçe ister istemez zaten dışarıdaki olaylara şey olduğu için kendini daha çok şey yapıyor hımm şey görüyor hani büyüdü ya büyüyösün ya psikolojik olarak daha çok zorlanıyorsun yaşın büyüdükçe insan. Her konuda hani şu darbe girişiminde bile ailene ne olacak, nasıl yapabilicen, ne olur senin halin o kadar bu yaşta bile o kadarını yani düşünebiliyon yani. Daha çok kaygılanıyorsun. Niçin? Belkide benim ailemden ötürüdür. Şimdi annem babam yok. Hiç kimsem yok. Bir ablam var. O da bana zaten bakamaz. Para konusunda maddi konuda bakar memur ama güçsüz kadın nede olsa. Kendimi tek görüyorum hayatta 17 yaşında hayatımın

sorumlulukları şimdiden verilmiş gibi. Normalde 17 yaşındaki çocuğun annesi bilemedin babası genellikle babası bir şey yapar. Bizde o sıfır. Oyüzden kendi ayaklarımın üzerinde duruyorum bu benim hoşuma gidiyor aslında, kimsenin bana bir kural koymaması, bir şeyin emir vermemesi benim çok hoşuma gidiyor. Özgürlüğü seven bir kişiyim. Yurttan çıkıncada yurdu özleyeceğime adım kadar eminim ama tamam bu hayatın üstesinden geleceğimde adım kadar eminim yani. Hem de çok kaygılarım var. Çok kaygılarım var dediğim ilerde çok kötü şeylerde yapabileceğim şu an aklımda çok iyi şeylerde yapabileceğim. Hani hangi yola düşeceğimi önümde kesin göremiyorum ama. Buna sen kara vereceksin biliyorsun değil mi? Buna ben kara vereceğim ama belki ailemden ötürü kötü bir tercih yapabilirsin yada aileni bir tarafa itip kendin iyi bir karar verebilirsin. Şu an benim ailemin maddi durumu iyi ama psikolojik olarak durumu çok kötü mesela ee onlar ister istemez onların psikolojik yapısı senide ister istemez etkiliyor. Öyle bu konu. (15. Katılımcı, E)

Gelecek kaygısına vurgu yapan bir diğeri ise yaşamını şöyle betimlemeyi tercih etmiştir.

Aynen yalnızım mutluyum. Yakında yurttan çıkacağım kötü bir his. Çok endişeleniyorum. Çünkü buradan çıktıktan sonra ne yapacağım tam olarak belli değil. Tamam futbol futbol diyorum ama olmazsa da çok üzülürüm.

Hayatını olumsuz betimleyen bir diğer katılımcı bu durumun yarattığı stresi ve değişme çabasını da anlatmıştır.

Çoğunlukla negatif düşünürüm ama bu aralar değiştiğim için kendimi şey yapıyorum mesela iyimiyim kötümüydüm diye şey yapıyorum hımm her zaman kötü düşünüyorum kendimle alakalı ama bunu yenmeye çalışıyorum. Şu anda hiçbir şey düşünmüyorum yani. İyi ye gidiyor yani. Mesela bazı şeyleri çok kafaya takıyorum. Stres oluyor bu da. Bu aralar nerdeyse hiç yok geçti. Eskiden mesela hastalanıyordum o hastalığı kafaya takıyordum, geçecek mi geçmeyecek mi diye. Takıntılıydım yani. Önceden sosyal bir şeyim, bağım olmadığı için çevremle, arkadaşlarımla, insanlarla, ondan biraz içime kapanığım, biraz içime kapanık olduğum içinde sürekli düşünüyorum yani. Kötü düşünüyorum yani. (26. Katılımcı, E)

Hayatının betimlemesini çeşitli evrelere ayırarak yapan katılımcılar da bulunmaktadır. Bu evreler genellikle bakım tedbiri uygulanmadan öncesi ve sonrası diye ayrılmakta bu katılımcı örneğinde olduğu gibi;

Valla bir yaşımdan on iki yaşına kadar çok üzücü bir hayatım geçti, yani çok duygusal bir zamanım vardı. Hem çok üzüldüm hem böyle bayağı bir pişman oldum zamanında. İşte on ikiden on altıya kadarda çok mutlu oldum. Neden kötüydüm, doğdum, sonra bebektim, yedi yaşında annem bizi terk etti. O zaman insanlara nasıl güveneceğimi sürekli düşündüm. Hani kimseye yaklaşmıyordum. Bütün gün ağlıyordum hüngür, hüngür, sonra kardeşime bakmak, bakmaya çalışıyordum o yaşta ne kadar bakabilirsem hani. Sürekli babam bize destek çıkıyordu bizi bırakmak istemiyordu, bizi çok seviyordu. Bizde onu çok seviyorduk. Babam sayesinde buralara geldik. On ikiden on altıya kadar da mutluydum buralara geldim arkadaşlarımı tanıdım, bayağı bir güzel yani. (21. Katılımcı, K)

Yaşam aşamalarını betimleme konusunda kız katılımcıların çok daha istekli davrandığı ve kendilerini rahatlıkla betimlediği, erkek katılımcıların ise yaşamlarını betimlemekte kızlara göre daha isteksiz davranarak, betimlemekte zorlandığı, ifadelerinde beylik, kalıplaşmış cümleleri tercih ettiği görülmüştür.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Balıkesir ilinde koruma altında olup Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı çocuk evleri, çocuk evleri sitesi (sevgi evleri) bünyesinde kalmakta olan 30 erkek 22 kız ile yüz yüze yapılan mülakatlarla;

- 3) "Bakım altındaki" çocuklar hangi yollarla yerel topluluklarına, ailelerine, arkadaşlarına ve diğer sosyal ağlara ait olma ya da onlardan uzaklaşma deneyimleri yaşarlar?
- 4) "Bakım altındaki" çocuklar hangi koşullarda ilişkilerini ve aidiyet çabalarını yönetmek için 'güvenli' alanlar yaratır ve muhafaza ederler? Sorularının yanıtını aradık.

Aileleri ile bağları kopmuş ya da sınırlı bağları bulunan, kuruluşlarda koruma ve bakım altında yaşayan çocukların gündelik yaşamlarında sosyal aidiyet ve güven süreçlerinde ne tür deneyimler ve algılar geliştirdiklerini, bu deneyim ve algılar, çocukların gündelik yaşamlarında önemli yer teşkil eden çocuk evleri/yurt, okul, aile ve sanal ortam bağlamlarında incelenerek onların yaşamlarına ve gelecek planlarına olan etkileri araştırılmıştır.

5.1. Aile Aidiyeti

Aileleri ile görüşme izinleri şekli ve süresi, kuruluş yetkililerinin aileleri hakkında yaptıkları sosyal inceleme raporlarında belirttikleri değerlendirme sonrası belirlenen korunma ve bakım altında bulunan bireylerin aile aidiyetini incelemek için “Aileleri ile (anne-baba, kardeşler ve/veya yakın akrabalar) ne sıklıkla ve nasıl görüştükleri soruldu. Erkek katılımcılardan bir kısmı iletişimin genellikle kendilerinden geldiğini, az bir kısmı iki taraftan da gelmediğini, bir kısmı ebeveynleri iletişim kurmak istese de kendisinin istemediğini, önemli bir kısmı iletişimlerinin karşılıklı olduğunu, yarıya yakın bir kısmı çoğunlukla ailelerinin aradığını belirtmişlerdir. Kız katılımcılardan mülteci olan ve ailesinden bilgi alamayan bir katılımcı dışında hepsi ailesi ile iletişimini devam ettirirken, sadece dokuz tanesinin ailesinin yanına izinli olarak gidebildiği, yarıdan fazlası ise ailesi ile kuruluş bünyesinde ya da kısa süreli olarak günü birlik

görülebildiğini fakat yatılı olarak ailesine izinli verilmediğini belirtmiştir. Erkek katılımcılar da ailesinin yanına izinli gidebilme oranının çok daha yüksek olduğu görülmüştür.

Koruma altında bulunan gençlerin aileleri ile görüşme sıklığı, ailelerinin yaşadığı şehre, kurulan ilişkilerinin düzeyine, göre farklılık göstermektedir. “Tatillerde ve bayramlarda görüşüyorum” cevabı çoğunluk oluşturmaktadır. Ebeveynleri ayrı olan gençler genellikle yanlarında kaldıkları kendilerine bakan, ilgilenen ebeveyn, ya da akraba ile iletişim kurmakta, diğer ebeveyn ile iletişim kurmakta genellikle isteksiz davranmakta bazen suçlayarak hiç iletişime geçmemektedir. Anne babası vefat etmiş olanlar kendilerine yakın gördükleri koruma altına alınmadan önce yanlarında kaldıkları akrabaları ile kendilerinin desteğine ihtiyaç duyduklarını düşündükleri abla ya da kardeşleri ile iletişime geçmektedirler. Kurulan iletişim her zaman yüz-yüze iletişim olmazken, bazen sadece sosyal medya üzerinden bazen ise telefonla gerçekleşmektedir. Gençler ailesi kırılmasın diye onlarla görüştiklerini, kendileri istedikleri ve özledikleri için görüştiklerini fakat bir süre sonra sıkıldıklarını ya da kendilerini orada misafir hissettiklerini belirtmektedirler.

Bu veriler göstermektedir ki koruma altındaki gençlerin aile üyeleri ile aidiyet bağları oldukça zayıftır. Halbuki literatür taramasında gördüğümüz gibi koruma altında dahi olsa her çocuğun ailesi ile aidiyet ilişkilerini koruması ve sürdürmesi onun en temel çocuk haklarından birisi olduğu kadar onun sağlıklı duygusal gelişim yaşayabilmesi için de gereklidir. Buna rağmen koruma altındaki çocuklara hizmet veren kuruluşların onların fiziksel, eğitsel ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılasa bile aileleri ile aidiyet bağlarını güçlendirecek yeterli olanakları sunamadıkları anlaşılmaktadır.

Koruma altında bulunan gençlerin ailelerinin yanına izinli verilmeleri noktasında hazırlanan sosyal inceleme raporlarında kız çocukları noktasında daha dikkatli ve kısıtlayıcı davranıldığı gözlemlenirken, kız çocuklarının aileleri konusunda erkeklere kıyasla daha iletişime açık olduğu, ailelerini daha az eleştirdikleri, bir kanal kapalı ise bir başka kanal ile aileyle iletişime devam ettikleri, erkeklerin ise iletişimi zorlamadıkları, daha ret edici oldukları görülmüştür. Kız çocuklarında gözlenen bu farklılık Geldard ve Geldard’ın (2013:14) da belirttiği gibi ergenlik çağının doğal sonuçlarındandır.

Aile aidiyetinin göstergelerinden birisi aile ile görüşme sıklığıyken diğer bir gösterge de aile ile beraberken hissedilen duygulardır. Nitekim aile ile birlikte geçirilen zaman değerlendirilmesinde aile ile ne şekilde ve ne kadar sürede görüştüğünün belirleyici olmasına karşın ailesi ile bağları güçlü olan ve birlikte daha uzun süreli zaman geçiren gençlerin daha mutlu olduğu, bağları daha zayıf olanların birlikte daha az şey yaptığı, paylaşımlarının daha mekanik ve az olduğu hatta kendilerini misafir gibi hissettikleri görülmüştür. Durumlarını ‘ne oraya ne buraya aitiz’ şeklinde anlatmışlardır.

Ailelerinin yanına izinli gönderilmeyen, kurumda görüşmelerine ya da günü birlik ziyaretlere izin verilen korunma ve bakım altındaki katılımcıların aileleri ile geçirdikleri zamanı kendileri hakkında bilgilendirme, ihtiyaçların alınması, şeklinde değerlendirdikleri bir kafe ya da parkta oturdukları, birlikte bir şeyler yedikleri zaman olarak değerlendirdikleri, bu zaman yeterli olmasa bile onları mutlu ettiği belirtilmektedir. Fakat bu tür bir ilişkinin karşılıklı olarak sorumluluk ve aidiyet duygusunu azalttığı ilişkiyi daha mekanik hale getirdiği, ailesinin ve geçmiş sosyal çevresine karşı yabancılaştırarak, daha çok kurgusal bir çevre oluşmasına neden olduğu görülmektedir.

Bizzat kendisi çocukluk döneminde kurumsal bakım altında kalmış olan ebeveynler, kurumsal bakım altındaki çocuklarıyla biraraya geldiklerinde ne yapacaklarını bilememekte ve sıkıntı yaşamaktadırlar. Bunun nedeni kendilerinin sosyalleşme sürecinde rol model alabilecekleri bir ebeveyn sahip olmamalarıdır. Bu durum hali hazırda kurumsal bakım altında olan çocukların aileleri ile sık şekilde görüştürülmelerinin ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

Koruma altındaki gençlerin aileleriyle geçirdikleri zamanda yaptıklarının tanımında oldukça çeşitlilik gözlemlenmektedir. Bu çeşitlilik ailelerinin sosyal yapısından, koruma altına alınma nedenlerinden, izinli gönderilme şekillerinden çocuğun aile ile olan iletişimin niteliğine kadar birçok etmenden kaynaklanmaktadır. Durumları hakkında kafaları karışık olan gençlerin aile ile geçirilen zamanı tanımlarken yaptıkları betimlemeler (“normal bir aile ne yaparsa”) bizzat kendileri tarafından açıklanma gereği duyulmaktadır. Aile yaşamında gerginlikler olduğu zamanlarda bile aile, ergenlik evresinde değerlerin geliştirilmesi, gençlerin okulda başarılı olması ve akran ilişkilerinde güvenli olmasını sağlayan en etkili araçlardan biri olarak kalmaktadır.

Steinberg ve Steinberg (1994) başarılı gençler arasındaki ortak özelliğin, genellikle anne-babaları ile aralarında olumlu ilişkiler olduğunu belirlemiştir. Gençlerin karşı karşıya kaldıkları önemli zorluklardan biri, içinde bulundukları gelişim evresinin bir gereği olarak bir yandan anne-babalarından ayrılmak ve onlarla olan bağlarını koparmak, diğer yandan çelişkili olsa da onlarla olumlu ilişkilerini sürdürmektir. (Steinberg ve Steinberg'den aktaran Geldard & Geldard, 2013:14).

Aile aidiyetinin derinliğinin incelenebileceği bir başka gösterge, katılımcı gençlerin gelecek planlarına ailelerini ne kadar dâhil ettikleridir. Kimliğini oluşturma, yaşamını düzenleme aşamasında olan katılımcı gençlerin gelecekte oluşturacakları sosyal çevre örüntüsünün içerisine, planlarının arasına ailelerini ne ölçüde aldıkları, ne ölçüde aileleri ile ilişkilendirdiklerini incelediğimizde görülmektedir ki erkek katılımcıların çok az bir kısmı gelecekte ailesiyle birlikte yaşamayı düşünmektedir. Geri kalan erkek katılımcıların hiçbiri ailesi ile yaşamayı düşünmemektedir. Katılımcıların hemen hemen hepsi ayrı evde yaşamayı ve ailesi ile sınırlı iletişim kurmayı düşündüğünü, ne onları yaşamlarına dâhil etmeyi ne de onların yaşamlarına dâhil olmak istediklerini, belirtmektedir. İlk başta memur olana kadar belki yanlarında kalabileceklerini sonra ayrılacaklarını belirtenler bulunduğu gibi arkadaşları ile kalmayı ya da yalnız yaşamayı tercih edenler çoğunluğu oluşturmakta, ihtiyaçları olduğunda iletişim kurmayı düşünmektedirler.

Kızlarda ise ailesi ile iletişim kurmayacağını belirten sadece bir kişi ve ailesinin nerede olduğunu bilmeyen mülteci katılımcı dışında çoğunluğu aileleri ile sınırlı iletişim kuracağını belirtmektedir. Ailelerinin yeni yaşantılarını olumsuz etkileyeceğini, kendilerinin ailelerinin yanında çekindiklerini ve pek yakın hissetmediklerini düşünseler bile, engelli ya da sorumsuz gördüğü ebeveynin yanında bakıma ihtiyacı olan kardeşleri bulunuyorsa, kendi yaşadığı sıkıntıları yaşamamaları için onların sorumluluklarını almak ve onlara bakmayı göze almaktadırlar.

Aileleri ile yaşamak isteyen az sayıdaki katılımcılar da bunu memur olma ya da “işlerini ellerine alma” şartı ile aileleri ile birlikte yaşamak istemektedirler. Birlikte yaşamak istemelerinin en önemli nedeni, ailelerini kendilerine bakacak yeterlilikte görmemeleri, kendilerine ihtiyacı olduğunu düşünmeleri ve onlara yardımcı olarak, onları koruma isteğinden kaynaklanmaktadır. Ama bu isteklerinde bir açık kapı bırakmakta şartlara

göre ve ya evlenmeleri halinde değişebileceğini ve birçok şeyde olduğu gibi kafalarının karışık olduğunu ima etmektedirler.

Gençlerin gelecekte aileleri ile ilgili iletişim planlarında onları kararsızlığa sürükleyen etmenlerden biri de anne babanın ayrılmış olması, ya da aileler arasında sorunlar yaşanması, çocukların ise bir tarafa özlem duyarken kendilerine bakan kişinin emeğini göz ardı etmek istememeleri olarak görülmektedir. Köken ailelerini aslında sevmediklerini ve umursamadıklarını ima etmekle birlikte, nasıl ebeveyn olunacağını göstermek için aileleri ile yaşamayı isteyen küçük bir grup genç de bulunmaktadır.

Sonuç olarak, koruma ve bakım altındaki çocukların aile aidiyeti deneyimlerinin belli bir çeşitlilik göstermekle beraber genel olarak söz konusu çocukları tatmin etmeyen bir düzeyde olduğu, aile üyeleriyle şimdiki ve gelecekteki ilişkilerin sık ve yüzeysel olduğu, aile üyeleriyle ilişkilerin kuşkulu ve temkinli bir karakterinin bulunduğu, geleceğin aile aidiyeti üzerine inşa edilmediği anlaşılmaktadır.

Tüm bu analizlerden çıkaracağımız en önemli sonuç, koruma altındaki gençlerin ailelerini gelecek planlarının arasına dâhil etmekte çekimser davrandıklarıdır. Bir başka deyişle koruma ve bakım altında bulunmak gençlerin aileleri ile bağlarını zayıflatarak onların ailelerine aidiyetlerini azaltmaktadır. Bu durum da koruma altındaki gençlerin ailelerine ve köken sosyal çevrelerine karşı yabancılaşmasına neden olmaktadır. Hâlbuki 18 yaşını dolduran gencin eğer öğrenime devam etmiyorsa korunma ve barınma tedbiri kaldırılarak ailesinin yanına döndürülmesi hedeflenmektedir. Bunun için yeterli rehberlik ve aile ile çalışma yapılmadığı kurumsal bakımın aile ile çalışma boyutunun zayıf kaldığı görülmektedir.

Koruma ve bakım altındaki çocukların aidiyet algı ve deneyimlerinde aile aidiyetleri kadar önemli bir başka aidiyet alanı okul ve akran grubu aidiyetidir. Teorik olarak bir çocuk ailesiyle zayıf bir aidiyet deneyimi yaşasa da okul/akran çevresiyle daha güçlü bir aidiyet deneyimi yaşayabilir ve bu şekilde duygusal tatmin duyabilir. Acaba koruma ve bakım altındaki gençler için de bu böyle midir? Bir sonraki başlık koruma ve bakım altındaki çocukların bu bağlamda ne tür deneyimler yaşamakta olduklarına ilişkin bulguların özetini ve değerlendirmesini sunacaktır.

5.2. Okul/Akran Grubu Aidiyeti

Araştırma grubumuzu okul ve akran çevresi açısından analiz edebilmek için öncelikli olarak devam ettikleri okulların tespiti yapıldı. 22 kız katılımcıdan iki açık ortaokul, bir açık lise, iki özel eğitim ve uygulama okulu, sekiz çeşitli meslek liselerine, bir 16 yaşına rağmen ortaokul beşinci sınıfa, bir imam-hatip lisesine, altı kişinin ise Anadolu Lisesine devam ettiği, birinin ise liseyi bitirmiş olduğu atanabilmek için gerekli olan KPSS sınavına girme şartını yerine getirmediği için KPSS'ye hazırlandığı ve atamasını beklediği tespit edilmiştir.

30 erkek katılımcıdan on açık lise, oniki meslek lisesi, üç Anadolu lisesi, bir ortaokul, bir imam-hatip lisesi ve üç üniversiteye devam eden genç bulunmaktadır. Okul hakkındaki duyguları değerlendirildiğinde katılımcıların ortalama yarısı okullarını sevdiğini söylemişlerdir. Okulunu sevenlerin bir kısmı arkadaşları ve öğretmenleri nedeniyle, bir kısmı ise okuldaki ortam ve kabul görülmeleri nedeniyle okulunu sevdiğini belirtmişlerdir. Okulunu öğretmenleri için sevenler onlar tarafından değerli olduklarını hissettikleri ve kabul gördükleri için okullarını sevmektedir. Okulu geleceğini belirleyen etmen olarak gördüğü için seven gençler de bulunmaktadır. Okulu sevmediğini kızlardan sadece birisi söylerken erkeklerde bu oran sekiz katına çıkmakta hatta iki tanesi okulu gereksiz, kendine ters ve saçma olarak tanımlarken zaten okulu bıraktıkları ve açık liseye kayıt oldukları görülmektedir. Bu gençler genellikle okula gitmeyi ret ederek derslerini “asmakta”, kısaca stres yaratan olaylara bildikleri en iyi yolla tepki vermektedirler. Çok farklı nedenleri olmakla birlikte okulu reddetme davranışın altında yatan en önemli sebebin problemlili aile ilişkileri olduğu görülmektedir. İstemediği ya da sevmediği okula ya da bölüme gitmek zorunda kalmak da okul ile ilgili olumsuz duygu geliştirme sebebi olarak belirtilmektedir.

Bu gruplar dışında okul ile ilgili karışık duygulara sahip olan gençler de azımsanmayacak ölçüdedir. Arkadaşları ile sorun yaşamaları, doğru anlaşılma ya da kendilerini rahatça ifade edemediklerini düşünmeleri kısacası kabul görmediklerini düşünmeleri okul ile ilgili duygularının karışmasının temel sebebi olarak belirtilmektedir.

Okul ve akran grubu aidiyeti değerlendirmesinde koruma ve bakım altında bulunan katılımcı gençlerle yaptığımız mülakat sonucu okulu sevenler, sevmeyenler hatta

gereksiz görenler, sadece gelecek için gidilmesi gereken bir kurum olarak görenler ve duyguları karışık olanlar olmak üzere dört eğilim olduğu tespit edilmiştir. Bu dört grupta da temel olan etmenlerin, okulda arkadaşları ve öğretmenleri tarafından ne kadar kabul gördüğü (kendini göstermesine ne kadar olanak verdiği), kendi tercihi olup olmadığı, dersleri anlayıp anlamadığı ve okulu ihtiyaç görüp görmemesi olduğu tespit edilmiştir.

Okulda akademik başarısı oldukça düşük olan korunma ve bakım altında bulunan gençlerin okul ile ilgili duygular açısından toplumdaki okul tecrübesi olan diğer gençlerle benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. Mülakatlarda dikkati çeken bir diğer tespit de bu gençlerin okulun fiziksel koşullarından, kendilerine sağlayacağı imkânlardan, ya da sosyo-kültürel koşullardan hiç bahsetmeyişleri yani onlar için bu koşulların hiçbir öneminin olmayışdır.

Örgün öğretime devam etmeyen gençlerin çalışma hayatına atılmış olsun ya da olmasın, genellikle lise eğitimini bitirmeyle ilgili planları bulunmamaktadır. Açık öğretime kuruluş çalışanları tarafından teşvik edilmeleri nedeniyle kayıt oldukları, sınavları geçmek için gerekli olan çalışmayı yerine getirmedikleri, planlarını memur olma hakkına odakladıkları görülmektedir.

Erkek katılımcıların aksine bayan katılımcıların öğrenimi daha çok önemseyip birçoğunun eğitim ile ilgili plan yaptıkları, okuyacakları bölümü ya da üniversiteyi belirledikleri görülmüştür. Sporla uğraşan erkek katılımcıların ise sporla ilgili bölümleri hiç değilse okumak istedikleri tespit edilmiştir. Gençlerin bir kısmı kendilerine başarı anlamında güvenmez ya da özel eğitim aldıkları için ileri eğitimi imkânsız görürken gene büyük çoğunluğu devletin kendilerine sağladığı sınavsız memur olma ayrıcalığını gerekçe göstermekte, bu hakkı öncelikli olarak kullanmak istemektedir. Yani memur olabilme hakkı onların eğitim planları yapmasının önüne geçmektedir. Her şartta memur olarak atanabileceklerini bilmek gençleri eğitim konusunda rahatlatırken eğitim motivasyonlarını ve çabalarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Üniversiteyi kazanan gençlerin eğitim konusunda kendilerine güveni daha yüksekken eğitimlerini yarım bırakan, liseye devam eden veya açık öğretimde okuyan gençlerin genelinde eğitime karşı bir özgüven eksikliği gözlemlenmektedir. Özgüven eksikliğinin

doğal sonucu olarak eğitimleri ile ilgili planlama yapmaktan kaçınmakta ya da hedeflerini minimal ölçüde tutmaktalar.

Gençlerin okula olan aidiyetlerini, duygularını, eğitim ile ilgili gelecek planlarını etkileyen en önemli faktörlerden birisi olarak karşımıza çıkan arkadaşlık olgusunu koruma ve bakım altındaki katılımcıların okulda kimlerle arkadaş oldukları, arkadaşlara bakışları ve kurdukları ilişkileri çerçevesinde irdelendi. Koruma ve bakım altında bulunan gençlerden okul arkadaşlarıyla ilişkilerini çok iyi olarak tanımlayan küçük bir grup (%10) bulunurken, özellikle erkek katılımcıların yaklaşık üçte ikisi okul arkadaşları ile olan iletişimlerini iyi olarak tanımlamıştır. İyi geçinme (kavga dövüş olmadan, anlaşarak), birlikteyken eğlenme, önceden tanışma, ortak paylaşımlarının olması, samimi olma vb. hususlar ilişkilerin iyi olmasının ana nedeni olarak sayılmıştır.

Okul arkadaşları ile iletişimlerini iyi olarak tanımlama oranı kız katılımcılarda erkeklere oranla oldukça düşüktür. Erkeklerden farklı olarak kız katılımcılar iyi ilişkiler çerçevesinde arkadaşları arasında benimsenmeyi, sahiplenilmeyi, kısaca kabul görmeyi, ihtiyaçlarına duyarlı olabilmeyi daha fazla vurgulamışlardır.

Okul arkadaşları ile olan ilişkilerini “fazla iletişimim yok” şeklinde açıklayan kız katılımcılar erkeklerin yaklaşık üç katıdır. Erkekler okulda daha az iletişim kurma nedeni olarak fazla sohbet etmek ve okulunu sevmeme gerekçesi ile kızlar ise, tek başına olmayı sevmeleri, bireyselliklerine önem vermeleri, arkadaşlarının ikiyüzlü olmaları, ilişkilerine mesafe koyamayarak cıvıklaşmaları, kendisini anlayamayarak gereken değeri verememeleri, ilgi göstermemeleri gibi sebepler ile açıklamayı tercih etmişleridir.

Korunma ve bakım altındaki gençler arasında okul arkadaşları ile olan ilişkilerinin çok iyi olarak tanımlayan kişi sayısı çok azken, ilişkilerini iyi olarak tanımlayan kişi sayısı özellikle erkek katılımcılar arasında oldukça fazladır. İyi ilişkiler kurdukları kişileri samimi, kendilerine değer veren, anlayan ve rahatça ortak faaliyet içerisine girebildikleri kişiler arasından seçtikleri görülmüştür.

Bu ana bulgular, arkadaşları ile kurdukları ilişkilerde bayanların daha çok güven sorunu yaşayıp, arkadaşlıklarına daha eleştirel baktıklarını, erkeklerin ise okulda arkadaşlarıyla daha rahat iletişim kurabildiğini göstermektedir. Dolayısıyla aile aidiyeti eksikliği kadar

okul ve akran aidiyeti bağlamında da koruma ve bakım altındaki çocukların (özellikle kız çocukların) sıkıntı yaşadıkları sonucuna varabiliriz. Koruma altında bulunmayan çocuklar arasında da elbette benzer eğilimler gözlenebilir. Ancak koruma altındaki çocukların hem aile hem okul/akran bağlamında eşzamanlı aidiyet yetersizliği yaşıyor olmalarının onları diğerlerine göre çok daha fazla kırılgan yaptığı düşünülebilir.

Koruma ve bakım altında bulunan gençlerin okul kimliği oluşturmada zayıf kaldığı, arkadaşlarıyla ilişkilerde sıkıntılar yaşadığı, okul aidiyetindeki kırılganlıkları nedeniyle gençlerin okul idaresi ve arkadaşları ile sorunlar yaşayarak, okulu kabullenmeyip sık okul değişikliği ve okula devam sorunu yaşadıkları, sonuç olarak akademik başarılarının genel olarak düşük olduğu söylenebilir. O nedenle kurumsal bakım altında bulunan gençlerin okul aidiyetlerini geliştirme konusunda kurum görevlileri ile okul yöneticileri arasında ortak çalışmalar yürütülerek iş birliğinin sağlanması gerekmektedir. Okulda yapılan sosyal etkinlikler ve çalışmalara kurum bakımında bulunan çocuğun aktif katılımının sağlanması, aşırı korumacı yaklaşımdan ve pozitif ayrımcılıktan ziyade çocuğun ihtiyaçları ve yetenekleri doğrultusunda işbirliği yapılarak desteklenmesinin okul aidiyeti sağlama konusunda yararlı olacağı düşünülmektedir.

5.2.1. Okul-dışı Çevre ve Arkadaşlık Aidiyeti

Kişisel kimlik ancak diğer insanlarla ilişki kurulabilen bir yapıda oluşturulabilir. Tüm gençler gibi koruma altında bulunan gençler de toplumdaki diğer bireylerle ilişki kurarak, onların beklentilerini karşılamaya ve uygun tepkiler vermeye çalışır. Bu nedenle aidiyet açısından okul arkadaşları/akranları dışında sosyal açıdan iletişim içinde bulundukları çevreleri olup olmadığı, var ise kimlerden oluştuğu, birlikte neler yapıldığı, hissedilen aidiyet ve güvenin düzeyi incelenmeyi gerektirmektedir.

İncelediğimizde koruma altında bulunan erkek grubun büyük çoğunluğunun, bayan katılımcıların ise yarısının okul dışında sosyal çevrelerinin bulunduğu belirtilmiştir. Okul dışı sosyal çevre, ilgilendikleri spor dallarından, takım ya da antrenman çevrelerinden, eski okul ve yurt arkadaşlarından, mahalle veya köyde bulunan kişilerden, kafelerden ya da arkadaşlarının arkadaşlarından ve sanal âlemdeki oyunlardan edindikleri çevre ile oluşturdukları görülmüştür.

Okul ve kuruluş dışı sosyal çevreleriyle olan görüşme sıklığı ve aktiviteleri ise sosyal çevrelerindeki kişilerin özelliklerine ve o çevrenin bir araya gelme amacına göre değişmektedir. Ortak ilgiler ve beğeniler ile ortak değerler bir araya gelmeyi kolaylaştırırken aynı zamanda bir arada olmaktan haz almayı beraberinde getirmektedir. Sportif aktiviteler sürecinde edinilen arkadaşlarla spor yapılırken, sanal alemde oynanan oyunla oluşturulan çevre ile oyun toplantılarında veya mahalle arkadaşlarıyla mahallede yapılan etkinliklerle vakit geçirilmektedir.

Sosyal çevre edinmede ortamda geçirilen süre etkili görünmektedir. Özellikle kız katılımcılar iletişimde bulundukları kişilerin sorumluluk sahibi olmalarına, güvene ve güvendikleri kişilerin referanslarına dikkati çekmekte ve ilişkilerinde güvenli iletişime önem vermektedirler. Kız katılımcılar farklı cinsiyetten olan arkadaşları ile iletişimlerini “aralarında bir şey olmadığını ve sadece arkadaş olduklarını” vurgulayarak desteklemeye çalışmaktadırlar. Öte yandan erkek katılımcılar bu tür bir yaklaşım göstermeyerek kız arkadaşları erkeklerden daha olgun olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Bu durum kız katılımcıların toplum içinde daha çok baskı hissettiklerini ve durumlarını meşrulaştırma çabasına girdiklerini göstermektedir.

Genellikle aileye, okula ve kuruluşa aidiyeti çok düşük olan gençlerin sosyal çevreleri, kuruluşu izinsiz terk ettiklerinde edindikleri suça karışmış ve suça sürükleyen kişilerden oluşturulmaktadır. Bu tür çevreler koruma altındaki çocukların genellikle kuruluşun getirdiği çeşitli kısıtlamalardan kaçmalarına ve kendilerini daha özgür hissetmelerine vesile olmaktadır. Koruma altına alınmadan önce tanışılan ve oluşturulan bir çevre ise çocuğun kuruluşa uyumunu zorlaştırmakta sık sık kuruluştan izinsiz ayrılmasına ve suça karışmasına sebep olmaktadır. Öyle görünüyor ki bu gençlerin suçla ve sokakla tanışmalarının önlenmesine yönelik bölgesel toplumsal analizlerin yapılması ve önleyici tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bunun yapılabilmesi için risk taşıyan aileler ve çocuklar suça karışmadan ve sokakla tanışmadan erken müdahale edilerek, yerelde, okul, muhtarlık, emniyet, adli makamlar vb birçok kuruluşun yer aldığı, multi disiplinler daha kapsamlı çalışmaların yapılması faydalı olacaktır. Eğer bu çalışmaya karşın sokakla ve suçla tanışılmış ise o zaman bu günkü kurumsal bakımın yeterli olmadığı açıktır. Yerelde. Kurumsal olmayan aile ve sosyal çevrenin dâhil edildiği hizmet modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Çakı'nın makalesinde belirttiği gibi

günümüzde “çocukluk ve gençlik çalışmasının, bugün itibariyle tüm çocuklara ve gençlere açık olması anlayışından belirli risklere muhatap özel çocukluk ve gençlik gruplarına hitap eden bir anlayışına doğru evrildiği” (Çakı, 2017:67) tespitine paralel olarak bakım altındaki çocuklara yönelik yürütülecek çalışmaların da dönüşmesi gerekmektedir.

Tüm toplumdaki gençler gibi koruma altındaki gençlerin oluşturduğu bir diğer sosyal çevre de sanal dünyada oynadıkları oyunlar vesilesiyle edindikleri çevre ve oyun arkadaşlıkları olarak karşımıza çıkmıştır. Kendi aile ve akrabaları, kuruluştaki arkadaşları ya da okul çevresi ile ilişkileri çok iyi olmayan ve aidiyet bağı oluşturamayan katılımcıların sanal bir çevre oluşturarak onlarla daha güçlü bir aidiyet ilişkisi geliştirmeye çalıştığı görülmektedir. Söz konusu bu oyun çevreleri oldukça geniş bir çevre olarak tanımlanmıştır. Görüşmeler genellikle internet üzerinden yapıldığı gibi, tüm Türkiye ya da bölgenin dâhil edildiği yüz-yüze toplantılarda yapılabilmekte, bu toplantılarda bir oyun lideri bulunmaktadır. Toplantılarda doğrudan oyunlarla ilgili ya da oyun dışı çeşitli aktivitelerin yapılmaktadır. Grupta önemli olan oyun başarısıdır. Oyunda gösterilen başarı hazzı, özgüveni sağlamakta, kişinin gruba daha çok bağlanmasına ve yönlendirmeye çok açık hale gelmesine neden olmaktadır.

Koruma ve bakım altında bulunup okul dışı sosyal çevresinin olmadığını belirten katılımcılar genelde eski geldikleri yerde okul dışı arkadaşlarının olduğunu fakat onlarla görüşemediklerini, burada (Balıkesir) ise sosyal çevrelerinin olmadığını, çevreyi güvenilir bulmadıklarını, kaldıkları kurumlardaki (çocuk evleri ya da çocuk evleri sitelerinde) veya okuldaki arkadaşları ile iletişimde olduklarını belirtmişlerdir.

Okul dışı arkadaşlarının bulunmama nedeni olarak başkalarını çıkarıcı, güvenilmez, vurdumduymaz bulurken, kendilerini sesiz sakin bulmaları gibi nedenleri gerekçe göstermişlerdir. Bu verilerden hareketle bu kişilerin dışarıda çevre oluşturabilecek şartlardan, sosyal beceri ve özgüvenden yoksun olduğunu ileri sürmek mümkündür.

Bu tespitten de anlaşılabileceği gibi koruma altına alınan genç ailesi ve akrabalarından ayrıldığı gibi çeşitli sebepler (nakil olması, güvenlik, ya da ilinde kuruluşun olmaması vb.) ile yaşadığı çevreden uzak başka bir ilçeye ya da şehre gidebilmektedir. Bu tür durumlarda genç bambaşka bir kültür ve sosyal çevre ile karşılaşabilmekte kimlik oluşumundaki ben kimim ve nereye ait im sorularının yanıtını bulmakta zorlanmaktadır.

“Nereye aitim” sorusuna yanıt, hepsine birden ait olmadığımız veya olamayacağımız mekân, lokaller ve kimliklere ilişkin geniş bir bilgi, duygu veya farkındalığı gerektirir (Anthias, 2006). Bu durumda gencin öz güvenine zarar vererek, genellikle sosyal çevresi ile kendisini konumlandırmasın da sorun ve stres yaşamasına kültür karmaşasına düşmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle gençlerin zorunlu olmadıkça köken ailelerinin bulunduğu çevreden uzaklaşmadan gerekirse ilçelerde açılacak çocuk evleri ile sosyal çevre bağları güçlendirilmelidir. Bu yapılamıyorsa gençlerin ilgilerine göre yönlendirilecekleri sosyal faaliyetler ile kuruluş dışında iletişim kuracakları doğru sosyal çevre oluşturmalarına yardım edilmelidir.

5.2.2. Hangi Arkadaşlar Daha Yakın ve Neden?

Arkadaş ve akran aidiyeti konu başlığımızın devamında koruma ve bakım altındaki gençlerimizin hangi arkadaş gruplarına kendilerini neden ve ne kadar yakın hissettiklerini anlamak bu gençlerin aidiyet kurulumunun çözümlemesini verecektir. Araştırma grubumuzun büyük bir kısmının yakın hissettiği arkadaş grubu olarak kaldığı kuruluştaki arkadaşlarını belirttiği görülmüştür. Yakın hissetmelerinin gerekçesi olarak, en çok verilen cevap “aynı tastan yemek yemek” olmuştur. Aynı tasta yemek yemek mecazi olarak, ortak kullanım ve paylaşımlar anlamında kullanılmıştır Aynı ortamı paylaşmak, birlikte çok zaman geçirmenin beraberinde birbirini iyi tanımayı getirdiği, aynı duyguları, sıkıntıları, ortak kaderi paylaşmanın birbirini anlamada ve kabul görmede etkili olduğu belirtilmiştir. Eğlenceli zaman geçirmek de bir başka sebep olarak görünmektedir.

Yurt (Çocuk evleri sitesi) ya da çocuk evlerinde kalan arkadaşlarına kendilerini yakın hisseden büyük çoğunluk tekrar bir ayırtırmaya gitmekte ve kendilerine bazı kriterler belirleyerek daha yakın ilişki kurdukları küçük gruplar oluşturmaktadırlar. Bu bazen daha önce aynı yerde kalmış olmak, bazen oda ya da grup arkadaşı olmak, bazen aynı aile koşullarına sahip olmak, ilk onunla tanışmak, sırlarını saklayabilmek, bazen aynı okula devam ediyor olmak gibi kriterler olabilmektedir. Kız katılımcılar arasında gruplaşma daha çok dikkat çekmiştir. Bunun nedeni kalabalık içerisinde aynı muameleye maruz kalmalarından ötürü kendini özel hissetme ihtiyacının karşılanamamasıdır. Ayrı ve özel (mahrem) alanlar oluşturularak bu ihtiyaç karşılanmaya çalışılmaktadır.

Koruma altındaki gençlerden kuruluştaki arkadaşlarını kendilerine yakın hissetmeyen birkaç kişi okul arkadaşlarına, eski mahallesi ya da köyündeki arkadaşlarına yakın hissettiğini belirtmiştir.

Tıpkı toplumun içindeki diğer gençlerde olduğu gibi korunma altında bulunan gençlerde anlaşılma isteğine, çevreleri tarafından kabul görmeye, güvene vurgu yaparak, güvenli bağlanmaya dikkat çekmişlerdir. Bu gençlerin kendilerini daha çok gösterebileceği ve kabul görebilecekleri alanları oluşturma'nın gerekli olduğu, gençleri edilgen durumdan daha etkin ve en azından kendi yaşamları hakkında söz sahibi olabilecekleri hale getirmenin onların kişisel gelişimlerine faydalı olacağı ortadadır. Yeni uygulanmaya başlayan çocuk evleri modeli ile koruma altındaki çocuklar için güvenli küçük alanlar oluşturulmaya çalışılsa da değişen çocuklar, bakıcılar, grup sorumluları ve kurallar nedeniyle ihtiyaçları olan güvenli bağlanma ve özel alan oluşturma'nın gerçekleşmediği görülmektedir.

5.2.3. Arkadaşlar İçin Özveriler

Aidiyet, her ne kadar bireysel seçimlere dayansa da, bireyin bağlılık ve sadakat ilişkileri geliştirebileceği bir grupta özdeşleşme tecrübesidir ve dolayısıyla tek başına yaşanan bir tecrübe değildir. Üstelik aidiyet duygusu sosyal ve kültürel etkileşimlerin sonucuna bağlı olarak güçlenip zayıflayabilir ve bu nedenle ait gördüklerimiz için yapmayı göze aldıklarımız ile ilişkilerimizde kaçındıklarımızın aidiyeti değerlendirmenin somut bir ölçüsü olabileceği düşüncesi ile yöneltilen “*Arkadaşların için neleri yapmayı göze alırsın? Nelerden kaçınırsın?*” sorusu yöneltilmiştir. Bu bağlamda erkek katılımcıların yarıya yakını “her şeyi yaparım”, “her yere giderim, adam bile öldürürüm”, “elimden geleni yaparım” gibi cevaplar ile aidiyetlerini abartılı bir şekilde kendi cesaretlerine ve özgüvenlerine vurgu yaparak göstermeye çalışmıştır. Kız grubun arkadaşları için yapacakları şeyler arasında sıkça sır saklama, ikiyüzlü davranmama, kötü zamanlarında yanında durma, gibi davranışları detaylı şekilde açıklayarak, iyi niyete, arkadaşlarının mutluluğuna ve dürüstlüğüye ayrı vurgu yaptığı görülmüştür. Verdikleri cevaplar daha çok arkadaşlarının fiziksel ve ruhsal korumasına yönelik olmuştur. Her iki grup da arkadaşları ile ilişkilerinde suça karışmaktan ve kötü alışkanlıktan kaçındıklarını belirtme gereği duymuştur. Suçtan kaçınmanın en önemli nedeni onların geleceğinin mihenk taşı'nı oluşturan memuriyet haklarının kaybolmaması çabası olarak görülmüştür.

Arkadaşları için her şeyi yapacağını söyleyen büyük çoğunluğun yanında arkadaşları için hiçbir şey yapmayacağını belirten küçük bir kesim de bulunmaktadır. Bu gruptakiler bireysel düşünürken, aynı zamanda arkadaşlarından bir beklentileri olmadığını vurgulamakta, kendilerinin dertleri olduğu için arkadaşlarına yardım edemeyeceklerini belirtmektedirler. Hiçbir şeyi yapmayacağını belirten gruptaki katılımcılar genellikle arkadaşlarına güven ve aidiyet hissetmezken, arkadaşlarının da kendileri için bir şey yapmayacaklarını söyleyerek bireyselliklerini rasyonelleştirme çabasına girmekte ve yakın hissettiklerini gözlemlene gereği dahi duymaktadırlar. Sorun gördüklerinden ise kaçındıklarını belirtmektedirler.

Katılımcıların bir kısmı ise yapacaklarının duruma göre, kişinin değerine göre yani iyi, samimi arkadaş ya da dostu olup olmadığına göre değişebileceğini söylemektedirler. Bunlar, temkinli davranarak, her şeyi ya da hiçbir şeyi göze alacakları yönünde değil, bazı şeyleri göze alacakları şeklinde kendilerini ifade etmektedirler. Bu tür katılımcılar *iyi, kötü, dost, arkadaş, değer verdiğim, vermediğim şeklinde sınıflamalar ve bazı şeyler, duruma göre* gibi net olmayan ifadeleri tercih etmişlerdir.

Sonuç olarak koruma ve bakım altındaki gençlerin toplumun içerisinde bulunan gençlerden çok farklı olmadığı, arkadaşlıklarını önemsedikleri, arkadaş ilişkilerini sorgulamadan özellikle erkek katılımcıların eyleme dönük tutumlar sergiledikleri tespit edilmiştir. Kaçındıkları davranışlar açısından kız ve erkek grup arasında belirgin bir ayrım oluşmuştur. Erkekler genellikle *suça karışmaktan ve kötü şeyler yapmaktan içki, sigara, madde kullanımından* kaçınırken, kızların *güveni sarsma, sır saklama, kalp kırma, dert paylaşma, imalı konuşma, ikiyüzlü davranma* gibi etik değerlere daha çok atıfta bulunduğu görülmüştür.

Bu bulgular korunma altındaki çocukların yaşadıkları kurumdaki diğer çocuklarla nispeten derin bir aidiyet duygusuna sahip olduklarına işaret etmektedir. Ancak bu husus tek başına kuruluş aidiyetinin yüksek olduğu anlamına gelmez. Kuruluşlardaki personel ile ve kuruluş kimliği ile kurulan ilişkinin niteliği de kuruluş aidiyetini etkileyen ana hususlardandır. Bu nedenle bir sonraki başlık konunun bu yönünü incelemiştir.

5.3. Kuruluş Aidiyeti

Kişilerin kurumlarında kendi menfaatlerinin gözetildiğine, fikirlerine değer verildiğine ilişkin algıları orada bulunma koşullarından duymuş oldukları memnuniyet kendilerinin kuruluşları ile özdeşleştirme düzeyini yani, kurumsal aidiyet bilincini etkileyen en önemli unsurdur. Bu gençlerin kurumlarına duyacağı güçlü bağ, kendilerini orası ile özdeşleştirme ve kurumun başarısı ya da iyileştirilmesi için çaba göstermeleri kurumsal aidiyetlerinin yüksek olması anlamına gelmektedir. Kısaca söylemek gerekirse kurumsal aidiyet uyum, özdeşleştirme ve içselleştirme olarak üç ana yapıdan oluşur. Uyum yeni katılımı, özdeşleştirme bağ kurmayı, içselleştirme ise kazandığı davranışların benimsenmesi ve kazanılan davranışların buna göre uyarlanması alışkanlığının kazanılmasıdır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na (ASPB) bağlı çocuk evleri, çocuk evleri sitesi, sevgi evi ve yetiştirme yurdu gibi isimleri olan çeşitli kuruluşlarda koruma ve bakım altında bulunan gençler yaşadıkları kuruluşlara kendilerini ait hissedip, kuruluş kimliği oluşturmakta mıdır? Sorusuna yanıt arandığımda, kız ve erkek katılımcılardan birer kişi söyleyeceklerinin eleştiri olarak görülebileceği düşüncesi ile cevap vermemiştir. Katılımcıların çok az bir kısmı ise (3 kişi) kuruluştan memnun olmadığını ifade etmiştir. Memnuniyetsizliğini dile getirirken evde çalışan bakıcı anneler ile arkadaşlarını eleştirilerinden ayrı tutmuşlardır. İdareyi ikiyüzlülük ile suçlarken bu ifadelerinin idare tarafından duyulmasından oldukça endişe ettiklerini vurgulamışlardır. Memnun olmayan katılımcılar idare ile güven sorunu yaşamakta ve kendileri ile ilgili konularda kararlar alırken adlarına görevlilerin karar vermesinden, sürece dâhil olamamaktan, kendilerine dürüst davranılmamasından şikâyetçi olduklarını ifade etmişlerdir. Fiziksel ve yapısal şartlardan değil, genellikle yönetsel koşullardan şikâyetçi olmaktadır. Kuruluşun benimsenmemesi ve ailenin yerini alma fikri memnuniyetsizliğin en temel sebebi olarak belirtilmiştir. Memnun olmayan katılımcıların kuruluşa aidiyet hissetmedikleri, özdeşleştirip, içselleştirmedikleri fakat kuruluşa uyum sağladıkları gözlemlenmiştir.

Erkek katılımcılar arasında kuruluş memnuniyeti konusunda kararsızlığını dile getiren bulunmazken, kız katılımcılardan bir kaçının kuruluş memnuniyeti konusunda kararsız ve karışık düşünceleri olduğu belirlenmiştir.

Katılımcı gençlerin genelinin kaldığı kuruluşlardan memnun olduğu bu durumu ise “çok memnunum”, “yüzde yüz memnunum”, “bayağı memnunum” gibi ifadeler ile pekiştirdikleri görölmüştür. Memnun olduğunu dile getirenlerin bazıları daha önce barındığı diğer kuruluşlarla karşılaştırma yaparak memnuniyetlerini ifade etmektedir. Memnun olanların yarıya yakını güzel buldukları şeyleri belirterek değişmesini istediği hiçbir şey olmadığını her şeyden memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Memnuniyetlerini dile getirirken değişmesini istediği şeyler olduğunu belirten grupta ise istekler cinsiyete ve barınılan kuruluşa göre farklılık göstermektedir. Kızlar daha çok kendilerine getirilen yasakların, (telefon kullanımı, çarşı izinleri, dışarı çıkış saatleri, grup sorumlularının tutumları vb.) değişmesini istemişlerdir. Erkek katılımcılar daha çok televizyon saatlerinin uzatılması, yatma saatlerinin daha geç saate alınması, kaldıkları kuruluşlarda playstation ve bilgisayarın olmasını ve rahat kullanabilmeyi istemektedirler.

Araştırma sonucuna göre korunma ve bakım altında bulunan gençlerin büyük çoğunluğunun kaldıkları kuruluşlardan memnun oldukları görölmüştür. Eski bakım modelleri ile karşılaştırıldığında, çocuk evleri veya çocuk evleri sitelerinin hizmet alanı (çocukları) merkeze koyan bir bakım modeli olduğu ve gençlerin beğenisini genel olarak kazandığı görölmektedir. şehrin değişik mahallelerine yerleştirilen çocuk evleri modelinde katılımcılar idare ve idari çalışanlarla yeterince sıcak iletişim kurulamadığı, sınırlı iletişim kurduklarını daha çok dile getirmişlerdir. İdarenin uzakta olması, sorunları anlama ve anlatmada sıkıntılara neden olmakta, çocukların sorumluluğu ve bakımı konusunda hizmet alımı olan bakım personeline daha çok sorumluluk yüklemektedir.

Aynı zamanda farklı çocuk evlerinde cinsiyetlere ve ev sorumlularının anlayışlarına göre birbirinden farklı kurallar konularak, farklı uygulamalar yapıldığı, bu farklı uygulamaların evler ve gençler arasında kıyaslamalara ve bazı memnuniyetsizliklere neden olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Eski adı ile sevgi evleri ve yetiştirme yurdu, yeni adı ile çocuk evleri sitelerinde idare ile evlerin aynı mekânda bulunmasının çocukların idareye ve idari çalışanlara daha kolay ulaşmasını sağlayıp, aradaki iletişimi güçlendirdiği, sorunların çözümünü kolaylaştırıp, ortak uygulamaları ve sorumlulukların dengeli dağılmasını sağladığı sonucuna varılmıştır.

5.5.1. Mekân Olarak Çocuk-Evinin Önemi

Kurumsal aidiyet davranışsal ve tutumsal aidiyet olmak üzere iki perspektiften değerlendirilir. Davranışsal aidiyet, kişilerin kurum ile ilişkilerine yönelik algıları hedef ve değerlere yönelik bağlılıklarıdır. Tutumsal aidiyet ise kişilerin kurum ile ilişkilerine yönelik algıları, hedef ve değerlere olan bağlılıkları ile ilgilidir (Meyer & Allen, 1991:62). Tutumsal olarak çocuk evlerinin korunma altındaki gençler açısından önemini öğrenmek için sorulara verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların yaklaşık beşte biri başka yerde yaşama olanakları olmaması ve konaklama yeri sağlaması dışında bir önemi olmadığını belirtmişlerdir.

Yaşadıkları çocuk evleri ya da çocuk evleri sitelerini hayatlarında önemli bulanlar, kuruluşlarını okullarına devam edebilecekleri eğitimlerini sağlayabilecekleri yer, gelecekleri ve hayatlarını daha iyi koşullara ulaştıracak araç, memur olabilecekleri koşulları sağlayan bir şans, arkadaş ortamı, sağladığı imkânlar ve verilen harçlık için kuruluşu kendisi için önemli görmektedirler. Bir kısmı ise Antonsich'in belirttiği gibi "mekân aidiyeti "evinde hissetmek" duygusuyla ilgilidir. Dolayısıyla ona göre, "ait olmak demek, bir bireyin kendisini "evindeymiş" gibi hissedebileceği bir yer bulması demektir" (Antonsich, 2010:646) ifadesini doğrular şekilde kuruluştaki kendini güvende hissettiğini, evi gibi gördüğü veya iyi bir sosyal çevre oluşturmasını sağladığı için kuruluşların hayatlarında önemli olduğunu belirtmektedir. Koruma altına alınma nedenlerine ve daha önce yaşadıkları olumsuz deneyimlerden kaynaklı ihtiyaçlarına karşılık bulabiliyor olması kuruluşlardan duyulan memnuniyetlerini ve aidiyet duymalarını etkileyen en önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Kuruluşlarda arkadaşlarının ve arkadaşlıklarının olması, insani ilişkileri öğrenip, gelecek planlayabilmelerine olanak sağlamasına katkı vermesi de bir başka nedendir.

Mensubiyet ve mekân kimliği sıklıkla mekâna duygusal bağları içerir ancak aynı zamanda paylaşılan çıkarlar ve değerler duygusu da içerebilir. Mekânla bu tanımlama, sık sık "evde" olma - burada rahat, tanıdık ve "gerçekten ben" hissi olarak yaşanır (Relph, 1976; Rowles, 1983; Seamon, 1979). Genel olarak baktığımızda koruma ve bakım altında bulunan gençlerin kuruluşları önemli bulmalarının birçok nedeni ve açıklaması bulunmasına karşın baktığımızda hepsinin kendisi için faydalı olduğunu düşündüğü, kuruluşun kendi çıkarlarına ve faydalarına hizmet ettiğini, pragmatist

davrandıklarını ve geçmişte yaşadıkları olumsuzlukların kaygılarından kurtulamadıkları görülmektedir.

Aidiyet özellikle tutumsal aidiyet, kişilerin kuruluş ile ilişkilerine yönelik algılarının hedef ve değerlere olan bağlılıkları ile ilgilidir. Bu nedenle koruma ve bakım altında bulunan gençlerin kaldıkları kuruluşlardaki ilişkilerine yönelik algıları, kuruluştaki kalan diğer çocukların onlar için anlamı ve kuruluşu nasıl değerlendirdikleri araştırıldığında, katılımcılarımızın büyük çoğunluğu sevgi/çocuk evlerinde kalan diğer çocukları anlamlı bulmuşlardır. Anlamlı bulanlar kuruluştaki arkadaşlarını genellikle anasız, babasız, farklı hayat hikâyeleri olan, bakıma muhtaç, iyi insanlar, kader birliği yapılan ve en çok kardeş gibi vurgusu yaparak tanımlamışlardır. Ortak mekânı, eşyaları, sırları paylaşmanın ve aynı sebepler nedeni ile orada bulunmanın yani kader birliği yapmanın bu kardeşliği doğurduğunu söylemektedirler. Özellikle ortak yönlere dikkat çekmişlerdir.

Kuruluştaki kalan diğer çocukları anlamlı bulmayan azınlıktaki katılımcılar arkadaşlarını “pek bir anlamı olmayan” ve “gelip geçici” olarak tanımlamaktadırlar. Arkadaşlıklarının ileride devam etmeyeceğini, devam edeceğini düşünmenin hayalperestlik olduğunu düşünmektedir. Bu grup arkadaşlarını umursamak yerine, kendi yollarına baktıklarını belirtmektedir. Kuruluştaki diğer çocukları anlamsız bulan katılımcılar, arkadaşlıklarıyla ilgili olumsuz yaşanmışlıkları referans aldıklarını daha önceki ev arkadaşları ile bağlarının kopmasından yola çıkarak bağlanmaktan çekindiklerini ifade etmektedirler. Kendilerini koruma içgüdüleri ile davranmaktadırlar. Arkadaşları ile olan ilişkilerini mecbur oldukları için sürdürdüklerini fakat arkadaşlarına güven ve samimiyet hissetmediklerine özellikle vurgu yapmaktadırlar.

Korunma ve bakım altında olup kuruluşlarda kalan diğer çocukları ister anlamlı bulsun ister bulmasın, bütün katılımcılarımızın ileride devam edeceği arkadaşlar konusunda seçici olduğu görülmüştür. Hepsiyle değil fakat samimi buldukları, anlaşabildikleri ya da kader birliği içinde gördükleri bir veya birkaç arkadaşı ile ilişkilerini devam ettirme yönünde tercihte bulundukları, kuruluştaki diğer arkadaşlarını farklı hayat hikâyelerine sahip, acılı, umutlu, kuruluştaki kalmayı hak eden ve etmeyen ile nankör ve nankör olmayan şeklinde sınıflamalara gidildiği görülmüştür. Kuruluşlardan ayrıldıktan sonra

arkadaşları ile ilişkisini devam ettireceğini hatta birlikte ev tutmayı düşündüğünü belirten birkaç kişi de bulunmaktadır.

Kuruluştaki kalan gençlerin kuruluştaki kalan diğer gençlere yönelik algıları, ileriye yönelik duygu ve düşünceleri farklılık ve çeşitlilik gösterirken, gençler arasında aynı mekân, aynı sıkıntıları paylaşmanın, önemi olduğu ilişkilerin devamında ise kurulan dostluklardaki güven ve samimiyetin ön plana çıktığı görülmektedir. Her ne olursa olsun büyük gruplar ve kuruluş ruhu içinde hareket edilmediği, arkadaşlıklarda küçük arkadaş gruplarının genellikle tek bir kişinin devam edecek arkadaşlık için seçildiği görülmektedir.

Korunma altındaki gençlerden arkadaşlarını anlamlı bulan ve onlarla gelecekte görüşmeyi düşünen katılımcılar, tutumlarını arkadaşları için “ her şeyi yaparım” diyerek, arkadaşlık ilişkilerini anlamsız bulan ve gelecekte görüşmeyi düşünmeyenler ise onlar için “hiçbir şey yapmam” cevabı ile tanımlamışlardır. Arkadaşları için hiçbir şey yapmayacağını belirtenler genellikle arkadaşlarını güvenilmez ve döneke bulmaktadırlar. Arkadaşlar için yapılacaklarda temel duygunun güven duygusu olduğu, güvenilir bulunan arkadaşlar için fedakârlık yapılabildiği ve sırların paylaşıldığı görülmektedir.

Kuruluştaki arkadaşları için her şeyi yapacaklarını belirten katılımcılarımıza her şeyi yaptıran temel duygu ise yakın hissetmeleri, samimi bulmaları, değer vermeleri ve onların kendisi için aynı şeyleri yapacaklarına güven olduğu görülmektedir. Bu durumu Antonisch, ait olabilmek için “insanların kendi kimliklerini ifade edebildiklerini, yaşadıkları topluluğun ayrılmaz bir parçası olarak kabul görüldüklerini, seslerinin duyulduğunu ve değer verildiklerini hissetmeleri gerekir” (Antonisch, 2010:252) şeklinde açıklamıştır.

Arkadaşlarının anlamı konusunda duygu ve düşüncelerinde kararsız olanların ise arkadaşları için yapacakları konusunda da kararsız olduğu, duruma şartlara ve arkadaşlarının tutumlarına göre yapacaklarının değiştiği tespit edilmiştir.

Katılımcıların cinsiyetine göre kuruluştaki arkadaşları için yapacakları ve kaçındıkları birçok şey farklılık gösterirken onlar için kavgaya karışma veya onları savunma, onlara zaman ayırma, ortak yapılan davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaçınılan

davranışlar ise katılımcının cinsiyetine göre ayrılmaktadır. Kız katılımcılar genellikle sırrı ifşa etmek, iki arkadaş arasında tercih yapmak, kötü söz söylemek, hassas oldukları konular ile onları incitmek, özelini paylaşma, yalan söyleme gibi ahlaki ve duygusal alanlara vurgu yapmışlardır. Erkeklerin bir kısmı kaçındıkları bir şey olmadığını belirtirken, bir kısmı ise kaçındıkları konuları, genellikle hırsızlıktan, alkol ve madde kullanımından, onların yalan söylemesinden, kaçınırım şeklinde daha çok suç olacak eyleme dönük davranışlardan kaçındıkları şeklinde açıklamıştır. Bunun nedenin memuriyet haklarını olumsuz olarak etkilemesinden duyulan endişe olduğu düşünülmektedir.

Araştırmamızda kurumda kalan gençlerin kendini güvende hissettiğini, kuruluşları evi gibi gördüğü veya iyi bir sosyal çevre oluşturmasını sağladığı için kuruluşların hayatlarında önemli olduğunu belirtmektedir. Bu durum sunulan hizmet açısından oldukça güzel bir durumdur. Birçok kişinin bir arada kaldığı koğuş tipi kuruluşlardan sonra yeni geliştirilen çocuk evleri ya da çocuk evleri siteleri ile korunma ve bakım altında kalan gençlere modern barınma imkânı sağlanmıştır. Barındıkları bu alanlarda her türlü ihtiyaçları kendilerinin herhangi bir çabasına gerek kalmadan karşılanmakta kendileri ile ilgili her türlü sorumluluk yetkililer tarafından yerine getirilmektedir. Bu durumda genç sorumluluk almayı, başkası için bir şey yapmanın gerekliliğini, hatta kendisi için bir şey yapması gerektiğini öğrenememekte, kendisini hizmet alan (talep eden), olarak konumlamaktadır. Kendisine hiçbir sorumluluk ve görev verilmezken, üretme becerisini kullanmadan, emek harcamadan, köken ailesinin yaşantısının çok üstünde bir refah içerisinde yaşama alışmaktadır.

Genel olarak bakıldığında koruma ve bakım altında bulunan gençlerin kuruluşları önemli bulmalarının birçok nedeni ve açıklaması bulunmasına karşın baktığımızda hepsinin kendisi için faydalı olduğunu düşündüğü, kuruluşun kendi çıkarlarına ve faydalarına hizmet ettiğini, pragmatist davrandıklarını ve geçmişte yaşadıkları olumsuzlukların kaygılarından kurtulamadıklarını görmekteyiz. Söz konusu gençlerin büyük bir kısmında kurumsal aidiyet duygusu güçlüyken belli bir kısmında da özellikle idarecilerin tutumlarından kaynaklı bir zayıflık söz konusudur. Öte yandan erkekler arasında kurumsal aidiyet kızlara göre daha yüksek görünmektedir. Kızlar, gerek aynı kurumdaki diğer kızlara karşı, gerekse kurum çalışanlarına karşı daha güvensiz ve ihtiyatlı bir bakış içerisindedir.

5.6. Sanal Aidiyetler

Koruma ve bakım altında bulunan gençlerinde tüm gençler gibi sosyal çevrelerini oluşturan unsurlardan bir tanesi de onların sanal dünyada oluşturdukları çevredir. İnternet kullanımını kolaylaştıran teknolojik cihazların yaygınlaşması ve kolay ulaşılabilir olması ile paralel olarak internet kullanımı da artmıştır. Özellikle gençler arasında yaygın olan internet ve iletişim programlarının kullanımı beraberinde bir sanal çevreyi getirmiştir. Gençleri anlayabilmek için sanal aidiyetlerini oluştururken yaygın olarak hangi programları kullandıkları, dünyalarını kimlerden oluşturduklarını ve ne kadar zaman geçirdiklerinin incelenmesi gereği duyulmuştur.

Koruma altında bulunan erkek katılımcıların büyük çoğunluğu, kız katılımcıların ise yarıya yakını kullanım süreleri, çalışma, okula gitme ya da kontur yüklemek için olan gelirlerine göre değişmekle birlikte sosyal medyayı ve interneti aktif olarak kullanmaktadırlar. Bayan katılımcıların bir kısmı korunma altına alınmadan önce internet ve sosyal medyayı aktif kullandıklarını, korunma altına alındıktan sonra çocuk evlerinin kuralları ve koşulları gereği internet kullanamadıklarını belirtmişlerdir.

Toplumdaki tüm gençler gibi korunma ve bakım altında bulunan gençler de internet ve sosyal medyada, WhatsApp, Snapchat, Facebook, Instagram, Twitter, Scorby, gibi programları kullanmaktadır. Kullanılan programlar cinsiyete göre değişmezken girilen siteler ve üye olunan topluluklar cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Tüm katılımcılarda WhatsApp genellikle arkadaş, aile, spor kulübündeki bireyler arasındaki grup yazışmalarında ve mesajlaşmalarında, facebook ve instagram ise ünlüleri takip etmekte video, fotoğraf ve güzel sözlerin paylaşımında kullanılmaktadır. Bu programlar üzerinden ortak yapılacak etkinlikler, durum bildirimi ve konumlarını birbirleri ile paylaştıkları görülmektedir. Üye oldukları gruplar üzerinden hareketlerini (yapacağı şakaları), ve gününü planlamakta olan ve farkında olmadan yönlendirmeye açık bulunan gençler olduğu tespit edilmiştir.

Gençler sanal çevrelerini genellikle arkadaş ve tanıdıklarından oluşturduklarını, kendilerini ekleseler bile tanımadıkları yabancı kişileri eklemediklerini belirtmektedirler. Az sayıda olsa da tanımadıkları kişiler tarafından davet edilerek gruplara kabul edilenlerde bulunmaktadır. Sanal dünyada oluşan çevrelerle yüz yüze görüşmeler de yapılmaktadır.

Koruma ve bakım altında bulunan gençlerimizin sosyal medya ve internette üye oldukları veya sürekli takip ettikleri siteler ile gruplar cinsiyetlerine ve ilgilerine göre değişmekle birlikte hepsi fotoğraf, özlü söz, komik videoları paylaşmaktan hoşlanmaktadır. Kız katılımcılar alışveriş, kıyafet, makyaj malzemelerini satan siteleri, evlilik programlarında boy gösteren kişileri, burç, hava durumu ve oyun sitelerini takip ettikleri görülmektedir. Erkek katılımcıların ilgilerine göre üye oldukları siteler değişmekle birlikte en çok takip ettikleri sitelerin Balıkesir Bit Pazarı, spor yaptıkları kulüplerin, tuttıkları takımların siteleri, bilgisayar oyunlarının, araba ve motosiklet modifiye, korunma ve bakım altında olup kuruluştan ayrılanların oluşturduğu siteler, askerlikle ve istihbaratla ilgili siteleri takip ettikleri görülmüştür. Ayrıca sosyal medyada herkesin bir yarışma içerisinde olduğu her durumun kıyaslama vesilesi olarak algılandığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların sosyal medyada takip ettiği sanatçı ve sporcularda katılımcıların ilgilendiği, sevdiği spor ve müzik dallarına ve sevdikleri sanatçılara göre farklılıklar göstermektedir. Bakım altındaki gençler arasında en popüler sanatçı Burak Özçivit ve Murat Boz'dur. Birkaç katılımcı siyasi parti sitesini takip ederken bir erkek katılımcı dini siteleri takip etmektedir.

Toplumdaki tüm gençler gibi koruma ve bakım altında bulunan gençlerde internet ve sosyal medyayı aktif olarak kullanmakta toplumdaki diğer gençler kadar etkilenip, zararlarına maruz kalmaktadır. Ancak diğer sosyal aidiyetlerinde sıkıntı bulunan gençlerin sanal aidiyete daha çok yöneldiği ve sanal etkilere daha açık bulunduğu da bir gerçektir. Genel olarak kurumsal aidiyetin yaygın olduğu gençlerin internet kullanımı Bakanlığın denetimi ile yapılabileceği gibi özellikle hizmet verdiği kesime yönelik hazırlanan özel programlar ile onlara ulaşma çabasının olmaması ve medyayı aktif kullanmaması bir eksiklik olarak görünmektedir.

5.7. Aile mi, arkadaşlar mı daha önemli?

Sosyal bilim araştırmacıları aidiyeti, bireyin bir sistem ya da çevreye karışma deneyimi olarak tanımlar. Diğer bir ifadeyle aidiyet, bireyleri sistemin ya da çevrenin bir parçası olarak eklemlenmeye yönelten hislerdir (Levett-Jones vd., 2007: 211). İletişimde bulunduğu ve kendisini çevreleyen birçok sosyal ağın içerisinde bulunan koruma altındaki gençler hayatındaki en önemli yere ailesini koymayı tercih etmektedir. Kız

katılımcılarda ailesini, kardeşlerini ve akrabalarını hayatında birinci sıraya koyma oranı yüzde seksen beşlere ulaşırken, erkeklerde bu oran düşerek yüzde altmış civarında olmuştur. Aile içerisinde genellikle kendilerine emek verdiği düşünülen ya da en çok değer verilen kişi sıralamanın en üstüne yerleştirilmektedir.

Katılımcıların birçok bakım modeli ve bakım kuruluşu değiştirmeleri onların arkadaşlıkların biteceği konusunda olumsuz tecrübeler edinmelerine sebep olmaktadır. Arkadaşlıkların bitme veya değişme olasılığı bulunmasına karşın aile bağlarının kan bağı nedeniyle kopmayacağını düşünülmesi, ailelerine değer vermeleri ve sevgi duymaları yanında gençlerin hayatlarındaki en önemli yere ailelerini ve akrabalarını oturtmalarının nedenidir.

Arkadaşlarını hayatlarında önemli gören azınlık grup içerisinde erkeklerin oranı kızlardan yüksektir. Bu grup arkadaşlarını, zirvedeler, kardeş gibi, önemli gibi sıfatlarla klişe cümleleri kullanarak tanımlamaktadırlar. Kardeşim ya da dostum dediği bir arkadaşını anlaşıma derecesine ve samimiyetine göre seçip, hayatının önemli noktasına yerleştirmektedirler. Tüm katılımcılar arasında sadece bir erkek katılımcı hayatındaki en önemli kişiyi kendisi olarak tanımlamıştır. Uzun süreli ve samimi ilişkiler kuramayan bir katılımcı ise arkadaşlarının hayatındaki yeri konusunda kararsız olduğunu, koşullara göre değişeceğini belirterek arkadaşlık konusundaki pragmatik yaklaşımını sergilemiştir.

5.5. Güven, Aidiyet Ve Etkileri

Aidiyet aynı zamanda kimlik olarak ta tanımlanmış ve kimlik oluşumu sürecinde kişi “ben kimim” sorusuna yanıt ararken bu arayışa paralel olarak “ben nereye aidim” sorusuna da yanıt arar demiştik. Literatür kısmında belirttiğimiz gibi “ben kimim” sorusu, Loader’e göre (2006:25), “ben nereye aidim” sorusundan ayrı düşünülemez.” Duyguları oluşturan bazı içsel fizyolojik durumlar basit bir şekilde ilişkili olmaktan ziyade içsel durumlarımız hakkında içinde bulunduğumuz sosyal ve daha geniş anlamda da kültürel bağlama dayalı karmaşık bir yükleme sürecidir. Koruma altında olan ve çeşitli kuruluşlarda barınan gençlerin aidiyetleri, sosyal çevreleriyle etkileşimleri ile birlikte kendilerini ne kadar hangi çevrenin içerisinde gördükleri, yaşamlarına nasıl bir anlam atfedip, kendileri ile ilgili duygularını ve düşüncelerini nasıl bir gözle ne şekilde betimledikleri değerlendirildiğinde; katılımcılardan yaşamı ile ilgili duygularını olumlu

olarak ifade edenler genellikle olumlu koşullarda bulunduklarını, kendileri ile ilgilenildiğini, aileleri ve arkadaşlarının desteğini hissettiklerini belirtmişlerdir.

Yaşamını olumsuz olarak betimleyenler ise yaşadıkları olaylar nedeniyle, ailesinin desteğini alamamaları, yalnız hissetmeleri, ailesinin olumsuz koşullarının kendi yaşamlarını etkilemesi korkusu ve gelecek kaygıları nedeniyle yaşamlarını olumsuz görmektedirler. Bu durumun stres yarattığı, değişme çabasına sebep olduğu ve negatif düşünceler doğurduğu belirtilmektedir.

Hayatının betimlemesini genellikle bakım tedbiri uygulanmadan öncesi/sonrası, önceki yaşantım /şimdiki, ya da hayatını değiştiren olumsuzlukların öncesi, sonrası şeklinde evrelere ayırarak betimlemeye çalışan katılımcılarda bulunmaktadır.

Betimlemelerde cinsiyetler arasında farklar görülürken özellikle kız katılımcıların büyük çoğunluğu hayatlarını “karışık”, “kararsız”, “karman çorman”, “gelgitlerle dolu”, iyi kötü şeklinde değişken betimlemelerle ifade etmeyi tercih etmişlerdir.

Yaşamlarını betimleme konusunda kız katılımcıların çok daha istekli davrandığı ve kendilerini rahatlıkla betimlediği, erkek katılımcıların ise yaşamlarını betimlemekte kızlara göre daha isteksiz davranarak, betimlemekte zorlandığı, ifadelerinde beylik, kalıplaşmış cümleleri tercih ettiği görülmüştür. Bir diğer dikkat çeken unsur ise olumsuz koşullarından sonra kendilerine sunulan imkânlar ve ilgi görmeleri nedeniyle kendilerini mutlu hissetmelerine karşın, ailelerinden uzakta olmak katılımcılarımıza hayatlarında yalnız oldukları duygusunu vermekte ve gelecek kaygılarını artırarak öz güvenlerini azaltmaktadır. Bütün olumsuzluklar yanında azınlıkta olsa da hayatlarından umutlu olan ve geleceğin daha iyi olacağına inanlar da bulunmaktadır.

Tüm insanlar bir sosyal çevrenin içerisinde dünyaya gelir, çoğu zaman bizim irademiz dışında oluşan bu sosyal çevrenin içerisinde kalmaya, kabul görmeye, ilişkilerimizi düzenlemeye çabalayarak kimliğimizi oluşturmaya çalışırız. Bireylerin toplumda sahip oldukları veya olabilecekleri ilişki kaynakları sosyal sermayeleri ile ilişkilidir. Yapısı gereği sosyal sermaye, sosyal ilişkileri, birliktelikleri ve bunların temelinde yatan güven duygusunu temsil eder. Sosyal çevremizi şekillendirirken güvendiğimiz ve ihtiyaç duyduğumuz kişileri ilişkilerimizi sürdüreceğimiz kişiler olarak yaşamımıza dahil ederken, güvenmediğimiz ve ihtiyaç duymadıklarımızı ise bu sermayenin dışında

tutmaya çabalıyoruz. Sosyal düzenin en temelinde güvenin olduğunu vurgulayan Fukuyama (2005: .42) sosyal sermayeyi “ bir toplumda veya onun bir bölümünde güven duygusundan kaynaklanan bir yetenek” şeklinde tanımlamıştır. Fukuyama toplumların karşılıklı güven temelinde oluştuğunu ve güven ortamı oluşmadan kendiliğinden ortaya çıkmayacağını söylemektedir. Kısacası sosyal çevremize kimleri dâhil ettiğimiz, kimleri çıkartmak istediğimiz, ya da kimleri değiştirmek istediğimiz bizim çevremize güvenimizi, uyumumuzu gösteren bir parametredir ve aidiyetimizin göstergesidir.

Koruma altındaki gençler yaşamlarına kimleri dâhil etmekte ve kimlerin çıkmasını istemektedirler araştırıldığında hayatından çıkartılması ve hayatında hep var olması istenilen kişiler çeşitlilik göstermekle birlikte genellikle aile/akraba ile arkadaş seçeneklerinde odaklandığı görülmüştür.

Gençlerin hayatlarından çıkartılmasını istediği kişiler genellikle beğenilmeyen, onlara zararı dokunan ya da dokunması muhtemel kişiler, korunma altına alınmasına sebep olduğu düşünülen, kendilerini terk ettiği ve arayıp ilgilenmediği düşünülen ebeveynlerden ya da zor zamanlarında destek olmayarak eleştiren akrabalarından oluşmaktadır.

Arkadaşlarını hayatlarından çıkartmak isteyen gençler ise onları genellikle kötü huyları olduğu, kendilerine kötü davrandığı ya da seçtiği yolda kendisine zarar vermelerinden endişe ettikleri için hayatlarından çıkartmak istemektedirler.

Hayatlarında kalması istenilen kişilerde ise aranan özellik çıkartılanlarla paralellik göstermekte ve güvenilen, zor günlerinde kendilerine destek olduğu düşünülen kötü günlerinde yanlarında gördükleri aile, kaldıkları kuruluştaki görevli ve arkadaşları arasından seçilmektedir.

Hayatından kimseyi çıkartmak istemeyenler ise grubumuzun az bir kısmını oluşturmaktadır ve bunlar genel olarak sosyal çevrelerinden memnun gözükmemektedirler. Hayatlarındaki insanları, tecrübe, kader, olması gerektiği için varlar şeklinde yorumlayarak teslimiyetçi bir yaklaşım sergilemektedirler.

Kız ve erkek katılımcılardan bu soruyu hayal olarak niteleyip yanıtlamak istemeyen ve hayatındaki insanları kaderleri gibi gören birer kişi bulunmaktadır. Korunma altında bulunan gençlerin genellikle hayatlarından çıkartmak istedikleri ya da değiştirmeyi

istedikleri kişiler genellikle kendilerine zarar verdiklerini düşündüğü akrabaları kendileri ile ilgilenmeyen ailesi, özellikle ebeveynleri ve kardeşleri olurken gene hayatlarında var olmasını istedikleri kişiler de aileleri olmaktadır. Aileleri ile sorunları bulunmasına, uzunca süre kurum personelinin bakımında çeşitli imkânlar ile desteklenmelerine rağmen hayatlarında var olmasını istedikleri kişiler arasında kuruluş personelinin sayan katılımcı sayısı oldukça azdır. Hayatlarında kuruluş personelinin olmasını isteyen kişiler genellikle ailesi ile bağlarını tamamen koparan ya da bağlanma sorunları bulunanlar olarak görünmektedir. Bu durumu çalışan personelin sundukları hizmete rağmen koruma ve bakım altında bulunan gençlerin hayatlarına tesir etmekte, sıcak ilişkiler kurmakta ve karşılıklı güvenin tesisinde yetersiz ya da eksik kaldığı şeklinde yorumlamak mümkündür.

5.5.1. Hangi Durumlarda Sıkıntı Duyulmakta, Kimlerle Paylaşılmaktadır?

Koruma altında bulunan erkek katılımcıların az bir kısmı kendilerini duygusal açıdan sıkıntılı hissettikleri zamanlar olmadığını belirtmektedir. Bununla beraber geri kalan katılımcılardan tümü sıkıntılı hissettiği zamanlar olduğunu belirtmişlerdir. Sıkıntı yaratan sebepler ise ailevi, kişisel, arkadaş ilişkileri ve ortamdan kaynaklı, geçmişte yaşananlar ve gelecek kaygısından kaynaklanan sebepler olarak sınıflandırılabilir.

Kız katılımcılar ise sıkıntı hissettiği durumları üzgün, sikkın, alıngan, ruh hali ile özel günleri ve burçlarının özellikleri ile açıklamışlardır. Katılımcılar sıkıntılarının kişisel, ruhsal durum, kişilik ve tutumlardan kaynaklandığını belirtmektedirler. Ancak en önemli sıkıntı sebebi olarak “anlaşılmamak”, “haksızlığa uğradığını düşünmek”, “verilen sözlerin yerine getirilmemesi”, “beklenen desteğin verilmemesi” ve “yalnız kaldığını hissetmek” zikredilmektedir. Sıkıntılı hissetmenin agresifleşmeye, öfke ve ağlamalara neden olduğu belirtilmiştir.

Erkek katılımcılarımızdan küçük bir grup kişisel problemler yanında sosyal, toplumsal ve milli olumsuz olayların sıkıntı hissettirdiğini belirtmiştir. Kaldıkları kuruluşlar veya kuruluşlardaki ilişkilerden, okul ve okumadan kaynaklanan, eski hayatını ve yaşadıklarını düşündükleri zamanlardan kaynaklı sıkıntılar hisseden gençler de bulunmaktadır.

Sıkıntılı hissettikleri durumların pek fazla olmadığını nadir olduğunu belirten katılımcılar bu durumun kısa sürdüğünü, sıkıntılı durumlarının olmadığını belirtenler ise sorunları takmadıklarını, önemsemediklerini vurgulamaktadır.

Koruma altındaki gençlerin yarıya yakını sıkıntılarının çözümlenmeyeceğini düşünmeleri, zamana bırakmaları, başkalarının anlayamayacağını ve acıyacağını düşünmeleri ile kendilerinin çözümleyeceklerine duydukları inanç, başkalarına güvenmemeleri, nedeniyle dertlerini sıkıntılarını kimseyle paylaşmadıklarını belirtmişlerdir.

Aile bağları güçlü olan gençler ailelerine güvenmeyi ve sıkıntılarını aileleri ile paylaşmayı tercih etmişlerdir. Sıkıntılarını anlatacağı kişilerin başkalarına aktarabileceği kaygısını taşıyan katılımcılarımızdan bazıları, aile üyelerinden bile olsa sıkıntılarını aktardığı kişiler ile güvendiği kişilerin ayrımını yapmışlardır. Kız katılımcılar erkeklere oranla ailelerine daha az güvenmekle birlikte kendilerini büyüten, emek veren ve anladığını düşündüğü aile ve akrabalarına güvenerek sıkıntılarını onlarla paylaşmayı tercih etmektedirler.

Özellikle erkek katılımcıların ailelerinden sonra güvenip sıkıntılarını paylaşmayı tercih ettiği grup birlikte çok zaman geçirdikleri ve aynı ortamı paylaştığı arkadaşlarından oluşturmaktadır. Kız katılımcılar erkeklere oranla ailelerinde olduğu gibi arkadaşlarına da az güvenmekte ve arkadaşlarının da çeşitli dertleri olduğu, onları kendi dertleri ile sıkılamak istemediklerini özellikle vurgulamaktadır.

Arkadaşlardan sonra sıkıntı paylaşılan kişiler kuruluştaki bulunan görevlilerdir. Bu görevliler erkek çocuk evleri sitesinde grup hocaları ve bakıcı babalar iken, bayan çocuk evlerinde daha çok bakıcı annelerden, kendilerine sıcak ve dürüst davrandıklarını düşündükleri baba ya da anne misyonunu yükledikleri kişilerden seçilmektedir. Kuruluş görevlilerine farklı misyonlar yükleyip çok bağlanan katılımcılarımız olduğu gibi onlara güvenmekle birlikte büyük sıkıntılarını anlatmaktan çekinen, küçük sıkıntılarını anlatan katılımcılar da bulunmaktadır.

Koruma altındaki gençlerden sıkıntılarını paylaşmayan ya da sınırlı paylaşanlar paylaşmak yerine uyumak, yalnız kalıp hayal kurmak, içe kapanmak, müzik dinlemek, spor yapmak, kitap okumak, yokmuş gibi davranmak ve zamana bırakmak gibi tepkiler göstermektedir.

Sıkıntılarını paylaşma davranışının görülme sıklığı cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Kızlar erkeklere oranla sıkıntılarını paylaşma konusunda başkalarına daha az güvenmektedir. Kuruluşlar açısından bakıldığında ise çocuk evleri sitelerinde kalan çocukların grup

öğretmenleri ve idare ile çocuk evlerine oranla daha sıcak ilişkiler kurma olanağı bulduğu, çocuk evlerinde kalan gençlerin ise sıkıntılarını kuruluştaki bulunan hizmet alımı bakım personeli ile paylaştıkları söylenebilir. Fiziksel olarak çocuk evlerine uzak olan idare ve birçok evin sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalan ev sorumluları ile bire bir iletişim kurmak çocuk açısından güçleşmekte ve sorumluluk eğitimi ve tecrübesi sınırlı olan hizmet alımı bakıcı personele bırakılmaktadır. Bir başka dikkat çeken unsur ise sıkıntıların anlatıldığı personel için yapılan tanımlamalar görev tanımının dışına çıkarak baba- anne gibi hissedilen informal ilişki kurulabilen kişiler arasından seçilmektedir. Kuruluş personeli ile kurulan ilişkinin süresi arttıkça oluşturulan güven duygusu artmaktadır. Bu durum gençler tarafından “O beni çocukluğumdan beri bilir, kuruluşa ilk geldiğimde onunla karşılaşmıştım” vb. ifadeler ile açıklanmaktadır. Bu durum aslında kurum bakımındaki gençlerin formel ilişkilerden ziyade uzun süreli ve informal ilişkilere ihtiyaç duyduğu şeklinde yorumlanabilir. İhtiyaç duyulan bu ilişki doğru eşleştirilen koruyucu aile bakım modeli ile sağlanabileceği gibi çocukların yaşlarına göre değiştirilen bakım modelleri ve evlerinden ziyade ilk bakım hizmeti verildiği andan zorunlu değişim (öğrenim, sağlık vb) dışında korunma kararının kaldırıldığı zamana kadar aynı yerde ve aynı bakım elemanları ile sürdürülmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. İlginç olan gençlerin bütün dosyasına ve öyküsüne sahip olmasına ve onlar hakkında birçok işlemi yapmasına karşın kuruluş sosyal servisleri, çocukların iletişim konusunda ve güven konusunda en son tercihleri olmaktadır. Bu durum sosyal servislerin gerçek işlevini yerine getirmekten uzaklaşarak çocuklar ile profesyonel mesleki çalışma yapamadığını, resmi işlemleri ve evrakları takip eden bir birim olarak görüldüğü şeklinde yorumlanabilir. Başka bir ifade ile gençlerin onları iyi tanıyan ve resmi işlemleri yapanlar ile değil özel anlarında yanlarında olan ve paylaşanlar ile güvenli ve paylaşımcı iletişim kurdukları şeklinde açıklamak mümkündür. Araştırmamızda kurumda kalan gençlerin kendini güvende hissettiğini, kuruluşları evi gibi gördüğü veya iyi bir sosyal çevre oluşturmasını sağladığı için kuruluşların hayatlarında önemli olduğu tespitini yapmıştık. Bu durum sunulan hizmet açısından oldukça olumlu bir durumdur. Genel olarak baktığımızda koruma ve bakım altında bulunan gençlerin kuruluşları önemli bulmalarının birçok nedeni ve açıklaması bulunmasına karşın arka planda hepsinin kendisi için faydalı olduğunu düşündüğü, kuruluşun kendi çıkarlarına ve faydalarına hizmet ettiğini, pragmatist davrandıklarını ve geçmişte yaşadıkları olumsuzlukların kaygılarından kurtulamadıklarını görmekteyiz. Söz konusu gençlerin büyük bir kısmında kurumsal aidiyet duygusu güçlüyken belli bir kısmında

da özellikle idarecilerin tutumlarından kaynaklı bir zayıflık söz konusudur. Öte yandan erkekler arasında kurumsal aidiyet kızlara göre daha yüksek görünmektedir. Kızlar, gerek aynı kurumdaki diğer kızlara karşı, gerekse kurum çalışanlarına karşı daha güvensiz ve ihtiyatlı bir bakış içerisindedir.

5.5.2. Gelecek ile İlgili Amaçlar ve Planlar

Aidiyet ve güven algıları ile gelecek planlamaları arasında doğrudan bir ilişki vardır. Bir yere ait hisseden ve güven duyan kişi gelecek planlarını sosyal sermayesi ile şekillendirir. Kişinin sosyal sermayesi darsa geleceğe yönelik planları da dar olacaktır. Gelecek ile ilgili düşünceler insanların kapasiteleri, yaşanmışlıkları, özlemleri, aidiyetleri ve özgüvenleri ile ilgilidir ve onların hayata bakışı hakkında ipuçları verir. Diğer bir deyişle kişinin hayata dair amaçları onun şu anki yaşamına projeksiyon tutar. Bu nedenle koruma ve bakım altındaki gençlerin eğitim ve iş hayatı ile ilgili geleceğe yönelik amaçları ve bu amaçlara ulaşmak için yapmak istedikleri araştırıldı. Gelecek ile ilgili amaçları ve planları bulunmayan gençlerin ortak özelliğinin kendilerine olan inançlarının azlığı ve özgüven duygularının eksikliği olarak belirlemektedir. Tüm katılımcılar içinde sadece birkaç kişiden oluşan gençler amaçlarına ulaşmak için çaba harcamalarına rağmen kararsız olduklarını ve çabuk sıkıldıklarını, gelecekle ilgili amaçlar ve planlar geliştirmenin hayalperestlik olduğunu dile getirmişlerdir.

Katılımcıların çok az bir kısmı hariç eğitim, meslek seçimi, ev ve aile yaşantısı ile ilgili çeşitli amaçlar dile getirildi ki bu amaçlar 3 başlıkta sınıflandırılabilir.

1-Eğitim İle İlgili Amaçlar: Koruma ve bakım altında bulunan gençler arasında eğitim ile ilgili amaçları bulunan erkeklerin oranı kızlara göre düşüktür. Kızların erkeklerin iki katı oranında eğitimle ilgili amaçları olduğu görülmüştür.

Eğitimle ilgili amaçları olanlar, tecrübelerinden hareketle ailesinde yaşanan sorunları yaşamamak için meslek sahibi olmaları gerektiğini ve bunu üniversite eğitimi ile gerçekleştirebileceklerini ifade etmişlerdir. Özellikle kız katılımcıların hedeflerini başkalarının yorumu ile belirlediği ve üniversite okuyarak daha iyi bir meslek seçmek istemelerinin temelinde yatan düşüncenin “başkalarının eline bakmama” isteği ve “ileride olumsuz evlilikte (boşanma) kendine yetebilme” düşüncesi olduğu görülmektedir.

Erkek katılımcıların büyük çoğunluğunun önceliği, para kazanacakları ve geçimlerini sağlayacakları bir meslek sahibi olmak, bunun için de devletin vermiş olduğu memuriyet hakkından yararlanmak olarak belirmektedir. Üniversite eğitimi bu öncelikli hedeften sonra gelmektedir. Devam ettiği üniversiteyi yarım bırakarak, korunma kararının kaldırılıp önce memur olmayı ardından üniversiteyi dışarıdan bitirmeyi düşünen erkek katılımcılar da bulunmaktadır.

Amaçlar belirtilirken neler yapmaları gerektiğine vurgu yapanların sayısı oldukça azdır.

2- İş ve Meslekle İlgili Amaçlar: Koruma ve bakım altındaki gençler arasında özellikle erkek grupta memuriyet dışında en çok amaçlanan meslek polislik ve askerlik mesleği olarak belirmiştir. Sporla ilgilenenler bu alanda kariyer yaparak iyi bir futbolcu olmayı veya Üniversitelerin Beden Eğitimi Bölümünü okuyarak öğretmen olmayı amaçlamaktadır. Kız katılımcılar arasında profesyonel olarak sporla ilgilenen ve sporla ilgili amacı bulunan yoktur.

Kız katılımcılar arasında en popüler olan meslek çocuk gelişimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk gelişimi seçmelerinin nedeni olarak çocukları sevmelerinin yanı sıra model olarak gördükleri bakıcı annelere benzeme ve onlar gibi çalışma isteği olarak görülmektedir. Kız katılımcıların en çok tercih ettikleri diğer meslek öğretmenlik olarak belirtilmiştir. Bunun dışında ender görülmekle birlikte okuduğu meslek lisesine, devam ettiği kurslara veya hobilerine göre meslek planlayan gençler de bulunmaktadır.

Farklı ilgileri olmasına rağmen korunma ve bakım altında 18 yaşını tamamlayan gençlerin 3413 sayılı yasa gereği eğitim durumuna göre çekilecek kura veya KPSS ile devlet memurluğuna yerleştirilme haklarının olması kuruluştaki kalmanın onlara gelecek sağladığını düşünmelerine sebep olmaktadır. Birçoğunun koruma altında kalmayı istemelerinin ve planlarını daha çok devlet memuru olma üzerine inşa etmelerinin temel nedeninin adı geçen yasanın öngördüğü “memuriyet hakkı” olduğu gözlenmektedir.

Koruma ve bakım altındaki gençlerin iş ve meslek seçiminde toplumdaki diğer gençlerde olduğu gibi yeteneklere göre ilgilenilen faaliyetler (spor, hobiler vb), devam edilen okul, okulda gösterilen başarı ve mesleğe duyduğu ilgi belirleyici olurken onların bu amaçlarına ulaşmada gösterdikleri çaba toplumun diğer kesimine göre değişiklik göstermektedir. Bunun temel nedeni olarak beğenmeseler bile memur olarak işe

yerleştirileceklerini bilmeleri ve bunun için kuruluştaki kalmak dışında başka bir şey yapmalarına gerek olmadığını düşünmeleri gibi görülmektedir. Amaçlarına ulaşmak için “birisi elimden tutarsa”, “kazanırsam,” “olursa” gibi dışarıdan destek bekleyen cümleler kurmalarının altında yatan düşünce, bu güne kadar onlar adına başkalarının karar vermesi ve sürekli olarak kurumsal olarak desteklenmeleri görülmektedir.

3413 sayılı yasa gereği işe yerleştirilme güvencelerinin bulunması korunma altındaki gençler için gelecek planlamalarında onlara bir kapı aralarken aynı zamanda eğitime devam etmeleri ve meslek öğrenme çabalarının önündeki bir engel gibi görülmektedir. Devlet memurluğunun olamadığı ya da işten çıkartılmaları durumunda vasıfsız eleman olarak ne yapacaklarını bilemedikleri, yardıma muhtaç kalacakları ortadır. Bu nedenle işe yerleştirilme ile ilgili belli kriterlerin konulması ve meslek edinmeleri halinde özel sektörde işe yerleşecek meslek ve becerileri elde etmelerine olanak sağlanması hayata güvenle bakmalarına olanak sağlayacaktır.

Özetle, erkekler için meslek seçimindeki temel dürtünün, para kazanma, kendisinin ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılama, yaşamını devam ettirme olduğu, kızlar arasında ise bunlara ilave olarak koca eline bakmama ve kimseye muhtaç olmama ve özgür hareket edebilme isteği olduğu görülmektedir.

3- Evlilik ve Aile Yaşantısı İle İlgili Amaçlar; Evlilik ve aile yaşantısı ile ilgili amaçlara sahip olmak, sosyo-ekonomik statüsü ne olursa olsun Türkiye gençliğinin genel bir eğilimidir. Ancak örneklem grubumuzdaki kızların beşte biri evlenmeyeceğini beyan ederken sadece iki erkek katılımcı evlenmeyi düşünmediğini beyan etmiştir. Evlenmeyeceğini belirten katılımcılarımızın gerekçesi eşlerine güvenmemeleri, yalnız yaşama isteği ve onların hayatlarını kısıtlayacağını düşünmeleri olarak belirtilmektedir.

Katılımcı kızların bir kısmı ise evlilik konusunda net fikirleri olmadığını beyan etmiştir. Bunlar bir taraftan evlenmeyeceğini söylerken bir taraftan da evleneceği kişideki özellikleri saymakta fakat erkeklere güvenmediğine özellikle vurgu yapmaktadırlar.

Evlenmeyeceklerini belirten azınlık grup dışında kalan tüm katılımcılar amaçları arasında evlenmek olduğunu belirtmekte ve eşlerinde ne tür nitelikler aradıklarını ayrıntılı betimlemektedirler. Bayan katılımcılar bu nitelikleri şu terimlerle ifade etmektedirler: “hep yanımda olacak”, “Allah korkusu olacak”, “merhametli”, “sadık”,

“iyi niyetli”, “yalansız”, “dürüst”, “hoş görülü”, “saygılı”, “efendi”, “dominant”, “höt dedimi oturtan”. Dolayısıyla kız katılımcılar için eşte güzellik kriterinin önemli olmadığı anlaşılmaktadır. Erkek katılımcılar ise çoğunlukla eşlerinin güzel ve iyi olmasını istediklerini vurgulayarak, “kapalı”, “sadık”, “kendilerini yola getirecek”, “ahlaklı” gibi özellikleri saymışlardır. Her iki grubun ortak istediği özellik “sadık” ve “iyi bir eş” istemeleri olarak görülmektedir.

Erkek katılımcılar bu niteliklerin dışında özellikle kız çocukları olmasını istediklerini vurgulamışlardır. Açıktır ki bu gençler, aile kurarken ve çocuk isterken köken ailelerinde görmedikleri aile sevgisini kendi kuracakları ailelerine taşımak istemektedirler ve bu da davranışlarına çeki düzen vermek için kendilerini motive etmelerine yardımcı olmaktadır. Katılımcılar kendi köken ailelerinde gördükleri, yaşadıkları olumsuz davranışları mülakatlarda da dile getirmişler, onlardan edindikleri tecrübeler ile aile hayatlarına yön vereceklerini, ailelerine benzemeyen aileler kurmayı amaçladıklarını belirtmişlerdir.

Kız katılımcıların model aldığı eş ve aile tipi en çok iletişim kurdukları çocuk evlerindeki bakıcı anneler ve onların eşleri olmaktadır. Kız katılımcılardan nişanlı ya da evlilik yolunda erkek arkadaşı olduğunu belirten bulunmazken erkek katılımcılardan birkaç tanesi evlenme yolunda oldukları ciddi kız arkadaşları olduğunu ya da nişanlı olduklarını, memur olup hayatlarına çeki düzen verdikten sonra evleneceklerini belirtmiştir. Evlenmeyi düşündükleri kişiler özellikle kendilerinin geçmişine ya da hayatına benzer olan kişilerden seçilmektedir.

Gelecekle ilgili hayallerinde kız ve erkek katılımcılar arasındaki en büyük fark kız katılımcılar gelecekte sahip olmak istedikleri evleri çok ayrıntılı şekilde betimlerken hiç araç sahibi olmaktan bahsetmemeleridir. Erkeklerin ise nerdeyse tümü evlerinin olmasını istediklerini söyleyip betimlemezken araba, motor ya da yat sahibi olmak istediklerini özellikle belirtmektedirler.

5.6. Öneriler

Yukarıdaki sonuçlar ve tartışmalardan hareketle koruma ve bakım altındaki gençlerde aidiyet ve güven duygularını geliştirmeye hizmet etmek üzere aşağıdaki öneriler sunulabilir.

Aile Aidiyeti ile ilgili olarak:

- 1- Yapılan araştırmada korunma altına alınan gençlerin ebeveyn ölümü dışında kalanların büyük oranda parçalanmış ailelerin çocukları olduğu görülmüştür. Bu durum ailelerin

parçalanmadan ve çocuklar korunma altına alınmadan önce aileyi korumaya yönelik çalışmaların yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Aileyi korumaya yönelik uzun vadeli destekleyici ve önleyici hizmetlere ağırlık verilmelidir. Bu hizmetlerin eğitilen personel ile ücretsiz ve halkın rahatça ulaşabileceği şekilde verilmesi gereklidir. Kapatılan Aile Danışma Merkezlerinin yeniden açılarak işlevsel hale getirilmesi gereklidir.

- 2- Kurumsal bakım altında bulunan çocukların aileleri ve aile çevresine yabancılaştığı gerçeğinden yola çıkılarak aile aidiyetinin artırılması maksadıyla - yasal bir sakınca bulunmadığı sürece - aile üyeleriyle sık görüştürülmesi temin edilmelidir. Bu sürecin etkin ve verimli kullanılması için sadece koruma altında bulunan çocuğa değil aile üyelerine, özellikle ebeveynlere veya daha önce bakım veren akrabaya çocukla iletişim ve kaliteli zaman geçirme hususunda danışmanlık ve rehberlik sunulmalıdır.
- 3- Koruma ve barınma tedbiri kaldırılarak ailesinin yanına döndürülme aşamasında gence ve aileye oryantasyon programı uygulanmalı çocuk ve aile ile bütüncül bir çalışma yapılmalıdır.

Okul Aidiyeti ile ilgili olarak:

- 1- Koruma altındaki gencin okulla ilgili hedeflerinin olması sağlanmalı, belirlenen hedefleri konusunda desteklenmelidir.
- 2- Okul idareleri gencin kaldığı kuruluşlar hakkında bilgilendirilerek, tanımları sağlanmalıdır. Koruma altındaki çocuk ile kurulan ilişkilerde aile yoksunluğunun getirdiği kırılganlık okul idareleri tarafından göz ardı edilmeden, aşırı korumacı yaklaşımdan ve pozitif ayrımcılıktan uzak, azami ihtimam gösterilmelidir.
- 3- Okulda yapılan sosyal etkinlikler ve çalışmalara kurum bakımında bulunan gencin aktif katılımının sağlanması, gencin ihtiyaçları ve yetenekleri doğrultusunda kaldığı kuruluş idaresi ve danışmanları ile yakın işbirliği yapılarak desteklenmesinin okul aidiyeti sağlama konusunda yararlı olacağı düşünülmektedir.

Okul-dışı Çevre ve Arkadaşlık Aidiyeti ile ilgili olarak:

- 1- Koruma altına alınmadan önce gençlerin suçla ve sokakla tanışmalarının önlenmesine yönelik bölgesel toplumsal analizlerin yapılması ve önleyici tedbirlerin alınması gerekmektedir. Yerelde, okul, muhtarlık, emniyet, adli makamlar vb birçok kuruluşun yer aldığı, multi disiplinler daha kapsamlı çalışmaların yapılarak, risk taşıyan aileler ve çocukların suça karışmadan ve sokakla tanışmadan tespit edilmesi erken müdahale edilmesini, gencin sokak ve suçla tanışmasının önlenmesini sağlayacaktır.
- 2- Eğer bu çalışmaya karşın sokakla ve suçla tanışılmış ise o zaman çocuk tarafından kabul görmeyen kurumsal bakım yerine kurumsal olmayan aile ve sosyal çevrenin dâhil edildiği yerelde verilebilecek hizmet modellerinin geliştirilmesi, kuruluş içerisinde bulunan diğer çocukları suç ve sokakla tanıştırmamasının engellenmesi gerekmektedir.
- 3- Korunma altındaki gencin kendi sosyo- kültürel çevresinden uzaklaşmaması ve kimlik bunalımı yaşamasının önüne geçmek için zorunlu olmadıkça köken ailelerinin bulunduğu çevreden uzaklaşmadan gerekirse ilçelerde açılacak çocuk evleri ile sosyal çevre bağları güçlendirilmelidir.

Sanal Aidiyet ile ilgili olarak:

- 1- Koruma ve bakım altında olan gençlerden diğer aidiyetleri zayıf veya yetersiz olanların sanal aidiyetlere daha fazla yöneldiği ve zararlı etkileşime açık olduğu görüldüğünden bu gençler ile kuruluş idareleri tarafından ayrı çalışma yapılmalı ve ihtiyacı olan doğru sosyal aidiyetler konusunda desteklenmeleri sağlanmalıdır.
- 2- Yaygın internet kullanımı olan sanal dünyanın etkilerine açık olan koruma altındaki gençlerin internet kullanımı Bakanlığın denetimi ile yapılabileceği gibi özellikle hizmet verdiği kesime yönelik hazırlanan özel programlar, oyunlar ile onlara internet ve sosyal medya üzerinden ulaşması ve medyayı aktif kullanması faydalı olacaktır.

Kuruluş Aidiyeti ile ilgili olarak:

- 1- Fiziksel olarak çocuk evlerine uzak olan idare ve birçok evin sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalan ev sorumluları ile bire bir iletişim kurmak çocuk açısından güçleşmekte çocuğun eğitimi ve bakımı konusundaki sorumluluk eğitimi ve tecrübesi sınırlı olan hizmet alımı bakıcı personele bırakılmakta ve denetimi güçleşmektedir. Birçok açıdan olumlu olan çocuk evleri modelinin bu açılardan yeniden irdelenip, yönetsel anlamda düzenlenmesi gerekmektedir.
- 2- Kurum bakımındaki gençlerin kurum içerisindeki formel ilişkilerden ziyade uzun süreli ve informal ilişki kurabildiği kişilere güvendiği tespitinden hareketle, ihtiyaç duyulan informal ilişki doğru eşleştirilen koruyucu aile bakım modeli ile sağlanması öncelenmelidir.
- 3- Çocuk ilk koruma altına alındığında verilecek bakım hizmeti doğru ve uzun vadeli olarak, zorunlu değişim (öğrenim, sağlık vb) dışında korunma kararının kaldırıldığı zamana kadar değişmeyecek şekilde planlanmalıdır. Sık değişen bakım modeli ile personel değişikliğinin çocukta oluşturacağı belirsizlikten kaynaklı güvensizlik ve duygusal zararın önüne geçilmelidir.
- 4- Gençler onları iyi tanıyan ve resmi işlemleri yapanlar ile değil özel anlarında yanlarında olan ve paylaşanlar ile güvenli ve paylaşımcı iletişim kurmaktadır. Bu nedenle kuruluş sosyal servisleri, çocukların iletişim ve güven konusunda en son tercihleri olmaktadır. Kuruluş sosyal servisleri tablo dolduran, veri işleyen birimlerden çocuklar ile birebir iletişim kuran ve çalışmalar yapan, aktif birimlere dönüştürülmelidir.
- 5- Kuruluşlarda kendilerine özel alan bulamayan, güvenli bağlanma gerçekleştirmeyen kısacası kuruluş aidiyetleri güçlü olmayan gençler pragmatist bir yaklaşımla kuruluşu faydalı ve kendi çıkarlarına hizmet eden araç olarak görmektedirler. Bu nedenle kuruluşlarda gençlere sorumluluk vererek, özel hissedebilecekleri alanlar oluşturmalarına, kendi farkındalıklarını ve yeteneklerini gösterebilmelerine olanak sağlanmalı, gençleri edilgen durumdan daha etkin ve en azından kendi yaşamları hakkında söz sahibi olabilecekleri hale getirecek uygulamalara olanak verecek yönetmeliklerin oluşturulması sağlanmalıdır.

Gelecek ile ilgili amaç ve planlar ile ilgili olarak:

- 1- Koruma ve bakım altındaki gençlerin iş ve meslek seçimi toplumdaki diğer gençlerde olduğu gibi yeteneklere göre ilgilenilen faaliyetler (spor, hobiler vb), devam edilen okul, okulda gösterilen başarı ve mesleğe duyduğu ilgi belirleyicidir. Bu nedenle kuruluş bakımında iken gençlerin ilgi ve yetenekleri tespit edilerek geliştirmelerine olanaklar sağlanmalıdır.
- 2- 3413 sayılı yasa gereği işe yerleştirilme güvencelerinin bulunması korunma altındaki gençler için gelecek planlamalarının mihenk taşıını oluşturup onları memuriyet haklarını kaybetmemek için suça ve kötü alışkanlıklara bulaşmaktan alıkoyarken aynı zamanda eğitime devam etmeleri ve meslek öğrenme çabalarının önündeki engeldir. Çaba harcamadan, emek vermeden kendilerine sunulan ayrıcalık gençleri motivasyon eksikliğine iterken, sorumluluk almasına ve aldıkları sorumlulukları yerine getirmek hususunda zafiyetleri doğurmaktadır. Bu gençlerin, dezavantajları nedeniyle memuriyet hakları elbette korunmalıdır. Fakat bunun yanında işe yerleşmek için belli şartları yerine getirmeleri, emek harcamaları, belli bir eğitimi tamamlamaları ve meslek edinmeleri halinde özel sektörde işe yerleşecek meslek ve becerileri elde etmelerine olanak sağlayacak yasaların çıkartılması ya da mevcut yasaların günün şartlarına göre değiştirilmesi gereklidir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, E., ve Topçuoğlu A.R. (2009). Modern Çocukluk Paradigmasının Oluşumu – Eleştirel Bir Değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Toplum Ve Sosyal Hizmet Dergisi*, Cilt:20, Sayı:1, ss.95-104.
- Alanen, L. (1994). ‘Gender and Generation: Feminism and the Child Question’ in Qvortrup, J. et al. (1994) *Childhood Matters. Social Theory, Practice and Politics*. Ashgate Publishing: Avebury: 27–42.
- Alptekin, Duygu (2011). *Toplumsal Aidiyet Ve Gençlik: Üniversite Gençliğinin Aidiyeti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalı (Danışman: Abdullah Koçak).
- Anthias, F. (2006). “Belongings in a Globalising and Unequal World: Rethinking Translocations”. In N. Yuval-Davis, K. Kannabiran & U. Vieten (Eds.), *The Situated Politics of Belonging*. London: Sage Publications Ltd.
- Anthias, F. (2008). “Thinking through the lens of translocational positionality: An intersectionality frame for understanding identity and belonging. *Translocations: Migration and Social Change*, 4(1), 5-20.
- Antonsich, M. (2010). “Searching for belonging—An analytical framework.” *Geography Compass*, 4(6), 644-659.
- Archard, D. (2004). *Children. Rights and Childhood*. Second edition. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Aries, P. (1962). *Centuries of Childhood*. Harmondsworth: Penguin.
- Aronowitz, A. (2002). “Assimilation, acculturation, and juvenile delinquency among second generation Turkish youths in Berlin”. In J. D.Freilich (Ed.), *Migration, culture conflict and crime*. Aldershot: Ashgate.
- Artan, İ. E. (2005). *Üniversite gençliği değerleri: Korkular ve umutlar*. İstanbul: TESEV.
- Bademci, H.Ö. (2013). ‘Merkezi’in Çocukları: İstanbul Sokaklarında Çalışan Çocukların Bakış Açısı İle Sokaklar. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:22, Sayı:1, ss. 323-336.
- Bağlı, M. (2003). “Türk Modernleşmesi Bağlamında Hukuk ve Yargılama: Çocuk Yargılaması,”II. *Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu Bildiriler*, Ankara: Türkiye’de Çocuklara yeniden Özgürlük Vakfı.

- Baumeister, Roy F. & Leary, Mark R. (1995). "The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation" *Psychological Bulletin*, Vol. 117, No. 3, P. 497-529.
- Bradshaw, J., Hoelscher, P. and Richardson, D. (2006) An index of child well-being in the European Union, *Journal of Social Indicators*. UNICEF Innocenti Report.
- Buckingham, D. (2000). *After the Death of Childhood. Growing up in the Age of Electronic Media*. Polity Press.
- Bullen, T., Taplin, S., Kertesz, M., Humphreys, C., & McArthur, M. (2015). *Literature review on supervised contact between children in out-of-home care and their parents*. Canberra: Institute of Child Protection Studies, ACU.
- Cashmore, E., & Troyna, B. (1982). *Black Youth in Crisis*. London: Allen and Unwin.
- Commission of the European Communities. (2011). *EU youth report*. http://ec.europa.eu/youth/news/doc/new_strategy/youth_report_final.pdf
- Commonwealth Youth Programme. (2011). *Youth*. <http://www.thecommonwealth.org/Internal/180410/>
- Connolly, P. (1998). *Racism, Gender Identities and Young Children*. London: Routledge.
- Corby, B., Shemmings, D. and Wilkins, D. (2012). *Child Abuse: An Evidence Base for Confident Practice*. Fourth edition. Maidenhead: Open University Press.
- Corsaro, W.A. (1997). *The Sociology of Childhood*. Thousand Oaks, California: Pine Forge Press.
- Cuba, Lee & Hummon, David M. A (1993). "Place to Call Home: Identification with Dwelling, Community, and Region" *The Sociological Quarterly*, Vol. 34, No. 1 (Spring, 1993), pp. 111-131.
- Çakı, Fahri (2017). "Gençlik Çalışmalarında Belirleyici Olan Siyasal Yaklaşımlar" *Ufuktaki Yeni Türkiye Gençlik Ve Geleceği Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, Vuslat Platformu, 4-6 Kasım 2016 / Bolu – Abant, 2017, s. 61-79.
- Çifci, Elif G. (2009). "Türkiye'de ve Dünyada Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel" Gelişimi" *Aile ve Toplum* Yıl: 11, Cilt: 5, Sayı: 19, Ekim-Kasım-Aralık 2009, ss.53-65.
- De Mause, L. (1995). *The History of Childhood*. Maryland: Rowman and Littlefield Publishers.

DEECD&DHS (Department of Education and Early Childhood Development and Department of Human Services)- (2010) *Protecting the safety and wellbeing of children and young people*. Melbourne, ISBN: 978-0-7594-0600-1, <http://www.education.vic.gov.au>.

Doğan, İ. (2012). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Elmacı, D. (2010). “Günümüzün Yetim Kalan Kuruluşları: Yetiştirme Yurtları” *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8) 4, 949-970.

Favell, A. (1999). “To Belong or Not to Belong: The Postnational Question.” *The Politics of Belonging: Migrants and Minorities in Contemporary Europe*. A. Geddes & A. Favell. Aldershot, Ashgate: 209–227.

Feinstein, Clare & O’Kane, Claire (2009). “Children’s and Adolescents’ Participation and Protection from Sexual Abuse and Exploitation” *Innocenti Working Paper* No. 2005-05. Florence, UNICEF Innocenti Research Centre.

Fontana, A., & Frey, J. H. (1994). *The Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage Publications

Fook, J. (2002). *Social Work. Critical Theory and Practice*. London: SAGE Publications.

Fraser, N. (2005). Rethinking Recognition. In P. Leistyna (Ed.), *Cultural Studies. From Theory to Action*. Malden, Oxford, Carlton: Blackwell Publishing Ltd.

Fukuyama, F. (1995). *Trust*, New York: Basic Books.

Gander, M. J. ve H. W. Gardiner (2010). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, Yayıma Haz.: Bekir Onur, Ankara: İmge Kitapevi.

Geldard, Kathryn & Geldard, David (2013) *Ergenler Ve Gençlerle Psikolojik Danışma Proaktif Yaklaşım*, Çev. Metin Pişkin, Nobel Yay. Ankara.

Giorgi, A. (2009). *The descriptive phenomenological method in psychology: A modified Husserlian approach*. Pittsburg, PA: Duquesne University.

Giorgi, A., & Giorgi, B. (2003a). “The descriptive phenomenological method”. in P. M. Camic, J. E. Rhodes, & L. Yardley (Eds.), *Qualitative research in psychology: Expanding perspectives in methodology and design* (pp. 243-273). Washington, DC: American Psychological Association. .

Giorgi, A., & Giorgi, B. (2003b). “Phenomenology”. in J. A. Smith (Ed.), *Qualitative psychology: A practical guide to research methods* (pp. 25-50). London: Sage Publications.

Gür, Bekir S. vd. (2012) *Türkiye'nin Gençlik Profili*. SETA, Ankara.

Hedin, Lena (2012). *Foster youth's sense of belonging in kinship, network and traditional foster families. An interactive perspective on foster youth's everyday life*. Örebro University ISBN 978-91-7668-840-3.

Heywood, C. (2003). *Baba Bana Top At! Batı'da Çocukluğun Tarihi*. (Esin Hoşsucu, Çev.). İstanbul: Kitap Yayınevi.

Holland, Sally; Renold, Emma; Ross, Nicola; Hillman, Alex (2008). *The everyday lives of children in care: using a sociological perspective to inform social work practice*, ESRC National Centre for Research Methods NCRM Working Paper Series.

Holloway, S. L. ve Gill Valentine (2000) "Spatiality and the New Social Studies of Childhood" *Sociology*, Volume: 34 issue: 4, page(s): 763-783

International Labour Office-ILO (2015). *Social protection for children: Key policy trends and statistics*, Social Protection Department. - Geneva: ILO, 2015 (Social protection policy paper; No. 14) ISBN: 9789221298557; 9789221298564 (web pdf).

James, A. and A. Prout (1997). *Constructing and Reconstruction Childhood. Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. Second Edition. RoutledgeFalmer: London.

James, A., Jenks, C. and Prout, A. (1998). *Theorizing Childhood*, Cambridge: Polity Press.

Jenks, Chris (2009). "Constructing Childhood Sociologically" in *An introduction to childhood studies*, Edited by Mary Jane Kehily, Open University Press, Second Edition.

Khondaker, M. I. (2007). "Juvenile Deviant Behaviour in an Immigrant Bangladeshi Community: Exploring the Nature and Contributing Factors". *International Journal of Criminal Justice Sciences*, 2(1), 27-43.

Kök, A.N. (2002). "Çocuk Mahkemeleri Mevzuatı ve Adli Tıp", II. Ulusal Çocuk ve Suç Sempozyumu Bildiriler, Ankara: Türkiye'de Çocuklara yeniden Özgürlük Vakfı.

Köseoğlu, Cengiz (2009). "Korunmaya Muhtaç Çocuklar" *KÖK Araştırmalar KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, cilt XI, Sayı 2, ss. 85-103.

Kurt, S.L. (2016). Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslararası Belgeler Ve Türkiye Uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Sayı:36, ss.99-127.

Kümbetoğlu, B. (2012). *Sosyoloji ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

- Krzyżanowski, M., & Wodak, R. (2008). "Multiple/Collective Identities, Migration and Belonging". In C.-R. Caldas-Coulthard & R. Iedema (Eds.), *Identity Trouble: Critical Discourse and Contestations of Identification*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Langdridge, D. (2007). *Phenomenological psychology: Theory, research and method*. Harlow: Pearson Education.
- Lefebvre, H.(1995). *The Production of Space*, Çev. Donald Nicholson Smith, Oxford, Blackwell.
- Levett-Jones, Tracy, Lathlean, Judith, Maguire, Jane & McMillan, Margaret, (2007), "Belongingness: A Critique of The Concept and Implications for Nursing Education", *Nurse Education Today*, Elsevier Ltd., Vol. 27, s. 210- 218.
- Loader, I. (2006). "Policing, recognition, and belonging." *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 605(May), 202-221.
- Marshall, Steve; Zhou, Mingming; Gervan, Ted; Wiebe, Sunita (2012). " Sense of Belonging and First-Year Academic Literacy" *Canadian Journal of Higher Education*, Volume 42, No. 3, 2012, pages 116-142.
- Mayall, B. (2002). *Towards a sociology for childhood: Thinking from children's lives*. Milton Keynes, UK: Open University Press.
- Mayall, B. (2013). *A History of The Sociology Of Childhood*. London: Institute Of Education Press.
- McLeod, A. (2007). "Whose agenda? Issues of power and relationship when listening to looked-after young people." *Child and Family Social Work* 12: 278- 286.
- Meuth, M., Warth, A & Walther, A (2014). "No crisis but a paradigm shift? German youth policy between continuity and change," *International Journal of Adolescence and Youth*, 19:sup1, 79-92, DOI: 10.1080/02673843.2013.813860.
- Meyer, J.P. ve Allen, N.J. (1991), "A Three-Component Conceptualization of Organizational Commitment", *Human Resources Management Review*, 91(1), ss.61 89.
- Ministry of Women & Child Development Government of India (tarihsiz). THE INTEGRATED CHILD PROTECTION SCHEME (ICPS)-A Centrally Sponsored Scheme of Government – Civil Society Partnership.
- Moss, P. and Petrie, P. (2002). *From Children's Services to Children's Spaces-Public Policy, Children and Childhood*. London: Routledge/Falmer.
- Müderrişoğlu, S. vd. (2013). *Çocuk Refahı Belgesi*. UNICEF. (Nisan, 2013) Ve TC. Kalıkınma Bakanlığı

Newman, Barbara M., Lohman, Brenda J., Newman, Philip R. (2007). "PeerGroup Membership and A Sense of Belonging: Their Relationship to Adolescent Behavior Problems", *Adolescence*, Vol. 42, No. 166, Libra Publishers, San Diego, s. 241-263.

Nordbruch, Goetz (2010). "Muslim Youth Cultures in Germany: Between Fun, Protest, and Service to Society" Center for Mellemosrstudier.

OECD (2012). *The Protection of Children Online- Recommendation of the OECD Council, Report on risks faced by children online and policies to protect them.*

Osterman, Karen F. (2000). "Students' Need for Belonging in the School Community", *Review of Educational Research*, Vol. 70, No. 3, American Educational Research Association, s. 323-367.

Özer, Yunus Emre (2011). "Gençlerin Toplumsal Yağama Katılımı ve Yerel Yönetimlerin Rolü" *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:26, Sayı:1, Yıl:2011, ss.43-65.

Polit, D. F., & Beck, C. T. (2012). *Nursing research: Generating and assessing evidence for nursing practice* (9th ed.). Philadelphia, PA: Lippincott Williams & Wilkins

Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu*. Çev. Kemal İnal. İmge Kitabevi Yay. Ankara.

Proshansky, Harold M., A. K. Fabian and R. Kaminoff (1983). "Place Identity: Physical World Socialization of the Self." *Journal of Environmental Psychology*, 3: 57-83.

Pultar, E. (2008). "Biz Kimiz?" KONDA toplumsal yapı araştırmasında gençler. N. Yentürk, Y. Kurtaran, & G. Nemutlu (Ed), *Türkiye'de gençlik çalışması ve politikaları* (ss 259-286). İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Punch, K.F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş*. (Çev. E. Bayrak, H. B. Arslan ve Z. Akyüz), Ankara: Siyasal Kitapevi.

Qvortrup, J. (1997). A Voice for Children in Statistical and Social Accounting: A Plea for Children's Rights to Be Heard' in James, A. and A. Prout (1997) *Constructing and Reconstruction Childhood. Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*. Second Edition. RoutledgeFalmer: London: 85-106.

Relph, Edward (1976). *Place and Placelessness*. London: Pion.

Renold,E. (2005). *Girls, Boys and Junior Sexualities*. London: Routledge Falmer.

Rowles, Graham D. (1983). "Place and Personal Identity in Old Age: Observations from Appala-chia." *Journal of Environmental Psychology*, 3: 299-313.

Rudi Dallos & Ros Draper (2012) *Aile Terapisine Giriş SistematiK Teori ve Uygulama*, Çev. Şahin Kesici, Cenk Kiper, Nobel Yay. Ankara.

Sağlam, Mehmet ve Neriman Aral (2016). “Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları,” *Çocuk ve Medeniyet* 2016/2, ss.43-56.

Samad, Yunas (2004). “Muslim Youth In Britain: Ethnic to Religious Identity” Paper presented at the *International Conference Muslim Youth in Europe. Typologies of religious belonging and sociocultural dynamics*, Edoardo Agnelli Centre for Comparative Religious Studies, Turin, 11th June 2004. http://www.cestim.it/argomenti/02islam/02islam_uk_sanad.pdf

Saporiti, A. (1994). ‘A Methodology for Making Children Count’ in Qvortrup, J. et al. (eds.) *Childhood Matters. Social Theory, Practice and Politics*. Ashgate Publishing: Avebury: pp. 189-210.

Schlytter, A., & Linell, H. (2009). “Girls with honour-related problems in a comparative perspective” *International Journal of Social Welfare*, 18, 1-10

Scott, S., Jackson, S., & Backett-Milburn, K. (1998). ‘Swings and roundabouts: risk anxiety and the everyday worlds of children’, *Sociology: The Journal of the British Sociological Association*, 32(4): 689-705.

Seamon, David (1979). *A Geography of the Lifeworld*. New York: St. Martin's Press.

Semerci, P.U., Müderrisoğlu, S. ve Diğ. (2012). *Eşitsiz Bir Toplumda Çocukluk*. (1. Baskı). İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Sibley, D. (1995) *Geographies of Exclusion: society and difference in the west* (London, Routledge).

Sicakkan, H. G., & Lithman, Y. (2005). “Politics of Identity, Modes of Belonging and Citizenship: An Overview of Conceptual and Theoretical Challenges”. In H. G. Sicakkan & Y. Lithman (Eds.), *Changing the Basis of Citizenship in the Modern State. Political Theory and the Politics of Diversity*. Lewiston, Queenston, Lampeter: The Edwin Mellen Press.

Skivenes, M. & Strandbu A. (2006) “A child perspective and children's participation”. *Children, Youth and Environments*. 16 (2), 10–27.

Solak, Sevcan G. (2017). “Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal Ve Kuramsal Bir Bakış” *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, sayı 1, Ss. 13-37.

Steinberg, L. and Steinberg, W. (1994) *Crossing Paths: How Your Child's Adolescence Triggers Your Own Crisis*. New York: Simon & Schuster.

Şen, M., Meriç, Ü., Gezgin, F., Demir, I., Alpaydın, Y. ve Aktaş, İ. (2010). *Türkiye’de ergen profili 2008*. Ankara: TC Başbakanlık Aile Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.

Şirin, M.R. (2011). *BM Çocuk Hakları Sözleşmesi Kitabı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Sirin, Selcuk R. & Fine, Michelle (2007). “Hyphenated Selves: Muslim American Youth Negotiating Identities on the Fault Lines of Global Conflict” *Applied Development Science* 2007, Vol. 11, No. 3, pp. 151–163.

Todres, L., & Holloway, I. (2004). “Descriptive phenomenology: Life-world as evidence.” in F. Rapport, (Ed.), *New qualitative methodologies in health and social care research* (pp. 79-98). London: Routledge.

Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü*, Ankara: Selvi Yayınevi.

Türkarslan, N. ve Yurtkuran Demirkan, S. (2007). *Üniversite son sınıf öğrencilerinin evliliğin kuruluşuna ilişkin görüş ve düşünceleri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.

Uğur, Tuğba (2013). “Korunmaya Muhtaçlığın Önlenmesi Açısından Ayni Nakdi Yardım Uygulaması ve Çocuk Yoksulluğu İle İlişkisi” *Sosyal Hizmet Sempozyumu 2013*, Gündem Çocuk Derneği, Ankara.ISBN: 978-9944-0486-5-1.

UNESCO. (2011). *About the youth programme*. <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/social-transformations/youth/>

Unicef (2009). *Strengthening Social Protection for Children West and Central Africa*.

Uprichard, E. (2008). “Children As ‘Being And Becomings’: Children, Childhood And Temporality.” *Children and Society*. Sayı:22, ss.303-313

Van der Hoek, Tamara (2005). ‘Through Children’s Eyes: An Initial Study of Children’s Personal Experiences and Coping Strategies Growing Up Poor in an Affluent Netherlands’. *Innocenti Working Paper* No. 2005-06. Florence, UNICEF Innocenti Research Centre.

Walkerdine, V. (2004). “Developmental psychology and the study of childhood,” in Kehily, M.J. (ed) *An Introduction to Childhood Studies*. Buckingham: Open University Press.

Wallace, R. A. ve Wolf, A. (2004).*Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, çev. Leyla Elburuz, M.Rami Ayas, İzmir, Punto Yay.

Watson, J. (1997). *Between Two Cultures: Migrants and Minorities in Britain*. Oxford: Basil Blackwell.

Weigert, Andrew (1981). *Sociology of Everyday Life*. New York: Longman.

Wikan, U. (2002). *Generous betrayal: politics of Culture in the New Europe*. Chicago: The University of Chicago Press.

Wilkins, David (2014). *The use of theory and research knowledge in child protection social work practice: A study of disorganised attachment and child protection assessment*. Thesis submitted for the Degree of Doctorate of Philosophy of Social Work, University of Kent.

Wolff, K. H., (2002). “Fenomenoloji ve Sosyoloji”, *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, der. Tom Bottomore ve Robert Nisbet, Türkçe Hazırlayanlar: Mete Tuncay ve Aydın Uğur, Ankara, Ayraç Yayınevi.

Wong, S. K. (1997). “Delinquency of Chinese-Canadian youth: A test of opportunity, control, and intergeneration conflict theories”. *Youth & Society*, 29(1), 112-133

World Bank. (2011). OVC core definitions. <http://info.worldbank.org/etools/docs/library/164047/howknow/definitions.htm>

Yazıcı, Ergün (2012). “Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri” *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, ss. 499-525. Cilt 9, Sayı 18, Yıl 2012.

Yentürk, N. (2007). İstanbul gençliği: STK üyeliği bir fark yaratıyor mu? U. S. Zeylan (Ed), *Eğitimin ‘değer’i ve gençlik: Eğitimli İstanbul gençliğinin değerler dünyası içinde* (ss. 49-76). İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Youkhana, Eva, (2015). “A Conceptual Shift in Studies of Belonging and the Politics of Belonging” *Social Inclusion* (ISSN: 2183-2803), Volume 3, Issue 4, Pages 10-24 Doi: 10.17645/si.v3i4.150.

Yuval-Davis, N. (2006). “Belonging and the politics of belonging”. *Patterns of Prejudice*, 40(3), 197-214.

Yuval-Davis, N. (2011). *Power, Intersectionality and the Politics of Belonging*. Aalborg: Institut for Kultur og Globale Studier, Aalborg Universitet. (FREIA's tekstserie; No. 75). 10.5278/freia.58024502.

*

EKLER

Ek-1: Araştırma Mülakat Formu

“KORUNMA ALTINDAKİ ÇOCUKLARIN SOSYAL AİDİYET VE GÜVEN” ARAŞTIRMASI MÜLAKAT FORMU

Bu araştırma, Balıkesir Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. BarışŞENTUNA danışmanlığında yürütülmektedir. Araştırmanın amacı, Türkiye’de korunma altındaki çocukların sosyal aidiyet bakımından kendilerini nasıl konumlandıklarını anlamaktır. Araştırmada toplanacak olan bilgiler tamamen ve sadece bilimsel maksatlarla kullanılacaktır. Araştırmaya katılan katılımcıların gerçek isimleri ve onların kimliklerini açık edecek hiçbir bilgi asla kullanılmayacaktır. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için katılımcıların gerçek ve samimi bilgiler vermesi büyük önem arz etmektedir.

Mülakat talebimi kabul ettiğiniz için teşekkür ederek başlamak istiyorum. İlk birkaç sorum sizi ve ailenizi genel olarak tanımaya yönelik sorular olacaktır.

ARDALAN BİLGİLERİ

1. Öncelikle lütfen biraz kendinden bahseder misiniz?
 - Kaç yaşındasın?
 - Nerede (hangi okulda) okuyorsun?
 - Kaç yıldır bu yurttay yaşıyorsun?
2. Şimdi biraz aileden bahsetmenizi isteyeceğim.
 - Annen-baban sağ mı? Birlikte mi ayrı mı yaşıyorlar?
 - Annen-baban ne iş yaparlar? Gelir düzeyleri nasıldır?
 - Kaç kardeşsiniz? Diğer kardeşlerin kiminle yaşıyorlar?
 - Ailen nerede (hangi il/ilçe/mahalle/köy) yaşıyorlar(dı)?

SOSYAL AİDİYET ÇEŞİTLERİ

A) AİLE AİDİYETİ

3. Ailenle (annen-baban, kardeşlerin ve/veya yakın akrabalarıyla) ne sıklıkla ve nasıl görüşüyorsunuz?
4. Aileden ayrı yaşamak sizde nasıl bir etki uyandırıyor?
5. Seçme şansın olsa ailenle mi yaşamayı burada mı yaşamayı seçerdin? Niçin?
6. Ailenle görüştüğünüzde görüşme girişimi senden mi geliyor aile üyelerinden mi?
7. Ailenle görüştüğünüzde birlikte neler yaparsınız?
8. Ailenle ilişkilerinin gelecekte nasıl bir seyir izlemesini umuyorsunuz?

B) OKUL/AKRAN GRUBU AİDİYETİ

9. Okulun hakkındaki genel duyguların nasıldır?
10. Eğitiminle ilgili gelecek planların nelerdir?
11. Okul arkadaşlarıyla ilişkilerini nasıl tasvir edersin?
12. Okul-dışı arkadaşların ne tür arkadaşlardan oluşuyor? Daha çok okul arkadaşlarıyla mı okul-dışı arkadaşlarıyla mı vakit geçirirsin? Hangilerine niçin kendini daha yakın hissedersin?
13. Arkadaşların için neleri yapmayı göze alırsın? Nelerden kaçınırsın?
14. Hayatındaki tüm insanları düşündüğünde arkadaşların onlar içinde nasıl bir yere sahiptir?

C) SEVGİ EVİ/YURT AİDİYETİ

15. Sevgi evinde yaşamaktan (buradaki arkadaşların, görevliler ve sunulan hizmetler bakımından) ne kadar memnunsun?
16. Sevgi evinde yaşamak senin hayatında ne denli önemlidir?
17. Sevgi evindeki diğer çocukların senin için nasıl bir anlamı vardır? Bu çocuklarla ilişkilerinin gelecekte de devam edeceğini düşünüyor musun?
18. Sevgi evindeki diğer çocuklar için neleri yapmayı göze alırsın? Nelerden kaçınırsın?

D) SANAL AİDİYETLER

19. İnternette ve sosyal medyada bir günde ortalama ne kadar zaman geçirirsin?
20. Sosyal medyada (facebook vb.) takip ettiğin veya üye olduğun topluluklar var mı? Bu topluluklarda genellikle neler yaparsın?

GÜVEN, AİDİYET VE ETKİLERİ

21. Yaşamını bir bütün olarak düşündüğünde duygularını hangi kelimelerle (mutluluk, yalnızlık, dışlanmışlık, dayanışma vb.) betimlersin? Niçin?
22. Hayatındaki insanları seçme ve değiştirme imkanın olsaydı kimlerin hayatında var olmaya devam etmesini, kimlerin hayatından çıkmasını isterdin? Niçin?
23. Kendini duygusal açıdan sıkıntılı hissettiğin zamanlar oluyor mu? Ne sıklıkla ve hangi durumlarda?
24. Eğitim ve iş hayatıyla ilgili gelecekte nasıl amaçların var? Bu amaçlarına ulaşmak için kendini yeterince istahlı ve disiplinli görüyor musun?

Sorularım bu kadar. Bitirmeden önce senin eklemek istediğin herhangi bir şey var mı?. Çok teşekkür ediyorum.

Görüşme gün ve saati:

EK-2: Araştırma Onay Yazısı

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 20381301 -302.99-
Konu : Cemile ÇAKI (Tez Çalışması)

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

İlgi : 06/02/2017 tarihli ve 20381301/302.99/5231 sayılı yazımız.

İlgi yazımızla Anabilim Dalımız Yüksek Lisans Programı öğrencisi Cemile ÇAKI'nın "Koruma Altındaki Çocuklarda Sosyal Aidiyet ve Güven" konulu yüksek lisans tezine yönelik araştırma izniyle ilgili Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yazısı ekte gönderilmiştir. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Yrd. Doç. Dr. Alper UZUN
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

Ek :
Yazı (2 sayfa)

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı

Sayı : 73595336-605.01-E.123443
Konu : Cemile ÇAKI

25/11/2016

MÜSTEŞARLIK MAKAMINA

Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğünün 26/09/2016 tarih ve 11969 sayılı yazısı ile Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Cemile ÇAKI'nın "Koruma Altındaki Çocuklarda Sosyal Aidiyet ve Güven" konulu tez çalışması kapsamında Balıkesir Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağlı Sevgi Evleri Müdürlüklerinde uygulama yapabilme talebi bildirilmiştir.

Uygun görüldüğü takdirde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 22/11/2016 tarihli ve 121984 sayılı yazısı ile olumlu değerlendirildiği bildirilen söz konusu araştırmanın 28.02.2017 tarihine kadar İl Müdürlüğü koordinesinde, kuruluş müdürlüğü denetiminde, günlük işleyişi aksatmadan, çocukların kişilik hakları ve güvenlikleri gözetilerek, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, iş akışını aksatmayacak şekilde gönüllülük esaslı çerçevesinde araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Kurum izni alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına gönderilmesi koşulları ile gerçekleştirilmesi hususunda;

Ohurlarınıza arz ederim.

Emre TÖRE
Daire Başkan V.

O L U R
25/11/2016

Mustafa KARAMAN
Müsteşar Yardımcısı

*Bu belge elektronik imzalıdır. İmzalı suretinin aslını görmek için <https://bys.aile.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (PdrFeR-bURcih-6QnV02-12Pg3a-0SOPYcKu) kodunu yazınız.

EK-3: ÖZGEÇMİŞ (Cemile ÇAKI)

Cemile ÇAKI

Kuvva-i Milliye Mh. 328. Sk. Yeşil Doruk
Sitesi
No: 2/25 10100 Balıkesir

(266) 2246121 (EV)
05372029059 (GSM)

Cemile_368@hotmail.com

NÜFUS BİLGİLERİ

T.C. Kimlik No: 37906701700
Baba Adı: HÜSEYİN HÜSNÜ
Anne Adı: EMİNE
Doğum Tarihi ve Yeri: 21/03/1968 BAKIRKÖY
Nüfusa Kayıtlı Olduğu Yer: KARS
Köy: ESENKENT
Cilt No/Kütük No/Sayfa No: 0030/00001/0079

PERSONEL BİLGİLERİ

Görevi: ADM Müdür vekili (Psikolog)
Birimi: Aile ve Toplum Hizmetleri
Sınıfı: İdari sınıf
Kadro Derecesi: 1/3
Sicil No: 12640
Emekli Sicil No: 68401008

EĞİTİM

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ	
Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans)	2013- devam
DALEWARE ÜNİVERSİTY, USA	
English School for Foreigners	1994
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	
Edebiyat Fakültesi- Psikoloji Bölümü (Lisans)	1985-1989
ÜMRANIYE LİSESİ	1982-1985

BİLGİSAYAR YETENEKLERİ

- Windows
- Microsoft Office Suit
- Internet

DİL YETENEKLERİ

- İngilizce (intermediate)

İŞ TECRÜBELERİ

Aile Danışma Merkezi, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, Balıkesir devam <i>Müdür Vekili/Psikolog</i>	2012-
Balıkesir Huzurevi, Balıkesir 2012 <i>Psikolog</i>	2006-
Fatma A. Kasapoğlu Kız Yetiştirme Yurdu, Balıkesir 2005 <i>Kuruluş Müdür Vekili</i>	2004-
Balıkesir Huzurevi, Balıkesir 2004 <i>Psikolog</i>	2002-
Balıkesir Devlet Hastanesi, Balıkesir 2004 <i>Psikolog</i>	2003-
Semiha Şakir Huzurevi, İstanbul 2002 <i>Psikolog</i>	1989-
Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul <i>Stajyer Psikolog</i>	1988

MESLEKİ/AKADEMİK/KİŞİSEL GELİŞİM ÇALIŞMALARI

2013 YILI ÇALIŞMALARI

- (katılımcı) “Boşanma Sürecinde Aile Danışmanlığı Hizmet içi Eğitim Programı”, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 27-31 Mayıs 2013.
- (konuşmacı) “Aile içi Şiddet Görünümleri Kaynakları ve Çözümleri”, Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığı, 15.5.2013.
- (katılımcı) “Life Dreams 4 All- Transfer of Innovation Tester Workshop for Leaders in Education and Community Development” , Balıkesir University, 18th – 19th Sept. 2013
- (Eğitmen) “Aile Eğitim Programı Eğitici Eğitimi Semineri”, Balıkesir Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, 23-27 Eylül 2013.

- (Katılımcı) “Aile Eğitim Programı Eğitici Eğitimi Semineri”, Balıkesir Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, 23-27 Eylül 2013.

2012 YILI ÇALIŞMALARI

- (yetki belgesi) “Psikolojinin Tıbbi Uygulamaları Yetki Belgesi”, Sağlık Bakanlığı. Belge No: Psk-00330.
- (katılımcı) Aile Danışmanlığı Eğitimi/İstanbul/CİSEAD/24Mart-22 Nisan 2012.
- (katılımcı) “İç Kontrol ve Risk Yönetimi Çalıştayı”, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 01-05 Ekim 2012.
- (katılımcı) “Evlilik Öncesi Eğitim Programı Eğitici Eğitimi Semineri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 10 Ekim 2012.
- (katılımcı) “Uygulamalı Tiyatro Kursu”, MEB Hayatboyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 15.11.2011-14.03.2012 (176 saatlik kurs).
- (konuşmacı) “Aile içi Etkili İletişim”, Her Yönüyle Aile Semineri, Balıkesir Valiliği Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, 15.5.2012

2011 YILI ÇALIŞMALARI

- (katılımcı) “Aile Eğitim Programı Eğitici Eğitimi Semineri”/İzmir/Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü/ 21.09.2011
- (konuşmacı) “Uygulamalı Aile Eğitimi” Naciye Kabakçı Anaokulu Müdürlüğü, 20.03.2011.

2009 YILI ÇALIŞMALARI

- (katılımcı) “Proje Döngüsü Yönetimi (PDY) Eğitimi”, Balıkesir İl Özel İdaresi, 2009

2008 YILI ÇALIŞMALARI

- (katılımcı) Lifedreams4U (Leonardo da Vinci Projesi)/Londra/ 2008
- (katılımcı) “Huzurevlerinde ve Yaşlı Danışma Merkezlerinde Görevli Meslek Elemanlarına Yönelik Hizmet içi Eğitim Programı”, İzmir, 28 Nisan-2 Mayıs 2008.

2006 YILI ÇALIŞMALARI

- (konuşmacı) “İnsan Hakları Çerçevesinde Ailenin Korunması” Panel, Ayvalık/2006

2004 YILI ÇALIŞMALARI

- (katılımcı) “Yetiştirme Yurdu Müdürleri Hizmet içi Eğitim Programı”, SHÇEK Genel Müdürlüğü, Antalya, 11-15 Ekim 2004.
- (katılımcı) “Varoluş, Değerler Bilinci ve Eğitim” (Prof. Doğan Cüceloğlu), Özel Okullar Derneği, İstanbul, 06.03.2004.

2003 YILI ÇALIŞMALARI

- (katılımcı) “İl Sosyal Hizmet Müdürlükleri ve Huzurevlerinde Görevli Meslek Elemanları Hizmet içi Eğitim Programı, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Antalya, 8-12 Aralık 2003.

